...THONII
...ogymnasmata,

...à Rodolpho Agricola, partim
...ohanne *Maria Catanæo, lati-
nitate donata.*

Cum scholijs R. Lorichij.

*Nouissima editio
superioribus emendatior &
concinnior.*

Adiecto INDICE vtilissimo.

LONDINI,
Impensis Societatis Stationariorum.
1611.

Aphthonij declamatoris Præexercitamenta.

FABVLA QVÆ GRÆCE. Μῦθος.

FABVLA traxit à poëtis originem, qua Rhetores etiam communiter vtuntur, quòd admonitionibus sit idonea, & erudiendis imperitioribus apta. Est autẽ Fabula, sermo falsus, veritatem effingens.

Fabulæ definitio.

Varias sortitur appellationes. Nam modò Sybaritica, modò Cilix, modò Cypria dicitur, receptis pro Inuentorum varietate nominibus. Obtinuit tamen, ac euicit, vt potius Aesopica vocaretur, quòd Aesopus omnium optimè fabulas conscripserit.

Sunt autem fabularum aliæ rationales, aliæ morales, aliæ mixtæ. Rationales sunt, quibus fingimus hominem aliquid facere. Morales, quæ ratione carentium morem imitantur. Mixtæ, in quibus vtrumque, rationale & irrationale iunguntur. Quòd si admonitionẽ, cuius causa fabula inuenta est, præposueris, προμύθιον, i. vt ita dixerim, Præfabulare: Si verò post posueris, ἐπιμύθιον, hoc est, Adfabulationẽ appellabis.

Species fabulæ.

EXEMPLVM, FABVLA FORMI-carum & Cicadarum, iuniores ad laborem adhortans.

FLagrans æstatis erat feruor, cùm Cicadæ continuis indulgebant cantilenis, lætoque interbusta strepebant carmine. At Formicæ laboribus intentæ, victum quærebant, colligebántque fructus quibus hyberno tempore vescerentur. Ingruente igitur hyeme, partis formicæ nutriebantur. Sed inertibus Cicadis oblectans illa voluptas cessit in inopiam, atque famem. Sic qui laborem in iuuenta subterfugiunt, in senecta tabescunt egestate.

Morale.

SCHOLIA.

QVintilianus, optimus eloquentiæ magister, præcipit, adolescentes in minoribus dicendi facultatis operibus antè exercendos esse, quàm ad magnum illud Declamationum opus perducantur. Sunt autem opera minora quatuordecim.

Fabula, Narratio, Chreia, Sententia, Confutatio, Confirmatio, Locus communis, Laudatio, Vituperatio, Comparatio, Ethopœia, Descriptio, Thesis, Legislatio.

Quæ, vt pueri memoria faciliùs tenere possint, versiculis hisce tribus sum complexus:

Fabula, Narratur. Chreiæ, Sententia, Futat,
Cõfirmat, Locus haud priuus, Laus, Crimina, Confert.
Fictio, Descriptum, Thesis, ac inductio legum.

Quorum

Quorum illa sunt generis:
- Deliberatiui,
  - Fabula.
  - Narratio.
  - Chreia.
  - Sententia.
  - Thesis.
- Iudicialis,
  - Confirmatio.
  - Confutatio.
  - Locus communis.
- Demonstratiui,
  - Laus.
  - Vituperatio.
  - Imitatio.
  - Comparatio.

Fabulæ autem secundùm Marcum Varronem, à verbo Fari, nomen habent. Has primas tradere pueris solent Oratores, quia animos eorum adhuc molles ad meliores facile viis instituunt vitæ, vt ait Priscianus. Delectant autem vehementiùs, & efficacius persuadent. Delectant, quia morum faceta quadam imitatione capiunt imperitiorum animos. Fidem faciunt, quia verum veluti ponunt ante oculos, vt Erasmus inquit in Copia. Non solùm autem conducunt ad oblectandum, sed etiam vim maximam habent ad permouendum atque persuadendum. Hinc Aristoteles 2. Rhetoricorum, eas ponit inter probationes Rhetoricas. *Fabularum vsus.*

A poetis, &c. Hesiodus (autore Suida) primus omnium fabulas conscripsit. Qui annis centum atque tribus superior Aesopo fuit. Quintilianus lib. 5. cap. 11. Fabularum, inquit, primus autor Hesiodus videtur. Atqui poëtæ figmentis quidem vtuntur, sed ijsdem altissimam continent philosophiam. Exemplo sit Homerus, cuius Ilias ostendit, quantum calamitatis afferat libido. Odyssea virtutis exempla expressit. Vnde Horat. 1. Epistolarum 2. *Ilias Odyssea.*

Qua Rhetores etiam, &c. Vt Menenius Agrippa, qui

qui plebem cum patribus in gratiam traditur redux. isse. Nota enim illa de membris humanis aduersus ventrem discordantibus fabula.

ITEM Themistocles, qui admoniturus Athenienses, ne magistratus innouarent, fabulam de vulpe muscis obsita denarrauit.

Fabula Demosthenis.

ITEM Demosthenes, aduersus Philippũ ab Atheniensibus decem Oratores postulantem: Lupi, inquit, suaserunt pastoribus, vt in amicitiam conuenirent. Cumque hoc pastoribus placuisset, petierunt lupi, vt prima sibi vice securitatis canes traderent, in quibus videbatur occasio iurgiorum consistere. Quo facto, lupi, omni adempta formidine, omnem gregem non solùm pro satietate, sed etiam pro libidine, lacerauerunt. Sic, inquit, sublatis oratoribus, in populo Atheniensium facturus est Philippus, qui populi oratores postulauit, vt faciliùs spoliatam custodibus vrbem possit opprimere.

Apathia. Stoicorum Fabula Attici.

ITEM Herodes Atticus contra Stoicorũ ἀπάθειαν Thracius, inquit, homo, ex vltima barbaria ruris colendi insolens, cùm in terras cultiores, humanioris vitæ cupidine cõmigrasset, fundum mercatus est olea atque vite consitum: qui, quia nihil admodum super vite atq; arbore colenda sciret, videt fortè vicinum rubos latè atque altè abortos excidentem: fraxinos ad summum propè verticem deputantem, soboles vitium è radicibus caudicum super terram fusas reuellentem, stolones in pomis aut oleis proceros, atq; decerptos amputantem: acceditq; propè, & cur tantũ ligni atq; frondium cædem faceret, percontatus est. Et vicinus ita respondit: vt ager, inquit, mundus purusq; fiat, eiusq; arbor, atq; vitis fœcundior. Discedit ille à vicino, gratias agens, & lætus, tanquam adeptus rei rusticæ disciplinam. Tum falcem ibi atque securim capit, atq; ibi homo miser & imperi-

imperitus vites suas sibi omnes, & oleas detruncat, comásque arborum latissimas, vberrimósque vitium palmites decidit, & fruteta atque virgulta simul omnia, pomis, frugibúsque gignendis fœlicia cum sentibus & rubis, purificandi agri gratia, conuellit, mala mercede doctus audaciam, fiduciamq; peccandi imitatione falsa eruditus. Sic, inquit, isti apathiæ sectatores, qui videri se esse tranquillos, & intrepidos, & immobiles volunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus vehementioribus animi affectibus amputatis, in corpore ignauæ, & quasi eneruatæ consenescunt. Hæc Gellius libro 19. cap. 12.

Nec oratores tantum fabulis vtuntur, sed etiam philosophi, à quorum sacrario tamen in cunas nutricum eliminantur, quæ solas auriũ delitias profitentur. Admittuntur autem, quæ legentis intellectum adhortantur ad virtutes. Vide Macrob. de Som. lib. 1. cap. 2. Eiusmodi fabulæ exemplum habetur apud Platonem lib. 2. de Rep. Et Ciceronem Offic. 3. de Gygis annulo.

Sermo falsus, &c. Quamuis fabulosa sint argumenta, & nullam veritatis vim continere videantur, tamen rationem habent, vt iuxta eam veritas possit manifestari, ficta quidem narratione, sed veraci significatione.

Sybaritica, &c. Sybaris oppidum fuit vicinũ Crotoni, vt testis est Herodotus lib. 5. Stephan. in Italia constituit, atque postea Thurion appellatum. Vnde Sybaritæ dicti, gens in voluptatum architectura operossima. Nam, Suida teste, luxu, delitijsque adeo notabilis fuit, vt quicquid effœminatum, quicquid molle, quicquid accurata atque ambitiosa luxuria paratum esset, id vulgò Sybariticum diceretur. Hinc Sybariticæ fabulæ, quales fermè apud Aesopũ aniles,

& pa-

& parum pudicæ, vocantur à Suida, propter nimiũ luxum, ac libidinem Sybaritarum, apud quos nugæ ad voluptates in precio, frugalitas odio fuit. Hos ex Aphricano Politianus Miscellaneorum 15. narrat, eò delitiarum venisse, vt equos in conuiuia introducerent, ita institutos, vt audito tibiæ cantu, statim se tollerent arectos, & pedibus ipsis prioribus vice manuum gestus quosdam chironomiæ mutosq; ederent ad numeros saltatorios. At enim tibicen, inquit, ibi quispiã contumelia adfectus transfugit ad Crotoniatas hostes, paulò antè prælio superatos à Sybaritis: & quod è Repub. foret illorum, pollicetur (si fidẽ modò habeant) sua opera Sybaritarũ cunctorũ equites in ipsorum venturos potestate. Credita res, & belli dux creatus à Crotoniatis tibicen, cõuocat omneis quotquot eiusdem forent in vrbe artis, artificium modulamentumq; eis indicat, atq; vt visum tempus, procedere in hostem iubet. Sed enim Sybaritæ fastu præturgidi, quòd equitatu superabant, eunt contrà, prælium conserunt. Hìc autem repentè dato signo, tibicines vniuersi conspirant. Ecce tibi igitur confestim modulamine agnito, cantuq; illo vernaculo, tollunt, erigũtque semet in pedes equi Sybaritarum, sessoribus excussis, & quod tripudium domi didicerant, etiam in acie exhibent. Ita capti omnes equites, sed humi iacentes, omnes equi, sed tripudia repræsentantes. De Sybaritis plura apud Erasmum in Chiliadibus. Idem Apophthegmatum sexto, refert ex Athenæi lib. 12. Tantum Sybaritarum fuisse mollitiem, vt nullum opificium in ciuitatem admitterent, quod cum strepitu exerceretur, quod genus sunt fabrorum ferrariorum, & lignariorum. Atque adeò ne gallum quidem gallinaceum in ciuitate fas erat alere, ne quid esset, quod illis somnum interrumperet.

Fabulæ Sybaritica. *Sybaritas mollities perdidit.* *Tripudium equorum.* *Cilices.*

Modò Cilix, &c. Cilix, à Cilicia, minoris Asiæ regione,

gione, Syriæ proxima, vt meminit Plin. lib. 5. cap. 27. Cilicum autem vanitas & mores olim fuerunt notati. Hinc prouerbium: Κίλιξ οὐ ῥαδίως ἀληθεύει, Cilix haud facile verum dicit. Item: tria Cappa pessima, quo notatæ gentes, Cappadoces, Cretenses, Cilices, Priscianus in præexercitamentis suis fabulas ponit Lybicas, à Libya, quæ vt variarum ferarum, ac monstrorum est ferax, ita gentis ingenia fuerunt ad fabulas propensa. Et prouerbio Libycam feram appellabant hominem vafrum, callidum, versipellem, variis moribus, ancipitiq; ingenio, vt ait Erasmus. Et Libycorum Apologorũ meminit Aristoteles in Rhetoricis.

Modò Cypria, &c. Dicta à Cypro: Quæ inter Syriam, & Ciliciam insula, in mari Carpathio, famosa luxu. In qua sunt Cypros, Cythera, Paphos, Veneri consecratæ. Vnde Venus Κύπρις, Cytherea, & Paphia dicitur. Fuerunt & fabulæ dictæ Milesiæ, à Milesijs, Ioniæ populis, qui luxu diffluebant, ex eòque prouerbium Græcè fertur: Οἴκοι τὰ μιλήσια, μὴ γὰρ ἐνθάδε, hoc est, domi, non hic Milesia. Recenset Politianus, Miscellaneorum cap. 17. Vide Erasmum in prouerbio: Domi Milesia Apuleius in principio metamorphoseos totius: At ego, inquit, tibi sermone isto Milesio varias fabulas conseram, hoc est, iuxta Beroaldi interpretationem, fabuloso, lepido, iocoso, delicato, ludicro, à Milesijs, qui delicijs, & vt dixi, luxu fuere notabiles. Quorum est illud memoratissimum: Nemo nostrûm frugi esto, alioqui cum aliis ejciatur. Simile Ephesiorum dictum. Qui cum principem Hermodorum ciuitate expellerent, ita locuti sunt: Nemo de nobis vnus excellat, sed si quis extiterit, alio in loco, & apud alios sit. Autor Cicero Tusculanarum quinto.

Cypros. *Milesij.* *Ephesij.*

Aesopicæ, &c. Apollonius Tyaneus apud Philostratũ, l. 5. ait: Ego verò fabulas Aesopi ad sapientiam a com-

Aesopi Fabulæ.

accommodatiores, quàm cæterorum esse censet. Quas à Mercurio docet acceptas, Aesopumq; in numero sapientum habitum. Vnde eius fabulæ in tanto fuerunt vsu, vt qui eas non legisset, indoctior putaretur. Vide Erasmum in prouerbio: Ne Aesopum quidem triuisti. Quintilianus loco suprà citato: Fabulæ, quæ etiamsi ab Aesopo originem non acceperunt, (nam videtur earum primus autor Hesiodus) nomine tamen Aesopi maximè celebrantur, ducere animos solent, præcipuè rusticorũ, & imperitorum, qui & simplicius quæ ficta sunt audiunt, & capti voluptate, facilè his, quibus delectantur, consentiunt. Cuius rei meminit Lancilotus, lib. 6. cap. 14.

Apologus Aesopi.

SVNT autem Apologi maximè compositi ad popularitatem, atq; vim persuasionis, cuius generis ille, qui fertur ab Aesopo compositus, in ea oratione, in qua Sami primarium quendam capitis postulatum iudicio defendebat. Vulpes, inquit, fluuium transitura, in foueam cecidit, inde cùm egredi non posset, longo tempore afflicta est, atque hirudinibus obsessa. Errabat illàc forte fortuna erinaceus, despexit, misertus est: tum interrogat, nunquid se vellet: opem atque operam suam pollicetur, pessimis animalibus expellendis. Negante illa, sciscitatus est causam. Quia inquit, hirudines hæ, quæ me habent, iam expletæ sunt sanguine atque depastæ, parumque amplius hauriunt: quòd si abegeris, inanes aliæ, & famelicæ irruent, quæ reliquum mihi sanguinem ebibent. Idem vobis, viri Samij censeo cogitandum esse. Hic quem vos morte mulctandum putatis, nihil vobis officit amplius, iam locupletatus est, iam satur est. Quòd si è medio illum sustuleritis, inuadent alij pauperes, qui rem vestram publicam depopulabuntur. Cuius meminit Arist. 2. Rhetoricorum cap. 38.

Rationales, &c. Quibus homines finguntur aliquid operari, cuius generis illa: Medicus ægrotum curabat, ægro mortuo ille efferentibus dicebat: Homo hic si vino abstinuisset, & clysteribus fuisset vsus, non interijsset. Ad ea respondit quidam: Non oportet hæc te nunc dicere, cùm nulla est vtilitas; sed tunc admonere dicebat, cùm ægrotus his vti poterat. Fabula significat, oportere amicos tempore necessitatis succurrere, & auxilia præbere.

ITEM, Puer, è ludo literario condiscipuli librum furatus domum tulit. Mater non corripuit filium, sed exosculata laudauit. Puer ætate prouectus, maiora cœpit furari. Furto deprehensus, rectà ducebatur ad mortem. At sequente ac lugente matre, carnificem orabat ille, vt in aurem matri quiddam narraret. Cùm mater ori filij se admouisset, ille aurẽ dentibus demorsam abscidit. Matre & alijs accusantibus, quòd non solùm fur, sed etiam impius haberetur: Respondit ille: Mater meæ causa perditionis est. Nã si, cùm olim furatus eram librum me corripuisset, non ad hæc flagitiosa discrimina venissem. Quæ significat, eas quæ non in principio puniuntur, in maius augeri malum. *Apologus de Fure.*

Morales, &c. Cuius generis illa: Leo senio confectus, cùm vires non suppeterent ad victum parandum, callidum cepit consilium. Itaque in antro, quasi periculoso morbo correptus, decumbens, quòd ad ipsum visendum passim animantes reliquæ aduenirent, prehensas illas deuorabat. Atque ita magna bestiarum multitudine à Leone absumpta, accedit tandem & vulpecula ad antrũ, & ante illud substitit hæsitabunda & circumspectans: Tum Leo, quid esset, cur non adeat ad se, rogat. At illa, id quod in Epistolis Horatius retulit, respondisse fertur: *Fabula de Leone.*

—Quia me vestigia terrent

Omnia

Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum.

Fabula docet, prudentes ante pericula cauere sib & ea signa, quibus mala portendantur, notare, & ha effugere.

Mixtæ &c. Qualis illa de Agricola & Ciconia.

Agricolæ & Ciconiæ fabula.

INTER grues cepit Agricola & Ciconiam. Hæ deprecata ab illo vitam, non solùm innocentem, se etiam piam se, & hominibus prodesse commemorat. Nam & nostrum genus, inquit, venenatas bestias ve natur ac deglubit, & effœtos senecta parentes gest atque subleuat. Huic respondit Agricola: Credere vera esse omnia, quæ recensuerit, sed inter nocente captam, eandem oportere pœnam sufferre, quam il li. Fabula significat, similem quemque haberi ij cum quibus consociatus, & inter quos deprehensu fuerit.

Επιμυθιον, &c. Cæterùm, quod επιμυθιον, id est, A pologi interpretationem appellant, non admodum refert, initio ponas, an in fine. Quanquam & hinc in cipere licebit, & in hanc desinere, modò sermoni accedat varietas. Sunt qui velint, eiusmodi fabula rum expositiones in fine ponendas ab ijs, qui fue rint earundem inuentores. Ab alijs in principio, ve in fine.

De tractatione fabularum.

Breuiùs fabulæ tractantur, si narratione simplici proferantur: fusiùs autem, si personis inductis ser mo fingatur, quemadmodum Priscianus ait. Exem pli causa: Simiæ conuenerunt, & consilium habue runt de vrbe condenda, & quia placuit illis, paratæ erant incipere ædificationem. Sed vetus inter eas prohibuit ab incœpto, eas docens, quòd facilè capi antur si intra muros concludantur. Fusiùs autem sic: Simiæ conuenerunt, & consultabant de vrbe cöden da, quarum vna in medium veniens concionata est:

Quia

Quia oportet ipsas quoque ciuitatem habere. Videtis enim aiebat, quòd ciuitates habendo homines, habent etiam domos singuli, & concionem vniuersi, & in theatrum ascendentes delectant animos spectationibus, & auditionibus varijs. Et sic proferes orationem, dicens, quòd & plebiscitum scriptum est. Et finges etiam orationem veteris Simiæ.

Aliud Exemplum Fabulæ, breuius tractatæ.

VOluptatem aiunt, atque dolorem quodam tempore coram Ioue se mutuò accusauisse. Cumque ille nihil non tentaret, atque experiretur, quo in gratiam litigantes redigeret, frustra omnia conatum, ipsos tandem adamantina quadam catena inter sese copulasse atque deuinxisse. Itaque durante nihilominus dissidio, & contraria voluntate, necessariò coniuncti & sociati manserunt.

IAM, qui latiùs hanc fabulam tractare volet, ab initio prooemion excogitabit, quæ rei laudem contineat, vt quod non vanum sit anicularum deliramentum, sed nobile philosophorum, non modò futurum oblectamento, sed etiam vsui magno documentum. Deinde voluptatis orationem, qua dolorem accusat, & è contrario doloris, qua criminatur voluptatem effinget, atque vtriusque rationes alijs vel fabulis vel exemplis illustrabit. Dicet dolorem maximum malum. Quòd sit res tristis, aspera amara, & inimica naturæ, quẽadmodũ ait Cicero 2. Tuscul. quæstionũ: Contrà voluptatẽ escam malorũ, pestemq; capitalẽ, quod Circes, atq; Syrenum fabulæ confirment. Huc ea referri poterunt, quæ sunt apud Silium Italicum li. 15. contra voluptatẽ. Postremò Iouis explicabit iudiciũ, quo voluit, inhonestæ voluptatis inseparabilẽ esse comitem dolorẽ atq; pœnitentiam, ac mœrorẽ

æternum.

æternum. At doloris & honesti laboris gloriam. Etenim ex paululo incommodi atq; molestiæ, summum maximumque bonum colligi. Vide prouerbium: Exiguum malum, ingens bonum.

PORRO, qui in hoc scribendi genere volunt stylum exercere, duo potissimùm vitabunt. Primò, ne orationem faciant omnino aridam, sed temporum locorum, aliarumque circumstantiarum velut suco plenam reddant. Deinde ne dum hoc vitant vitium in contrarium incurrant, & immodico descriptionum ambitu fastidium ingerant, vt ait Petrus Mosellanus. Principio autem dilatabunt præfatione commendationis. Commendabunt autem iuxta Erasmi sententiam cùm autorem ipsum, tum Apologorum genus. Deinde in describendis animantium, aut rerum formis ac naturis, quas inducent, longius immorabuntur. Quandoquidem hoc iam ipsum, & cum voluptate accipitur, & ad eruditionem liberalem pertinet. Veluti si scarabei formam, deinde quemadmodum è stercoribus nascatur, & quo pacto posterioribus pedibus erectis stercora protrudat atque id genus alia describent. Ad eundem modum, Aquilam regnum in auium genus obtinere, armigeram esse Iouis: non offundi fulmine, non conniuere ad ardentissimos Solis radios, pernicissimo volatu vltra nubes ferri. Deniq; quæcunq; vel ad scarabeorum humilitatem exaggerandam, vel aquilæ generositatem attollendam pertineant. Atq; hac in re non prætermittendum, si quid animanti cuipiam fabulis poëtarum est attributum. Quod genus è Lycaone natos lupos: Ex adolescente perdicem: Cygnum Apollini sacrum esse, sub fatalem horam suauissimè canere: Coruum eiusdem fuisse nuncium & ob cessationem ex albo nigrum factum. Aut si quid proditum est historijs insigniter ab his factum. Velut de aquila, quæ virgi-

virginem adamauit apud Plinium. lib. 10. cap. 5. de delphino apud Gellium lib. 7. cap. 8. Apud Plinium Epistolarum 9. De Bucephalo Alexandri Magni equo apud Gellium lib. 4. ca. 2. Atque item de cæteris. Deinde cùm ad ipsum Apologum fuerit ventum, fusiùs ac latiùs enarrare licebit. Id fiet citra tædiũ, si faceta quadam imitatione, quod est in hominum vita ad fabulæ mores accommodabunt. Præterea si ad eandem rationem sermones, sententias dictaque adfingamus. Exemplum aptissimum est dilatati Apologi apud Apuleium, de coruo & vulpe.

Exemplum Apologi, breuiter expositi.

Mus rusticus vrbanum hospitio excepit, & amicum quibus potuit cibis exquisitis refecit. Vrbanus agrestia fastidiens opsonia, rusticum in vrbem secum duxit. Ineunt, quod opiparè fuit instructum conuiuium. Inter epulandum auditur strepitus in sera, & latratus canum. Ambo trepidare, & fugitare, rusticus maximè, qui viarum ignarus ægrè se tueri. Sed ad sese reuersus, ait: Malo cum securitate meam inopiam, quàm istam cum tali anxietate copiam.

Exemplum eiusdem dilatati apud Horatium.

RVsticus vrbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cauo, veterem vetus hospes amicum
Asper, & attentus quæsitis: vt tamen arctum
Solueret hospitijs animum: quid multa? neq; ille
Sepositi ciceris, nec longæ inuidit auenæ:
Aridum & ore ferens acinum semesaque lardi
Frusta dedit, cupiens varia fastidia cœna
Vincere, tangentis male singula dente superbo.
Cùm pater ipse domus palea porrectus in horna
Esset ador, loliumq; dapis meliora relinquens.

Tandem

Tandem vrbanus ad hunc: Quid te iuuat, inquit, amice,
Prærupti nemoris patientem viuere dorso?
Vin'tu homines, vrbemq; feris præponere syluis?
Carpe viam (mihi crede) comes, terrestria quando
Mortales animas viuunt sortita, neq; vlla est
Aut magno aut paruo lethi fuga, quo, bone, circa
Dum licet, in rebus iucundis viue beatus:
Viue memor, quàm sis æui breuis: Hæc vbi dicta
Agrestem pepulêre domo, leuis exilit inde,
Ambo propositum peragunt iter, vrbis auentes
Mœnia nocturni subrepere, iamq; tenebat
Nox medium cœli spatium, cùm ponit vterque
In locuplete domo vestigia, rubro vbi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos:
Multaq; de magna superessent fercula cœna,
Quæ procul extructis inerant hesterna canistris.
Ergo vbi purpurea porrectum in veste locauit
Agrestem, veluti succinctus cursitat hospes,
Continuatq; dapes, nec non vernaliter ipsis
Fungitur officijs prælambens omne quod affert.
Ille cubans gaudet mutata sorte, bonisq;
Rebus agit lætum conuiuam, cùm subitò ingens
Valuarum strepitus lectis excussit vtrúnque,
Currere per totum pauidi conclaue, magisq;
Exanimes trepidare, simul domus alta molossis
Personuit canibus: tum rusticus, haud mihi vita
Est opus hac, ait, & valeas, me sylua cauusque
Tutus ab insidijs tenui solabitur aruo.

Aliud dilatatæ Fabulæ exemplum, ex Gellij lib. 2. cap. 29.

AEsopus ille è Phrygia fabulator haud immeritò sapiens existimatus est: quum quæ vtilia monitu suasuque erant, non seuerè, non imperiosè præcepit & cen-

& censuit, vt philosophis mos est: sed festiuos, delectabilesque apologos commentus, res salubriter ac prospicienter animaduersas, in mentes, animosque hominum, cum audiendi quadam illecebra induxit, vel, vt hæc eius fabula de auiculæ nidulo lepidè atque iucundè præmonet, spem fiduciamque rerum, quas efficere quis possit, haud vsquam in alijs, sed in semetipso habendam. Auicula, inquit, est parua, nomen est cassita, habitat, nidulaturque in segetibus, id fermè temporis, vt appetit messis, pullis iamiam plumantibus. Ea cassita in sementes fortè concesserat tempestiuiores, propterea quod frumentis flauescentibus pulli etiam tunc inuolucres erant. Cùm igitur ipsa iret cibum pullis quæsitum, monet eos, vt si quid ibi nouæ rei fieret, diceretúrue, animaduerterent: idq; sibi, vbi redisset, renuntiarent. Dominus posteà segetum illarum filium adolescentem vocans: vidésne, inquit, hæc ematuruisse & manus iam postulare? Idcircò die crastino, vbi primum diluculabit, fac amicos adeas, & roges veniant, operamq; mutuam dent, & messem nobis hanc adiuuent. Atq; vbi redijt Cassita pulli trepiduli circumstrepere, orareque matrem, vt statim iam properet, atque alium in locum sese asportet: Nam dominus inquiunt, misit, qui amicos rogaret, vti luce oriente veniant & metant. Mater iubet eos à metu otiosos esse. Si enim dominus, inquit, messem ad amicos reijcit, crastino seges non metetur: neque necesse est hodie, vti vos auferam. Die igitur postero, mater in pabulũ volat: dominus quos rogauerat operitur, sol feruet, & fit nihil, & amici nulli erant. Tum ille rursum ad filium: Amici isti, inquit, magnam in partẽ cessatores sunt, quin potiùs imus, & cognatos, adfinesq; nostros oramus, vt adsint cràs tempori ad metendam. Itidem hoc pulli pauefacti, matri nuntiant. Mater hortatur, vt tum quoque sine

metu, ac sine cura sint. Cognatos adfinesque nullo
fermè tam obsequibiles esse ait, vt ad laborem cape-
ssendum nihil cunctentur, & statim dicto obedian
Vos modò, inquit, aduertite, si modò quid denuò di
cetur. Alia luce orta auis in pastum profecta est, cog
nati & affines operam, quam dare rogati sunt, supe
sederunt. Ad postremum igitur dominus filio: vale
ant, inquit, amici cum propinquis. Adferes prima lu
ce falces duas, vnam egomet mihi, & tu capies alter
& frumentū nosmetipsi manibus nostris cràs mete
mus. Id vbi ex pullis dixisse dominum mater audiui
Tempus, inquit, est credendi, & abeūdi, fiet nunc du
bio procul, ꝙ futurū dixit. In ipso enim iam vertitu
cuia est res, non in alio, vndè petitur. Atq; ita cassi
nidum migrauit, & seges à domino demessa est.

Hæc quidem est Aesopi fabula, de amicorū & pro
pinquorū leui plerunq; & inani fiducia. Sed quid ali
ud sanctiores libri philos. monēt quā vt in nobis tan
tū ipsis nitamur: alia autē omnia, quæ extra nos, ex
traq; nostrū animum sunt, neq; pro nostris, neq; pro
nobis ducamus. Hunc Aesopi Apologū Q. Enniu
scite admodū, & venustè versibus quadratis cōposu
it. Quorū duo postremi isti sunt, quos habere cord
& memoriæ operæpretium esse herclè puto: Ho
erit tibi argumentū semper in promptu situm, N
quid expectes amicos, quod tu per te agere possi

Fabula de formicis atq; Cicadis breuiter narrata.

APpetente hyeme frumentū in arculam ad Solem
trahebat formica: videns & cicada, accurrit, ro
gitat granū. At formica, cur non, inquit, & tu meo ex
emplo æstate trahis, quodcunq; potes, atq; addis a
ceruo? Respondit illa, sibi id tēporis cātando transa
ctū fuisse. Ridens formica: Si, ait, æstate cātitare sole
meritò nunc esuris. Monet fabula vt dum adhuc ro
bur corporis adest, quæramus ea, quibus imbecill
sustentetu

ſtentetur ſenectus. Per hyemẽ, ſenectutẽ intellige: Per æſtatem, adoleſcentiam, & florem illum ætatis.

Eadem paulo fuſiùs tractata.

QVotuſquiſq; Philoſophorum ratione ſua quantumuis arguta bonarum ad literarum ſtudia iuuentutem potentius adhortatur, quàm Aeſopus hoc lepidiſſimo, de formicis atque cicadis figmento. Etenim nullo tam efficaci, ad labores honeſtos capeſſendos pellici poſſet, quàm argumento formicarum. Quæ, laboris exempla, trahunt ore, quodcunque poſſunt atque addunt aceruo quem ſtruunt, haud ignaræ ac non incautæ futuri: Quæ, ſimul inuerſum contriſtæ Aquarius annum, non prorepunt, ſed illis utuntur antè quæſitis potientes. Nec mirum, cùm homines olim fuerint agrorum cultores, & in formicas transformati, nihil præter corporis figuram amiſerint: antiquos enim mores obtinent, veterum naturam ſeruant, Reipublicæ rationem habent atque curam, rura frequentant, prata pererrant, arbores cōſcendunt, frumenta colligunt atq; recondunt. Nam ijs (vt dixi) mens præſaga futuri. Vnde olim Midæ, cuius imperio Phrygia fuit ſubiecta puero dormienti in os grana tritici congeſſiſſe leguntur: vt apes Platonis dormientis in cunis paruuli labellis mel inuiſſe, atq; ita magnæ felicitatis indices extitiſſe nō utiles. Hyemis igitur venturæ memores, adeò pertinaciter laborant, vt earū itinere ſilices attritos videamus, & in opere ſemitam factã: ne quis dubitet, quaiet in re, quid poſſit quantulacunque ſedulitas. Ad s igitur tanquam vitæ magiſtras, Rex Solomon bet abire pigrum, earumque mores contemplari, ſapientior fiat. Illæ tametſi nec Principẽ, nec proctum, nec ducem habeant: tamen æſtate cibū pro teri conſuetudine parant, & in meſſe colligunt alimenta. At diſſimilem naturam ignauæ referunt

cicadæ, quas Socrates apud Platonem dicit procrea-tas ex hominibus. Qui natis ab initio Musis can-tuque monstrato, vsque adeò deliniti fuerunt volup-tate cantus, vt canentes cibum, potumque negligerent, & adhuc hodierno die messis tempore cantilantes, hye-me tabescunt egestate. Harum stulti sunt imitatores, qui iuuenes à labore procliues ad libidinem, in ætate florida veterno torpent, in senecta premuntur re-rum penuria. At prudentes collaudantur, qui formi-carum exempla secuti, laboribus honestis quærunt viatica, miseris cicadis, ante oculos assiduò ponentes ignauiæ comitem esse paupertatem vt voluptatis do-lorem. Atqui desidiosos non solum ab hominibus ha-bitos odio, sed etiam à Dijs immortalibus, qui indu-strios adiuuant, ac spectant magnos viros colluctan-tes cum aliqua calamitate. Vnde rectè Demetrius dixit: Nihil infelicius eo, cui nihil vnquam aliquid e-uenit aduersi. Cuius rei meminit Seneca, in libro de diuina prouidentia. Hinc est, quod Saturnus quod è folijs stillantia mella decusserit, ignem remouerit, & passim riuis currentia vina represserit, non torpere grauiter passus sua regna veterno. Et Lycurgus pueros non in forum, atque delicijs affluentia loca, sed in a-grum duci iussit, vt primos annos non in voluptati-bus, more cicadarum, sed in omni opere & labore gerent, formicas imitati. Quippe negotia sunt hor-rida nomine, sed Reipub. mores in statu prospero con-tinent. Contrà, blandæ appellationis quies plurimis vitijs & periculis respergit. Exemplo sit Roma, cui præpotens imperium, agitatio rerum excitabat ad virtutem capessendam, nimia quies in desidiam reie-cit, ac interitum. Hinc Appius ille Claudius crebrò solitus fuit dicere: Negotium populo Romano me-lius committi, quàm otium. Blanda quidem & faci-lis initu voluptatis est via. Virtutis autem quam fir-

Paupertas ignauiæ comes.

mi-

micæ videntur ingredi, nimis laboriosa & aspera. Sed ut huius vltima meta iucunda simul ac beata est, sic illius miserabilis & infaustus exitus.

Nam qui desidiam luxumque sequetur inertem,
Dum fugit oppositos incauta mente labores,
Turpis inopsque simul miserabile transiget æuum :
At quisquis duros casus, virtutis amore
Vicerit, ille sibi laudemque decusque parabit.

Res quidem blanda nimis est, mellitus canor atq; voluptatis illecebræ, sed quos præstigijs suis ceperunt, disperdunt. Ouidius 3. de arte.

Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora
Quaslibet admissas detinuere rates.

Harum vna Parthenope humana voce: Alia, cui Leucosia nomen, Tibijs. Tertia, Ligya, canebat lyra: atque tanta carminis dulcedine transeuntes nautas afficiebant, vt alto somno premerentur, & cùm sopitos persensissent, submergebant, atque deuorabant. Quare cùm iuxta illas transiturus esset prudens Vlysses, cera sociorum aures obturauit, & ipse se ad nauis malum alligari iussit, vt ea ratione saluus euaderet. Vnde Martial. lib. 3.

Sirenas hilarem nauigantium pœnam,
Blandasque mortes gaudiumque crudele,
Quas nemo quondam deserebat auditas,
Fallax Vlysses dicitur reliquisse.

Et Horatius :

Sirenum voces & Circes pocula nosti,
Quæ si cum socijs stultus, cupidusque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis & excors.

Quid aliud sapientissimi viri per amœnas Sirenum voces intelligi voluerunt, quàm blandæ voluptatis præstigias, quibus inescati homines submergi solent atque funditùs interire? Et quid aliud Aesopus per molles cicadarum cantus significare voluit, quàm

Popinonum turpitudinem, miseriam, infelicitate & breuiter corporum atque animarum interitu, quæ pestifera secum trahit voluptas. Proinde studi sa iuuentus, vtile propositum virtutis exemplar V lyssem imitabitur, vt tanta pericula declinet, a que fugiat perniciosam voluptatem, quod ipsi mum melle litum venenum est. Quo nihil damno us, cùm virtutes atterat, animíque pariter & corp ris vires expugnet, vt luxuria Campana, quæ inuic Annibalem illecebris suis complexa vincendũ mil Romano tribuit. Vide Liuium de bello Punico. V leriũ li. 9. ca. 1. Imitabitur item P. Scipionem:

Qui iuuenis plenus monitis ingentia corde
Molitus, visæ caluit virtutis amore,

Spreuit (voluptatem) Achæmenium spirant vertice odorem. Ambrosias diffusa comas, vt Sil Italicus inquit.

Iuuenis desidiosus.

Non imitabitur illum cum cicadis otia sectant iuuenem. Quem dormientem in medios semper d obiurgabant sui, & quidnam faceret in lecto tamd quærebant. Quidnam igitur censetis? (ille inquit) cere iussus: Quoties, inquit, mane euigilo, ads ad lectulum meum puellæ duæ, quarũ altera ad s gendum, & operis aliquid faciendum me hortat & ostendit, quam turpe sit iuueni optimam diei p tem in lectulo conterere: atque interdum Græc versiculum accinit semisomni, cuius vt opinor sent tia est: Auroram tertiam operis partem perficere. tum altera, Nugari hanc ait, & turbatricem esse q etis, qua nihil sit neque melius, neque dulcius, & q vita hominum carere nequeat. Bonum si adipisc dum sit, quouis tempore rectè surgi: Malum si i pendeat, nimis citò surrexeris, inquit, quamuis s reliqueris lectum. Hæc ego, inquit adolescens, in conuitia mutua & altercationes grauissimas disc

tan

tantes has audiens, cùm dubitem vtri aſſentiar, diutiùs ſoleo in lectulo immorari. Nec imitabitur illum, qui ſacris in prouerbijs ita loquitur, Paululùm modò dormiam, paululùm modò dormitabo, paululũ modò ſomno vacabo, paululùm modo manus conſeram, & componam me ad recumbendum. Neq; illos, qui in libro Sapientiæ ſic proclamant: Venite, fruamur bonis quæ ſunt, & vtamur creatura tanquam in iuuẽtute, celeriter vino pretioſo, & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos roſis, antequam marceſcant: nullum pratũ ſit, quò non pertranſeat luxuria noſtra, vbique relinquamus ſigna lætitiæ noſtræ. Non, inquam, imitabitur, ne intereà ceu viator veniat inopia, atq; obruat eum paupertas ac miſeria. Quicunque ergo ad veras opes, & æternam, quæ virtutem non aliter atque corpus vmbra comitari ſolet, gloriam aſpirant, formicas magis Aeſopicas ſtudebunt imitari, quàm cicadas, hoc eſt, virtutem potiùs, quàm voluptatem conabuntur amplecti.

Fabula Heſiodi, de Accipitre & Luſcinia, breuiter prolata.

ACcipiter Luſciniam vario cantu argutam, in ſublimi nubium ſummitate captam ferebat. Hæc vnguibus transfixa, miſerè plorabat: ad hanc raptor horrenda voce, ſic inquit: Quid exclamas miſera, à multò quam tu ſis fortiore detenta? Huc adſis, quo ego te pertraham. Suaue licet vſque canas, cœna tamen mihi futura es, vbi voluero.

Deſipit, qui potentioribus repugnat.

Eadem dilatata, ab auctoris laude.

TAnta ſapientia & præclaris animi dotib. excelluit antiquiſſimus poetarum Heſiodus, vt etiam vita defun-

defunctum honore summo prosecuti sint viri sapientes, ac veluti numen aliquod certum venerati. Quemadmodum enim Homeri natiuitatem vrbes permultæ sibi vendicabant: ita sepulcrum Hesiodi diuinum asserebant sibi Nemei simul & Orchemenij. Dignissimus autem honore tanto tantus Poeta, qui pretiosa diuini ingenij multa ad omnium hominum vtilitatem spectantia reliquit monimenta: in quibus vt gemma nobilissima relucet, quam de accipitre, atque luscinia protulit, Fabula.

A præfabulari.

Qua sapienter docuit, eos stultè facere qui potentioribus reluctantur, certantque cum ijs, quos tyrannos nequeant vincere. Quod ipsum est contra torrentem niti, contra stimulos calcitrare, & iuxta prouerbium, θεομαχεῖν, hoc est, cum Dijs pugnare.

A natura accipitris.

Non iniuria scripsit Ouidius: Odimus accipitrem quia semper viuit in armis: Etenim Harpyis omnibus rapacior, adunco rostro, & vnguibus incuruis: ad vim inferendam natus. Cui tanta est insita atq; à parentibus ingenita rapiendi ac dilaniandi fames, vt nulli auium generi parcat, nec ab vllis etiam cognatis sanguinolentos abstineat vngues. Qui alitum sæuissimus, auiculas insontes aut humi volantes, aut circa arbores in sublimi sedentes, persequi, rapere, & discerpere solet. Nec in iuniores solum crudelis, ac iniuriosus, sed etiam populator impius bellum internecinum cum Aquila, cunctarum auium Rege, non expauescit gerere, vt cohærentes sæpe deprehendantur. Quo genuinæ rabiei propulsus instinctu crudelissimus hostis, sanguine quem assiduò sitit, se satiaturus, innoxiam adoritur lusciniam, atque comprehendit. Capta imbellis & insons auicula victorem dulci qua plurimùm pollet voce, rogare cœpit, & obsecrare, vt innocenti parceret, inquiens:

Fer mansuetè fortunam. Noli extinctam extinguere.

uere. Parce mihi per ea, quæ tibi dulcissima sunt in
a. Miserere infelicis. Respice innocentiam meam:
eminem vnquam violaui: nunquam rapto vixi, vt
m par pari debeat referri. Quod si nulla mei te mi-
icordia commouerit, eximia qua nobilitor, per-
oueat virtus mea: noli perfectum musices organū
sperdere. Te permolliat, flectátque vox tam dul-
is, atque magna tam paruo in corpusculo meo reg-
ans, & tam pertinax spiritus iram tuam frangat, in
m absoluta musicæ scientia modulatus sonus, quē
epiùs audisti continuo spiritu trahi, nunc variè in-
exo, nunc distingui conciso, copulari intorto, pro-
itti, reuocari, infuscari ex inopinato. Interdū ple-
um, grauem, acutum, crebrum, extentum, sum-
um, medium, imum. Breuiter, omnia tam paruu-
in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis
s hominum excogitauit: Quorum ex interitu ma-
rem tibi & inuidiam & infamiam cōflaueris, quàm
litatem perceperis. At ille, quin tu, inquit, auribus
eis opplorare desinis. Quid tu rere clamoris tui
tia te omissum iri? Nihil gemitus, nihil lacrimas
s moror, aut curo. Quiritatio tua nisi forsitan a-
mo placuerit, te meis de vnguibus nunquam eripi-
ac conseruabit. Exple meas inimicitias & iracun-
am sanguine tuo satura: & statim eo dicto miseram
scerpsit.

A Sermocinatione per Prosopopœiam.

Quid hoc facto potuit immanius esse? Captiuis a-
s tempus relinquitur, quo crimen obiectum diluc-
t, aut aliquam causam in excusationem queant ad-
ucere. Sed huic infelici omnis exclusa fuit miseri-
ordia, omnisque negata purgandi facultas. Et quis
yrannorum tam fuit impius, vt aliquem occiderit,
si vel leui aliqua ratione permotus? Sed alia nulla
usa propulsus accipiter tantum facinus designauit,
i sola nocendi libidine. Animalium ferocissimus

Leo

Leo traducitur. Huic tamen ex feris tantā est in[...] plices clementia, vt in prostratos non sæuiat: e[...]nim nobilioris animi parcere subiectis, & debe[...] superbos. At Tyranni verso pollice vulgi que[...]bet occîdunt populariter, omnibus sanguinole[...] manus inijciunt, nihil homines, nihil Deos ipso[...]rando.

Quemadmodum igitur præda insolenti victo[...]sa gloriosa fuit ac suauis, sic ærumna miserrimæ c[...]mitatis acerbissima, vt pœna, quæ venerat indig[...] magis esse dolenda videatur.

Quæ crudelitas accipitris ostendit, ipsam innoc[...]tiam apud maleficos Tyrannorum greges nunq[...] fore tutam. Nobis igitur ante omnia curandum[...] in Melampygos (iuxta Prouerbium) incidamu[...] impendente malo patienter feramus, quod non p[...]rimus mutare, vel effugere.

De narratione, quæ Græce Διήγημα.

Cap. II.

Narratio est expositio rei factæ, vel tanquam[...]ctæ. Diuiditur autem in poëticam, historic[...] & ciuilem: Poëtica est, quæ habet expositionem[...]ctam. Historica, quæ vetustam rerum commem[...]tionem continet, atque veterum gesta narrat. Ciu[...] qua in controuersijs oratores vtuntur.

Narrationi accidunt sex,
- Persona faciens.
- Res gesta.
- Tempus, circa quod.
- Locus, in quo transacta.
- Modus, quo pacto.
- Causa, propter quam.

Virtutes eius quatuor:
- Claritas seu perspicuitas.
- Breuitas.
- Probabilitas, quæ dicitur πιθανότης.
- Electorum verborum proprietas.

Exemplum Narrationis ab Angelo Politiano translatum.

QVi rosæ pulchritudinem demiratur, plagam Veneris consideret. Amabat Adonin Dea: Mars ipsam: Quódque Dea foret Adonidi, Veneri Mars erat. Deus Deam adamabat Deáque hominem sequebatur. Par cupido, tametsi genus dispar. Perimere Adonin Mars zelotypus tendebat, finem putans amoris Adonidis necem. Ferit Adonin Mars, accurrit auxilio Venus, festinans in rosas incidit, ac spinis implicuit, plantamq; pedis perstrinxit. Qui vulnere manarat cruor, de se rosam colorauit. Sic rosa, quæ prius candida, rubrum in colorem, qui nunc cernitur, est conuersa.

SCHOLIA.

PRimo Rhetoricorũ libro Trapezontius tria ponit Narrationum genera, Ciuile, Digressorium, remotum. Hoc pueris vtilissimum ita vocatur, quòd causa ciuili remotum sit, in quo conueniat iuuentutem exerceri quo commodiùs illas superiores narrationes in veris causis possit aliquando tractare. Eius duo sunt, iuxta Ciceronem, genera: Alterum est positum in negotijs, quod habet partes

Tres

Tres
- *Fabulam*, quæ neque veras, neque veri-les continet res, vt ea, quæ tragœdijs dita sunt.
- *Historiam*, quæ est res gesta, sed ab æ- nostræ memoria remota.
- *Argumentum*; quæ est res ficta, quæ ta- fieri potuit, veluti argumenta com- arum.

Alterum in personis, quod habere debet serm- festiuitatem, animorum dissimilitudinem, leuita- spem, metum, suspicionem, desiderium, dissim- tionem, misericordiam, rerum varietates, for- commutationem, insperatum incommodum, s- tam lætitiam, iucundum exitũ rerum, vt in Co- dijs videre licet.

Diuiditur in poëticam, &c. Quintilianus li. 2. c- Narrationes poëticas Grammaticis attribuit, Rh- ribus historicas. Erant autem (auctore Fabio Vi- rino) rhetores qui literas docebant, atque artes- debant eloquentiæ. quemadmodum Sophistæ, a- quos dicendi discebatur exercitium: Et oratores- in causis priuatis & publicis plena & perfecta vteb- tur eloquentia. Porrò narrationis poëticæ fac- tria genera: Aut enim actiuum est, vel imitatiu- quod Græci δραματικὸν, vel μιμητικὸν appellant: A- enarratiuum vel enunciatiuum, quod Græci ἐξηγ- κὸν vel ἀπολογητικὸν: Aut commune vel mixtum, q- Græci κοινὸν vel μικτὸν.

Historicam, &c. quæ rei gestæ continet exposit- nem. Est autem Historia, res gesta, ab ætatis nost- memoria remota. quam earum propriè rerum- volunt, quibus rebus gerendis interfuerit is qui sc- bit, auctore Gellio libro. 5. cap. 18. Historiam C- cero de Oratore secundo eleganter vocat testẽ te- porum, lucem veritatis, vitam memoriæ, magistr-

vi-

itæ, & vetuſtatis nunciam.

Ciuilem, &c. Quæ ab Oratoribus in exponendis
umitur cauſis, vt ait Priſcianus: qui fabularum ad-
icit narrationem, ad fabulas ſupradictas pertinen-
em.

Narrationi accidunt ſex, &c. Narratio conſumitur
ircunſtantijs, quæ hoc verſiculo comprehenduntur:
uis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quan-
o. Fit enim copioſa, ſi circumſtantijs amplifices, at-
ue dilates, & à quo tempore, quóque loco, quo-
odo, quo inſtrumento, qua denique cauſa factum
liquid ſit, diligenter perſequaris.

Claritas, &c. Huius virtutis narrationem alibi Ci-
ero vocat lucidam, alibi apertam. Nec refert, an pro
cida perſpicuam, pro veriſimili probabilem credi-
ilémque dixeris, vt ait Quintilianus lib. 4. ca. 2. Eo-
m auctore, aperta vel dilucida erit narratio, ſi fue-
primùm expoſita verbis proprijs & ſignificanti-
s, non ſordidis & ab vſu remotis: tum diſtincta re-
s, perſonis, temporibus, locis, cauſis. Item ſi vt
icquam primum geſtum erit, ita fuerit primum ex-
ſitum, non ab vltimo repetitum.

Breuitas, &c. Narratio breuis erit ſi nihil extra rem
erimus. Si reſciderimus omnia ſuperuacanea, ſi
n ab vltimo initio repetiuerimus, nec ad extremũ
rimus proſecuti.

Probabilitas, &c. Hanc Cicero veriſimilem narra-
nem, Quintil. appellat credibilem. Erit autem cre-
ilis ante omnia, ſi priùs conſuluerimus noſtrum
mum, ne quid naturæ dicamus aduerſum. Si cau-
acrationes factis, de quibus quæritur, præpoſue-
us. Si perſonas conuenientes, his quæ facta credi
mus, conſtituerimus: præterea loca, tempora,
milia. Quintil. lib. 4. cap. 2.

lectorum verborum proprietas, &c. Hic conſideran-
dum

dum erit, ne quid contortè, ne quid ambiguè, ne
noue dicamus, sed vtamur vsitatis verbis, & propri
Vsitata sunt, ea, quæ versantur in sermone, & in op
morum auctorũ consuetudine recepta. Propria su
quæ eius rei verba sunt, aut esse possunt, qũa de l
quemur: vt ait Cicero.

Qui rosæ, &c. Narrat, quo pacto lacteus rosæ c
dor, mutatus sit in colorem purpureum.

Adonin Dea, &c. Adonis auctore Tortellio fil
fuit Cynaræ Cypriorum Regis, ex Myrrha, eius fi
pastor pulcherrimus. Virgilius in Gallo,

Et formosus oues ad flumina pauit Adonis,

Hunc ardentissimè Venus amauit. Ouidius
Phædra.

Sæpè sub ilicibus Venerem, Cyneráque creatum
Sustinuit positos quælibet hora duos.

Plura apud Erasmum in prouerbio: Adonidis ho
qui Veneri sacri propter Adonidem eius amasium

Mars ipsam, &c. Martis ac Veneris amores Me
morphos. 4. refert Ouid.

Idem secundo de arte.

Mars pater insano Veneris turbatus amore,
De duce terribili factus amator erat.

Ferit Adonin Mars, &c. Ouid. x. Metamorph. sc
bit: Adonin ab apro interfectum, eiusq; sanguin
mutatum in florẽ. Idem asserit Macrob. lib. Satu
1. cap. 21. Adonin, inquit, Solem esse non dubita
Ab apro autem tradunt interemptum, hyemis im
ginem in hoc animali fingentes, quòd aper hispid
& asper gaudeat locis humidis & lutosis, pruina
contectis, propriéque hyemali fructu pascitur gl
de. Ergo hyems veluti vulnus est Solis, quæ & luc
eius nobis minuit, & calorem.

Plantam pedis perstrinxit, &c. Vnde Claudia
lib. 2. de raptu Proserpinæ scribit de Venere, inq

en

s, ſic facta doloris Carpit ſigna ſui, id eſt roſas pur-
reas Veneris amore tinctas. Huius meminit Poli-
us Miſcel. 11.

Exemplum narrationis poëticæ copioſius apud Ouid Metam. 4. tractatum.

Ocet autem ea fabula, nimis infelicem exitum habituros, qui parentibus immorigeri fœdis a-ribus ſeſe contaminarint.

yramus & Thysbe, iuuenum pulcherrimus alter,
era, quas oriens habuit, prælata puellis,
ntiguas habuêre domos, vbi dicitur altam
ctilibus muris cinxiſſe Semiramis vrbem.
titiam primoſq; gradus vicinia fecit:
mpore creuit amor, tædæ quoq; iure coiſſent:
vetuere patres, quod non potuêre vetare.
æquo captis ardebant mentibus ambo.
nſcius omnis abeſt, nutu ſigniſq; loquuntur.
oq; magis tegitur, tanto magis æſtuat ignis.
s erat tenui rima, quam duxerat olim
n fieret paries, domus communis vtrique.
itium nulli per ſæcula longa notatum,
id non ſentit amor? primi vidiſtis amantes,
ocis feciſtis iter, tutæque per illud
mure blanditiæ minimo tranſire ſolebant.
è vbi conſtiterant hinc Thysbe, Pyramus illinc,
e vices fuerat captatus anhelitus oris:
de, dicebant, paries, quid amantibus obſtas?
ntum erat, vt ſineres toto nos corpore iungi?
oc ſi nimium eſt, vel ad oſcula danda pateres:
ſumus ingrati, tibi nos debere fatemur,
d datus eſt verbis ad amicas tranſitus aures.
diuerſa nequicquam ſede locuti,
octem dixêre Vale, partique dedêre
a quiſque ſuæ, non peruenientia contrà.

Poſtera

Poſtera nocturnos aurora remouerat ignes,
Sólque pruinoſas radijs ſiccauerat herbas:
Ad ſolitum rediere locum: tum murmure paruo
Multa prius queſti, ſtatuunt ſub nocte ſilenti,
Fallere cuſtodes, foribuſque excedere tentant.
Cumq; domo exierint, vrbis quoq; tecta relinqu
Néue ſit errandum, lato ſpatiantibus aruo,
Conueniant ad buſta Nini, lateantq; ſub vmbra
Arboris: arbor vbi niueis vberrima pomis,
Ardua morus erat, gelido contermina fonti:
Pacta placent, & lux tardè diſcedere viſa
Præcipitatur aquis, & aquis nox exit ab ijſdem.
Callida per tenebras verſato cardine Thysbe
Egreditur, fallitq; ſuos, adopertáque vultum
Peruenit ad tumulum, dictáq; ſub arbore ſedit:
Audacem faciebat amor. Venit ecce recenti
Cæde leæna boum ſpumantes oblita rictus,
Depoſitura ſitim vicini fontis in vnda.
quam procul ad Lunæ radios Babylonia Thysb
Vidit, & obſcurum timido pede fugit in antrum,
Dumq; fugit, tergo velamina lapſa reliquit.
Vt leo ſæua ſitim multa compeſcuit vnda,
Dum redit in ſyluas, inuentos fortè ſine ipſa
Ore cruentato tenues laniauit amictus.
Seriùs egreſſus veſtigia vidit in alto
Puluere certa feræ, totóque expalluit ore
Pyramus: vt verò veſtem quoque ſanguine tinct
Repperit, vna duos, inquit, nox perdet amante
E quibus illa fuit longa digniſſima vita.
Noſtra nocens anima eſt: ego te miſeranda per
In loca plena metus qui iuſſi nocte venires,
Nec prior huc veni: noſtrum diuellite corpus,
Et ſcelerata fero conſumite viſcera morſu,
O quicunque ſub hac habitatis rupe leones.
Sed timidi eſt optare necem: velamina Thysb

ollit, & ad pactæ secum fert arboris vmbram.
tque dedit notæ lachrymas, dedit oscula vesti,
ccipe nunc,inquit,nostri quoque sanguinis haustus.
uoque erat accinctus, demisit in ilia ferrum.
ec mora, feruenti moriens è vulnere traxit:
iacuit resupinus humo, cruor emicat altè:
on aliter quàm cùm vitiato fistula plumbo
cinditur, & tenui stridente foramine,longas
aculatur aquas,atque ictibus aëra rumpit.
rborei fœtus aspergine cædis in atram
ertuntur faciem, madefactaq; sanguine radix,
urpureo tingit pendentia mora colore.
cce metu nondum posito, ne fallat amantem,
la redit, iuuenemque oculis animoque requirit.
uantaq; vitarit,narrare pericula gestit.
tq; locum, & visam cognoscit in arbore formam,
ic facit incertam pomi color, hæret an hæc sit,
um dubitat, tremebunda videt pulsare cruentum
embra solum, retroq; pedem tulit,oraque buxo
allidiora gerens, exhorruit æquoris instar:
uod fremit, exigua cùm summum stringitur aura.
ed postquam remorata, suos cognouit amores.
ercutit indignos claro plangore lacertos,
laniata comas, amplexaq; corpus amatum,
ulnera suppleuit lachrymis, fletúmque cruore
iscuit, & gelidis in vultibus oscula figens,
yrame, clamauit, quis te mihi casus ademit?
yrame, responde, tua te charissima Thysbe
ominat, exaudi, vultusque attolle iacentes.
d nomen Thysbes oculos in morte grauatos
yramus erexit, visaq; recondidit illa:
uæ postquam vestemq; suam cognouit, & ense
idit ebur vacuū: Tua te manus, inquit, amorque
erdidit infœlix, est & mihi fortis in vnum
æc manus, est & amor,dabit hic in vulnera vires:

Perſequar extinctum, lethíque miſerrima dicar
Cauſa comeſque tui, quique à me morte reuelli
Heu ſola poteras, poteris nec morte reuelli.
His tamen amborum verbis eſtote rogati,
O multum miſeríque mei, illiúſque parentes,
Vt quos certus amor, quos hora nouiſſima iunxit
Componi tumulo non inuideatis eodem.
At tu, quæ ramis arbor miſerabile corpus
Nunc tegis vnius, mox es tectura duorum,
Signa tene cædis, pulléſque & luctibus aptos
Semper habe fœtus, gemini monumenta cruoris.
Dixit, & aptato pectus mucrone ſub imum
Incubuit ferro, quod adhuc à cæde tepebat.
Vota tamen tetigere Deos, tetigere parentes:
Nam color in pomo eſt vbi permaturuit, ater,
Quodq; rogis ſupereſt, vna requieſcit in vrna.

Exemplum narrationis hiſtoricæ, ex Oroſ. lib. 2. cap. 8.

CYrus Perſarum Rex Scythis bellum in- quem Tomyris regina quæ tunc genti præ- cùm prohibere tranſitum Araxis fluminis po- tranſire permiſit, primùm propter fiduciam ſui hinc propter opportunitatem ex obiectu flum- hoſtis incluſi. Cyrus itaque Scythiam ingreſſus, cul à tranſmiſſo flumine caſtra metatus, inſuper eadem inſtructa vino epuliſque deſeruit, quaſi tus refugiſſet. Hoc comperto regina tertiam pa- copiarum, & filium adoleſcentulum, ad perſeq- dum Cyrum mittit. Barbari veluti ad epulas inu- primùm ebrietate vincuntur, mox reuertente C- vniuerſi cum adoleſcente obtruncantur. Tomyris ercitu ac filio amiſſo, vel matris, vel Reginæ dolo- ſanguine hoſtium diluere promptius, quàm ſu- chrymis parat. Simulat diffidentiã deſperatione d- ill-

tæ paulatímque cedendo superbum hostem in insidias vocat. Ibi quoque compositis inter montes insidijs, CC.M. Persarum, cum ipso Rege deleuit, addita super omnia illius rei admiratione, quòd nec nuntius quidem tantæ cladis superfuit. Regina caput Cyri amputari, atque in vtrem, humano sanguine repletum conijci iubet, non muliebriter increpitans: Satia te sanguine, quem sitisti, cuius per annos triginta insatiabilis perseuerasti. *Cyri mors.*

Exemplum narrationis Ciuilis, ex Miloniana.

P. Clodius cum statuisset omni scelere in Prætura ... vexare Rempub. videretque ita tractata esse comitia anno superiore, vt non multos menses Præturam gerere posset, qui non honoris gradum spectaret, vt cæteri, sed & L. Paulū collegam effugere vellet, singulari virtute ciuem, & annū integrū ad dilacerandā Remp. quæreret, subitò reliquit annum suum, seq; in annum proximū transtulit, non religione aliqua, sed vt haberet, quod ipse dicebat, ad Præturam gerendam, hoc est ad euertendam Remp. plenū annū atque integrum. Occurrebat, mancam ac debilem Præturam suam futuram Consule Milone: eum porrò summo consensu populi Romani Consulē fieri videbat: contulit se ad eius competitores, sed ita, totā vt petitionē ipse solus etiā inuitis illis gubernaret, totà vt comitia suis, vt dictabat, humeris sustineret: cōuocabat Tribus: se interponebat: coloniam nouam, delectum perditissimorum scribebat ciuium: quanto ille plura miscebat, tanto hic magis in dies conualescebat. Vbi videt homo ad omne facinus paratissimus, certissimum Consulem, idq; intelligit non solùm sermonibus, sed etiā suffragijs pop. Rom. sæpe esse declaratū: palam agere cœpit, & apertè dicere, *P. Clodij historia.*

 occiden-

occidendum Milonem, seruos agrestes, ac barbar
quibus syluas publicas depopulatus erat, Hetruria
que vexarat, ex Apennino deduxerat, quos videba
res erat minime obscura: etenim palam dictitab
Consulatū Miloni eripi non posse, vitam posse. Si
nificauit hoc sæpe in Senatu: dixit in cōcione. Q
etiam Fauonio fortissimo viro quærenti ex eo, q
spe fureret Milone viuo: respondit triduo illum, a
summum quatriduo periturum: quam vocem e
ad hunc M. Catonem statim Fauonius detulit. In
rim cùm sciret Clodius, (neque enim erat diffic
scire) iter solenne, legitimum, necessarium, a
diem XIII. Kal. Febr. Miloni esse Lanuuium
Flaminem prodendum, quòd erat dictator Lanu
Milo: Roma subitò ipse profectus est, vt concion
turbulentam, in qua eius furor desideratus est, qua
illo ipso die habita est, relinqueret, quam, nisi ob
facinoris locum, tempusque voluisset, nunquam
liquisset: Milo autem, cùm in Senatu fuisset eo d
quoad Senatus dimissus est, domum venit, calceos
vestimenta mutauit, paulisper dum se vxor, vt fit,
parat, commoratus est: deinde profectus est id te
poris, cùm iam Clodius (siquidem eo die Rom
venturus erat) redire potuisset: obuiam fit ei Clo
us expeditus in equo, nulla rheda, nullis impedim
tis, nullis Græcis comitibus, (vt solebat) sine vxo
vt nunquam ferè, cùm hic insidiator; qui iter il
ad cædem faciendam apparasset, cum vxore veh
tur in rheda penulatus, vulgique magno impedim
to, ac muliebri, & delicato ancillarum, puerorum
comitatu: fit obuiam Clodio ante fundum eius, h
ra ferè vndecima aut non multò secùs: statim co
plures cum telis in hunc faciũt de loco superiore i
petum, aduersi rhedarium occidunt. Cùm autem h
de rheda reiecta penula desiluisset, seque acri ani
defende

defenderet, illi, qui erant cum Clodio, gladijs eductis partim recurrere ad rhedam, vt à tergo Milonem adorirentur, partim, quòd hunc iam interfectum putarent, cædere incipiunt eius seruos, qui pòst erant, ex quibus qui animo fideli in dominũ erant, & præsentes fuerunt, partim occisi sunt, partim, cùm ad rhedam pugnari viderent, & domino succurrere prohiberentur, Milonẽ occisum esse, etiam ex ipso Clodio audirent, fecerunt id serui Milonis (dicam enim non deriuandi criminis causa, sed vt factum est) neque imperante, neque sciente, neque præsente domino, quod suos quisq; seruos in tali re facere voluisset.

Aliud exemplum narrationis breuis, dilucidæ & verisimilis, ex oratione Ciceronis Pompeiana.

ATque vt inde mea proficiscatur oratio, vnde hæc omnis causa ducitur: bellum graue, & periculosum vestris vectigalibus, atque socijs, à duobus potentissimis Regibus infertur, Mithridate & Tigrane, quorum alter relictus, alter lacessitus occasionem sibi ad occupandam Asiam oblatam esse arbitratur. Equitibus Romanis honestissimis viris afferuntur ex Asia quotidie literæ, quorum magnæ res aguntur, in vestris vectigalibus exercendis occupatæ. Qui ad me pro necessitudine, quæ mihi est cum illo ordine, causam Reipub. periculaque rerum suarum detulerunt: Bithyniæ, quæ nunc vestra prouincia est, vicos exustos esse complures, regnum Ariobarzanis, quod finitimum est vestris vectigalibus, totum esse in hostium potestate: Lucullum magnis rebus gestis ab eo bello discedere: huic qui succurrerit non satis esse paratum ad tantum bellum administrandum: Vnum ab omnibus socijs, Repub. & ciuibus ad id bellum Imperatorem deposci, atque expeti, eundem

hunc vnum ab hostibus metui, præterea neminem.

De Chreia. CAP. III.

CHreia est commemoratio breuis, alicuius personæ factum vel dictum apte referens: dicta autem est quòd sit vtilis. Et Chreiarum aliæ verbales sunt, aliæ actiuæ, aliæ mixtæ. Verbales sunt, quæ vtilitatem oratione demonstrant. Vt Plato dixit: Virtutis ramos è laboribus atque sudoribus produci. Actiuæ sunt, quæ actionem aut factum solum recensent, vt Pythagoras interrogatus quantanam esset hominum vita, cùm per temporis breuius spatium se conspiciendum exhibuisset, latebras petijt; humanæ vitæ mensuram ex momentaneo conspectu designans: Mixtæ, quæ ex vtrisque conflatæ sunt, oratione & actione, vt Diogenes, cùm vidisset adolescentulum lasciuientem ac indecorè se gerentem, pædagogum illius baculo percussit: superaddens, quid talia doces, an sic instruis? Chreiam verò conficies hisce capitibus atque tractabis à

Laudatiuo.	Parabola.
Paraphrastico.	Exemplo.
Causa.	Testimonio veterum.
Contrario.	Breui epilogo.

Exemplum Verbalis Chreiæ, quo Isocrates doctrinæ radicem amaram esse dicebat, fructus verò dulces: Orditur autem ab encomio hoc modo.

Encomiasticon. MErito laudandus est Isocrates, propter eximiam dicendi facultatem, qua sibi nomen clarissimum comparauit, & quanta vis eloquentiæ esset ipsam exercendo demonstrauit, eámque illustrem fecit, non ipse ab illa illustratus. Quibus autem vel Reges admonens, vel instituens priuatos, bene de hominu[m]

[al]iorum vita meruit, longum esset recensere. Verùm, [q]uòd de eruditione protulit, haud abs re fuerit com[me]morare.

Amator, inquit, eruditionis, à laboribus auspica[tu]r, sed laboribus desinentibus in vtilitatem: quod [qu]àm philosophicè dictum ab eo sit, hinc licet per[sp]icere.

Qui enim bonarum artium amore capiuntur, hi [pri]mè cum professoribus, ac ducibus studiorum con[su]ntur, ad quos accedere vt formidolosum est, ita [re]linquere stultissimum. Et pueri quidem nunquam [m]etu vacant, & cùm adsunt præceptores & cùm [ve]nturos expectant. Succedunt præceptoribus pæ[da]gogi, visu terribiles, sed cùm verberibus sæui[u]nt, formidabiliores. Qui etiam priusquam ver[be]rent, timentur. Metum punitio subsequitur, dum omnia puerorum errata vindicantur, & rectè fa[c]ta, opera virtutis, tanquam ad ea nati sint, exactissimè requiruntur. *A Paraphrasi seu expositione.*

Iam verò pædagogis ipsis sunt molestiores asperioresque patres, in deambulationes atque vias inquirentes & vetantes in publicum egredi: forum ipsum habentes suspectum. Quòd si opus fuerit in filios animaduertere, ita excandescunt, vt naturæ obliuiscantur, nec se parentes esse meminerint: verum huiusmodi rebus exercitatus puer cùm in virum euaserit, merita coronatur virtute.

At qui veritus ista, fugerit magistros, deuitârit parentes, & pædagogos fuerit auersatus, prorsus eruditionis expers, scientia priuabitur. Nam metum declinans simul cum ipso doctrinam relinquit. Hæc igitur omnia Isocratem sentire persuaserunt: Eruditionis radicem amaram esse. *A contrario.*

Nam quemadmodum agricolæ summo cum labore terræ semina mandant, fructus verò maiore cum volup- *A simili.*

voluptate colligunt: ita qui ad studia accinguntur, bi laboris multi comitem gloriam comparant.

Ab Exemplo.

Respice Demosthenis vitam, qui vt oratorum omnium laboriosissimus, ita clarissimus euasit, qui adeo studijs intentus, vt comam natiuum capitis ornamentum, exeundi potestatẽ sibi præripiendo detonderet, ratus id pulcherrimum decus, quod à virtute prouenisset. Quæ igitur alij profundunt ad voluptates, ille continuis lucubrationibus impendit.

A Testimonio veterum.

Idcirco præclarè hoc, vt omnia, Hesiodus, Asperam esse ad virtutem viam, cacumen verò molle, N idem quod Isocrates, protulit. Hesiodus enim viam Isocrates autem radicem appellauit, diuersis verbis eandem vterque sententiam demonstrantes.

Ab epilogo breui.

Quæ si rectè considerabimus, meritis laudibus euehemus Isocratem, vt qui sapienter de eruditione conscripserit optima.

SCHOLIA.

CHreia, &c. Quæ ab alijs vtilitas, à Prisciano vocatur vsus. Et est, eodem authore, commemoratio orationis alicuius, vel facti vel vtriusque, celerem habens demonstrationem, quæ vtilitatis alicuius plerunque causa profertur.

Verbales, &c. Orationales eas appellat Priscianus quibus oratio sola inest, vt Plato dicebat, Musas in animis esse ingeniosorum.

Item, Diogenes Cynicus ait: Nihil omnino in vita absque exercitatione perfici: Eam omnia exuperare posse. Laertius lib. 6.

Item, Seneca dixit, Nulli sunt tam feri, suique iuris affectus, vt non disciplina perdomentur. Vide Erasmum in prouerbio, Exercitatio potest omnia.

Item, Xenocrates: Dixisse me pœnituit aliquando tacuisse nunquam. Valerius lib. 7. cap. 2. Est silenti

tutum

m præmium. Vidi Erasmi prouerbium.
em Anacharsis dixit: Leges aranearum telis si-
s esse, Valer. lib. 7. cap. 2.
tem protulit: vitem vuas tres ferre: primam vo-
atis, secundam ebrietatis, tertiam mœroris, vt
Diogenes Laert. lib. 3.
irtutis ramos, &c. Hoc est, ad bonarum literarũ,
e virtutis fructum esse viam arduam atque aspe-
. De qua re carmen extat elegans Virgilij de lite-
ythagorica. Ostendit non cessantibus ac inerti-
s, sed industrijs paratam esse gloriam, cùm Dij,
prouerbium, facientes adiuuent, atque labore
munera vendant. Etenim qui vitat molam, vitat
am. Neque mel, neque apes. Vide Chiliades E-
icas.
ctiuæ, &c. Sunt auctore Prisciano, in quibus a-
ineſt solus. Vt Cotys Thraciæ rex, ei, qui dono
rat παρδαλιν, vicissim dono misit Leonem nihil
ns. Sed malam bestiam mala pensando, prudẽ-
stendit, par pari, iuxta prouerbium, referendum
: Meminit Plutarchus in Apophtheg.
em Heraclitus Philosophus Σκοτεινὸς dictus, in
ione rogatus, vt apud populum sententiam dice-
quo pacto ciuitas redigi posset in concordiam,
censo suggestu, poposcit calicem aquæ frigidæ,
ululum farinæ inspersit, mox de glechone ad-
uit, i. vel pulegij syluestris, vel, leguminis ge-
. Deinde epoto calice discessit, nec verbum addi-
Hoc facto innuens, ita demùm ciuitatem cari-
m seditionibus, si repudiatis delicijs, assuescerent
o contenti esse. Refert Erasm. 8. Apophtheg.
em Lacones, si quando stratagemate superassent
tem, Marti bouem immolabant: sin aperto præ-
gallum. Quo facto innuebant, præclarius esse
tem ingenio, citra sanguinem deijcere, quàm
pugna,

pugna, vtrinque plerunque cruenta.

Item, apud Gymnosophistas olim magnæ fuer- nus æstimationis: Huic Taxiteles persuasit, vt a- lexandrum se conferret gentibus exteris iam be- illaturum. Veniens proinde ad regem, bubulam lem aridam in medium coniecit, obambulánsq; ius extrema pedibus premebat. Pellis cum ad- tantùm partem calcaretur, reliquis in altum a- batur. Eo facto, media deinceps firmius institit, que ita pellis vndique immota conquieuit. Ta- emplo Alexandrum ille commouit ne in longi- locis tempus tereret, sed imperij medium tue- ita enim in eius finibus quietura omnia. Vt refer- odorus Siculus in Alexandri vita.

Item Exemplum est Actiuæ Chreiæ, sed Tyr- cum de Tarquinio papauerum summa decutien- describit Liuius libro primo. Et carminibus his- uidius, secundo Fastorum.

Vltima Tarquinius Romanæ gentis habebat
Regna, vir iniustus, fortis ad arma tamen:
Ceperat hic alias, alias euerterat vrbes,
Et Gabios turpi fecerat arte suos.
Namq; trium minimus proles manifesta Superb-
In medios hostes nocte silente venit.
Nudarunt gladios, occidite dixit inermem,
Hoc cupiunt fratres, Tarquiniúsque pater,
Qui mea crudeli lacerauit verbere terga,
Ducere vt hoc posset, verbera passus erat.
Luna fuit, spectant iuuenem, gladiosq; recondu-
Tergaque deducta veste notata vident,
Flent quoque, & vt secum tueatur bella, precan-
Callidus ignaris annuit ille viris.
Iamque potens, misso genitorem appellat amic-
Perdendi Gabios quod sibi monstret iter.
Hortus odoratis suberat pulcherrimus herbis,

Se-

otus humum rivo lene sonantis aquæ:
Tarquinius mandata latentia nati
ccipit, & virga lilia summa metit.
tius vt redijt, decussaque lilia dixit,
lius, agnosco iussa parentis, ait.
mora principibus cæsis ex vrbe Sabina,
raduntur Ducibus mœnia nuda suis.

tat amabilius exemplum, quo pueris Lacones o- *Ebrietas.*
debant seruos, qui vino essent temulenti, quo
jis abominarentur ebrietatem, videntes quam
rme spectaculū esset homo immodico madens
o, quàmque dementi similis. Imò cogebant He-
s, hoc est, agrestes homines, quàm plurimum
ere. Deinde ingurgitatos mero, saltationes inep-
saltare, & carmina quædam ridicula canere. Ita
d alij prolixo sermone vix persuadent, sobrieta-
esse rem honestissimam, ebrietate nihil esse ho-
e indignius, illi compendio ponebant ob oculos,
in mancipijs, ad quorum mores degenerare in-
uis turpissimum est. Refertur à Plutarcho in De-
rij vita. Meminit Erasm. 2. Apophth.

Pythagoras interrogatus, &c. Pythagoram idcirco
ellatum asserit Diogenes Laertius lib. 8. quod
tatem perinde atque Pythius ipse loqueretur. Hic
qui vitam quoque humanam similem esse dixit
egyri, hoc est, solenni hominum conuentui.

Idem fertur discipulos admonere solitus, vt ista
otidie, cùm domum ingrederentur, dicerent:

Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

Hoc est, Quò prætergressus? quid gestum in tem-
e, quid non?

Mixtæ, &c. Vt, Diogenes die quodam cùm popu-
theatrum egrederetur, aduersus populum ingredi
ens, dixit: Hoc in omni vita facere studeo. Senti-
at Philosophū à populo dissidere, cū Philosophus
ratione

Vulgi peruersitas. ratione, populus agatur cupiditatibus, rapiatur rijs persuasionibus. Hinc ab Horatio vocatur

Bellua multorum capitum.

Item rex Agesilaus aliquando arundine pro conscensa, vna cum filiolis colludens, ait amic teruenienti: Ne cui dicas, priusquam ipse quoq berorum parens sis factus. Festiuè subindicans, lusum non esse leuitatis, sed pietatis. Nec hoc, agebat, videri posse ineptum ei, qui modo exp esset quam insons sit affectus charitatis parentu ga filios. Auctor Plutarchus in vitis. Refert Er Apophth.

Equestris fastus. Item, Quum aliquando conscendisset equũ P mox descendit, dicens se vereri μὴ ἱπποτυφίᾳ λη est, ne equestri fastu corriperetur. Superbum a est equus, & equitare quiddam habet magnif parúmque Philosopho dignum.

Item, Lacedæmonijs ad publica conuiuia i dientibus, qui natu erat maximus, singulis ost debat fores dicens: Per has nullus egredietur s admonens nihil effutiendum, si quid liberiùs di esset in conuiuio. Hunc morem instituit Lycur

Item, Laconem hospes, quem pridie declina postridie stragulis commodatò sumptis splendid cepit: at ille stragulis conculcatis, dixit: propter heri ne storeis quidem indormire licuit. Lepid illorum morem, qui cùm sint tenues, tamen affe videri diuites, corrogata aut conducta supellec Quod maximè solent in excipiendis hospitibus nuptijs, aut alioqui solennibus epulis. Porrò cu eptum sit, tuas ostentare diuitias, quanto magis culum est, ostentare supellectilem alienam ab rijs sumptam?

Alius Lacon quidam, noctu præteriens m mentum, cùm sibi visus esset videre spectrum,

ncea traiecturus, & in hoc nitens, Quò me fu-inquit, anima bis moritura? O mentem verè li-m omni formidine, quæ nec laruarum ac lemu-occursu terreri potuerit.

m, Cùm Dionysius in cõuiuio iussisset vt singuli ste purpurea saltarent, (Purpura verò tum Re-erat gestamen, nunc sutoribus etiam commu-id Plato facere recusauit his trimetris è fabula iam,

Ουκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι στολὴν,
Ἄῤῥην πεφυκὼς καὶ γένους ἐξ ἄῤῥενος.

Id est,

Muliebri ego haud quaquam indui queam stola
Vir natus ipse, & ex virili germine.

ippus verò non recusauit, sed indutus purpura turus, hos versus recitauit:

καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν ὁ νοῦς ὁ σώφρων οὐ διαφθαρήσεται.

Refert Diogenes Laertius lib. 2. de vita Philoso-rum.

em, Plato frugalis erat, sed tamen amans mundi-Contrà Diogenes sordidus. Itaque calcans Pla-s culcitram, præsentibus aliquot Dionysij amicis s Plato inuitarat ad conuiuium dixit: Calco fa-Platonis. Calcas, inquit Plato, sed alio fastu. n hoc ipsum fastus erat, quod iactabat munditiei temptum. Et qui sordibus gloriantur, non minus itiosi sunt, quàm qui splendidè vestiuntur, sed a-. Turpior est autem ambitio, ex fuco virtutis lau-captans. Vnde Socrates animaduertens Anti-nem ambitiosius ostentare vestem laceram & de-m, facetè hominem increpauit οὐ παύσῃ, inquit, καλλωπιζόμενος ἡμῖν. i. non desines te nobis comere? nificans eiusdem esse ambitionis vilitatẽ amictus ntare, & delicato cultu se venditare, vt refert E-n. 3. & 8. Apophth.

Diogenes sordidus.

Fastus.

Item,

Scilurus. Item, Scilurus Scytha liberos octoginta masc
habens, cùm esset moriturus, fasciculum iaculo
singulis porrexit, iussitque rumpere. Id cum sin
recusassent, eo quòd videretur impossibile, ipse
gula iacula exemit, atque ita facilè confregit om
Concordia. Quo facto filios admonens, Si concordes, inqu
ritis, validi inuictique manebitis: contrà, si diss
& seditione distrahemini, imbelles eritis, & ex
natu faciles. Recenset Plutarch. in Apophth.

Item, Cùm Diogenes Cynicus aliquando vid
puerum concaua manu bibentem, Hic puer, in
me frugalitate superat, qui supellectilem superf
mecum circumferam: & ductum è pera poculu
neum abiecit, Nesciebam, inquiens, & in hoc
prouidisse naturam. Quum alterum puerum
disset, vasculo fracto, cauo panis excipere len
lam, abiecit & catinum ligneum vt superuac
um: vt scribit Diogenes Laertius lib. 6. de vitis
losophorum.

Baculo percussit, &c. Idem refert Priscianus,
rasm. Apophth. 3. & Quint. lib. 1. cap 9. Idem
simile Crateti attribuit, vbi sic ait, Chreiarum
genera traduntur. Vnum simile sententiæ quod
positum in voce simplici, dixit ille, aut dicere sol
Pædagogia Alterum, quod est respondendo, interrogatus ill
cùm ei edictum esset, respondit. Tertium huic
dissimile, cùm quis non dixisset, sed fecisset, vt
tes, cùm indoctum puerum vidisset, pædagogu
ius percussit. Sentiens primæ ætatis formator
potissimum imputandū esse si adolescentes eu
male morati, aut indocti.

Homo. Idem Diogenes in foro quodam stans, clama
Adeste homines, veluti concionaturus ad popu
Cùmque iam frequentes conuenissent, nec ille
neret clamare: Adeste homines, quidam indig

adsumus, dic aliquid. Tum Diogenes baculo illos gens: Homines, inquit, adesse iussi, non sterquia. Non putauit hominis cognomen in eos comre, qui non viuerent iuxta rationem, sed brutoin morem agerentur affectibus.

dem adhibita interdiu lucerna rogatus quidnam et, respondit: ἄνθρωπον ζητῶ, hoc est, hominē quæquemadmodum testatur Diog Laert.

Isocrates, &c. Hunc Cic. de oratore secundo, voeloquentiæ patrem, & Rhetorum ferè omnium gistrum. Cuius è ludo tanquam ex equo Troiano quentiæ principes extiterint innumeri.

adicem, &c. Hanc sententiam Diomedes lib. 1. xercitatione Chreiarū adscribit Catoni, inquiens, Porcius Cato dixit, literarum radices amaras esfructus iucundiores.

ges admonens, &c. In quorum numero fuit Niles, ad quem de regno scripsit Isocrates Orationadmonitoriam. Similiter ad Demonicum λόγον ινετικόν.

nitio &c. Apud Aphthoniū habetur κόλασις. Sunt em tres puniendi causæ, vna est, quæ νουθεσία, vel αμσις, vel κόλασις, dicitur, id est, animaduersio, cū na adhibetur, castigandi atq; emēndandi gratia, qui fortuito deliquit, attentior fiat correctus. Alτιμωρία cùm dignitas, auctoritasq; eius, in quē est atū, tuenda est, ne prætermissa pœna contemptū at. Tertia vindicandi ratio, παράδειγμα, cùm puopropter exemplum necessaria, vt reliqui metu nitæ pœnæ deterreantur à peccando. Hæc Gel. 6. cap. 14.

pera virtutis, &c. Aphthonius habet κατορθώματα. emadmodum Græci rectam effectionem κατόρn appellāt, sic recta, aut recte facta κατορθώματα vo- auctore Cicerone dè Finibus 4. Idē officior. 1.

Perfectum

Perfectum officium, inquit, rectum, opinor, vo-
mus, quod Græci κατόρθωμα appellant.

Demosthenis vita, &c. Qui per maximos lab-
ad eloquentiæ culmen conscendit.

Hic, vt Plutarchus scribit, subterraneum locu-
bi construxit, in quem per dies singulos descend-
corpus & ingenium exercitabat. Sæpe etiam d-
vel tres menses continuos domi inclusus non e-
bat, abrasa parte capitis, vt exeundi facultatem si-
si præriperet. Hic idem vadosis littoribus insist-
declamationes fluctuum fragoribus obluctan-
edebat, vt ad fremitus concitatarum cócionum
entia, duratis auribus in actionibus vteretur. F-
quoque ore incertis calculis multùm ac diu loq-
litus, quo vacuum promptius esset, ac solutius,
Valer. lib. 8. cap. 7.

Hesiodus, &c. Hesiodi locus extans primo G-
gicôn, hic est,

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν,
Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον, ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται,
Ῥηϊδίη δ' ἤπειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα.

Chreiæ Actiuæ exemplum, iuxta prædictos
cos tractatum studio exercendi: cuius argume-
tale est:

Cùm patrem videret mortuum Ioseph, flens
super faciem eius, & deosculatus est eum. Gene

Ab Encomio facientis exordiũ ducitur hoc m

QVis non laudibus condignis euehere stude-
ctum hoc egregiũ viri sanctissimi Ioseph,
præclarum eximiæ pietatis specimen exhibuit,
Virtutis exemplum, non ore tenus, sed pleno o-
tatis opere defunctum parentem prosecutus est

Cùm benedixiſſet nepotibus ſuis Iacob ægrotus, *Ab expoſitione.*
impoſuiſſet finem mandatis, quibus filios inſtruc-
t, colligit pedes ſuos ſuper lectulum, diémque ſu-
obijt. Quod cernens Ioſeph corruit ſuper defun-
parentis chariſſimi vultum, ac mortuum defleuit.
o facto vir pijſſimus admonuit nos vt nobis cha-
, vita defunctos lugeamus, non tamen vt Ethnici,
llam ſpem habentes.

Quippe hanc vim non ſolùm hominibus, ſed eti- *A cauſa.*
feris indidit, ac ingenuit diuina poteſtas, vt diſſo-
ionem naturæ perhorreſcant, ac ipſa relinquenda
e moueantur, & diſceſſu à ſuis angantur. Quis
iur tam ferreus, quem non acerba chariſſimorum
orum funera prouocent ad luctum?

Quòd ſi corda prauorum hominum tangit luctus, *A contrario.*
oc eſt, ægritudo ex eorum, qui chari fuerant, inte-
u acerbo: quis iniquum duxerit, ſi boni viri, qui
ta prouerbium, lachrymabiles ſunt, chariſſimo-
m ſuorum funera fleuerint? & ſi populus olim in
ſerto nimis luxit impios, quòd murmurauerant, &
urrexerant contra Dominum Deum, cur fuerit à
ſ alienum piorum funera lachrymis proſequi?

Quemadmodum corpora noſtra doloribus adfi- *A ſimili.*
untur, ſi membrum aliquod fuerit reſectũ, ita non
iuria mœrore conficiuntur atque luctu, qui dulciſ-
m aliquam familiæ ſuæ, atque generis partem a-
ittunt, hoc eſt patrem, aut amicum, qui fuerit al-
iple, ab eadem, vt Pythagoras inquit, anima.

Quis Prophetæ Samueli vitio vertit, quod mor-
um Saul Regem defleuerit? Quis Regem Dauidẽ *Ab exemplo.*
rehendit, quod planxerit filium Amnon, & eiula-
in morte filij Abſalom? Quis denique vniuerſo
daico populo ſuccenſuit, quòd in duro Ioſiæ caſu
rit lamentatus?

Et diuinarum literarũ monimenta nos inſtituunt

A testimonio:

& adhortantur, ne desimus plorantibus, sed cum gentibus lugeamus. Et docent longe melius esse domum luctus ire quam ad domum conuiuij, quia in illa finis cunctorum admoneat hominē vt viuus cogitet, quid futurum sit. Vnde cùm Abner à Ioab esset interemptus, dixit Rex Dauid ad omnem populum: Scindite vestimenta vestra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner in Hebron.

A breui epilogo.

Recte igitur Ioseph supra defuncti parentis faciem ruens, planxit eum: & quod imitemur, nobis omnibus proposuit egregium veræ pietatis exemplum.

Chreiæ verbalis exemplum, quo eadem sententia contrarijs locis est variata, & cuius argumentum eiusdi est.

Eobanus Hessus.

Helius Eobanus Hessus poeta, Marpurgensis academiæ professor, moriturus, hoc Ennij carmen protulit:

Nemo me lachrymis decoret, neque funera fletu
Faxit. cur? volito docta per ora virûm.

Exordium ab encomio præclaræ sententiæ ducitur in hunc modum.

DIgnissima profectò memoratu, ac laudatu sententia, quam duo poëtæ, Qu. Ennius, & Eobanus Hessus celeberrimam reddiderunt: ille, quia auctor, hic quoniam semper vsurpauit. Vterque maximus ingenio: ille patriam Rudias nobilitauit, ditus habuisse tria corda, quòd Græcè, Oscè, & Latinè, sciret loqui. Vnde non immeritò charus fuit Scipioni Africano, & Q. Nobiliori, viris clarissimis. Hic eruditione sua variáque rerum cognitione patriam suam Hessiā, & inibi ciuitatem, vbi natus erat, Frācobergiam fecit illustrem, id studio suo confecit

innumeros H.roas atque Principes illustrissimos
[illegible]i pararit amicos, æternámque nominis gloriam
[illegible]rit adeptus.

Cuius vt multa præclarè scripta sunt, ita non pau- *Ab expo-*
grauiter dicta, cuius generis illud Ennianum, quod *sitione.*
[illegible]premo tempore veluti cantator Cygnus funeris ip-
[illegible]ui, suauiter emisit. Qu[illegible] vates eximi[illegible] s[illegible]pientia
[illegible]ditus, noluit defleri hominum doctorum atque
[illegible]rum mortẽ, quam à malis abducentem vita bea-
[illegible]esset consecutura.

Sciebat, pias animas corporeis vinculis, atque om- *A causa.*
[illegible]bus humanis incommodis exutas, perpetuò victu-
[illegible]s. Nouerat anim[illegible]s hominum esse diuinos, iisque
[illegible]m è corpore excessissent reditum ad cœlum pate-
[illegible] optimoq; & iustissimo cuique expeditissimum, vt
[illegible] Cicero de Amicitia. [illegible]idebat, res mundanas tot
[illegible]ibus atque periculis innumeris obnoxias. Anim-
[illegible]uertebat, nullas domos esse in quibus non multi
[illegible]tus olim fuerint, hodieq; versentur. Videbat om-
[illegible]s vrbes nihil aliud esse, quam miseranda, vt Solon
[illegible]ud Valerium inquit, cladium humanarum circum-
[illegible]ta: vt multi extiterint, qui non nasci optimũ cen-
[illegible]rint, aut quam ocyssimè aboleri.

Quòd si lachrymis indulgendum est, ij solum flen- *A contra-*
[illegible]erint, quibus mors terribilis est, hoc est, ijs quo- *rio.*
[illegible]cum vita omnia extinguuntur: non autem de-
[illegible]di, quorum virtutis gloria nunquam est interitu-
[illegible]sed post mortem speciosior futura. Hinc, vt ait Ci-
[illegible]o, Sapientissimus quisq; æquissimo animo mori-
[illegible]stultissimus iniquissimo. Hic enim cui cæca mẽs,
[illegible]nihil aliud considerat, quàm externa mortis spe-
[illegible]luget miserabiles sibi visos hominũ casus: at ille
[illegible]tu mortis non exhorrescit, nec lamentatur, qui se-
[illegible]m reuoluit, nobis ex hac vita discedendum, tanquã
[illegible]hospitio, non domo, cùm nobis natura diuersoriũ

commorandi, non habitandi dederit. Deind
pendit internam mortis vtilitatem, quæ dicit
ma linea rerum, malorum requies, & æternæ v
mul ac salutis origo. Sapienter Rex Ecclesiast
quit: Laudaui magis mortuos, quàm viuentes
liciorem vtroque iudicaui, qui non natus est,
dit mala quæ sub sole fiunt. In hoc ipsum, qui
os oculos habet, alacrior audet dicere:

Cùm volet illa dies, quæ nil, nisi corporis huiu
Ius habet, incerti spatium mihi finiat æui:
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar.

Quid enim habet vita commodi, quid non
laboris? O præclarum diem, cùm ad illud an
concilium cœtumq; proficiscar, & cùm ex hac
& colluuione discedá! Prô Dij immortales,
optabiliter iter illud ineundum, quo confecto
la reliqua cura, nulla solicitudo futura: Hæc C
in Catone maiore, & 1. Tusc. quæst.

Quemadmodum illorum vicem non dolem
læti gratulamur, qui reduces è grauissimis pr
crudelium periculis in patriam ad charissimos
cos cum triumpho reuertuntur: ita bono iure
mus (ne meliorem fortunam inuidere videam
illorum discessu gaudere, qui ex hac lachrymar
atque vita quæ super terram perpetua, vt S. Io
militia est, demigrauit in cœlestem patriam, vb
charitas, & pax æterna regnat.

Ab exemplo. Quæ iam omnia dicta non solùm sancti patr
etiam Ethnicorũ Philosophi animis reputantes
firmarunt mortem non modò flendam non es
voluptatis etiam loco ducendam, aut fortiter
temnendam. Exemplo sunt tot hominum pior
lia, qui per vincula, verbera, flammas, atque per
ces diuersorum generum cruciatus intereempti

io cõcesserunt ad cœlorum regna. Sed ijs omis-
uid de Socrate loquar? cui mera fuit hilaritas in
t. Qui post sumptam cicutam, cùm fugerent
bra: Debemus, inquit, gallum Aesculapio per-
te: iocans perinde, quasi sumpta potione medi-
nualuisset. Quid de Cyrenæo illo Theodoro
sopho? cui cùm Lysimachus Rex crudelia mi-
ur: Istis, quæso, inquit, ista horribilia minitare
ratis tuis. Theodori quidẽ nihil interest, humi-
sublime putrescam. Quo dicto genus omne
s contempsit, post hanc vitam longè meliorẽ
tando.

Socrates.

Theodorus.

uinæ literæ non mœroris plenam, sed potiùs
sam esse mortem sanctorum in conspectu Do-
prædicant. Et eos, qui docti fuerint, post hanc
bilem vitam fulsuros, vt cœli firmamentum.
d licet non cognouerint Thraces: tamen exe-
, & funera cum hilaritate celebrabant. Qui sine
doctorum præceptis humanæ conditionis (vt
ius inquit) habitum præuiderunt, nempe mor-
homini optimam, & vt omnium malorum finẽ
dam esse, vitam autem deflendam, tot ærumnis
um. Considerarunt nihil in terris homine mi-
ilius esse, quem natura tantum nudum, & in nu-
mo natali die abijcit ad vagitus statim & plora-
solúmque tot animalium ad lachrymas: & has
us vitæ principio. Ab hoc lucis rudimento, quæ
us quidem inter nos genitas, vincula excipiunt,
mnium membrorum nexus, atque infœliciter
iacet manibus pedibúsque deuinctis flens, a-
l cæteris imperaturum, & à supplicijs vitam au-
tur, vnam tantùm ob culpam, quia natum est,
t Plinius.

A veterum testimonio.

Thraces.

ectè igitur Eobanus Marpurgi iam moriturus,
j versiculos proferendos censuit, vt nullius boni

Ab epilogo breui.

viri mortem, ita idam non esse deplorandam: tot à malis eripiat, ac à miserrimæ seruitutis ca[...] tate bonos asserens, in vitam æternam perducat.

Aliud Chreiæ verbalis exemplum, cuius argument[...] le est: Ecclesiast. cap. 10. dixit: Pecuniæ obedi[...] omnia. Exordium ducitur à laude.

Ab expositione. REx Israel Ecclesiastes ex intimis diuinæ sa[...] tiæ penetralibus deprompta multa dixit, [...] rum omnium optimorum cognitionem perti[...] maximè veritatis, cuius est tanta vis vt contra h[...] num ingenia fictasque omnium insidias facilè [...] lam possit defendere.

Opibus, inquit, vniuersa simul obediunt. Qu[...] cto, quid verius esse possit, non video. Etenim [...] niam, quæ genus & formam donare poterit, reg[...] facimus omnes. Huic seruimus omnes, huic pa[...] tribuimus omnes, huic omnia expensa, huic o[...] feruntur accepta: & in ratione mortalium sola v[...] que paginam facit.

A causa. Nec immeritò: Nam quicquid eximium, [...] quid splendidum, quicquid venustum, quicquid [...] que gloriosum hominibus contingit, id à soliu[...] curiæ beneficio proficiscitur. Huic libenter o[...] obtemperamus victi lucro: nec iniuria, cùm [...] quid rerum vel bonarum vel malarum geratur [...] mortales, id pecuniarũ fiat gratia. Qua ration[...] motus apud Euripid. Bellerophon, inquit:

Sine me vocari pessimum, vt diues vocer.
Nemo an bonus an diues, omnes quærimus,
Non quare & vnde: quid habeas, tantum rogan[...]
Vbique tanti quisque, quantum habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe sit, quæris? nihil.
Aut diues opta viuere, aut pauper mori.

ene moritur quisquis moritur dum lucrũ facit.
ecunia ingens generis humani bonum.
ui non voluptas matris, aut blandæ potest
ar esse prolis, non sacer meritis parens.
am dulce, si quid venerit, in vultu micat:
entò illa mores cœlitum, atq; hominum mouet.

Respice pauperẽ inopis viri culinam, videbis omnia frigere. Contemplaberis paucissimos, & eosdem annosos, sordidos, squalidos inibi delitescere ministros, neminem ibi regnandi palmã obtinere, quàm famem strigosam, cum canibus mures inedia contabescentem. Considerabis loca cuncta squalentia situ, vtilla cariosa, patellas scabrosas, cibaria rancida, supellectilia rubiginosa, parietes fuligine, atque araneis repletos, stragula pediculosa, & breuiter omnia, quæ oculi intuenti poterunt horrorem incutere, & ab accessu inauspicato deterrere. At vbi fueris ingressus illam pecuniæ, videbis omnia luculenta, omnia ferre opera, greges hominum innumeros in officio esse, nec eos sordidos, sed argento atque auro coruscis. Admiraberis apparatuũ magnificentiam, gemmis pauimenta, tapetibus pretiosis muros, sedilia cocco, purpureis angulos omneis aulæis, opificio deq; citreo lacunaria refulgentia. Præterea coquinam, genere ferinarum atque lautitiarum omni redolentem, vbi suppetat abundè Iouis cerebrũ, Antibellaria, & breuiter Deorũ (vt prouerbio dicitur) bus. Etenim vbi regina pecunia regnat, ibi rerum omnium vberrima copia redundat, inopia protinus expellitur quemadmodum olim apud Græcos fames, quam virgis ex ædibus solebant eijcere, dicentes ἔξω βούλιμον, εἴσω πλοῦτον, καὶ ὑγίειαν: Id est, foras famem, intrò diuitias atque sanitatem.

Quemadmodum in magnas, opulentasque beatorum Principum aulas recipi certatim homines adlaborant, *A simili.*

laborant,

laborant, vt dominorum gratia ad honores atque diuitias euehi possint: Sic quo potentior pecunia, tanto feruentius adfectant omnes sub eius imperio esse, cuius beneficio non difficulter & opes & honores maximos poterunt consequi. Porrò:

Ab exemplo.

Prima ferè vota & cunctis notissima templis
Diuitiæ vt crescant, vt opes, vt maxima toto
Nostra sit arca foro. *vt Iuuenalis ait.*

Quem autem puduerit in pecuniæ castris militare, in quibus non modò priuatorum innumerabilis, sed etiam magnorum Principum, atque Cæsarum multitudo stipendia fecerit? Exemplo sit, vt alios innumeros prætercam, ille, cuius vox in prouerbiū abiit: Lucri bonus est odor ex re qualibet.

A testimonio veterū.

Verùm enimverò, non iniuria seruiunt omnes pecuniæ, cùm ea vis, atque anima sit mortalium, multosque amicos vulgò conciliet. Vnde Hesiodus:

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Et Menander.

Δύναμις πέφυκε τοῖς βροτοῖς τὰ χρήματα.

Quæ perpendens Horatius, ex vulgi sententia dixit:

O ciues, ciues, quærenda pecunia primum est:
Virtus post nummos: hæc Ianus summus ab imo
Perdocet, hæc recinunt iuuenes dictata senesque.

A conclusione.

Ergo verissima est, quam Ecclesiastes protulit, sententia: quæ tam nationibus omnibus in ore, quàm nunc etiam omnibus pecuniæ seruis in vsu.

Aliud Chreiæ verbalis exemplum, cuius argumentum eiusmodi est.

Plato Philosophus dixit: Tum demum beatū terrarum orbem futurū, cùm aut sapientes regnare, aut reges sapere cœpissent.

A Platonis laude sumitur exordium hoc modo.

Valerius Maximus prodidit memoriæ formicas tonis dormientis in cunis paruuli labellis mel infisse. Qua re audita prodigiorum interpretes sin-ꝛem eloquij suauitatem ore eius emanaturā di-e: indices illæ nequaquam vanæ, nec coniecto-hi futiles extiterunt. Nam tantas non solùm elo-ntiæ, sed etiam philosophiæ facultates assecutus fuit, vt eius sermone Iouem, si Græcè loqui ve-vsurum prædicarent: & Platonem alij Philoso-rum Homerum, alij Philosophorum Deum ap-arent. Scripsit autem omnium & elegantissimè grauissimè complura, inter quæ relucet quod de ub. felicitate protulit.

Ingenij ac doctrinæ princeps tum demùm fore tas respub. putauit, si aut docti aut sapientes ho-nes eas regere cœpissent: aut qui regerent, omne dium in doctrina & sapientia collocassent. Anim-ertit nulla fortunata regna fore quibus stulti fue-præ dominati, non eruditione, atque virtutibus ccellentes viri. *Ab expositione.*

tenim feliciter omnia succedent in Repub. quam ernant viri sapientes imbuti præceptis Philoso-æ. Hæc est vitæ dux, virtutis indagatrix, vitiorū ultrix, sine qua hominum vita nihil poterit esse. peperit vrbes, illa dissipatos homines in societa-vitæ conuocauit, illa eos inter se primò domici-, deinde coniugijs, tum literarum & vocum com-nione iunxit: illa inuentrix legum, illa morum & ciplinæ magistra, vt ait Cic. Tuscul. 5. *A causa.*

Quis igitur ciuitates non fortunatas prædicet, quæ entum reguntur imperijs? Contrà, quis non in-ces arguat, quas cæca stultorum temeritas admi-trat, cùm è doctrinis sapientum plurima cōmoda proueniant? *A contrario.*

prouenîant? è ſtultorum autem ignorantia ci-tates infinitæ? Etenim ſtulti ſtulta (iuxta pro-um) loquuntur, ac faciunt. Sapientes autem ſa-ter omnia. Et viribus melior ſapientia,& vir pru-quàm fortis. Sapien. 5.

A ſimili. Quemadmodum naues,quæ à naucleris ex-tibus reguntur, ſubortis tempeſtatibus extra p-la ſunt ac fortunatè vehuntur: Sic vbi Reſpub. a eruditione ſimul ac ſapientia præditis admini-tur,beatæ florent vel pacis vel belli temporibus. rò, vt quilibet nautarum vectorúmque tran-mari gubernare poteſt: At vbi ſæua ſuborta te-ſtas eſt, ac turbato mari rapitur vento nauis, tum & gubernatore opus eſt: Ita quilibet in tran-Repub. vtcunque poteſt negotijs præeſſe, ſed i-turbato rerum ſtatu, ſumma cura prouidendu-præcauendum eſt, quis ad gubernacula ſedeat, Liuius lib. 4. ſecundi belli Punici.

Ab exem-plo. *Fab. Max.* Reſpice duos animorum diuerſiſſimorum i-ratores, Q. Fabium Maximum & C. Terentium ronem, illum prudentem, hunc ſtolidum: illu-pientia conſpicuum cunctando res afflictas re-iſſe: huius temeritatè perdidiſſe ad Cannas: & R-pub. inauſpicata nobilitas Catilinaria contudiſſ-non prudentiſſimus Conſul Cicero aſſeruiſſet li-bertatem. Vnde Iuuen Sat. 8.

Cicero. Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.

Rectè Phocylides:

Α᾿γρὺς καὶ πόλιας σοφία καὶ νῆα κυβερνᾷ.

A teſtimo-nio veterũ. Hoc eſt, Sapientia gubernat agros, naues, atq-uitates: quo præclaro dicto ſignificat, omnia i-citer adminiſtrari, quæ ſapientiæ præſidio regu-

Epilogus. Dignis igitur laudibus euchenda Platonis eſt tentia, qua Reſpub. eas fortunatas prædicat, qu-rectores Philoſophiæ ſtudijs fuerint exculti.

Alia Chreiarum exempla ex Stephano Nigro.

CHREIA PRIMA.

HEsiodus inter Poëtas eminentissimus, cuius in dicendo κάλλος, hoc est summa ac nullus est, candidissimi auditores, quin vehementer admiretur: qui primam quidem ad humanæ vitæ institutionē spectantia, diuino quodam instinctu cecinisse videtur. m & agrorum cultum, sub fratris titulo humanū genus edocuit, & quo pacto optimè, ac modestissimè sit viuendum, oppidò quàm prudenter admonuit. Sed & illud in primis non magis deorum monitu, quam longo etiam rerum vsu ab eo prolatum consyderim: Quo nobis significare haudquaquam dubitauit: deos scilicet virtutem proposuisse sudore partam. Ait enim

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν,
Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον, ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηαι,
Ῥηϊδίη δ' ἤπειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα.

Quibus me hercule verbis omnium prudentissimus poëta innuere voluit socordiam, ac segnitiem à nobis penitus reijciendam, nihilq; esse, à quo immortales dij magis abhorreant, quàm cùm desidia pariter ac negligentia torpescimus. Quid enim ex ipsa desidia præter ignorantiam consequi possumus? quæ si semel animi sapientiæ opinione inflata, robur ac vires sibi comparauerit, ingentium ac turpissimorum scelerum causam suggerit. At virtus, ex qua omnes honestæ voluntates, actiones, sententiæq; proficiscuntur laborē requirit, diligentiā desiderat, vigilantiam exigit. Somnus enim multus vt philosophorum sapientissimus Plato refert, nec corporibus humanis, nec animis, nec rebus agendis natura cōmodus est. — *Somnus nimius.*

Nemo

Nemo enim, quandiu dormit, à defunctis d
Hinc est quod Plinius ait: Profectò vita vigil
Quod & illa Græcorum sententia, quæ iam
in omnium ore versatur, optimè indicatum est.

Ὕπνος θανάτου προμελέτησις φίλη.

Vnde illud originem traxisse iure videri potest:
Stulte, quid est somnus, gelidæ nisi mortis im
Cùm Socrates apud Comicum Aristophané, S
siaden senem ad Philosophiam exhortaretur,
summam diligentiam, curámque desiderat, hoc
cipuè senario vsus est.

Ὕπνος ἀπίστω γλυκυθυμος ὀμμάτων.

Hoc est, Oculis abesto leniens animũ sopor.
si dormitando, ac desidendo, virtutem consequ
leremus, nunquã ipsa apud Deos, ac mortale
ti fieret. Apollo, cui cæteri Dij diuinationem
cessere, propterea Socratem, à Chærephonte
rogatus, omnium sapientissimum respondit, qu
um virtute præditum nouerat. Quam Græci (v
toni placet) idcircò ἀρετὴν appellarunt: quòd o
um sit maximè diligenda. Nam generis nob
pulchrum quidem est, sed à maioribus per succ
nem acceptum bonum. Diuitiæ in maximo se
fuere pretio, sed fortunæ temeritati atque incon
tiæ subiectæ. Gloria honestatis quidem speciem
se fert, at infirmam atque instabilẽ. Pulchritudo
rimi facienda, verùm haudquaquam diuturna.
valetudo optabile quid, sed mutatur facilè. Co
robur magnum est quid, sed morbis senióue
dem conficitur. Virtus verò clara æternáque h
tur, vtpote, quæ diuina sit atque immortalis, o
que fortunæ incursus facilè contemnat atque d
ciat. Stilpo Megarensis Philosophus à Demetri
eius patriam solo æquauerat, interrogatus, nu
amisisset, nihil statim respondit: Πόλεμος γὰρ κ λ

Socrates.

ἡ ἀρετήν. quæ vtique verba significant animi bo-
ullo bellorum impetu diripi vnquam posse, soli-
ıque in ipsa virtute consistere felicitatem. quod
habere philosophorum parens Socrates euiden-
nè indicauit. Rogatus enim à Leontino Gorgia,
d de magno Rege sentiret, vtrum eum felicē exi-
aret? οὐκ οἶδα, ἔφησε, πῶς ἀρετῆς καὶ παιδείας ἔχει. quo
ue responso, prudentissimus philosophus innuere
it, se de maximi atque opulentissimi regis felici-
eo ad amussim iudicare haud quaquam valuisse,
od vt erga virtutem ac disciplinas affectus esset,
itus ignoraret: vtpote qui felicitatem ipsam non
ortunæ, sed animi potius bonis positam esse exi-
aret, vnicámque virtutem cæteris esse rebus præ-
endam arbitratus. Ἅπας γὰρ ὁ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυ-
σὸς ἀντάξιος ἀρετῆς οὐκ ἔστι πλάτωνα. Solon præterea de di-
ibus locutus dicere consueuerat: Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς οὐ
διαμειψόμεθα τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον. Cuius quidem virtutis
ore, parta atq; amplificata imperia, per quam fa-
retinentur. Hinc est quod historicorum princeps
ust. ait: quòd si Regum, atque Imperatorum a-
i virtus, in pace, ita vt in bello valeret, æquabili-
atque constantiùs sese res humanæ haberent, ne-
aliud aliò ferri, nec mutari, ac misceri omnia cer-
s. Itaque minimè mirum est, si ad eam compa-
dam assiduo ac maximo opus est labore: Χαλεπὰ
τὰ καλά. Hoc est, quæ bona sunt, non sine maxi-
acquiri possunt difficultate. quòd si mercatores,
do lucelli spes aliqua arrideat, ingentia, procel-
ue exagitata, maximo cum vitæ discrimine, tran-
t maria: si agricolæ fodiendis ac proscindendis
s assiduè incumbunt, vt in breuissimum tempus
ctus, ni calamitatibus fuerint intercepti, tandem
ant: cur non & nos omnem inertiam, desidiam,
ilationem propellamus, quo virtutis perpetuos, *Hercules.*
nullique

nullique obnoxios calamitati, fructus consequa
Herculem ferunt, cùm adolescentulus esset, vi
ac voluptatis oblatis vijs, viam caperet, diu se
multúmque dubitasse: duas autem, dum in dub
rat animus, ad ipsum accessisse matronas: Vir
scilicet, & Malitiam illarúmq; etiam, dum sile
continebant, notã fuisse exemplo diuersitaté. Vi
enim alteram accuratissime comptã atq; exorna
delicijs diffluentem, & omniũ voluptatum ex
post se manentem. Hanc itaque multa ostentan
longéque etiam plura pollicentem, Herculem se
ducere tentauisse. Alteram verò asperam, ac du
seueréque intuentem, huiusmodi verba contrà fe
se: Polliceri se nec voluptatem aliquam, nec q
tem, sed labores, pericula, sudorésque infinitos
marique tolerandos, præmium autem illorum
mortalitaté fore. quare omni sublata dilatione, h
Herculé adhæsisse memorant. Alexander ille M
nus interrogatus, quo consilio vsus, tot, ac tanta
Alexander Magnus. breui gessisset, Μηδὲν ἀναβαλλόμενος, respondit. q
verba significant, moram ac dilationem ipsámq;
sidiam, rebus esse gerendis longè perniciosissim
quippe quæ maximarum sæpè rerum præter mit
occasiones. Vetus est adagium: Dij facientes a
uant quod significat, diuinam opem non cessanti
sed industrijs, & pro virili conantibus, auxilio e
solere. Aristoteles nunquam tantum sibi inter Ph
sophos nomen comparasset, nisi sapientiæ studio
utissimè insudasset. Cyrus Medorum imperiũ an
virtute ac solertia ad Persas transtulit Lycurgus,
lon. Darius, immortales habiti. quare cùm cæ
ferè omnia incerta sint ac caduca, virtus verò ipsi
tissimis defixa radicibus, nulla vnquam vi labefac
ri possit: omneis subire labores, omnia perpeti
commoda æquo animo debemus, vt eam pro vi

[...]sequamur. Estque poëta hic eminentissimus dili[...]tissimè lectitandus atque in primis obseruandus, [...]ód certum nobis miniméque ancipitem, ad com[...]andam virtutem, tramitem indicauerit.

CHREIA.

[C]Vm intermissis negotiis familiaribus ad literarum studium me tandem reuocassem, essetque [a]nimo tam Græcos, quàm Latinos poëtas percur[rere,] Homerum statim, quòd inter vates, omnium eru[ditorum] testimonio principatum facilè obtineat, ag[gre]ssus sum, extemplóque ἰλιάδος primo huic diuino [oc]currimus carmini;

ὅσκε θεοῖς ἐπιπείθηται μάλα τε ἔκλυον αὐτοῦ.

[Q]uæ verba significant, Deo Optimo Maximo im[pri]mis esse obtemperandum, si ab eo in aduersis re[bu]s exaudiri concupiscimus. quæ quidem sententia [qua]ntoperè sit ab omnibus probata, nemini esse du[biu]m censeo. quis enim vsque adeo mente alienatus [est,] quin sibi persuadeat, Deo, omnium moderatori, [om]nium primùm obtemperandum, quum faciliùs [ab ei]dem præsens rebus augustis auxiliū cōsequamur, [ta]m præsertim diuinis morem gerere mandatis vo[len]ti, quam facilimum sit. idque præter omnia faciē[dum] videatur. Nam si potentioribus imbecilliores se[du]lò parêre conantur, assiduamq; ac diligentem eo[rum] in mandatis exequendis propterea operam ex[hib]ent. vt longis ac frequentibus obsequijs boni tan[de]m aliquid adipiscantur: quanta vti diligentia debe[mu]s, ne quid præter eius voluntatem faciamus, cuius [n]utu tam cœlestia, quàm terrestria gubernantur, cu[iu]sq; munera non modò non reijcienda, verùm etiā [su]mmoperè exoptanda sunt: quippe quæ (vt Troia[nu]s Alexander apud eundem Homerum testatur) [nu]llus vnquam Dijs ipsis non præbētibus sponte sua

sumere

ſumere poſſet. Nam quod vulgò dici ſolet, De
decunque adiuuat, ſi modò ſit propitius, quid ſib
ud vult, quàm vt omni pietate, omnibus obſe
pura denique ac ſyncera mente Deum nobis co
emus, cuius natura non eiuſmodi eſt, vt mune
perinde atque improbus fœnerator capiatur, ſe
vitæ integritate, pientiſſimiſque placetur pre
nec vllo pacto iniquorum ac flagitioſorum m
bus corrumpatur. Hinc eſt quod Porphyrius
Θεοῖς δὲ ἀρίστη μὲν ἀπαρχὴ νοῦς καθαρὸς, καὶ ψυχὴ ἀπαθής.
verba ſignificant, nullas deo Opt. Max. gratior
ferri poſſe primitias, quàm puram mentem: &
ctibus ac perturbationibus liberum animum.
quid Ouidius ait:

Munera (crede mihi) placant homineſque Deo
Placatur donis Iupiter ipſe datis.

Et Euripid. in Medea:

Πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος, Id eſt, donis vel ipſos
tant flecti Deos: ad bonorum virorum dona
dum eſſe videri poteſt. quòd ſi quis fieri poſſe
nunquam crederet, vt Deus ſceleſtorum hom
donis moueretur, is profectò canibus pec
cuſtodibus Deum ipſum aſſimilaret, quibus l
pinæ particulam concedunt, vt his muneribus
atque allecti, diripi greges patiantur: ſed longè
res habet: ſolos nanque bonos reſpicit Deus,
quàm libentiſſimè opitulatur. Nec fieri poteſt,
ro bonitate prædito mali quicquam accidat, ne
vitam degit, nec poſt mortem, eius res à Deo
mo Maximo vnquam negliguntur. Aeſopus in
gatus, quid dij faciunt? reſpondit, τὰ μὲν οἰκοδομ
δὲ καταβάλλειν. quod ſignificat, Deū ipſum alio
dem extollere ac celebrare, alios verò pro merit
ſcurare ac deprimere. Vnde haud immeritò Ar
Alexander Magnus. les de Magno Alexandro ad Antipatrū ſcribens

cere ipsum non propterea magis sibi placere quòd ultis imperaret quàm quòd de Dijs optimè senti-t. Nam qui bonam habent de ijs opinionem, illis-e quàm libentissimè obsequuntur, pientissimi ab nnibus existimantur, & numinum vice coluntur. neam, quòd in Deos pientissimus fuisset, inter nu-ina recensuit vetustas. Numa Pompilius cùm om-um maximè, ac religiosissimè deos coleret, ac ve-aretur, tutissimam finitimorum pacem diuinúm-e Egeriæ Nymphæ commercium meruit: At de-um contemptor Mezentius, in prælio impiè com-isso fœdissimè trucidatus est. Capanæus, Hipponi us, cùm Thebana mœnia, dijs etiam inuitis, se nscensurū iactanter gloriatus esset, fulmine ictus, lapsus est. Quare, vni esse Deo omnium maximè endum censemus: summisque egregium hunc etiam laudibus afficiendum arbitramur, qui diui-afflatus spiritu, vnico versu nos quomodo Opti-s Maximus sit placandus Iupiter, admonuit.

Numa Pompilius. *Mezentius* *Capanæus.*

Chreia III.

MAgna est profectò Latinorum poëtarum co-hors, candidissimi auditores, multiq; nominis, longè maior ac præstantior haberetur, ni obliui-situ, rerúmque edaci tempore, quàm plurima rum poëtarum monumenta intercepta fuissent. orum iacturam ne perpetuò lugeamus, eorúmque derio maceremur, diuinus poëta Virgilius cau-præbet: quippe qui multorum instar habeatur. us eximia opera, licet innumeris sint referta sen-js, quæ prouerbiorum vice in omnium ore fun-ur, hæc tamen imprimis memoratu digna visa

Omnia vincit amor. *Amor.*

Quæ vsque adeò omnium consensu iam probata t nullus sit tam literarum ignarus, quin eam &

memoria teneat, & quàm sæpissimè prædicet, c
præsertim non modò cuncti mortales, sed & b
ipsa immania, amoris violentiæ cedant, eiúsque
perium etiam inuita patiantur: cuius mehercule
nulla adduci admiratione debemus. Magnus est e
Deus Amor, nec minùs apud Deos, quàm apud
mines mirandus, cùm multis alijs de causis, tum
maximè ob eius vetustissimam originem: nam i
antiquissimos Deus recensetur. Hesiodus: Omn
(inquit) primùm natus est chaos, inde terra, ta
& Amor. Parmenides ante Deos omneis natum
moré autumat. Acusileus Hesiodo astipulatur:
rip. Tragicorum præstantissimus omnium, deo
supremum esse amorem his tr metris indicat:

εἰπάτα δ' ὅςις μὴ θεὸν κρίνει μέγαν,
καὶ τῶν ἁπάντων δαιμόνων ὑπέρτατον
ἢ σκαιός ἐστιν, ἢ καλῶν ἄμοιρος ὤν,
ουκ οἶδε τὸν μέγιστον ἀνθρώποις θεόν.

Ouidius quoque de amore locutus addit:
Regnat & in dominos ius habet ille deos.
Quid de Lacedæmonijs ac Cretentibus dicam!
Nónne & ipsi, quantam inesse amori vim arb
rentur euidentissimè indicarunt, quorum alteri p
quàm cùm hostibus manus consererent, Amori
structas acies sacra faciebant, perinde atque in in
ctarum cohortium amicitia ipsa esset victoria co
cata? Cretenses verò formosissimos in acie pu
exornantes, Amori per eos sacra faciebant, vt So
tes scriptum reliquit. Samij (vt Erxias auctor e
mori gymnasium consecrarunt, cuius festum E
theria propterea cognominabant, quòd per ip
Deum Athenienses libertatem consecuti fuisse
pud Thebanos (vt Athenæus testatur) ὁ ἱερὸ
appellatus, ex amatoribus a. q; amatis constaba
τὴ θεοῦ σεμνότητα ἐμφαίνων. Alexis Cupidiné ipsum
fa

minam, nec marem, non Deum, non hominem, d multas in vnam formam compactas species esse dicans, eósque qui amoris simulachrum effinge- conantur, maximè arguens. de Amore in Phœ- o hæc scribit: ἐστι γὰρ οὔτε θῆλυς οὔτ' ἄρρεν, πάλιν οὔτε θεός, ἄνθρωπος, οὔτ' ἀβέλτερος, οὔτ' αὖ τις ἔμφρων, ἀλλὰ συνενηνεγμέ- πανταχόθεν, ἑνὶ τύπῳ πολλ' εἴδη φέρων. ἡ τόλμα μὲν γὰρ ἀν- ς, ἡ δειλία γυναικός, ἡ δ' ἄνοια μανίας, ὁ δὲ λόγος φρονοῦντος, ἡ ρότης δὲ θηρός, ὁ δὲ πόνος ἀδάμαντος, φιλοτιμία δὲ δαιμο-

Plato igitur omnium Philosophorum præstantis- us maximam Amoris vim ac sapientiam cupiens icare in conuiuio hæc dicit: Amor poëta est ad- sapiens, vt alios quoq; poëtas efficere possit. Qui- et enim licet antè rudis, in poëtam euadit egregi- , cùm primùm Amor afflauerit. Ex quo perspicuè iectare licet amorem peritum esse poetam, om- sque musicos poesis numeros continere. Idem de dem: Sagittandi, medendi, diuinandi peritiã duce oreinuenit Apollo, qui amoris est discipulus. Mu- n similiter Musæ fabricam ærariam Vulcanus, endi artificium Mineruæ. Iupiter Deorum homi- nque gubernationem. Quare cùm Deorum ve- ssimus ac maximus sit Amor, non immeritò æ- in cæteros Deos, atque in omneis homines su- semper exercuit imperium. Nam Iouem ipsum do in cygnum, modò in taurum transformauit, ndoq; in aurum conflauit. Neptunũ equi, Mer- um hirci formam induere coegit. Apollinem, vt neti pasceret armenta compulit. Venerem, vt ad montis radices Anchisen quæreret, quã sæpissi- degit. Quantopere autem miseros sit ludificatus tales, veterum scriptorũ monumenta euidentissi- indicant. Vnde colligere licet, nunquã fere hu- um genus in extremas tam publicè quàm priua- incidisse calamitates, quin Amor ipse causam ac

materiam suggesserit. Nam vt à publicis, ac perni-
osis bellis exordiamur, Iliacum incendium mu
atque incestus Alexandri & Helenes amor excita
Græcorū exercitū illa exitiosa pestis propter Chr
seida grauiter inuasit. Achilles ad iram plurimis Gr
corum perniciosissimam Briseidis desiderio com
tus est. Belli inter Thebanos ac Phocenses per
cennium conflati, quòd ἱερὸν, hoc est, sacrum ape
tum est, Thebano Thebana mulier à Phocense q
dam amoris stimulis rapta, causam præbuit. Cr
saicum quoque bellum nuncupatum, quod inter C
rhæos & Phocenses, vt Callisthenes scriptū relin
decenniū tenuit: propter Magisto, Pelagontis P
censis filiam à Cyrrhæis raptam, imprimis con
ctum perhibetur.

Cambyses. Cambyses Persarum Rex mulieris impulsu (
Ctesius credit) in Aegyptum expeditionem fe
Nam cùm Aegyptias mulieres in nocturnis cōg
sibus à cæteris mirum in modum differre intell
set, Amasidis Aegyptiorum regis gnatam, vxo
petijt. At Amasis veritus, ne filia pro pellice vter
eius loco Hitetim Apriæ filiam misit, qui à Cy
hensibus superatus Agyptiorum regno exciderat
ab Amaside fuerat occisus. Qua re cognita Cam
ses, puellæ etiam exhortatione quæ patris vltion
expetebat, Aegyptijs bellū intulit. Quid fuit in
sas, vt Philippi Macedoniæ regis domus euerter
Nempe Cleopatræ importunæ nuptiæ. Vt Her
familia dissiparetur, Iole Euryti filia causam præ
it. Thesei domus propter Phædram ad nihilum
dacta est. Athamantis propter Themysto, Hy
genitam. Iasonis, propter Glaucem, Creontis fi
Agamemnon, post consecutam apud Ilion vic
am, cùm in patriam sospes reuertus esset, à Cly
nestra vxore, quòd Cassandram misere deperire

erfectus est. Nonne nostris quoq; temporibus maxima hominum pars, quotidie amoris suasu digladitur, ac passim trucidatur? Quare, cùm multis iam periculis compertum sit, Amorem ipsum tam apud Deos, quàm inter homines plurimum valere, illi omnino, quàm commodissimè fieri potest, cedendum est: Virgilio, poetarum principi, perquam assiduè studendum, quòd huiusmodi vndecunque scatet sententijs.

Chreia. IIII.

QVanto sæpius ac frequentius Mantuani Virgilij volumina repeto, tanto illum magis & suspicio admiror. Vnus enim Virgilius characterum diuersitate, ea complexus est, quæ viri tres, Græcorũ præstantissimi, vix consequi potuere. Nam Bucolico carmine Theocritum æquauit, Georgico Hesiodũ antecessit, Heroico diuinum illum Homerum ad amussim expressit. Quæ quidẽ omnia cunctis fuisse Græcis præstantiorem Virgiliũ eò indicant, quòd Græcorum nullis triplicem hanc dicendi materiam ausus huc fuerit, sed vnusquisque intra suum scribendi genus sese continuerit. Est præterea in Virgilio dicendi facilitas, & in rebus enarrandis candor, vt nemo sit tam rudis, & à re literaria alienus, quin Virgiliana lectione mirum in modum oblectetur: cum præsertim aureis ac diuinis inter legendum quàm sæpissimè occurratur sententijs, quæ legentium animis usque adeo blandiuntur, vt vix dum perlecta memoriæ inhæreant, nec vnquam amplius excidant: qualis est, Non omnia possumus omnes.

Quæ verba significant mortalium neminem tanto esse ingenio præditum, vt solus omnia sapiat atq; intelligat, nihilq; eum penitus lateat: cuncta enim scire, diuinum esse potiùs quàm humanum nouerat

poëta. Nam quandoque bonus dormitat Home
Hinc celebratum est apud Græcos prouerbium;
ἀνὴρ οὐδεὶς ἀνήρ, Hoc est vnus vir, nullus vir: quasi
innuere, nihil egregium ab vno homine præstari p
se, si aliorũ auxilio fuerit destitutus. Quod autẽ l
tur apud Euripidem: Εἷς ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὁρᾷ, id est vnus
haud videt omnia: id sanè significat, neminẽ vn
maximo quidem rerum vsu atque experientia tam
vnquam consequi posse peritiam ac solertiam, vt o
nia per se dispiciat, nec vlla in re hallucinetur atq;
cipiatur. Socrates qui Apollinis oraculo suæ æ
sapientissimus iudicatus est, se nihil omnino pr
exiguam quandam amandi disciplinam scire inge
fatebatur. Hercules Ioue genitus, quem Marrath
vt Pausanias, omnium primi in Deorum numer
propterea recensuere, quòd non minùs animi q
corporis virtutibus excelleret, eodem tempore &
uersus Hydram, sophisticam mulierem certare
valuit; cui, vt Plato refert, propter sapientiam pr
no sermonis capite amputato, multa repullulab
Et aduersus Cantrum, sophistam quendam ex
aduentantem, à quo, cum ad sinistram vrgeretur,
bisque acriter morderetur, nepotis sui Iolai au
um implorauit: cuius ope vehementer adiutus,
ctoriam vix tandem consecutus est. Quare, cũ
quoque quibus ne cœlum quidem negatum est,
se omnia non potuerint, poëtarum præstantiss
proculdubio credendum est, Virgilianæque lect
est omnium maximè inseruiendum. Vnde huius
sententias haurire quam sæpissimè licet.

Chreia V.

NIhil est profectò quod hominum quispiam
propenso ac libenti agat animo, quin quand
fastidiũ pariat, si modò nulla adhibita intermissi

iutissimè in eo diem versatus fuerit. Hinc factum est, Aristophanis illud iam diu apud vulgum prouerbij locem obtineat: ἁπάντων πλησμονή, hoc est, omniũ rerum satietas. Quod ita esse cùm sæpe aliâs, tum vel maximè nudiustertius supra modum expertus sum. Nam cum in prædio nostro, quod haud multum ab vrbe distat, vnà cum amicis, Dianæ studijs quæ à teneris vnguiculis mihi semper plurimum placuêre, toto animo incumberem, cæterarumque rerum oblitus vni venationi operam impenderem, tanta me venationum extemplò cepit satietas ac fastidium, vt recreandi animi causa, ad Mineruæ studia me statim contulerim, Virgiliumque quem fortè mecum attuleram, aggressus sim: in quo quidem lectitando, multæ mihi memoratu dignæ passim occurrerunt sententiæ, inter quas hæc maximè, & quàm sæpissimè memoranda visa est;

Vsque adeóne mori miserum est?

Qua poëtarũ prudentissimus nos admonuit, mortem etiam ipsam minimè forti viro recusandã: quippe quæ, modò honesta sit, vitam quoque turpẽ quandoque soleat exornare, cùm contrà vita turpis, ne morti quidem honestæ locum relinquat.

Quis, nisi penitus mente captus, honestæ morti turpem præferat vitam, cum præsertim in tot ac tantis humanæ vitæ procellis ac tẽpestatibus tutissimus nobis portus appellanda sit? Hinc est, quod Aiax ille Telamonius apud Sophoclem ait:

Οὐκ ἂν πριαίμην οὐδενὸς λόγου βροτόν,
ὅστις κεναῖσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται.
ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν ἢ καλῶς τεθνηκέναι
τὸν εὐγενῆ χρή.

Quid enim in morte est, quod sit iure formidandum? quam, si Euripidẽ diuinum poetam sequi voluerimus, animi pariter ac corporis interitum existimabimus;

bimus;

bimus: cuius hæc verba sunt:

Ἄκουσον ὡς σοι τέρψιν ἐμβαλῶ φρεσί,
τὸ μὴ γενέσθαι θανεῖν ἴσον λέγω.

Quod si fas est credere, non magis esset post m[…]tem metuendum quàm priusquam nasceremur, […]quam timuimus. Sin autem in morte ipsa non […]ritus, sed animi à corpore migratio est, cur non […]tiùs meliora, bonis præsertim viris speranda, q[…] deteriora verenda sunt? Neque enim fieri potest […] viro bono mali quicquam accidat, nec viuo, nec m[…]tuo, nec eius res à Dijs immortalibus negligu[…] Plato in Socratis Apologia: Mortem (inquit) ti[…]re nihil aliud est, quàm sapientẽ videri eum, qui […] sit sapiens: quippe cùm id sit, scire videri, quæ n[…]as. Nemo enim scit, vtrum mors omnium bono[…] summum homini contingat: Metuunt autem p[…]de, ac si eam malorum esse maximum non ign[…]rent. Cui verò dubium esse debet, quin hæc ipsa […]scitia sit maximè vituperanda, per quam aliquis se[…]tat scire, quæ nesciat?

Stultum est igitur, id temere formidare ꝙ & q[…] sit omnino nescias, & nullis precibus ac muneri[…] nullísue maximis quidem viribus declinari vnqu[…] potest. Omnibus enim ex æquo moriendum est: […] Horatianum facile illud indicat.

Pallida mors æquo pulsat pede pauperum ta[…]nás, Regúmque turreis: ô beate Sesti.

Et Homerus hoc carmine non inficiatur:

οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη ἡρακλῆος φύγε κῆρα,

Id est,

Nec vis Herculea fatum euitauit acerbum.

Quòd autem horrida mors muneribus non […]atur, senarius hic indicio est:

Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος, οὐ δώρων ἐρᾷ.

Id est, Mors sola donis non euitatur.

Ita

que forti ac libenti est animo obeunda, & vt
um acceleret, nec vltimam atque imbecillam ex-
et senectutem, summis est precibus optandum.
γὰρ φιλεῖ θεός, ἀποθνήσκει νέος, Id est, quē enim Deus
it, iuuenili moritur ætate. Quæ vtiq; verba sig-
int optimè atq; pulcherrimè cum illo actū esse,
uiusce miseræ atque infelicissimæ vitæ calami-
us quàm celerrimè ereptus fuerit, & ad sempi-
m illam felicitatem, qua animi post mortem
tur, quàm primùm migrauerit. Quod cygni,
e qui ab Apolline, cui dicati sunt, diuinationē
pēre, planè prouidentes, tunc dulcissimos ac sua-
mos edunt cantus, cùm se citò sentiunt mori-
. Codrus ille Atheniensium Rex, & Macaria,
ulis ac Deianiræ filia, non propterea tantùm
tariæ se morti diuersis bellis obtulere, vt ciui-
uis aduersus Lacedæmonios pugnātibus victo-
relinquerent, famamque apud posteros asseque-
r, sed quòd in morte non modò nihil mali, ve-
etiam summam esse mortalibus felicitatem ar-
entur. Quod apud Romanos & M. Curtius, iu-
bello egregius, qui se armatum in altissimam
voraginem immisit: & duo illi Decij, qui cùm
essent, se pro legionibus Romanis deuoue-
mihi proculdubio sensisse videntur. Neq; enim
lacri animo se perinde ac victimas Reipublicæ
uissent, si quid mali post mortem sibi futurum
ent. Quare & mortem minimè miseram esse,
ndū est, & Virgilius non modò assiduè in ma-
habendus, sed & memoriæ thesauro commen-
us: quippe qui sui studiosos tam bellè instituat.

De Sen-

De Sententia quæ Græce Γνώμη dicitur.

Cap. IIII.

Sententia ex eo nomē accepit quod simi-lis sit consi-lijs, aut de-cretis, sicuti & γνώμη. Quintil. lib.8.ca.5.

Sententia, est oratio, breui complexu aliquid ad hortandum dehortandúmue pertinet, d cans. Sententiarum verò alia exhortans, alia de tans, alia enuntians. Est item alia simplex, al posita: præterea alia probabilis est, alia vera, lata alia.

Exhortans sententia est, vt:

Oportet amicum præsentem amare, volente rò amittere.

Dehortans, vt:

Turpe quiete Ducem totas deperdere noctes.

Enuntians, vt:

Pecunijs opus est, sine quibus nihil eorum, necessaria sunt rectè fiet.

Simplex, vt:

Optimum id augurium est, patriam tutari mis.

Composita, vt:

Multos esse malum Reges, Rex vnicus esto.

Probabilis, vt:

Quales amicos quisque habet, talem scias.

Vera, vt:

Expers malorum vita nulli contigit.

Superlata, vt:

Infirmius nihil homine.

Hoc ergo pacto sententia diuiditur. Trac verò ipsam eisdem capitibus, quæ in vsus expl one diximus. Laudabis primùm, deinde explic tum confirmabis, ex Causa, Contrario, Simili ne, Exemplo, Testimonio veterum. Demùm

Epi

ilogo concludes. Differt autem sententia ab vsu, quòd vsus persæpe actiuus est: Sentētia verò sem- in oratione consistit. Deinde quòd vsus semper bet additam personam: Sententia sine persona ef- tur.

Exemplum sententiæ exhortatiuæ, Theognidis.

In mare cetiferum ne te premat aspera egestas,
Desili, & à celsis corrue, Cyrne, iugis.

Indignum Theognidi visum est, Poeticam ve- rem ineptam accusari. Itáque relictis fabularum mentis, ipse ad formandos mores, vitámque in- endam ipsam traduxit. Cùm videret enim Poë- compositis fabulis, veluti præclaro aliquo inuen- audentes, ipse satius duxit, quomodo rectè viua- carmine complecti. Laudandus certè ob vtrunq; metri gratiam obseruauit, & quod meliorū admo- s, institutionis attulit fructum. Sed huius vt alia ia, ita hoc inprimis meritò quis laudauerit, quod paupertate dixit. A laudabili.

Quidnam igitur dixit? Qui vitam in miseria du- mori potius amet. Multò enim melius à vita di- ere, quàm solem sui dedecoris testem habere. c sunt quæ ex Philosophorum dogmate protulit. et autem considerare, qua ratione motus ista tam denter ediderit.

Degens enim in paupertate, cùm adhuc minor na- st, nequit exerceri ad virtutem: vt verò ad virilē enerit ætatem, improbissima faciet. Legatus e- pro patria pecunia corrumpitur: concionaturus, spes lucri duxerit, eò flectet orationem. Ius verò rus, pro largiente pronuntiabit, suscipietq; pro gijs dona. A causa.

Vacui autem paupertatis curis & puri ad spem inus honestissimam virtutis attolluntur, & viri facti A cōtrario.

facti cuncta splendidè administrant, iam i
sumptum edendis publicè muneribus faciend
dis præbentes, iam in bello impensas intol
militiæ onera conferentes.

A simili. At verò quemadmodum grauibus astricti v
quominus liberum ipsis sit, quod velint, age
culis prohibentur: sic in paupertate degentib
stat, quominus exercere libertatem possint, ips
pertas, & inopia rerum.

Ab exemplo. Irum vides, qui cum Ithacensium vnus esset
tamen id iuris sibi, quod reliquis ciuibus era
tam molesta paupertas fuit, vt nomen quoque
permutaret. Arnæus enim primò vocatus est,
Irus appellatus, id ab administratione cogno
assecutus. Et quid oportet Irum dicere? Ipse
thaca quoque potiebatur Vlysses, postquàm do
rediens paupertatem simulabat, ipsius etiam
mala, domi suæ à temulentis ministris percu
& iniuria adfectus. adeò paupertas meo iudici
res est.

A testimonio veterũ. Præclarè ergo, rectéque Euripides inquit, M
esse nihil habere, neque paupertatem nobilit
uari posse.

Epilogus. Quomodo ergo quis satis & pro dignitate l
bit Theognidem, talia támque grauiter de pa
tate monentem?

SCHOLIA.

Lib.8.ca.5 Sententiam auctore Quintiliano, veteres, qu
animo sensissent, vocauerunt. Nos autem ho
co dicimus orationem, quæ ad mores & com
hominum vitam pertinet, ostenditque quid au
in ea plerunque, aut fieri oporteat. Vt:

Feras, non culpes, quod vitari non potest.
Comes facundus in via pro vehiculo est.

uror fit læsa sæpius patientia.

imium altercando veritas amittitur.

rum Publij sententiarum meminit Gellius lib. cap. 14.

iquando refertur ad rem. Cicero pro Ligario: il est tam populare quam bonitas. Aliquando ad onam, vt illa Afri Domitij: Princeps qui vult omire, necesse habet multa ignoscere. Quintilia- ib. 8. cap. 5.

ortet amicum, &c. Locus desumptus est ex Ho- 15. Odysseæ. vbi Menelaus ad Telemachum i- uitur:

ξεῖνον παρεόντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν.

n ego te longius, inquit, hic morabor redire cu- em.

èvtrumque feram si me nimis hospes amabit it aut nimis: at medium seruantia laudo: semel exceptum vt nolentem impellere durum, tinere malum fuerit properare volentem.

ortet igitur & hospitem præsentem amare, & tem dimittere: vt interpretatur Raphael Vola- nus. Admonet autem Menelus inciuilem cum ui non sit hospitalis, Inciuilem item qui nimi- ospitalis, abire contendenti penulam (vt aiunt) it atque nolentem pertinacius retinuerit. Inui- truare nec est mentis puto sanæ: *Hospitalitas.*

Erasm. in expostulatione, Iesu.

rpe quiete, &c. Locus habetur in Iliados lib. 2.

οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,

ud dignum duce id est, noctē dormire per om- vt reddit Erasmus in prouerbio; Non decet pem solidam dormire noctem. Docet, vigilan- ac solicitudinem maximè conuenire principi- vt qui tantam negotiorum molem sustineant ris. Sapienter ille in illicij iubrilis rex, qui tradi- tum

tum sibi diadema, priusquam capiti imponere, tentum diu considerauit, inquiens. ô nobilem quàm felicem pannum, quem si quis penitus cognoscat quàm multis solicitudinibus & periculis, & miserijs sit refertus, ne humi quidē iacentem tolleret. Hæc Valer. lib. 7. cap. 2.

Pecunijs opus est, &c. Locus ex prima Demosthenis Olynthiaca, quem in prouerbio, Pecuniæ obediunt omnia, sic vertit Eras. Breuiter opus est pecunijs, atque citra has quicquam eorū, quæ facienda sunt, effici potest. Quippe mortalibus nihil est charius pecunia. Hæc vna inter mortales plurimùm valet, 1. Epist. Horat.

Pecunia.

Scilicet vxorem cum dote, fidemque, & amicos
Et genus & formam regina pecunia donat.
Ac bene nummatum decorat suadela, Venusque.

Bellerophon apud Euripidem inquit, pecuniæ vsum contemplatus:

Sine me vocari pessimum, vt diues vocer.
Nemo an bonus, an diues omnes quærimus.
Non quare & vnde, quid habeas tantum rogant.
Vbique tanti quisque, quantum habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe sit, quæris? nihil.

Sine quibus, &c. Fuerunt .n. qui dixerunt, Impossibile pecunijs indigentem bene principari, studijs vacare posse. Atqui vbi non honoratur virtus, ibi non est possibile, firmum optimorum esse in Repub. statum. Cuius rei meminit Arist. 2. Polit. ca. 9.

Optimum id augurium, &c. εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. Sumptus est ex Homer. 12. Iliad. vbi Hector auguria reliqua negligens loquitur (Erasmo interprete) ad hunc modum:

Auguria.

Aligeris auibus tu me parēre iubes nunc,
quarum nulla mihi cura aut respectus, verúmne
Ad dextram Eoï veniant mihi solis ad ortum,

læuam: ad Solem occiduũ, noctisq; tenebras.
ũm nos Iouis arbitrio parêre necessum est
onantis: hic imperium tenet vnus in omnes,
tquot mortales, quotquot sunt morte carentes.
auis optima, pro patria pugnare tuenda.
t Q. Fabius Maximus cùm augur esset, dicere au-
st. Optimis auspicijs ea geri, quæ pro Reipub.
e fierent, quæ contra Remp. ferrentur, contra
icia fieri, vt ait Cicero in Catone maiore.
æterùm olim apud gentes auguria vel auspicia
mis studijs obseruabantur, ac maior illis adhibita
propter miraculum Actij Nauij quo tantus ho-
accessit, vt nihil belli domique posteà, nisi auspi-
gereretur, vt ait Liuius lib. 1. Hinc damnatus
L. Iunius, quod auspicijs neglectis, classem tem-
te amisit. Et P. Claudius, quòd cum auspicia
e maiorum petenti pullarius non exire pullos co-
núciasset, eos in mare iusserit abijci dicens: quia
nolunt, bibant. Valerius lib. 1. cap. 4.
nt autem sententiæ simplices, quæ simpliciter
ationis subiectione proferuntur, vt: Liber est is
mandus, qui nulli turpitudini seruit. *Simplices Sententiæ.*
em: egens æquè is est, qui non satis habet, & is
hil satis potest esse.
em: Optima viuendi ratio est eligenda, eam
dam consuetudo reddet. quæ sententiæ non
improbandæ, propterea quòd habet breuis ex-
io, si rationis nullius indiget, magnam dele-
onem. Sed illud quoque probandum est genus
ntiæ, quod confirmatur subiectione rationis
modo: Omnes bene viuendi rationes in virtute
collocandæ, propterea quòd sola virtus in sua
state est, omnia præter eam subiecta sunt fortu-
ominationi. Vide Ciceronem quarto ad Heren-
, & quint. lib. 8. ca. 5.

Composita,

Fortuna.

Composita, &c. Sunt sententiæ quæ duplice[...] runtur, hoc modo, Sine ratione: Errant qui in [...]speris rebus, omneis impetus fortunæ se puta[...] gisse: Sapienter cogitant, qui temporibus sec[...] casus aduersos reformidant. Cum ratione, ho[...]cto. Qui adolescentium peccatis ignosci put[...] portere, falluntur, propterea quòd ætas illa n[...] impedimento bonis studijs: At hi sapienter fa[...] qui adolescentes maximè castigant, vt quibus [...]tibus omnem vitam tueri possint, eas in ætate [...]rissima velint comparare.

Monarchia.

Multos esse malum, &c. Vlysses Iliados sec[...] loquitur ad Thersiten: οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς [...]νος ἔστω. Quod Erasmus (in prouerbio: Impe[...] multitudo Cariam perdidit) ita vertit:

Multos imperitare malum est: Rex vnicus es[...] Cæsar Caligula, cùm audiret fortè Reges, qui [...] causa in vrbem aduenerant, concertantes apud [...] per cœnam de nobilitate generis, exclamauit: [...]ρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς, vt ait Suet. Vnus dominus[...]nus Rex. Est autem triplex Reipub. status Δημ[...] .i. principatus populi, μοναρχία .i. vnius princ[...] & ὀλιγαρχία .i. status Reip. à paucis admini[...] Atqui nihil est peius licentia multitudinis, qu[...] paretur, sed pro suo quisque libidine rem gerit[...] Græci vocant ἀναρχίαν, malũ ferme tyrannide [...] Par malum πολυαρχία.

Probabilis, &c. Priscianus verisimilem appell[...] si quis cum malis conuersatur libenter, nunqu[...] hoc bene interrogaui viro, sciens quoniam ta[...] quales illi, cum quibus conuersatur.

Consuetudo contagiosa.

Quales amicos, &c. Vnde Psa. 17. Cũ sancto s[...] eris, & cum viro innocente innocens eris. Et cu[...]cto electus eris, & cum peruerso peruertêris. [...]bratur & hic senarius à Græcis κακοῖς ὁμιλῶν [...]

ἔσῃ κακὸς, id est, malus ipſe fies, ſi malis coniunxe-
. Corrumpunt enim mores bonos colloquia pra-
. Et, ſi iuxta claudum habites, ſubclaudicare diſces.
ide Eraſmi prouerbia. Plutarchus in commentario
ratione dignoſcendi verum amicum ab adulatore,
ibit tantam habere vim aſſiduam conſuetudinem,
imprudentes etiam imitemur vitia eorum, quibuſ-
n viuimus. Sic Platonis familiares eius gibbum
itabantur.
Expers malorum, &c. Aphthonius Ἄλυπον βίον, ha-
, vitam, inquit, ſine triſtitia nulli licet inuenire.
ſtè Heſiod.
Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρα, ἄλλοτε μήτηρ.
pſa dies quandoque parens, quandoque nouerca
. Proinde Plinius ſe dubitare dicit, vtrum natura
pius nouerca ſit, an mater, vt quæ tot venena, tot
remedia progignat. Vide Chiliades Eraſmi. Ne-
eſt, qui ſemper in tranquillitatis portu nauiget.
uotuſquiſque eſt hominum, quos non teneat aliud
ue aliud tanquam in Panegyre malorum, infor-
ium? Vt ſapienter Solon protulerit: Si in vnum
um cuncti mala ſua contuliſſent, futurum, vt pro-
deportare domum, quàm ex omni miſeriarum
uo portionem ſuam ferre mallent, vt ait Valerius
o ſeptimo, capite ſecundo.
uperlata, &c. Priſcianus ſuperlatiuas ſententias
t: vt Fama malum, quo non aliud velocius vllũ,
bilitate viget, &c.
firmius nihil, &c. Verſus Homer. eſt:
οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο.
uem Eraſmus in prouerbio, Homo bulla eſt, ita
ſtulit: nil homine enutrit tellus infirmius alma. *Homo bulla.*
næus: Debilius nil terra facit mortalibus ipſis.
icus Iliad. 6. verè loquitur in hanc ſententiam.
genus eſt hominum, quale foliorum, &c.

Indignum Theognidi, &c. Nomen est poëtæ G
ci, cuius (vt Tertullianus ait) sæpe meminit in l
bus Plato. Et Erasm. in prouerbio: Optimũ non
ci, carmen hoc eius citat:

Α᾽ρχεν μεν μὴ φυναι επιχθονιοισιν αριστον.

Idem prouerbii figura dixit:

κτε γὰρ εκ σκιλλης ροδα φυεται, κδ᾽ υακινθος.

Qui vitam in miseria, &c. Hoc argumentum &
li, & ingenij exercendi causa tractari solet, No
paupertati (quæ iuxta prouerbium sapientiam so
est) suspendio sit arbor deligenda, aut desiliendu
quinque scopulis, vel rupibus in vndam. Veriu
quod S. Chrysost. in Epist. ad Heb. scriptum reli
Paupertas est manuductrix in via, quæ ducit ad c
Sed hoc malum influxit humanis mentibus, vt ho
ri sit pecunia, & nemo, nisi diues, honore dignus
beatur, vt ait S. Ambr. 2. Offic. c. 21.

Nequit exerceri ad virtutem, &c. Etenim, vt I
nal. Satyr. 3. inquit:

Haud facilè emergunt, quorum virtutib. obstat
Res angusta domi.

Et Satyr. 7.

Neque enim cantare sub antro
Paupertas. Pierio thyrsúmue potest contingere sana
Paupertas, atque æris inops, quo nocte diéque
Corpus egit.

Quippe, vt Aristotel. 1. Ethic, inquit: fieri
potest, aut non facile fit, vt is agat res præclara
facultates desunt. Multa nanque per amicos, p
uitias, per ciuilem potentiam, tanquam per in
menta aguntur. Et in decimo, scribit sapientem &
stum rebus his indigere, quæ necessariæ sunt a
tam. Idem (vt Laertius Diogenes scribit lib. de
ta Philosophorum quinto) dixit: Virtutem ad
tam vitam sibi minimè sufficere, quippe corporis

,exterioribusque indigere.

Improbissima faciet, &c. Vnde Horat. in Odis : lib. Oda. 24.

Magnum pauperies opprobrium, iubet
Quiduis & facere & pati,
Virtutisque viam deserit arduæ.

Mantuanus in Bucolicis:

pperies inimica bonis est moribus: omne
bitur in vitium : culpæ, scelerumq; ministra est.

Pecunia corrumpetur, &c. Sed hæc sunt exercitij
ia dicta, cùm è contrario diuitiæ malorum sint
amenta, stimulos maiores subdant, atque fenestrã
iant criminibus, vt præstiterit honesta paupertaborare, quã iniustis diuitijs affluere. Hinc Meder:

καλῶς πένεσθαι μᾶλλον ἢ πλουτεῖν κακῶς.

d est, honestius est pauperem esse, quàm iniustè
tem.

Duo sunt (vt inquit in nouis Rhetoricis Cicero)
possunt ad turpe compendium permouere, ino- & auaritia. Vnde fit vt legati, atque causidici pe- ijs sæpè corrupti causam deteriorem foueant, ac
ntur. Ergo lex erat apud Corinthios ne legatione
entes acciperent munera. Et lege Cornelia cau- : Ne quis legatis exterarum nationum pecuni- xpensam ferret, vt ait Pomponius Lætus. Inter
a fuit obiectum Aeschini, quòd munera lega- cceperit, vt ait Quint. lib. 4. c. 4. Et Demosthe- pse, accepta pecunia, contra Milesios loqui no- rgentanginã se pati dicens. Vide Gell. l. 11. c. 9.
asm. in prouerbijs. Porrò nihil est tam sanctum,
non violari, nihil tam munitum, quod non ex- ari pecunia possit. Vnde Philippus Macedonum
præsidium tam esset difficile accessu rogauit,
ius auro onustus accedere non posset.

Non tamen id iuris, &c. In Rep. diuites plus noris & authoritatis habent, quàm pauperes: nim census honores, pauper vbique iacet. Q quemadmodum timiditatem atque contempti pertas adfert, sic opulentia παῤῥησίαν, hoc est, lo di confidentiam adducit, & ornamentum pop Vulgus diuitem dulci, vt ait Horatius, fortuna um, hoc putat suis diuitijs deberi, vt quicquid rit, id protinus quasi Apollinis oraculum omn spiciant, & approbent, vt ait Erasmus in prou

Αργυρου κρήναι λαλοῦσιν.

Arnæus, &c. Homer. Odyss. 12. loquitur in sententiam: Prodijt pauper publicus, qui per Ithacam mendicabat, cuius erat insigne, vacui tinuo ventrem cibo potuque explere, vis alia ei seu virtus. Aspectu fuit procerus, cui nomen A ex ipsa genesi mater indidit. Iuniores verò cun vocabant, quoniam si quis vellet, nuntium fe more Iridis. Ad id respiciens Ouid. in Ibin, in

Qualis erat nec non fortuna binominis Ir

Paupertatis sensit mala, &c. Vlysses mendicus multa patiebatur, contumelijs adfectus à Mela qui calce quoque eum percussit. Antinous sc petijt, Odyss. 17. Et cùm proci cibis, vinoque obruti, in Vlyssem debacchati sunt. Etenim ua, vt Vlyssis animum adhuc magis iniurijs ret, procos ab iniuria non permisit abstinere. Ctesippus pedem bubulum è canistro corripi cit in Vlyssem, vt habetur Odyss. 20.

Paupertas nobilē alioquin reddit inglorium, vnde illud Hora. Ser. li. 2. Satyr. 5. Et genus & virtus, nisi cum re vilior alga est.

Paupertatem nobilitate, &c. Extat & Menan narius: πενία δ' ἄτιμον καὶ τὸν εὐγενῆ ποιεῖ, id est, p tas autem inhonoratum & nobilem facit. Ve reddit paupertas inglorium, id est, claro loco obscuros atque contemptos facit. Illustre gen diuitijs magis deprimitur, quàm exaltatur.

Exemplum ſententiæ deſumptum ex Priſcanio.

ARGVMENTVM.

Non oportet per totam noctem dormire virum ltis conſulentem.

Laudabis igitur eum qui dixit, breuiter. Deinde plici expoſitione explicabis ſententiam, vt: Non et virum in ſumma poteſtate multis præſidentẽ, occaſu ſolis vſque ad ortum opprimi ſomno, aut rno torpeſcere.

Debet enim præſes ſemper vigilare, & ſubditorum ipere curam, quam ſomnus aufert, & officij red- mmemorem. *A cauſa.*

Contrarium eſt enim rex & priuatus, & ſomnus & liæ. Sicuti ergo moleſtũ non eſt, ſi priuatus ho- per totam dormiat noctem: ſic intolerabile, ſi non vigilet, conſulatq́; ſibi parentium ſaluti. *A contrario.*

Quemadmodum nauium gubernatores, ſi cæteri niant, ſoli pro cõmuni vigilant ſalute: ſic oportet eratores pro ſuis eſſe ſolicitos. *A comparatione.*

Hector noctu vigilans, & Reipub. prouidens, ſpe- torem ad naues Græcorum mittebat Dolonem. ionis vigilantia Syphacis dormitantis caſtra ex- uit. Liuius lib. 10. belli Punici. *Ab exemplo.*

Quod Saluſtius quoque comprobat, dicens, Mul- ortales deditι ventri, atque ſomno, indocti, in- que vitam, ſicuti peregrinantes, tranſigunt.

Hæc habet exhortationem plerunque, vt: Opor- nos neceſſarias res ſuſcipientes, ſumma cura, iſque eis conſulere, quibus præfecti ſumus. *Concluſio.*

Aliud exemplum meum.

ARGVMENTVM.

Eſt melius tumido mergatur vt æquore Cygnus,
Quàm leuium ſtudijs ſolicitetur opum.

Exordium à laude. Quæ ſapienter dicta mores expoliunt, & inge[nia] formant, laudem ſuam merentur: quale carmen ill[i]us, qui longè melius eſſe confirmabat, fluctibus o[b]brui, quàm honeſta paupertate reiecta diuitijs co[n]gerendis iugiter inſudare.

Ab expoſitione. Quæ ſibi quid velint conſideremus. Vitam pa[u]peris cum honeſtate coniunctam longè præſtantio[rem] rem innuit eſſe, quàm quæ perpetua contrahenda[e] opum libidine diuexatur, imò longè conſultius i[n] mare præcipitem dari, quàm peruerſis opum co[a]ceruandarum ſtudijs diſtorqueri.

A cauſa. Longè enim melius eſt, parum cum timore Do[mi]mini, quàm theſauri magni, & inſatiabiles. Et qu[id] in ſe mali habet paupertas ſacra? quid non potius bo[]ni? Hæc à Deo profecta, manu ductrix quædam e[ſt] in via, quæ ducit ad cœlum, vnctio athletica, exer[ci]tatio quædam magna & admirabilis, portus tra[n]quillus. Et nihil opulentius eo, qui paupertatē ſpon[te] diligit, & alacritate ſuſcipit, vt ait Iohannes Chryſo[]ſtomus ſermone 18. ſuper Epiſtolam ad Hebræ[os]. Diuitijs igitur paupertas anteponenda, quæ ſecu[ri]tatis aſylū eſt, vitiorū expultrix, & ingenij repert[rix], vt Græci rectè dixerint, πενία τὴν σοφίαν ἔλαχε, id e[ſt], paupertas ſapientiam adinuenit. Cic. 5. Tuſcul. D[ies] me deficiet, ſi velim paupertatis cauſam defender[e]. Aperta res eſt, & quotidie nos ipſa natura admon[et], quàm paucis, quàm paruis rebus egeat, quàm vi[li]bus. Quid igitur prodeſt diuitiarum gloria flux[a &] fragilis? Felices pauperes ſi ſua bona nôrint.

Qu

Quantum hominibus diuitiæ incommodent, vel *A contra-*
ræco manifeſtum eſt. Plenæ ſunt curarum atque ſol- *rio.*
licitudinum.

Pauca licet portes argenti vaſcula puri,
Nocte iter ingreſſus gladium contumq; timebis,
Et motæ ad Lunam trepidabis arundinis vmbram.
Cantabit vacuus coram latrone viator.
— Et nulla aconita bibuntur
Fictilibus: tunc illa time, cùm pocula ſumes
Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.

Præterea ſtultitiam patiuntur opes, tollit amicos
opulentia. Satietas (vt prouerbio dicunt) feracitatē
parit.

Diuitiæ ſuperbos ac inſolentes reddunt, vim infe-
runt, libidini fomenta ſubminiſtrant, largitionibus
iura ſubuertunt, tyrannidū augent, ac tutantur. Bre-
uiter, vitijs omnibus feneſtram aperiunt.

Nullum crimen abeſt, facinuſq; libidinis, ex quo
Paupertas antiqua perit, hic fluxit ad Iſtros
Et Sybaris colles: hinc & Rhodos & Miletos,
Atq; coronatum petulans, madidumq; Tarentum.
Prima peregrinos obſcœna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt ſecula luxu
Diuitiæ molles, *vt ait Iuuenal. Satyr. 6.*

Contrà, paupertas eſt tuta ſecuritatis mater, om-
nis virtutis, atque ſapientiæ productrix, omnium
ciuitatum conditrix, omnium artium repertrix, om-
nium peccatorum inops, omnis gloriæ munifica,
cunctis laudibus apud omnes nationes perfuncta.
Eadem enim apud Græcos in Ariſtide, iuſta: in Pla-
tone, benigna: in Epaminonda, ſtrenua: in Socrate,
ſapiens: in Homero, diſerta. Eademq; paupertas po-
pulo Rom. imperium à primordio fundauit, proque
dijs immortalibus Simpulo & catino ſacrificabāt,
ait Apuleius Orat. 1. Auguſt. ſuper Pſal. 76. Omnis
philo-

philosophiæ magistra nobis est inopia.

A simili. Quemadmodum vinum (vt prouerbio dicitur) nem vel nolentem saltare compellit: ita nihil tam eptum, nihil tam à virtutibus omnibus alienum ad quod non incitet, atque pelliciat diuitiarum af- entia atq; luxus. Et quemadmodum diuitiarum fa- hilaris, multis intus amaritudinibus est referta; paupertatis horridior aspectus, solidis & certis bo- abundat, vt ait Valerius Maximus. Et quemadmo- Campana luxuria inuictum armis Annibalẽ ill- bris suis complexa, vincendũ Romano militi trib- ita Romanæ paupertatis frugalitas peperit vict- am. Archesilaus paupertatẽ comparabat Ithacæ, triæ Vlyssis, quòd iuxta Homerum aspera quid- esset, sed bona κυροτροφας, id est, iuuenum altrix, eos consuefacit frugaliter & continenter viuere, omnem virtutis functionem exercet eos.

Ab exemplo. Respice diuitem illum in Euangelio, qui preti- quotidiè vestibus induebatur, splendidèque viu- genio indulgebat. Cui quid aliud perniciem att- quàm diuitiæ? Et quid aliud perdito illi filio pecc- di præbuit occasionem? Quid Iudæ Christum p- dendi, nisi vis pecuniæ, atque iniquitatis mammo-

Hinc ille Eutrapelus cuicunque nocere voleba-
Vestimenta dabat pretiosa: beatus enim iam
Cum pulchris tunicis sumet noua consilia, & sp-
Dormiet in lucem, scorto postponet honestum
Officium: *vt ait Horat. 1. Epist.*

Rectè Crates ille Thebanus, qui cùm ad Philo- phandum Athenas proficisceretur, magnum pondus in mare proiecit inquiens: Se non posse tutes & diuitias simul possidere. Hinc Moses grandior noluit vocari filius filiæ Pharaonis, po- eligens paupertatem pati, & simul affici malis c- populo Dei, quàm temporarijs peccati comm-

maiores arbitratus diuitias probrum Christi, ...m Aegyptiorum thesauros. Heb. 11.

...pienter in Epistola Seneca: Aude, inquit, ho- ...contemnere opes, & te quoque dignum Finge ...o. Non alius Deo dignus est, quàm qui opes con- ...pserit. Et in Euangelio Christus ipse testatur, Ca- ...lum facilius transire per foramen acus, quàm di- ...m intrare in regnum cœlorum. Proinde S. Bar- ...lius in sermone de omnibus sanctis: Vis, inquit, ...nere cœlum? paupertatis vtilitatem complecte- ... Regnum cœlorum est pauperum: beatus qui ...illa non abijt, quæ possessa onerant, amissa cru- ...t. *A testimonio.*

Quapropter cùm paupertas multorum causa sit ...orum, diuitiæ autem complurium fons & origo ...orum, quid aliud restabit, quàm vt illam laudi- ...euehendo amplectamur: has autem eleuando ...ifaciamus? *Epilogus.*

Aliud sententiæ exemplum.

ARGVMENTVM.

Κοιμώμενος οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος.

Hoc est,

Nemo dormiens vlla re dignus.

...iuinis ingenij frugibus abundans Plato eò vsque ...in eloquentia progressus, vt si ipse Iupiter cœlo ...endisset, nec elegantiore, nec beatiore facundia ...et vsurus. Tantam enim vim tantámque copiam ...que collegerat, vt inuicem per totum terrarum ...m dispergi, atque dilatari possit, vt ait Valerius ...8. cap. 7. Multa autem præclara protulit, è qui- ...illud, quod in legibus scriptum reliquit: Nemo ...miens vlla re dignus. *Exordium a laude.*

Quo somnolentos reprehendebat, & ad virtutis *Ab expositione.*

fructum

fructum nunquam peruenturos adfirmabat eo
non per studia, atque labores dextrum illum vi
arduum & difficilem callem ingressi fuissent,
lato atque molli voluptatis hærentes, vitam de
sam exegissent.

A causa. Etenim ὁ φεύγων μύλην, ἄλφιτα φεύγει, Qui fugi
lam, fugit farinam. Qui refugit industriam, no
etur emolumentis. Nullus tibi continget hono
tuam adiunxeris industriam. Bonarum literarum
dia sequitur gloria: ignauiam autem contemp
inopia. Cùm igitur, quæ pulchra sunt, difficili
qui nucleum (vt aiunt) esse vult, nucem frang
portet.

A contrario. Optimum aiunt obsonium senectuti labore
se: Laborandum enim est in iuuenta, quo sene
suppetat commodiùs viuendi facultas. Porrò no
iquè comparatum est, vt desides & veternosi in
in summam ignominiam atque paupertatem
rant. Honestis autem studijs intenti, & industrij,
sequantur auctoritatem, gloriam, atque diuitias.
virtutis sunt præmia, illa detestabilis ignauiæ
pendia.

A simili. Quemadmodum qui in certaminibus Olym
non pugnassent fortiter, nullis afficiebantur ho
bus: Et agricolæ ocio torpentes, & arua relinq
tes inculta, nihil præter zizania consequuntur
desides adolescentes ad gloriam nullam euecti,
nis omnibus destituuntur. Etenim si quis apes,
sint aculeatæ, nolit perpeti, is nec melle quidē,
optat, fruetur.

Ab exemplo. Aristotelem considera, qui si torpuisset otio,
cellsum illud eruditionis & honoris culmen non
isset euectus. Contemplare Phanij filium Clea

Cleanthes. qui summa pressus inopia, noctu hausit in hort
quam, vt interdiu studijs liberalibus operam in

Vnde φρεαντλης appellatus, hoc est, puteos exhauriens, secundum Diogenem Laertium lib.7. Item Euclidem respice: Qui summo literarum amore flagrans, nullos subterfugiebat labores, imò graue periculum subibat, vt tempore nocturno Socratem audiret. Vide Gell. lib.6. cap. 10. *Euclides.*

Sapienter Græci dicunt: Θεοὶ τ' ἀγαθὰ πόνοις πωλοῦσι, id est, Dij sua munera laboribus vendunt: docent sudore perueniendum esse ad gloriam. *A testimonio.*

Quisquis enim duros casus, virtutis amore,
Vicerit, ille sibi laudemq; decusq; parabit.
At qui desidiam, luxumq; sequetur inertem,
Dum fugit oppositos incauta mente labores,
Turpis inopsq; simul miserabile transiget æuum.

Rectè igitur Plato censuit: Nulla munera desidiosis deberi, gloriam autem atque virtutis præmia studiosis esse parata. *Epilogus.*

Aliud sententiæ exemplum.

ARGVMENTVM.

Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere.

Tiberius Cæsar merita laude celebrandus esset, si vt bene cœpit vitam, bene transegisset. Qui, Diodoro Grammatico, ac Theodoro Gadareo Rhetore præceptoribus vsus, in doctum virum euasit. Vnde principatus sui initio miram prudentiam præ se ferebat. Et proculdubio feliciter regnasset, si non eum viuendi licentia, nec quæ hominum teterrima pestis est, voluptas transuersum egisset. Ad quẽ scopulum priusquam fecisset naufragium, principe dignam protulit sententiam. *Exordium à laude.*

Qua monuit pecunias à subditis ita exigendas esse, vt relinquatur sors, vnde res possit crescere. Damnat δημοβόρους, qui purpurati omnia cõuertunt in fiscum *Ab expositione, & à causa.*

fiſcum ſuum, & quocunque ſe conferunt, abradu[nt]
ta, atque ſpoliant, vt cum carne pellem detra[ctam]
dicas.

Expilator homicida eſt.

Etenim boni paſtores ita tondent, vt lana det[onsa]
poſſit renaſci: at qui deglubunt, nihil reliqui fac[iunt].
Quos expilatores crudeliſſimos non iniuria ho[mi]-
cidas vocare poſſis, iuxta illud Eccleſiaſt. 34. Pa[nis]
egentium, vita pauperis eſt: qui defraudat illum, [ho]-
mo ſanguinis eſt. Qui aufert in ſudore panem, q[uasi]
qui occidit proximum ſuum.

Necare is dicitur qui alimenta aufert. Boni enim principis intereſt, quàm locupletiſsimos habere ſubditos.

Pauperibus omnes facultates eripere facinus [est]
omnium teterrimum: at ſubditorum fortunas au[ge]-
re, præclariſſimum. Vnde Artaxerxes Xerxis fil[ius]
ſolitus fuit dicere: Regalius eſſe addere, quàm a[dí]-
mere. Sentiens principe dignius honorem & opes [subdit]-
orum, quibus imperat, exaugere, quàm minuere.
Ptolomæus Lagi filius, regalius eſſe dicebat dita[re]
quàm diuitem eſſe.

A contrario.

A ſimili.

Vt arbores frugiferæ, quarum radices euulſer[int]
agricolæ, nullos poterunt amplius producere fr[u]-
ctus: ſic creſcere non poſſunt populi, qui diuitú [pi]-
ſcina vocantur, quorum oppreſſorum facultates Ty-
ranni funditùs exhauſerunt, atque abſtulerunt.

Ab exemplo.

Exemplo ſint miſerabiles Chriſtianorum pop[uli]
quos in ſuam poteſtatem redegit Turca, quos ex[pi]-
lat, & funeſtat ita, vt omnis recuperandum viriú ſ[pes]
ſit ablata. Et Locrenſium opes ſic attriuerat olim
Plemminius, vt de omnibus eorum facultatibus p[ro]-
nè actum fuiſſet, niſi immaniter adflictis Roma[na]
ſuccurriſſet iuſtitia.

A teſtimonio.

Eandem Tiberij ſententiam alijs verbis Alexan[der]
ille Macedonum rex, cognomento Magnus, pro[fe]-
rens inquit: κηπωρον μισῶ τον εκριζῶν εκτεμνοντα τὰ λαχ[άνα]
hoc eſt, Olitorem odi, qui radicitùs excidit herb[as]
ac arbores ab ima ſtirpe reuellit. Qua tyrannidis

rguit eos, qui longè plus vectigalium, quam subdi-orum fortunæ queant ferre, solent à ciuitatibus in-lementer extorquere: quam impiam rapiendi cupi-itatem Diogenes appellat omnium malorum ar-em.

Epilogus. Meritis igitur laudibus, dignam Principe Tiberij ententiam celebrandam esse confirmabunt, qui per-enderint, iniquissimas exactiones esse, quibus ita lebis vires exhauriuntur, vt ad se redire non possint.

Aliud sententiæ tractatæ exemplum.

ARGVMENTVM.

E squilla non nascitur rosa, nec hyacinthus.

Ab auctoris laude. Tanta semper fuit Theognidis & doctrina & au-ctoritas, vt eius scripta velut oraculi vicem obtinue-int apud omnes, cùm nihil protulerit, nisi quod splẽ-didissimum ac verissimum esset.

Ab explicatione. Eius imprimis sententia præclara circunfertur, qua rudenter edocuit, è squilla rosam non enasci, è tri-ulis ficum, è sentibus vuam, ab ancillis filios libe-os, ex improbis parentibus probos filios, è præcep-oribus indoctis eruditos discipulos nõ productũ iri.

A causa. Etenim quod in se nihil prorsum habet nisi sordi-um ac ignominiosum, nihil dignitatis vel honesta-is proferre potest. Quippe κακȣ κόρακος κακὸν ὠόν: Mali corui malum ouum.

A contrario. Constat ab herbis salubribus salubria germina, ab rboribus bonis bonos fructus expectari. Item à vir-ute præditis maioribus, honestam sobolem: at unquam ex arboribus malis bonos fructus, & nun-uam ex malo patre (iuxta prouerbium) bonum fi-um procreari.

A simili. Vt aquam ex pumice frustra postulaueris, & ficus zizanijs: ita probos à vitiosis parentibus liberos incassum

incassum expectauerit, quippe vt nihil aridius pu-
ce, nihilque ad fructus meliores producendos in-
tius zizanijs, ita malitiosi parentes minus ido-
sunt ad conferendam liberis virtutem, qua ca-
ipsi.

— Serpente ciconia pullos
Nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta.
Illi eadem sumptis quærunt alimonia pennis.

vt ait Iuuenalis.

Ab exemplo Tarquinij. Liuius dec. 1. libr. 1.

Respice Lucium Tarquinium Lucumonem, q- vrbe Tarquinijs profugus, Romam petijt, vbi pe- nijs dignitatem, & industria scelerata Regis Anci- miliaritatem consecutus erat, à quo tutor liberis r- lictus, regnum iniquis rationibus intercepit, om- finitimos miseris modis afflixit, & potentes duod- cim Tusciæ populos innumeris cladibus attriuit. C- ius pessimi Regis pessimus filius erat, vt moribu- Superbi cognomen meruerit: qui Seruium Tull- socerum suum in Curiam properantem, gradibus d- iecit, ac domum refugientem, interfecit: mox re- num, patris exemplum imitatus, sceleste occupa- Huius item filius, Sextus Tarquinius: vt corpore p- trem iniquum, ita pectore vitijs omnibus corrup- simo, retulit: qui Gabios prodidit, & iure prop- quitatis in Collatini domum receptus, in cubicul- Lucretiæ irrupit, ac pudicitiam expugnauit. Breu- Tarquiniorum progenies per malitiam à maiorib- velut per manus traditam, eò processit, vt profliga- fuerit, & velut aurum (quod aiunt) Tolosanum fu- ditus interierit. De qua re vide Augustinum lib. de Ciuitate, cap. 10. quibus rationibus commo- Euripides ait,

A testimonio.

Φευ φευ, παλαιος αἶνος, ὡς καλῶς ἔχει,
ουκ ἂν γενοιτο χρηστος εκ κακου πατρος.

Id est,

s heus, vt illud dictitant rectè, probum
e ab improbo non posse nasci filium.

Et Horatius 4. Odarum 4.

tes creantur fortibus & bonis:
n iuuencis, est in æquis patrum
us, nec imbellem feroces
generant aquilæ columbam.

ono igitur iure laudandus est Theognis, qui pro- eam sententiam, qua vt nihil elegantius, ita ni- rius queat inueniri. *Epilogus.*

De Destructione, siue Subuersione,
Græcè ἀνασκευή.

Cap. V.

Estructio vel Subuersio, est propositæ alicuius rei reprehensio. Subuertenda verò neq; mani- valdè, neq; prorsus incredibilia, sed ea quæ ve- ediæ sunt conditionis. *Destructio. Subuersio enim non tantum in fabulosis, & carmine traditis fieri potest, verumetiã in ipsis annaliũ monumentis. Quintil. li. 2. cap. 4.*

portet autem, cùm subuertere aliquid voles, pri- eos reprehendere, qui dixerunt: deinde subij- ei expositionem: postea ipsam subuertere ca- s hisce:

Obscuro,	Inconsequenti,
Incredibili,	Indecoro,
Impossibili,	Inutili.

c autem præexercitamentum omnem prope- m artis vim in se complectitur. Exemplis ar- ntum erit, non esse verisimilia, quæ de Daphne ur à poëtis.

tarum coarguere ineptiam, absurdum mihi r, cũ vel ipsi fidem sibi detrahant his maximè, alia, quæ de Dijs imprudẽter fabulãtur. Prorsus *Exordium à reprehẽsione.*

ſus enim ſuperuacuum videtur, poetarum vllam habere rationem, qui Deorum, quorum cura o gubernantur, nullam ipſi habeant curam. Et g quidem videretur, quiſquis ab ipſis deorum in ſam miſſus eſſet: Apollinē verò, quem artis ſu cem videri volunt, impudentiæ materiam eſſe, erit, qui æquo animo perpeti poſſit? Libet erg dire, qualia de Apolline & Daphne confingunt.

Ab expoſitione.

Daphne, inquiunt, ex Terra Ladonéque f procreata eſt. Hanc ob egregiam ſpeciē, eximi oris decorum, Phœbus adamauit, cupiénſque reſtinguere deſideriū ſuum, aſpernantem fugien que ſecutus eſt, ſed comprehendere nequit. Ve Terra mater, aſſumpta filia, florē, eo quo puella mine, pro ipſa exhibuit, ipſam verò in arbuſtū cuius rami propter deſiderium puellæ in coro Pythio tripodi dicati ſunt: flos verò in merced ſit diuinationis. Huiuſmodi quidem ſunt, qu fabulantur, quæ quàm ſit in promptu confutare, facilè liquebit. Daphne ex Ladone & Terra pro ata eſt.

Ab obſcuro & non probabili.

Quis oro, tam demens, vt ex his quemq naſci poſſe credat? Ipſa homo fuit, illi autem d ſam, & ſuam vterque habebant naturam. Quom verò Ladon Terræ coniunctus eſt? an quòd a ipſam inundat. Quin omnes ergo fluuij terræ m ti dicantur, cùm nullus ipſam non aquis ſuis im Quòd ſi ex fluuio homo nata eſt, quidni ex ho fluuium quoque naſci poſſe credimus? Qui m enim tales ex filijs poterunt gigni, quàm ex qual ipſi prodierunt? Iam quo pacto nuptias fluuij, te que nominant? Sentientium enim coniugium Terra autem, fluuiúſque ſenſus ſunt prorſus exper Ipſa verò Daphne vtrum paternum ſequuta ge inter fluuios numeranda eſt, an pater filiæ h putandus?

Ve

Verùm esto, concedatur poëtis natam Daphnen ex Terra & Ladone. Nata ergo puella apud virum educata est? Vt demus enim nasci ita potuisse, vt educaretur, fieri tamen non potuit. Vbi enim versata est puella? Herculè apud eum qui genuit, ecquis ergo hominum vitam in fluuio ducit? Obliuiscetur enim naturæ suæ pater, citiúsque submerget fluctibus, quàm alet. Verùm sub terra apud matrem habitauit. Latebat ergo, nulliúsque aspectui in occulto posita patebat: cuius autem latebat decor, nullius animum mouere desiderio potuit. *A difficili.*

Vis & hoc assentiamur poëtis? Quomodo tandē amauit Deus, & impotenti adfectu à natura sua degenerauit? Amor omnium rerum, quæ humanas solicitant mentes, est pessima. Impium autem videtur, grauissima naturæ nostræ Dijs quoq; attribuere. Nā si omni ex parte nostris teneantur incommodis, qua in re mortalibus præstabunt? Nihil autem malorum esse quod non experiantur, certum erit, si amore ꝙ omnium pessimum est, torqueantur. Sed neque diuina natura hanc ægritudinem capit, neque credibile est Phœbum adamasse. *Ab indecoro.* *Amor res pessima.*

Insequens verò puellam Phœbus quomodo ab ea victus est cursu? Deus ab homine? Viri enim mulieribus præstant, & Deum fœmina superauit? Et quæ aliquis hominibus par esse non potest, ei Deus cessisse creditur? Quamobrem autem fugientem puellam mater excepit? An quia malas nuptias putauit? Quomodo ergo ipsa facta est mater? An verò bonas credidit? Cur ergo id bonum filiæ inuidit? Aut ergo mater nōt fuit, aut malam fuisse matrem constabit. *Ab inconsequenti.*

Quid ita verò Terra secum suis ipsa operibus dissensit, offendítque Phœbum, filiam auferens, rursumque reddita, eiusdem nominis arbore ipsum oblectans. Non debebatgratificari illi, si offendere ip- *Ab inutili.*

ſum volebat. Quare demum arbore illa tripoda c
ronauit? Arbor enim voluptatis fuit merces, diui
tio verò virtutis eſt indicium. Quomodo ergo De
coniunxit ea, quæ natura repugnant? Cur mort
quidem amica, immortalis verò amator?

Peroratio. Sed finis ſit: neque enim plura de Poëtis dice
ne ipſorum ineptiam longius inſectando, in eande
quam in illis reprehendo, vanitatem videar incidiſ

Scholia.

Deſtructio, &c. Quam alij nuncupant improba
onem alij confutationem. Quintilianus lib. 2. ca
vocat opus deſtruendi. Idem lib. 5. ca. 13. refuta
nem, Græci ἀνασκευεῖν, quibus σκευάζειν eſt condere,
ponere, ſtruere, ἀνασκευάζειν deſtruere, labefactare

Subuertenda verò, &c. Hoc eſt oportet refutatio
de illis rebus fieri, quæ ancipitem adhibent opin
né, vt ait Priſcianus. Non enim, quæ planiſſimè
ſa ſunt vel vera, refutanda ſunt. quales ſunt Aeſo
cæ fabulæ, vel hiſtoriæ indubitabiles. Vt ſi volue
refutare bruta animalia atque beſtias more hom
aliquando fuiſſe locutas. Vel anno præterito fla
mis abſumptam Hadamariam.

Mediæ conditionis, &c. Hoc eſt, quæ medium
uant ordinem, de quibus in vtranque partem ora
poterit inſtitui. Vt ſi confutes Antipodas eſſe. A
onem Delphino vectum. Annibalis exercitum h
manas carnes ediſſe.

Obſcuro, &c. Ab incerto Priſcianus ait: Vt ince
tum eſt tempus, quo vixerit Narciſſus. Non mani
ſtum eſt, quot annulos poſt cladem Cannenſem A
nibal Carthaginem miſerit. Non conſtat vbi co
abijciant cornua.

Incredibili, &c. Vt incredibile eſt Arionem ma

adfectu

ffectum voluiſſe canere. Supra fidem eſt, Daphnen flumine Ladone procreatam, aut Nioben in ſaxa conuerſam.

Impoſsibili, &c. Vt: impoſſibile erat Arionem à Delphino ſeruari. Impoſſibile erat Stentora quinquaginta alios ſermone æquaſſe, ſonitúque.

Non cohærente, &c. Ab inconſequente ſecundum Priſcianum. Quod & contrarium appellat. Vt contrarium erat noluiſſe perdere libertatem eum, qui eam ſeruaſſet.

Indecoro, &c. Hoc eſt, ab indecente. Vt: Indecens erat Apollinem, cùm ſit deus, libidinoſum voluiſse virgini vim inferre. Non decuiſſet imperatoriã Scipionis dignitatem pulcherrimis (quas expugnata noua Carthagine cepit) virginibus ſtuprum inferre: honeſtius erat iniuriæ muliebri obnoxias, intactas custodire.

Inutili, &c. Hunc locum Priſcianus ab incommodo vocat, cùm dicimus, rem ineptiſſimam eſſe, quæ nulli vel vſui, vel honori futura ſit: vt, Otia ſunt eroganda, vnde nulla cõmoditas, vel laus vera pronanat.

Artis vim, &c. Etenim inſtrumẽtis omnibus Rhetoricis opus habet, cùm tota ſpes vincendi, ratióque perſuadendi poſita ſit in confirmatione atque confutatione. Nam ſi adiumenta noſtra expoſuerimus, contraria autem diſſoluerimus, abſolutè nimirum munus oratorium confecerimus, vt ait Cicero.

Coarguere ineptiam, &c. Duplicem huius declamationis formulam nobis proponit. Prioris eſt ſententia, Abſurdum eſset ineptias, poëtarum reprehendere, aut vatibus contradicere, niſi ipſi in cauſa eſsent, aliq; confingendo nos aduerſum ſe concitarent. Alius: Stultũ eſset poëtis parcere, cùm ipſi Dijs immortalibus nõ parcant, ſed in Deos omnes, maximéque

que artis suæ poëticæ præsidem Apollinem deb[illegible] chentur.

Apollinem, &c. Hic musarum princeps, & dux[illegible] Vnde μουσηγέτου appellant, autore Macrobio lib. 1.[illegible] Somn. Scip. ca. 3. Idem 1. Saturn. cap. 7. vocat[illegible] ait, ἀπὸ τοῦ πάλλειν τὰς ἀκτῖνας, id est, à iactu radion[illegible] Eundem Phœbum, ἀπὸ τοῦ φοιτᾶν βίᾳ, quòd vi fera[illegible] Tortellius deriuat à lumine vel nitore, ἀπὸ τοῦ φωτὸς.

Daphne, &c. Hanc Aphthonius ait filiam esse La[illegible] donis, qui fluuius lauris circunseptus est in Arcadi[illegible] Ouid autem 1. Metamorph. tradit filiam Penei. V[illegible] de Peneiam, ac Peneida vocat: est autem Pene[illegible] Thessaliæ fluuius, inter Ossam & Olympum dec[illegible] rens, apud quem est locus amœnissimus, qui Tem[illegible] dicitur: Vnde Virgil. ait 4. Georgic. Fugiens Pene[illegible] Tempe. Ouid. 1. Metamorphos. Est nemus Aem[illegible] niæ prærupta quod vndique claudit Sylua, voca[illegible] Tempe, per quæ Peneus, &c. Fertur autem duas h[illegible] buisse filias, Cyrenen & Daphnen. Vide Bocatium l[illegible] 7, cap. 29. Porrò poëtæ finxerunt, Daphnen è La[illegible] done procreatam, quòd lauri, & arbores prouenia[illegible] nascantúrque de fluuialibus vndis.

Item, authore Fulgentio, laurum Apollini dedica[illegible] runt, quoniam si eam dormientibus ad caput posue[illegible] ris, vera somnia videbunt.

Pythio, &c. Python vel Phython horrendæ mag[illegible] nitudinis è terra calescente post Deucalionis dilu[illegible] um procreatus serpens, quem Phœbus interemit, v[illegible] de Pythius est appellatus. Et in honorem eius ludi i[illegible] stituti, Pythia dicti. Ouid: 1. Metamorph.

> Instituit sacros celebri certamine ludos,
> Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.

Sunt qui sic dictum asserant ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι. A[illegible] Macrob: 1 Satur. cap. 17. à πύθω, hoc est, σήπω, u[illegible] hit, quòd nunquam sine vi aliqua caloris efficitur p[illegible]

tredo

...edo.

Tripodi, &c. Tripodes, à tribus pedibus dicti fue-...unt, auctore Seruio super 4 Aeneid. mensæ in Apol-...inis Delphici templo, quibus superpositæ Phœba-...des vaticinabantur, vel ex quibus responsa dabantur. ...icebatur etiam Cortina. Virgil: in 6. Aen. Neque ...Phœbi Cortina fefellit. Fuerunt autem duo sum-...mæ fidei oracula, Delphica & Pythia. Vide Erasm. in ...rouerbio: Ex tripode.

Iam quo pacto, &c. Non probabile est, inquit, nup-...tias factas esse inter res inanimatas, cùm Hymenæus ...eorum sit qui sensus habeant. Præterea cùm in dubio ...itan inter fluuios filia Daphne, an Ladon pater inter ...homines recensendus.

Amor res pessima, &c. Vnde Euripides, βροτοῖς ἔρωτες κακὸν μέγα. Mortalibus amores quàm magnum ...malum. Qui bonis hominibus non conueniunt, ne-...dum Apollini Deo. Rectè apud Diogenem Laerti-...um Zeno: Amor est, inquit, concupiscentia quæ-...dam, in præstantes ingenio viros non cadens.

Viri mulieribus præstant, &c. ὑπερέχουσι, viri supe-...ant, vincunt fœminas. Etenim fœminæ debiliores ...ut maribus, quia frigidioris naturæ, vt de animali-...bus ait Aristoteles.

Refutationis Exemplum.

ARGVMENTVM.

Falsum esse, quod Herodotus lib. 1, scripsit super ...ione fidicine. De quo vide Gell: lib. 16, cap. 19. ...id: 2 Fast.

Arion vectus à Delphino.

Primam historiæ legem Cicero tradit esse, vt vera ...nec admisceat aliquid falsi, quam Græci non ser-...ando, sed creditu indigna turpiter confingendo fe-...unt, vt fidem amiserint, & Græcia mendax cre-datur

Exordiũ à reprehensione.

Est enim lumen veritatis historia.

datur, & Herodoti scripta vana, atque mendacijs c
suta, maximè ea, quæ super Arione prodita circ
feruntur.

Ab expositione. Arion, inquit, Citharœdus grandi pecunia, &
bona multa copiosus, Corinthum ex Sicilia, & It
constituit redire. Nautas igitur Corinthios dele
qui prædæ pecuniæque cupidi ceperunt consilium
necando Arione. Hinc pernicie intellecta, pec
am insidiatores haberent, vitam darent, orauit. A
qui nautæ imperarunt, vt iam statim coram dess
præceps in mare. Homo ibi territus, spe omni v
perdita, id vnum rogauit, vt priusquam mortem
peteret, induere permitterent sua sibi vestimenta,
fides capere, & canere carmen casus illius sibi co
labile. Quod orauerat, impetrat, atque ibi mor
more cinctus, amictus, ornatus, stansque in sum
puppis foro, carmen, quod ὄρθιον dicunt, voce su
tissima cantauit. Ad quod Delphinum inter va
adnauisse, & dorso super fluctus edito Arionem
ctauisse, incolumique cum corpore, cum cithara
que vestimentis illæsis, Tenarum in terram Laco
cam deuexisse confirmat Herodotus.

Ab obscuro. Ecquis asserat conspicuum atq; planum esse, Ari
nem in mare præcipitatum fidibus cecinisse, ips
fluctibus non obrutum, nec citharam humoris i
patientem aspergine marina corruptam, neque ve
à procellis absorptas, sed omnia integra, ipsumq;
tharœdum saluum euasisse beneficiom arinæ bel

Ab incredibili. Ab Arione fidicine magnam pecuniæ vim co
ctam admitto, licet idipsum multis difficillimū c
ditu, cùm iuxta prouerbium, bonus cantor, bo
cupidiarius, promúsque magis quám condus.
quis, oro, tam demens, vt persuasum habeat A
nem in tanta calamitate, & in tantis vitæ peric
constitutum se ornare, & canere potuisse? Po
qu

quemadmodum nemini fidem feceris, Priamum in filiorum funeribus plausisse, & Nioben in tanto natorum luctu saltauisse: sic nemo crediderit, hominem in extrema necessitate, capitísque periculo fidibus delectatum cecinisse carmen non vulgare, rebus scilicet requirentibus habitum potius lugubrem, aut Musam quam vocant Caricam.

Verùm esto, concedatur illum potuisse canere, & Delphinum musica demulsum: sed cùm sit omnium non solùm marinorum animaliũ velocissimus Delphinus, ocyor volucre, & telo acrior, iuxta Plinij sententiam, quomodo eiusdem dorso, potuit Arion sedere, vbi si commoda etiam fuissent retinacula, tamen fidibus intentæ manus vti non potuissent. Sed esto, non sit excussus: at quomodo vortices perferre potuit, & semper æstuantis, furentísque maris impetus, æquoreósque turbines atque procellas, quæ remos frangere, proras auertere, & maximas naues deuorare solent, atque submergere? *Ab impossibili.*

Quid ab historico magis alienum quàm ista mendacia confingere? Quid minùs conuenerit humanæ naturæ, quam in summo rerum asperrimarum periculo canere? quid in truculentarum belluarum ad feritatem natarum naturam minùs quadrauerit, quàm natiua rabie deposita mansuescere, placidorumque equorum officijs fungi, mariáque superequitantem hominem dorso portare? *Ab indecoro.*

Calamitatis dolor est comes, atq; luctus, prosperitatis fortunæ cantus & lætitia: sed quomodo in summum vitæ discrimen adductus Arion, lætitiæ vestiméta voluit induere, musicisq; cantilenis indulgere? At idē in mare præcipitatus, quomodo emersit, quomodo marinis humoribus perfusus, & horrore perculsus, fides, quas inutiles aqua reddit, tractauit? quomodo pietatis humanæ atq; rationis expers Delphinus, *A contrario.*

equum

equum domitum imitatus, citharœdum veluti equitem vexit, & monstrator itineris in portum, quē optauit homo, deduxit?

Ab inutili. Quorsum ista tam absurda commenta, & inutilia vel auditu, vel relatu figmenta, vnde nulla morum cultura, nulla item ingeniorum commoditas promanat?

Epilogus. Finem modò faciam, ne in Herodotum inuectus calumniari videar, & prolixis verborum ambagibus vsus, molestijs afficiam eos, qui credulitatis vitio non laborantes, nouerunt mera deliramenta esse, quæ de Arionis fabula memoriæ sunt prodita.

Aliud refutationis exemplum.

ARGVMENTVM.

Vanum esse, Elpenora mutatum fuisse in porcum.

Exordiū. Vt fabulæ Poëtarum honestæ, delectandi gratia, vel docendi causa conscriptæ, laudem merentur: sic absurda, quorum nullus est vsus, mendacia, carbone notanda, minimeque sunt ferenda, cuius farinæ sunt ea, quæ finxerunt de Elpenore.

Circes fabulam explicat apud Xenophōtem, primo memo. Socrates. Quem sociorum Vlyssis vnum fuisse perhibent, à venefica Circe, Solis ac Persæ filia mutatū in porcum, atque ex homine per pocula bestiam quadrupedem factum: iuxta illud Iuuenal. Satyr: 14. Circes remigibus grunnisse Elpenora porcis. Circes, inquit Horat: pocula nosti.

Ab expositione.

Quæ si (Vlysses) cum socijs stultus, cupidusque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis & excors,
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.

Ab obscuro. Quod figmentum nemo, præditus etiam Attica eloquentia perspicuum, aut planum fecerit homini rationis compoti. Obscurior enim res est, quàm vt vlla

dicen-

...di facultate queat illustrari,& intellecta tam dif-...lis,vt ne Apollo quidem (vt prouerbio dicunt) ...elligat.

Quis tanto credulitatis vitio laborauit, cui verum ...videatur, hominem in porcum transformari posse, idque per fœminam,quæ vt viris infirmior est, ...ineptior: ita minus idonea ad capessendas atque si-...vendicandas diuinæ virtutis artes,quibus tanta mi-...rulorum spectacula solent exhiberi, & virgula, vt ...nt, diuina suppeditari? *Ab incredibili.*

Ecqua ratione vel efficacia fieri potuit, vt huma-...facies in setosum porci caput transformaretur, ...anus cum digitis in pedes bisulcos transirent, & ...aliter in animal deforme, terram semper spectans ...fodiens, conuerteretur homo? *Ab impossibili.*

Cui Deus os sublime dedit, cœlumque videre
Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus. *Ab indecenti.*

...n decuisset Circen id attentare, vel sibi potenter ...rogare, quod solius diuinæ virtutis est opificium. ...l hæc indecens admodum fuisset, humani corpo-...figuram, Dei similitudinem factam, in porcina ...embra conuertere,naturamque ratione diuina præ-...tam, sordidissima pecoris carne dehonestare.

Veneficijs potens Circe fuerit, esto. Sed quomo-...à triuenefica porrectum, quod haustum in sto-...achum traijci, deinde in visceribus absumi, atque ...nfici solet poculum, potuit totum Elpenoris cor-...s immutare? Quis vnquam audiuit,sumpta pocula ...utas fuisse corporum transeuntium in alias trans-...mationes, & non potius pristina membrorum fi-...ra permanente, sanitatem, vel aduersam valetudi-...m concomitatam? *Ab incohærenti.*

Quæ malè feriatorum hominũ deliramenta, cùm ...il bonæ frugis adferant, miror, quid Herodotum ...erit ista confingere. Quid item vates impulerit *Ab inutili.*

scriptis

ſcriptis ſuis rata facere atque committere, vt ve
perduret prouerbium: πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί: M
mentiuntur poëtæ. Quibus quilibet audendi ſem
fuit æqua poteſtas, vt Horatius ait.

Conclusio Deſinam plura de rebus vaniſſimis verba face
diutius in ijs immorato, mihi aliqua vaniloque
nota poſſit inuri.

Aliud refutationis exemplum.

ARGVMENTVM.

QVòd vana ſint, quæ iactant barbari de Hiero
mo ob libros Ethnicorum, in primis Cic
nis, lectos, flagris cæſo.

Exordium à dicentiū reprehenſione. Politiorum literarum hoſtes Gerite, quod
cera digni ſunt, quòd lapidem moueant omnem,
ſtudioſos à bonis literis retrahant. Etenim multa
miniſcuntur, vt bonos in erroris tenebras ſecum
ducant. Sed videamus quænam inter cætera, qu
infinitus eſt numerus, phantaſmata confingant,
immenſa caui ſpirent mendacia folles.

Ab expoſitione. Diuus Hieronymus, inquiunt, cùm ſingulari di
plinarum ſtudio flagrans, Ethnicos ſcriptores, im
mis Ciceronem, lectitaret, nec profani ſtudij fin
faceret, per ſomnium ad Dei tribunal raptus eſt,
accuſatus ad flagra damnatus fuit, vt documento e
libros Ethnicorum non eſſe legendos.

Ab obſcuro. Quod hominum à Muſis alienorum figmentum
veritate remotiſſimum, Cimmerijſque (vt aiunt)
nebris obuolutum eſt. Etenim cui poterit apertū
que clarum videri, hominem mortalem, non mo
ſomno, ſed etiam carne & oſſibus grauatum, in c
los rapi, in Dei conſpectum produci, atque ibi
maieſtatis ſummæ tribunal virgis cædi, propter
ctos cum iudicio libros Ethnicorum? A quo
ſtu

ſis nemo bonus vnquam, nemóque pius abhorſolitus, ſed potius omnia probare, quod bonum nere. Quomodo manifeſtum ergo fuerit, virũ ſtum vapulaſſe, quòd velut è luto gemmas, hoc quod in Ethnicorum libris optimum erat, collegit, ac inde libris ſuis plurimum conciliarit lepo, atque dignitatis.

Vltra fidem eſt ſingulari ſanctimonia virum con-ſum, è lectulo ſuo raptum in cœlos, vt flagris aretur: deinde virgis percuſſum, in terras relatũ ſe. Quod ſi verè contigiſſet, proculdubio ſemper poetarum lectionibus poſt datá tergo pœnam abſtinuiſſet. At idipſum minimè feciſſe eius ſcripta teſtantur. Sed per ſomnium fuit accuſatus, per ſomnium damnatus, atque cæſus. Per ſomnium igitur res debet credi, quæ meræ verborum vmbræ ſunt. *Ab incredibili.*

Quomodo carnalis homo ſuper æthera ferri: quomodo imbecillitas humana præfulgidos cœleſtis ſplendoris atque flammarum radios perpeti, fulgurantéſque terribilis iudicis vultus ſuſtinere potuit? ed eſto, potuerit id tolerare. Quomodo autem dormiens, nihilq; ſentiens verbera potuit ſentire? quomodo ſe tanta formidine perculſum, & in pericula iectum fuiſſe recordans, ad Ethnicorum libros ire? *Ab impoſſibili.*

Omniũ peſſimi ſunt homines, qui nobis fingunt, Deum illorum tortorem eſſe, quos è libris Ethnicorum, quod habetur inibi ſalutare, non piget excerpere, & in vtilitatem piorum memoriæ prodere: illis interim parcentem, qui ſegnes & ignaui bonas omnes diſciplinas, quæ Dei Opt. Max. ſunt munera, contemnunt, prauáque ſua & viuendi conſuetudine, & docendi ratione bonos offendunt, atque ſecum trahunt in perniciem. Et viro ſancto parum conuenerat, auctorum profanorum ſcripta legere, ſi cog- *Ab indecoro.*

si cognouerat, ea sacris literis incommodare, a-
gentibus nihil vtilitatis suppeditare. Esto, sint i-
nonnulla praua dogmata, magis tamen decuerit
la præterire, & aures obturare, quàm omnia e-
quo damnare.

A repugnanti. Scripsit quidem D. Hieronymus, ob lectos Ci-
ronis libros se flagra passum, sed puellæ tener-
quam à nimio poëtices studio volebat retrah-
scripsit per somnium accidisse. Quis inde, pre-
colligendum iurauerit, eloquentissimos Ethnicor-
libros non esse legendos? Quod per somnium,
rem actam intelligunt, pij credituri sunt, vel vt Gr-
ci dicunt κατ' ὄναρ. Quo antiquo prouerbio signi-
runt, id quod nulla ratione, nullo tempore aude-
sperare.

Sed quæ suis hisce mendacijs turpissimis comm-
da nobis adferunt bonarum literarum hostes? Co-
moda non videmus, experimur autem incommod-
Etenim dum omnes sui similes, hoc est indoctissim-
cupiunt habere, talibus terriculis iuuentutem à li-
ris syncerioribus auocant, vt similes habeant labri-
ctucas. Ita grandiores hi facti, nulli vel rebus priua-
vel publicis vsui poterunt esse.

Facessant igitur elegantiorum literarum osores, -
desinant per vanissimas de D. Hieronymo confict-
nugis iuuentutem ab Ethnicorum vtilissimis, & mo-
res, & ingenia formantibus scriptis deterrere.

*Petrus Mosellanus copiosius & elegantius tractauit, cu-
ius verba non piguit adscribere.*

ARGVMENTVM.

SI vnquam hoc dubium fuit, hoc vitij mortaliu-
mentibus natura insitum esse, vt quantú quisq-
vel ipse iam sit assequutus, vel post se assequi pos-
spere-

et, tantum probet, & nihil nisi quod ipse facit, um putet: nunc certè dubium esse desinet, post-um existunt, qui, quoniã ipsi optimos quosque ptores aut non legunt, aut, si legunt, non intelli-t, alios quoque ab eorum lectione deterrent: & errorem suum veris rationibus persuadere ne-unt, mulierculárum more afflictas superstitioso-contemplorum minas confingunt. Nam quis desi-issimis istis desidiæ patronis credet, propterea D. ronymum, vt diuinarum ita humanarum litera-m peritissimum, quòd Ethnicorum scripta legerit, lestis iudicij sententia condemnatum, de tergo sa-fecisse? Operæ pretium autem est, quibus verbis illam hanc suam, scilicet historiam narrent, expo-re. Nam si veri quid haberet res, longè aliam faci-narratio ipsa haberet. Nam qui bene natos ado-scentes hac fabula ab honestissimarum rerum stu-is abducere conantur, quanquam mendaci verita-tectorio abducere se posse profitentur, (sophistæ im & sunt, & appellantur) tamen infelici adeo sunt genio, vt cautè mentiri, & fictionẽ celare non pos-t. Sic enim aiunt: S. Hieronymus cùm singulari udam liberalium disciplinarum omnium studio garet, non satis habuit Philosophiam & Theolo-am didicisse, insuper curiositate quadam proue-us, Ethnicos scriptores, & imprimis Ciceronem binde legit. Placebant enim ei pulchra verba, qui-us paganus ille in suis libris frequenter est vsus. Cõ-uebat ad hæc aliquando Deus: sed cùm finẽ non ceret inutilis studij, per somnium ad Dei tribunal cersitus, de Ciceroniana lectione accusatur. Quid ultis? Damnatus est ad flagra. Quibus multũ di-que cæsus, satis docuit, non esse legendos libros hnicorum, præcipuè Ciceronis. Hæc est illa terri-a historia, quam vbique aduersum bonarum litera-

rum

rum studiosos decantant. Nam vt indocti med
no collyrio omnium oculos sanant, ita miseri
num hoc habent, quo inscitiæ suæ patrocinantur
nunc quantum efficiant, videamus. S. Hierony
inquiunt, singulari quodam liberalium artium stu
flagrauit. Quid ego audio? Sanctus erat Hiero
mus, & tamen liberalium artium studio flagra
Sancti sanctè omnia & faciunt, & dicet. Vos v
hoc nomine in ius vocatum iactatis, quòd libe
disciplinas auidiùs legendo sit sectatus. Aut e
Sanctus non erit Hieronymus, & disciplinæ libe
les erunt fugiendæ: aut si sanctus Hieronymus
ctum erit & liberales artes tractare. At quis est
impudens, vt Hieronymo sanctitatis gloriam de
het? Nisi fortasse dicitis tum eum Sanctum non
ille, cùm prophanos auctores legeret? Dicite e
mihi vllum tempus, quo à prophanis literis in
tum abhorruerit. An est aliquis liber, aliqua epi
la, aliquis commentarius eius scriptoris, in q
non profana sacris adiunxerit? quòd si in scribe
do ad prophanos auctores sæpe respexit quanto m
gis in legendo idem hoc fecisse eum putabim
Aut ergo sanctitatis opinionem, quã ille sibi sum
eruditione, summáque pietate comparauit, ei detra
hetis, aut, si hoc non audetis, mendacium vestru
ipsi prodetis. Deinde si artes ab Ethnicis potissim
& inuentæ, & nobis traditæ, liberales sunt, flagi
um erit eas didicisse. Vix me contineo quin hic so
phistis istis insultem. Hoccine vester vos docuit A
ristoteles, liberale quod sit, hoc idem & flagitio
esse posse? Non virtus est liberalitas? O nouum a
cumen! Nam cùm quod liberale appellant, h
idem vitiosum esse dicant, nonne ex virtute fa
unt vitium? Vt cùm vitium omne sit fugiendum, i
dem sit istis & liberale & illiberale fugiendũ pariter

& e

petendum. Vide quàm bellè cohæreant, quám-formalis sit, vt Gothi isti loquuntur, hæc narra-:Sed Philosophia ac Theologia contentus esse bat, sicut doctor sanctus, & doctor subtilis, qui curauerunt istas nouitates. quam tu hîc Philolo-am mihi somnias egregie Philosophiæ magister? q; enim credibile est vigilare eos, qui vllam artem alem à Philosophia separant. Miseri homines didicêre Philosophiam non esse dictata quæ-nuper à nescio quibus, quæ posteà & in scholis alijs velut per manus tradidêre, de inuentioni-s, de formalitatibus, de obligationibus, & simili-s nugis, sed latius patere augustissimæ huius disci-næ fructum. Nam cum totum Philosophiæ cor-s ex tribus velut primarijs membris constet, ser-onis facultate, naturalium rerum cognitione, & æ instituendæ ratione, singula hæc deinceps plu-us in se complectuntur partes. Etenim in sermo-desideramus, vel vt cum rectè loquentium exem-o consentiat, id quod pollicetur grammatica, vel naturam cuiusque rei explicet, nunc, quæ obscura t definiendo, nunc quæ multa & confusa sunt, idendo, nunc, quid cuique vel consequens vel pugnans sit, colligendo, quam vim dialecticen cant: vel vt propriè, distinctè, copiosè, ornatè de uis re proposita cum quadam audientum admira-ne dicamus, quæ facultas propriè est oratorû. Sed turæ cognitio latius etiam fines suos porrigit, cùm lum pariter, elementa, atque adeò, quæ in ele-entis sunt omnia ambitu suo circumscribat. Vitæ rò humanæ moderatio non in hoc est tota, vt quis si ipsius mores ad virtutis præscriptû formet, sed ius etiam quiddam præstet, nimirum vt primùm ipsi, vitámque nostram: deinde demum, familiæq; am: postremò ciuitatis ac reipub. administratio-

S. Thomas Aquinas: Subtilis, Iohannes Scotus.

Philosophia omnis ex quibus constat.

onem

onem recta ratione instituamus. Et cùm ex vno Phi-
losophiæ velut fonte innumerabiles disciplinarū
manarum riui promanarint, & nullus scriptor, quā-
tumuis Ethnicus, tam sit inanis, vt non scriptione
in aliquam Philosophiæ partem incurrat, quæ (ma-
lùm) insania est, eum, qui Ciceronem in omni Philo-
sophiæ parte summa cum laude versatum, diligenter
legat, perinde criminari, ac si Philosophiæ termin
sit egressus? Quòd si Philosophiæ pars est Cice
& qui Philosophia student, vel vestro iudicio, non
lum non flagra, sed præmia merentur; qua, qu
fronte fingitis nobis Hieronymum, cui præmi
bebatur, cæsum flagris? Neque verò libet hic
quam exprobrare vel Thomæ Aquinati, vel Ioh
Scoto, quos tantopere venerari cuique per me
licet: illud tantùm dico, me nec sanctitatem de
here Thomæ, nec Scoto subtilitates inuidere:
quod additis, non curæ fuisse ijs nouitates, videli
per nouitates Ciceronis lectionem intelligentes
nosco Atticam istam vestram eloquentiam, & ta-
men miror, quòd, quæ annis supra mille sexcent
eruditorum manibus fuerunt, ea præ nugis ve
nuper natis existimetis noua. Atque vtinam vo
quibus tantum displicent noua, nunquam nouus co
tingat cucullus, nunquam nouæ crepidæ, sed sem
pannis annisque obsitis, putridi pisces, & antiqu
oua sint cibus.

A Consulatu enim Cicer. ad Christi natalem anni 61. intersessere.

At suauius etiam est, quòd quo probabilius
mendacium, causam lecti Ciceronis adiungunt, qu
inquiunt, placebant ei pulchra verba. Ecce verò
rum sermonis sophistici florem. Quid autem pec
tum est, malle pulchra quàm spurca? Video quors
tendatis: Hieronymum vestri similem optatis,
est, infantem. Deinde, vllúmne verbum per se
pulchrum, an potius vt quodque rei vel pulchræ

rpi inditum est, ita vel pulchrum vel turpe habetur? Quod si pulchra sunt verba, quæ pulchras res velut estiunt & ornant, nónne in contrarium res vobis ex-, ut quod pro vobis adduxistis, hoc maximè vos oppugnet? Iam vt demus causam hanc aliquid valere, illud quomodo consistet, quòd, quæ in alijs laudat Hieronymus, eorum culpa ipse plectatur? Annon idem in epistola ad Magnum oratorem & fatetur se profana legere, sacrísque intertexere, & qui hoc ante fecerant, suóue etiamnum tempore facerent, eorum exempla non modò non reprehendit, verumetiam imitanda proponit.

Nónne Lactantium hoc nomine miratur, quòd ad Cic. eloquentiam cæteris propiùs aspirauerit? Non Basilius, summus mea sententia Theologus, nepotibus suis adolescētibus, quos ad diuinæ sapientiæ perfectionem erudiebat, omne genus profanorū scriptorum prudenter legendum suasit? imò non Augustinus in futuro Theologo omnium penè humanarum literarum cognitionem desiderat? Nonne idem Ciceronis Hortensio (sic enim inscriptus est liber) illo duce, ad sapientiæ Deo dignæ studium primū peruenisse palàm testatur? Et Hieronymum lecti Ciceronis pœnas graues adeò dedisse, credi vobis huc postulatis? Illi laudibus attollunt industriam eorum, qui ad æternæ sapientiæ templum ornandū, populi Israelitici exemplo, peregrinas conferunt opes, vobis non satis est vos ipsos velut fucos quosdam, alueariuin nihil importare, insuper in alijs in hoc genere laborantibus obstrepitis, & ficti exempli horrorem opponitis. Sed quid ego horum exempla cōmemoro? Ipse adeò Paulus, qui Christi suo ore loquentis periculum minatur, Ethnicorum poetarum versibus in Euangelij gloriam abusus est. Quid autem, si ostendam, quod vos impudenter adeò asse-

ueratis, hoc ne fieri quidem potuisse? Quid si hoc vestris ipsorum verbis conuincam? Quid si hoc strum commentum ab ipso adeò Hieronymo rideri alicubi comprobem, deincépsne tale studiosis hominibus obgannire audebitis? per somnium vobis Hieronymus accusatur, per somnium natur, per somnium cæditur. O nouum iudici In Areopago olim iudicia noctu habebantur, gilantibus reis hic reus cùm altum adeò dormiat, etiam somniet, ad tribunal protrahitur, accusa damnatur, cæditur: & quî fieri potest, vt dorm causam dicat: vt omni sentiendi facultate de tus, flagrorum ictus sentiat? Nonne ipsa vox totum hoc quod iactatis somnium, aut somnio vanius est, esse ostendit? Atqui ve mentem, quo potissimum nitantur fabulæ illi cantatores. Hieronymus, inquiunt, ipse scribi quid sibi accidisse. Fateor, sed scripsit iuuenis, tibus adhuc in eo Rhetorum studijs quorum fessio est, fictis etiam narrationibus ad suum neg um abuti. Scripsit puellæ, cuius ingenium firmum, talibus terriculis ab immodico Ethnica ctionis studio absterrere prudentis erat. Scripsit verbis, aptis figuris, ea præfatione somni pariter brículæ, vt cauto firmoq; lectori cõmentum ne set quidem imponere. Scripsit in familiari pri que Epistola stylo ad puellarum infirmitatem commodato. Alioqui ter periurum facietis Hi nymum. Primum, qui post iudicium illud vestru quo lectionem Ethnicorum abiurauit, ad libros fanos toties redierit: deinde, qui alijs generis li non modò legendos permittat, verùm etiam Postremò, qui in defensione sua multis annis, po quam ad Eustachium de somnio hoc scripserat, actis Rufino lectionem Ethnicorum pro crimine

ijc

...responderit somnium esse, quod Eustachio ...isset: somnijs autem scripturarum autoritate fi... non habendam. Quid expectatis amplius? ipse ...onym. iam non minùs eruditione vitæque san...monia, quàm ætate perfectus, quod iuueni vbi ad ...stachium scribenti exciderit, merum fuisse somni... confitetur. Sed vereor planè, ne sint quibus pro... hæc de somnio disputatio quendam tædij som... adduxerit: tantú abest, vt ne cui fabulam hanc ...deam, metuam.

...tisſima M. Porcij Catonis Consulis ad populum ...atio: qua fœdum Bacchanalium ritum reprehendit, ex T. Liuio.

NVlli vnquam concioni, quirites, tam non solùm apta, sed etiam necessaria hæc solennis cō...catio Deorum fuit, quæ vos admoneret, hos esse ...os quos colere, venerari, precariq; maiores vestri ...tuissent, non illos, qui prauis & externis religio...us captas mentes, velut furialibus stimulis ad om... scelus & ad omnem libidinem agerent. Equidem ...quid taceam, nec quatenus proloquar, inuenio: ...liquid ignorabitis, ne locum negligentiæ dem: si ...nia nudauero, ne nimium terroris offundam vo..., vereor. Quicquid dixero, minus quàm pro a...citate & magnitudine rei dictum scitote esse. Vt ... cauendum satis sit, dabitur opera à nobis. Bac...nalia tota iam pridem Italia, & nunc per Vrbem, ...m multis locis esse, non fama modò accepisse vos, ... crepitibus etiam, vlulatibusq; nocturnis, qui per...unt tota Vrbe, certú habeo. Cæterú, quæ ea res sit ...orare: alios Deorú aliquē cultú, alios concessum ...i & lasciuiā credere esse: & qualecunq; sit, ad pau... pertinere. Quod ad multitudinē meorū attinet, ...xero multa milia hominum esse, ilicò necesse est

Bacchanalia hæc Sp. Posthumio Albino & Qu. Martio Philippo Coss. viguerunt.

exterreamini, nisi adiunxero, qui, qualesque sint. P
mùm igitur mulierum magna pars est, & is fons m
li huiusce fuit: deinde simillimi fœminis mares st
prati, & constupratores, fanatici, vigiles, vino, st
pitibus, clamoribusque nocturnis attoniti. Nul
adhuc vires coniuratio, cæterùm incrementum i
gens virium habet, quòd indies plures sunt. Maio
vestri, ne vos quidem nisi cùm aut vexillo in arce p
sito comitiorum causa exercitus edictus esset, a
plebi consilium Tribuni edixissent, aut aliquis e
magistratibus ad concionem vocasset, fortè teme
coire voluerunt: & vbicunque multitudo esset, ibi
legitimum rectorem multitudinis censebant debe
esse. Quales primùm nocturnos cœtus, deinde pro-
miscuos mulierum ac virorum esse creditis? Si qu
bus ætatibus initientur mares, sciatis: non misere
vos eorum solùm, sed etiam pudeat. Hoc sacrame
to initiatos iuuenes, milites faciendos censetis. Qu
rites? ijs ex obscœno sacrario eductis arma comm
tenda? hi cooperti stupris suis, alienísque, pro pud
citia coniugum ac liberorum vestrorum ferro dec
nerent?

Minus tamen esset, si flagitijs tantum effœmina
ti forent (ipsorum id magna ex parte dedecus era
à facinoribus manus, mentem à fraudibus abstin
issent. Nunquam tantum malum in Republ. fuit, ne
ad plures, nec ad plura pertinens. Quicquid his an
nis libidine, quicquid fraude, quicquid scelere pec
catum est, ex vno illo sacrario scitote ortum esse. Ne
omnia in quæ coniurauerunt edita facinora habe
adhuc priuatis noxijs, quia nondum ad Remp. op
primendam satis viriũ est, coniuratio sese impia tene
Crescit & serpit quotidie malum: iam maius est, qu
capere id priuata fortuna possit: ad summã reip. spe
ctat nisi præcaueritis, quirites. Iam huic diurnæ le

gitima

...næ ab Consule vocatæ par nocturna concio esse ...rit. Nunc illi vos singuli vniuersos concionantes ...ent: iam vbi vos dilapsi domos & in rura vestra ...is, illi coierint, cõsultabunt de sua salute, simul ac ...ra pernicie: tum singulis vobis vniuersi timendi ...rit. Optare igitur vnusquisque vestrûm debet, vt ...umens suis omnibus fuerit: si quem libido, si ...rem illum gurgitem abripuit, illorum eum cum ...bus in omne flagitium & facinus coniurauit, non ...um iudicet esse. Ne quis etiam errore labatur ve...strum quidem, non sum securus. Nihil enim in spe...ciem fallacius est, quàm praua religio. Vbi deorum ...numen prætenditur, celerius subit animum timor, ne ...fraudibus humanis vindicandis diuini iuris aliquid ...mixtum violemus. Hac vos religione innumerabilia ...decreta Pontificum, Senatusconsulta, aruspicum de...nique responsa liberant. Quoties hoc patrum, auo...rumq; ætate negotium est magistratibus datum, vt ...sacra externa fieri vetarent? sacrificulos, vatesque fo...ro, circo, Vrbe prohiberent? vaticinios libros con...quirerent, comburerentque? omnem disciplinam sa...crificandi, præterquam more Romano, abolerent? ...iudicabant enim prudentissimi viri, omnis diuini hu...manique iuris, nihil æquè dissoluendæ religionis ...esse, quàm vbi non patrio, sed externo ritu sacrifica...retur. Hæc vobis prædicenda ratus sum, ne qua su...perstitio agitaret animos vestros, quum demolientes ...nos Bacchanalia, discutientesque nefarios cœtus cer...neretis.

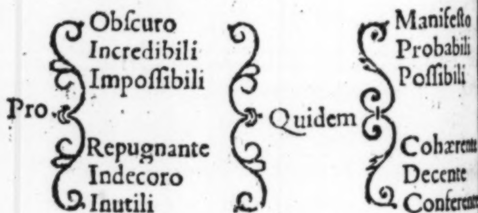
Omnia Dijs propitijs, volentibusque ea faciemus: ...qui quia suum numen sceleribus libidinibusque con...taminari indignè ferebant, ex occultis ea tenebris in ...lucem extraxerunt: nec patefieri vt impunita essent, ...sed vt vindicarentur & opprimerentur, voluerunt. Se...natus quæstionem extra ordinem de ea re mihi col-

legæque meo mandauit: nos ipsi, quæ nobis agen-
da sunt, impigrè exequemur: vigiliarum nocturna-
curam per vrbem minoribus magistratibus manda-
uimus. Vos quoque æquum est, quæ vestra mu-
sunt, quo quis loco positus erit, quod imperabitur,
impigrè præstare, & dare operam, ne quid fraude n-
xiorum periculi, aut tumultus oriatur.

De Confirmatione, siue adseueratione, quæ Græcis dicitur κατασκευή.

Cap. VI.

Confirmatio, vel Asseueratio, est propositæ rei comparatio. Confirmanda verò sunt, quæ neque prorsus manifesta sunt, neque omnino fidem, vt fiant possint, habent, sed quæ medium ordinem seruant. Qui autem confirmare intendunt, omnibus capitibus confutationi contrarijs vtentur. Primùm enim laudent eum, qui dixit, quod confirmandũ est: Deinde rem exponant: Posteà contrarijs eorum, quæ diximus comprobent ipsum.

Sanè hæc quoque confirmationis exercitatio omnem vim artis intra se conplexa est: cuius exemplum Virisimilia esse quæ de Daphne referuntur cõtinens tale erit.

Poëta

Poëtas quisquis vituperat, ipsas mihi vituperare Musas videtur. Si enim quæcunque canunt Poëtæ, Musis instincti profundunt, quidni planè Musis bellum indicit, qui poëtarum reprehendere conatur inuenta? Ego quidem omnium poëtarum sententiam comprobo, illius autem maximè qui Daphnem ab Apolline esse amatam, sapienter protulit. Sed quænam sunt, quibus fidem non adhibent? Daphne, inquiunt è Terra nata est, & Ladone. *Exordium à laude dicentium.*

Cur hoc apud Deos incredibile? Nónne rebus omnibus aqua & terra sunt origo? Nónne semina rerum omnium elementa præbent? Si verò quicquid gignitur, procedit ex terra & aqua, nimirum Daphne eisdem orta est, quibus omnia principijs Ladone & terra, genita scilicet inde, vnde cuncta procreantur. Superabat autem Daphne facie reliquas omnes: rectè quidem. Quæcunque enim primò è Terra emittuntur, cum naturæ pulchritudine producuntur, & primo velut natiuo, proprióque conspicua decore, pulcherrima videntur. Multæ autem mutationes corporibus speciosissimis tempore accidunt: quæ verò recens nata primùm apparuerunt, ea formosissima, veluti quæ nullum adhuc decoris sui damnum passa sunt, blandissimè oculos nostros morantur. Rectè igitur Daphne forma præstabat primùm ex Terra procreata. *Expositio rei à Manifesto.*

Ob cuius admirandam pulchritudinem Pythius amore captus est, non iniuria. Quicquid enim in terris est, quo res vllæ sunt conspicuæ, atque admirandæ, id omne à Dijs ipsis tributum est. Si verò bonorum omnium amabilis in primis est pulchritudo, quid mirum si iucundissimum Deorum munus, Deum quoque habuit amatorem? Quæ enim Dij donant, ea omnes amore prosequuntur. *A probabili.*

Cona-

A possibili. Conabatur autem amans Deus suo desiderio m deri : sic enim res habet : Virtutes non sine labo comparantur, & opus est sudore, quisquis eas asseq velit. Hinc ergo laborabat amator, nec tamen de derans amicam comprehendit. Ingens enim est vi tus, nec ad extremam ipsius metam quisquam pote peruenire. Aiunt igitur amare Phœbum, non te tam scilicet, nec Deorum maiestatem vanis comme tis dehonestantes, sed virtutis ostendentes natura vt Apollo sit qui virtutem quærit, ipsa verò virtu Daphne.

A cohærenti. Fugientem puellam mater excepit. Cuncta enim quæcunque sunt, mortalem sortita naturam, ad e vnde orta sunt, festinant reuerti. Idcirco in terra cecidit Daphne, ex terra prognata.

A decenti. Accipiens autem puellam mater, pro ipsa reddidit arbustum. Vtrumq; opus terræ proprium, vt in ha homines cadant, & arbores ab ea nascantur.

A conferenti. Procreatum autem arbustum Apollinis honori d catum est : Dij enim extra prouidentiæ suæ comple xum ne arbusta quidem reliquerunt sed coronantur è natis, & primitiæ prodeuntium è terris, ipsis sa crantur. Sed & arbor diuinationis facta est merces a que symbolum. Hoc autem conueniens puto. Daph nem enim poëtarum multi σωφρονεῖν, id est, tempera tam appellant, & oracula dare, à temperantia pro uenit.

Conclusio. Itaque quoniam puella voluptatum expers fuit, virtutibus consecratur. Neque enim posset futuro rum esse capax, qui laborat intemperantia, contami natũ habens fœda libidine pectus : quas ob res poë tas admiror, & laudo, ipsum veneror carmen.

Scho-

SCHOLIA.

COnfirmationem Græci vocant κατασκευὴν à verbo κατασκευάζειν, quod eſt parare, fabricari, quo vtitur Apoſtolus ad Hebr. 9. Σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία, &c. id eſt, tabernaculum factum fuit primum, in quo lucernæ. Eſt & probare, & confirmare. Vnde κατασκευὴ, probatio, aſtructio, demonſtratio, item ſtructura vocatur ab Halicarnaſſeo, hoc eſt, opificium Rhetoricum, & artifex compoſitio.

Quiſquis vituperat, &c. In Aphthonio habetur αὐταῖς ἀντερῶν, αὐταῖς ἀντερεῖν δοκεῖ ταῖς μούσαις, vnde locum hunc ſic alij vertunt: quiſquis vatibus contradicit, ipſis Muſis videtur contradicere.

Muſis inſtinctis, &c. Socrates apud Platonem de recta nominum ratione dicit, Muſarũ & muſicæ nomen deductũ ἀπὸ τοῦ μῶσθαι, id eſt, inquirere: ſi quis enim vult Muſis familiaris eſſe, ei opus eſt indagine, & ſtudio ſapientiæ. Etenim qui ad Muſas aſpirant, opus habent non parua inquiſitione atque labore. Vnde Propertius lib. 3.

Non datur ad muſas currere lata via.

Muſis autem inſtinctos, ait, hoc eſt, diuino furore concitatos, & impulſos. Diuinum enim poëtarũ genus eſt, atque Dijs agitur, vt ait Plato de Legib. 3. Idem de furore poëtico: Non arte, inquit, ſed diuino afflatu mente capti, omnia præclara poëmata canũt: Quem furorem ἐνθουσιασμὸν appellant, numinis adflationem, quam Budæus de Aſſe primo interpretatur vim dicendi, & ſcribendi diuinitus inſeruefactam. Hanc libro 1. de Rap. Proſerp. Claudianus intelligens inquit:

Raptoris thalamos audaci promere cantu
Mens congeſta iubet: greſſus remouete profani:

Iam

Iam furor humanos nostro de pectore sensus
Expulit, & totum spirant præcordia Phœbum.

Huc item Ouid. 6. Fast. respiciens, ait:

Est Deus in nobis, agitante calescimus illo.
Impetus hic sacræ semina mentis habet.

Idem libro de Arte tertio.

Est Deus in nobis, sunt & commercia cœli:
Sedibus æthereis spiritus ille venit.

Cur hoc apud Deos, &c. Græcismus est, πρὸς τῶν θε[ῶν] πρὸς τοῦ Διός. Hoc est, per deos, per Iouem.

Superabat facie, &c. Quoniam Daphne omni[um] pulcherrima fuit, non dubium est, quin Apollin[em] potuerit in amorem sui sollicitare. Certè pulchri[tu]dinem Aristoteles dicebat quauis epistola efficac[io]rem commendandũ. Theophrastus silentem fraude[m] appellabat: Plato prærogatiuam naturæ, quæ p[...] soleat contingere. Carneades dicebat, ἀδορυφόρητον βα[σ]ιλείαν, id est, regnum absque satellitio. Memini[t E]rasm. Apophtheg. 6. Sunt qui pulchritudinem in[...] distinguũt: aliam referunt laudabilem esse, vt form[o]sam faciem: aliam vsui deseruire, vt instrumentum [...] domum, quæ præterquàm quòd speciosa sunt, vsib[us] nostris commoda etiam sunt: Tertiam legibus stud[...] isque constare, eámque humanæ vitæ cõmodis m[a]ximè consulere. Cuius meminit Diogenes Laerti[us] lib. 3. de vitis Philosophorum. Hæc in æternum p[er]durans omnium est pretiosissima. Vnde Ouid. 3. Tr[i]stium eleganter ait:

Nempe dat, & quodcunq; libet fortuna rapitq;:
Irus & est subitò, qui modò Crœsus erat.
Singula quid referam? nil non mortale tenemus,
Pectoris exceptis, ingenijque bonis.

Multæ mutationes, &c. Hoc est, pulchritudo rece[ns] producta peramabilis est, tẽporis autẽ cursu vitiatu[r]. Hinc pulcherrimè Ouid. de arte amandi secundo ai[t]:

Form[a]

Forma bonũ fragile eſt: quãtumq; accedit ad annos,
Fit minor, & ſpatio carpitur illa ſuo.
Nec ſemper violæ, nec ſemper lilia florent,
Et riget amiſſa ſpina relicta roſa.
Et tibi iam venient cani, formoſe, capilli,
Iam venient rugæ, quæ tibi corpus arent.
Iam molire animum, qui duret, & aſtrue formam:
Solus ad extremos permanet ille rogos.

Idem 2. Tristium ad filiam Perbillam:

Iſta decens facies longis vitiabitur annis,
Rugáque in antiqua fronte ſenilis erit.
Injiciétque manus formæ damnoſa ſenectus,
Quæ ſtrepitum paſſu non faciente venit.

Notabis obiter, Aphthonium iuxta ſuas præceptiones, non ea confirmare, quæ omnino fidem, vt fieri poſſint, non habent. Et Quintil. lib. 3. cap. 6. Illud frequens eſt, inquit, vt ea quibus minus confidimus, omittamus. Hinc ſilentio præterit, ac tranſit Daphnen in vndis educari, aut in medijs terræ matris viſceribus vitam exigere potuiſſe. Tractari tamen exercitationis gratia poſſunt, cùm confirmatio atque refutatio ſint veluti quædam imagines rerum illarum, quæ in veras & iuſtas cauſas incidunt, hic ſeorſim, quaſi per luſum, tractatæ, vt in his iuuentus exercita poſſit ad veras ac graues cauſas agendas accommodatior reddi.

Quæ dij donant, &c. Sic argumentatur:

Qui amat pulchritudinem, non hominum, ſed deorum munus amplectitur.

Pythias amat pulchritudinem:

Ergo nõ hominũ, ſed Deorũ munus amplectitur.

Virtutes labore comparantur, &c. Tranſit ad eam fabulæ partem confirmandam, qua poëtæ dicunt, Daphnen ab inſequente Phœbo, tenerámque puellam à Deo non fuiſſe comprehenſam. Quod difficile

confir-

confirmatu visum reliquit, & ad allegoriam tra[…]
Per Daphnen, inquit, virtutem intelliges, per Ap[…]
linem virtutis sectatorem. Quemadmodum is[…]
virtutem sequitur, non facilè comprehendit eam,[…]
Daphne captu difficilis erat Apollini. Etenim diffi[…]
lia quæ pulchra.

Et via virtutis dextrum petit ardua callem,
Difficilemq; aditum primò spectantibus offert:
Sed requiem præbet fessis in vertice summo.

Terra omnium communis mater.

Mater excepit &c. Etenim terræ propter mer[…] indiderunt venerationem materni nominis. Nasc[…]tes enim excipit, sustinet, postremò cōplectitur gr[…]mio, vt Plin. ait lib. 2. cap. 65.

Apollinis honori, &c. Triplicem, inquit, potissim[…] vtilitatem adfert Daphne in laurum conuersa; hono[…]rem & decus Apollini, Dijs reliquis coronas, quib[…] exornantur, & diuinandi artis indicium insigne.

Primitiæ, &c. Nouæ fruges. Quas olim veter[…] non degustabant, nisi prius τὰς ἀπαρχὰς Dijs Sacer[…]dotes immolassent. Vide Erasmum in prouerbio, μηδὲ ἀπὸ χυτροπόδων ἀνιέρων ἀνελόντα ἐσθίειν μηδὲ λο[…]σθαι.

Confirmationis exemplum paulo copiosius à Petro Mosellano tractatum.

ARGVMENTVM.

Quòd verum sit, quod Vigilius scriptum reliquerit, Didonem amoris impatientia mortem sibi conscisse: confirmationis exemplum.

Quanta fuerit priscorum hominum industria in comparandis sapientiæ monumentis, quæ posteris suis relinquerent, cùm alijs rebus multis constat, tum vel maximè per hoc indicatur, quòd quæ eximiæ cuiusdam Philosophiæ documenta existimabant, ea

non

on temerè literis mandabant, sed Musica numerorum suauitate condita, posteris legenda tradebant. uius laudis, ab Hebræis ad Græcos deriuatæ, vt tini quoque homines participes fierent, si quisquā ius, Virgilius certè effecit. Nam is cùm humanarū rum imaginem in Aenea suo mortalibus proponeret, ac per hunc, quod cuique vel sequendum vel fugiendum esset, docere statuisset, non satis habuit fictis utrim personis veros affectus repræsentare, id quod lioqui poëtæ spectare solent, verumetiam vera pleque admiscuit, inter quæ verissima esse censenda int, quæ vt ab insano amore adolescentes deterreat, e Didone Carthaginensium Regina amoris impatientia mortem sibi consciscente cōmemorat: grauiúsne an iucundius, nec dum statuo. Narrat enim Aeneam, parte classis naufragio amissa, Carthaginē in Africam delatum; vbi cùm hospitio Didonis vteretur, Reginā pulcherrimi viri primùm admiratione, deinde & amore captam: Postremò amorem consuetudine mutua adeò confirmatum, vt cùm Aeneam aliò vocantibus rebus persequi non liceret, amoris impatiētia furere inciperet, seque ipsa interimeret. Quid, obsecro, apertius probabiliúsque narrari posset? Quid omnino est in toto hoc narrationis contextu tale, quale in fictis argumentis esse solet? Cohærent omnia, vsitata sunt omnia, & iam multis cōsimilibus exemplis probabilia. Nec vllum est verbū quod mendacij suspicionem facere possit. Constat enim, Troia capta, Aneæ vnà cùm socijs domo profugi classem mari sursum ac deorsum iactatam. Constat Didonem fratris iram fugientem in Africam venisse, Carthaginem condidisse, regnum nouum instituisse. Et quid noui si regina similibus casibus iactata profugum Aeneam hospitio excepit? Si tanti Herois virtutes tum ex ipsius formæ dignitate, tum

verborum

verborum grauitate mirata eſt? Si quem admirabatur, eius etiam amore paulatim ardere cœpit? Primùm mulier annis pariter & corpore virens? Deinde regalis luxus ſtrepitu laſciua, & cui quod libuit etiam licuit? Poſtremò guſtatæ quondam genialis dulcedinis deſiderio iam dudũ æſtuans, ac maritũ ſibi deſtinans? Ipſe muliebris ſexus per ſe infirmus natura ſua lubricus eſt, & cum alijs affectibus, tum verò maximè amoribus eſt obnoxius. Nam ij quanquam triſtem ferè exitũ habent, tamen cùm ad ſe homines incautos inuitant, prima ſpecie mirũ quantũ ſuauitatis, quantũ deliciarũ, quantũ mellis pollicentur. Et quid attinet hîc exempla cõmemorare multarũ, quæ non, vt Dido, ignoſcendo, ſed illiberali planè, & pudendo amore ſuperatæ ſunt? Quis neſcit Paſiphaen, Cretẽſis Regis filiam tauri amore correptam inſaniuiſſe? Quis ignorat Clytemneſtram Aegiſthi adulteri amore pollui, quam Agamemnonis mariti laudatiſſimi principis triumphalem reditum expectare maluiſſe? Et credibile non erit Didonẽ ab omni parentum ac maritali iure liberam, Reginã luxu barbarico diffluentẽ Aeneæ regis hoſpitis amore tactã fuiſſe? Sed datis Aeneam Carthaginem appuliſſe, hoſpitio Didonis vſum, Didonem hoſpitis amore inflammatam. At flammæ eius tantam vim non fuiſſe, vt cum Aenea ſuo potiri illa amplius non poſſet, tum vim ipſa ſibi attulerit: hoc verò incredibile vobis videtur: *Amoris furor.* quaſi verò non ſit tantus amoris furor vt ad moriendum viros etiam compellat, ne dum fœminas. An nõ audiſtis Herculem ipſum fortiſſimũ Heroẽ, quo nomine in Deorum numerũ à ſuperſtitioſa antiquitate poſitus eſt, amoris impatientia incendiũ ſibi ipſi ſtruxiſſe? Et qui affectus fortiſſimum viri pectus expugnauit, fœminam ad ſuam ipſius necem adigere non poterit? Vanũ autem ſit hoc exemplum, niſi minores

etiam affectus hoc à viris ſapientiæ opinione clariſſimis impetrarunt. quis inter philoſophos laudatior Ariſtotele? At is cùm quamobrem toties ſe reciprocaret Euripus, inuenire deſperaſset, ipſo deſperationis mœrore ſcribitur extinctus. Quot autẽ nobiles Romani gloriæ ſtudio mortem voluntariam ſuſcepêre? Non Cato Vticenſis ſuperatarum partium ignominia, ad ſuam ipſius cædem impulſus eſt? Non Lucretia, ereptæ pudicitiæ dolore, ferrum in ſe ipſa defixit? quid autem quòd & leuiſſimi affectus, nempe gaudij immoderatus ſenſus matronas aliquot Romanas extinxit? Credendum eſt enim incorruptis Titi Liuij grauiſſimi rerum humanarum ſcriptoris monumentis. quod ergo viris & fortitudinis, & ſapientiæ gloria ſpectatiſſimis leuiores animorũ motus extorſerunt, hoc vehementiſſimus omnium affectuum amor non efficiet? quis ita deſipiet, vt hoc credat? quis non audit vulgò iactari prouerbium, Amanti nihil eſse difficile? quis non videt hac cauſa cæcum pingi Cupidinem, quòd qui huius ſagittis ſunt ſaucij, ſine ſenſu vel mortis viuant, nihil reuereantur, neque parentes, neque amicos, nihil exhorreant, neque infamiæ probra, neque vitæ pericula, ſed cæcorum more ipſi ſe præcipitent. Sed enim poëta fuit Virgilius, & vulgare eſt, poëtas fingere omnia: ridiculum verò non quid, ſed à quo quid dicatur, attendere, perinde ac ſi dictorum factorumque veritas à dicentium ſcribentiúmue perſona pendeat. Poëtam eſse Virgilium non negamus: ſed nihil veri ab eo ſcriptum eſse, hoc verò contendere magna eſt impudentia. quid enim eorũ, quæ in Aeneæ ſui clypeo de Romanis expreſſit vanũ eſt? Neq; ſi aliquoties fictis imaginibus veritatẽ adumbrãt poëtæ, propterea & quicquid verſu ſcribitur, pro ficto habendũ eſt. Alioqui ſi verſuũ menſura non niſi mendacijs adhibetur, quid faciemus Empedocli, quid

Cupido cur cæcus pingatur.

quid Lucretio, qui rerum naturas versibus sunt prolo-cuti? quid Lucano belli ciuilis historiam hexametris numeris canenti? imò quid Dauidi, & quibusdam a-lijs qui diuino spiritu afflati, diuinæ sapientiæ arcana vario carminum genere contexuere? Eant ergo qui veri fidem poëtis detrahunt, in primis Virgilio, quem cùm alia multa, tum quæ de Didonis amore commemorat, verissimè tradidisse, posthac non nisi impudentissimus negare possit quisquam.

Aliud confirmationis exemplum.

ARGVMENTVM.

Arion.

Verum esse quod Herodotus scripsit, Arionem fidicinem à Delphino Tænarum de-uectum.

Exordium ab authoris laude.

Iniquus rerum æstimator, & ad faciendam iniuri-am natus videri potest, qui mendacij coarguere au-deat Herodotú. Cuius historiæ magna semper cum voluptate atque commodo sunt lectæ. Quem dulcé

Li. 10. c. 1.

& candidum acerrimi vir iudicij Quintilianus præ-dicat. Huius vel vnius censuram longè pluris, quàm iniqua multorum Zoilorum iudicia, facere meritò debent omnes studiosi, & credere omnia, quæ me-moriæ prodiderit Herodotus, vt candidissima, sic verissima esse, maximè quæ super Arione conscrip-serit.

Ab expositione.

Citharœdum Arionem multas arte musica diuiti-as cõtraxisse memorat, eúmque, ab inhiantibus præ-dæ nautis Corinthijs in mare desilire compulsum, ce-cinisse. Præcipitem autem datum, à Delphino ex-ceptum, & cum pretiosis vestimentis, atque cithara saluum in terram Laconicam deuectum.

A manifesto.

Satis admirari non queo, tam obtusi quempiam ingenij esse, cui subobscurú videantur Citharœdum

dita-

ditati, maximè eum, qui in summo pretio habitus ob singularem artis Musicæ cognitionem, oculos omnium in se conuerterit, qui non delicijs diffluens, nec prodigus, sed virtutis studiosus fuerit, amans patriæ, & amicorum ad quos venire vt copia sua illorum inopiam subleuaret, decreuerat. Et electro pellucentius est, nautas hominum eiusmodi sentinam esse, qui lucri gratia omnium facinorum genera patrare non exhorrescant. Delphinos autem placidissimos hominum amore capi, atque gestatores peramico vehendi studio patienter hominem ascensorem ferre, non est nouum, nec obscurum. Nam & Athenæus refert, dilectum à delphino puerũ, qui vbi cum alijs ex palæstra ad mare processisset, natabat, natanti autem ex pelago Delphinus occurrebat, & dorso susceptum in altum ferebat, deinde continenti restituebat. Et Pausanias lib. 1. memorat, Melicertam in mare cadentem, susceptum à delphino, & vectum vsque ad Corinthiacum Isthmum. Hæc si cui nondum aperta satis videbuntur, paulo pòst adijciam, quibus intelliget longè planiora facta.

Nautæ sceleratissimi.

Atqui non verisimile est, inquiunt, hominem in supremo capitis periculo, summoq; luctu canere potuisse. Sed ignorant stolidi, virum (qualis sine controuersia fuit Arion) sapientem, nullis aduersis casibus succumbere, nec animum despondere, sed omnia fortunæ truculentioris ludibria, velut iocos meros, ac ludos æstimare solitum, vt non immeritò Horat. dixerit:

A credibili.

Ad summum sapiens, vno minor est Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, Rex deniq; regum:
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent,
Fortis, & in seipso totus teres, atque rotundus.

Cur igitur à fide alienum videatur aduersitatis

tempore talem Arionem, apparuisse, qualis fuerit prospero? Cur non verisimile sit, in mortis cōtem- tū se velut ad nuptiales epulas iturum, vestimento ornasse, cecinisse item voce læta, quo viri fortio intrepidum animū declararet. Imbutus philosophi- co studio didicit mortem non fore timendam, ne malam putandam, quam bona vita præcessisset. Ari- debat exemplum Socratis, qui moriens etiam ioca- tus est. Nam cùm frigerent ei præcordia, Debemus inquit ô Crito Gallum Aesculapio: perinde qua sumpta potione medica conualuisset.

A possibili. Sed quo pacto fieri potuit, inquiunt, vt à bellua eadem velocissima potuerit per fluctuum procel- deportari? memorabilium cunctarum rerum expe- tes viri, nimis ignorant dorsum delphini repandu esse, quo veluti receptaculo Arionem à procellaru impetu atque impulsu tutū consedisse. Ignorant Del- phinum, non tantùm hominis amicum animal, ve- rum & Musica arte mulceri symphoniæ cantu, & præcipuè hydrauli sono capi. Hominem non expa- uescit vt alienum, pro voce gemitus humano simili obuiam nauigijs venit, alludit exultans, certat etia & quamuis plena præterit vela. Diuo Augusto princi- pe, Lucrinum lacum inuectus delphinus, pauperis cu- iusdam puerum ex Baiano Puteolos in ludum litera- rium itantem, cùm meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine sæpius fragmentis panis, que ob id ferebat, allexisset, miro amore dilexit, quo- cunque diei tempore inclamatus à puero (quamuis occultus, atque abditus) ex imo aduolabat, pastusque è manu præbebat ascensuro dorsum, pennæ aculeos velut vagina condens, receptumque Puteolos per magnum æquor in ludum ferebat. Simili modo re- uehens pluribus annis, donec morbo extincto puero subinde ad consuetum locum ventitans, tristis, &

moerens

rentì similis ipse quoque (quod nemo dubitauit) lerio expirauit. Alius in Aphrico littore Hippo-Diarrhyti simili modo ex hominum manibus ve-s, ferensque se tractandum, & alludens natanti-, impositosque portans, vnguento perunctus à iano Proconsule Africæ, & sopitus, vt apparuit, oris nouitate, fluctuatusque similis exanimi, ca-hominum conuersatione, vt iniuria fugatus, per quot menses, mox reuersus, in eodem miraculo it. Similia de puero in Iasso vrbe Cariæ memo-tur, cuius amore captus delphinus, dum abeun-m in littus auidius sequitur, in arenam inuectus, ex-auit. Puerum Alexander Magnus Babylone Nep-ni sacerdotio præfecit, amorem illum numinis pro-ij fuisse interpretatus. In eadem vrbe Iasso Egesi-mus scribit, & aliũ puerum, Hermiam nomine, si-liter maria perequitantem (cùm repentinæ pro-llæ fluctibus exanimatus esset) relatum, delphi-mq; causam lethi fatentẽ, non reuersum in maria, q; in sicco expirasse. Hoc idem & Naupacti acci-se Theophrastus tradit. Nec modus exemplorũ. dem Amphilochij & Tarentini de pueris delphi-sque narrant. quæ faciunt, vt credatur esse possibile, ionem citharœdicæ artis, interficere eum nautis in ri parantibus, ad intercipiendos eius quæstus, e-nditum, vt prius caneret cithara, congregatis can-delphinis, cùm se iecisset in mare, exceptum ab v-, Tænarumque in littus peruectum, vt ait Plin. li. cap. 8. Plura apud Plin. lib. Epist. 9. ad Caninium. dem habet Gell. lib. 7. cap. 8.

Quare non hiulca, nec dissoluta videantur Hero-ti scripta, veluti puluerem, vt aiunt, oculis offun-tia, quibus asserit infracti pectoris Arionẽ in sum-o discrimine rerum cecinisse, præclarumq; virtutis e specimen atq; documentũ dedisse. A musices itẽ *A conse-quenti.*

amatore delphino citharœdum per maria vect
incolumemq; conseruatum.

A decoro. Iam inter vehendum quid magis Arionem dec
potuisset, quàm grati animi specimen exhibere,
animalium amicissimum homini vectorem dulc
ne cantus oblectare? Et quid delphino magis con
nire, quàm quod cum hominibus habere gaude
micitiæ fœdus, ipsis rebus comprobare, officio
vehendi gratiam, quàm optimè nouit, atque pot
referre? Testimonio sit Coeranus ille Milesius,
delphinum à piscatoribus captum, iam interficie
pretio redemptum, mari reddidit. Postea naui, in
Coeranus erat, submersa, & omnibus necatis, ab
dem delphino conseruatus fuit. Deinde illo in pa
Mileto mortuo ac in littus elato, delphinorũ ag
apparuit non procul, tanquam funeri præsens, &
pem laturum, vt scribit Athenæus.

Ab vtili. Quòd si præsentis historiæ memoratu digniss
nullus alius esset vsus aut commoditas, tamen ma
satis illa, quòd non solùm minimarum, verùm et
maximarum bestiarum naturas scrutati nos, disc
mus ipsum rerum conditorem Deum Opt. Max.
suis operibus admirari, atque in mirabilibus eius
ercitijs glorificari. Etenim, cui tam Bœotica (qu
aiunt) auris est, vel ingenium, qui contemplatus
micarum, aut apum naturas, non admiratur ip
creatorem? Et qui considerans docilitatem, clem
tiam, & intellectum in elephantis, atque delphi
non rapiatur ad Dei omnium productoris obseru
tiam? Deinde iudicij sanioris adolescens, cum p
pẽderit, tantam in bestijs mansuetudinẽ, statim co
get, se cùm homo sit, humanitate singulari præ
tum, hominémque non homini lupum esse deb
secum reputando, cætera animantia rationis expe
non tantùm in suo genere probè viuere, sed et
d

dissimili tantam beneuolentiam exhibere. At (quod turpe relatu) nulla rabies maior, quàm homini. Bruta congregari videmus aliquando, & stare contra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat. Serpẽtum morsus non petit serpentem. At hercule plurima homini sunt ex homine mala, vt Plin. ait lib. 7.

Fidem dicendi faciam, nihil ambigens, quin apud omnes veritatis, rerúmque memorabilium studiosos, Herodoti scripta sacrosancta, velut Apollinis oracula sint futura. *Conclusio*

Aliud confirmationis exemplum.

ARGVMENTVM.

Verum esse, cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.

Cum in poëtis numen quoddam effulgeat, & eorũ spiritus sedibus æthereis veniat, quis tam impudens & litigator qui maledictis audeat illos proscindere, diuinósque homines genuino dente mordere? Ego certè vates vt sacros veneror, & exosculor eorum scripta, maximè quæ memoriæ prodiderunt de Elpenore. *Exordium à laude.*

Quam pulcherimo veritatis inuolucro finxerunt unum sociorum Vlyssis, in porcum à Circe per pocula transformatum? *Ab expositione.*

Et puero perspicuum est, καὶ τυφλῷ δῆλον, id est, & cæco clarũ, belluinis moribus ac ingenio ferino præditos homines, ab omni humanitate atque ratione quos in brutorum animalium naturas transire. *A manifesto.*

Ratio præstantissima hominis pars est, atque lumen vnicum. Quam si libido vel ebrietas extinxerit, quid aliud, quæso, nisi ab humana specie latitans Epicuri de grege porcus, relinquetur? Etenim in pecudum, ferarúmque animalium numero habetur quis- *A credibili.*

A poſsibili. quis eſt ferinis voluptatibus præuinctus.

Vinum doloſus luctator. Temetum enim ex eo appellatū eſt, quòd tentet, atque labefactet mētem.

Cùm doloſus luctator vinum non modò pedes leat conſtringere, ſed etiā omnes animi vigores p fligare, atque mente captos tenere, vt ab antiquis ſi nificantiſſimo vocabulo temetum ſit appellatū: Pr terea, cùm animi clauo cupidinis transfixi, ratio omnis expertes euadant, cur, quæſo, Elpenor ad p cula & libidinem procliuis, ſub hominis figura p cus, hoc eſt, ratione carens animal eſſe non potuit?

Sus gaudet volutabro luti, fœdius vt Elpenor, ho mo voluptates belluinas ſectatur, ac porcinam vor di auiditatem, cúmque Philoxeno gruis collum e optat. Vide Gell. lib. 19. cap. 2.

A cohærenti.

A decenti.

Porci natura maximè quadrat in libidinoſos & brioſos, quos prouerbio porcos Arcananios voca qui ſenſus tantùm cū beſtijs cōmunes habent, in p cudes ſua ſponte conuerſi per libidinem, &, quam S neca vocat inſaniam voluntariam, ebrietatem.

A conſequenti.

Iam quæ commoditas ex præclaro iſto poëta figmento promanet, audi. Elpenor in pecudē tra formatus monet omnes bonarum literarum atq; v tutis ſtudioſos, vt pocula Circes, hoc eſt, volupta illecebras, tanquam nocentiſſimam peſtem fugi ac ipſum Elpenora, non ſecus atque Helotarū Spar atarum vnum, deteſtantes, turpiſſima libidinis & e brietatis crimina deuitent. Illud Virgil. ſemper ſi um in pectoribus habentes:

Compedibus Venerem, vinclis conſtringe Lyæ
Ne te muneribus perdat vterque ſuis.

Epilogus.

Merito igitur honore proſequi debemus, vt a lia, ſic præſentia de Elpenore ſcripta poëtarum, q non iniuria ſacros, & diuûm curam Ouid. appella

Exempla varijs ex autoribus multa conſimilia, ingenij & ſtyli exercendi gratia poteris colligere, a que iuxta præſcriptos ab Aphthonio locos, tracta

vt: Verum esse, quod Horatius Cocles armorũ pondere grauatus, Tyberim tranauerit. Cuius meminit Liuius lib. 2. ab vrbe. Valerius lib. 3. cap. 2.

Item: verũ esse, quòd M. Valerius Coruinus pugnæ victoriam auxilio corui obtinuerit. De quo Liuius ab vrbe. septimo. Val. lib. 8 cap. 16. Gell. li. 9. ca. 11. vel etiam falsum esse, ex Quint. lib. 2. cap. 4.

De loco communi, qui Κοινος τοπος.

Cap. VII.

Locus communis, est oratio bona aut mala, quæ alicui insunt, augmentans. Dictus autem est cõmunis, quod omnibus, qui eius rei, de qua agitur, participes sunt, communiter conueniat, atque congruat. Oratio enim in proditorem, omnibus in commune proditioni obnoxijs aptatur. Deuterologiæ, id est argumentationi iam peractæ, & epilogo similis est. Quare locus communis non habet procemium, attamen iuniorum exercendorum causa, quandam procemij formam licebit fingere, cui subdere capita, primùm ex contrario, hinc rei expositionem, non tanquam doceas, res enim nota est, sed vt auditorem incites aut exasperes. Post hanc afferes comparationem, qua ex collatione id, de quo agitur, in maius extollas. Postmodum collocabis sententiam, vel mẽtem, caput sic vocatum, exprobrans, aut calumnians agentis intentionem. Deinde coniecturali digressione vitam præteritam in criminum suspicionem deuocabis: deinde misericordiæ exclusionem. In fine autem huius præexercitationis, pones capita finalia:

Legitimum,	Possibile,
Iustum,	Honestum,
Vtile,	Euenturum.

Ex-

Exemplum loci communis contra tyrannidis affectatorem: cuius proœmium primum tale est.

QVemadmodum legibus, constitutum est, ipsa apud nos iudicia censuerunt, legibus pœnas luat is, cuius scelere leges nullæ fuerant amplius permansuræ. Quòd si præsenti liberatus supplicio, forte æquabiliorem sese præbiturus, aut vitam popularem ducturus, illi forsitan aliquis pœnam remittere posset: cùm verò elapsus in præsentia, sit longè violentior euasurus, iniustum certè fuerit, insecuturæ tyrannidis initium præsenti delicto condonari.

Secundi proœmij forma.

Ex aliorum absolutione reorum non magnum fortasse Iudicibus periculum fuerit emersurum: verùm si Tyrannus abierit impunitus, certum est, ad ipsos Iudices præcipuum discrimen deuolutum iri, quos cum ipsis legibus è medio tollent, potientes rerum Tyranni.

A contrario.

Videmini autē mihi, Iudices, in eius solùm quod in præsentia est, contemplatione mentem habere defixam, virtutis, seueritatisque maiorum nostrorum obliti, quorum iustius erat reputare, animóque proponere sententiam, qui nobis velut maximum, incomparabiléque munus, Remp. omni dominatione vacuam, solutámque reliquerunt. Optimè quidem illi atque rectissimè. Quando enim fortuna ipsa varietate sua inconstantem se, diuersámque hominibus præbet: proinde mentes quoque hominum ad rectè secusq; agendum multiplici flexu trahuntur. Hinc inæqualitati fortunæ legum æqualitatē opposuerunt, instituerúntq; Rempub. velut vnam ciuium omnium sen-

tentiam facientes, vt fortunam nunc prementem cuiusque, nunc extollentem legum constantia æquaret, essetq; in ciuitatibus lex correctio malorum quæ fortuna patrasset. *Ab expositione.*

Cuius iste aut immemor, aut contemptor potius deterrimo secum consilio instituit, vt Rempub. deleret, taliaq; secum disserebat: quorsum hoc ergo per deos immortales? Supra omneis positus omnibus me patiar æquari? Frustráque permitto cumulare diuitias mihi fortunam, si eadem quæ vulgus faciam, eadē feram? & collecti pauperes iudicant, quòd quæ multis videtur, id mihi tanquam lex obseruandū erit? Quousque ergo hæc? Quis modus erit, aut horum quæ liberatio? Occupabo arcem & pessimè uenturas longè abigā leges, eróque reliquis ego lex potius quám reliqui mihi. Hæc ipse secū reuoluebat, nondum verò votorū suorum finem assecutus: obstitit enim beneuolentia Deorum. quid ergo? non iniquissimum est, si propterea, quæ frustra conatus est, summam Dijs gratiam debemus, propter eadem hunc hodie conseruari?

Sceleratus est homicida, sceleratior tamen multo Tyrannus. Ille enim vnū, quisquis is fuerit, perimit: hic verò totas conuellit ciuitatis fortunas. quanto ergo minus est, parum offendere, aut vnum necare, quàm omneis occidere: tanto minus est homicidæ malum, quàm atrox Tyranni crimen. *A comparatione.*

In alijs autē reis euenit plerunque, vt tametsi grauissima admiserint, mentem eximant delicto, animoque defendantur. Solus autem Tyrannus fiduciam non habet, vt inuitum se dicere queat tantum scelus suscepisse. Itaque si inuitus tyrannidem fuisset ingressus, esset fortasse ratio aliqua huius ipsum cogitatus absoluere. Verùm cùm ante rem attentatam se multum secum diuque deliberauerit, quomodo *A sententia.*

iustum

iustum cuiquam videtur, culpa carere ipsum, qui te opera, mente quoque factus est Tyrannus.

A digressione in coniecturalem causam. Alij ergo, quicunque in ius vocantur rei, præter solum criminis rationem reposcuntur, & propter oris vitæ rectè facta sæpius absoluuntur, præsentique delicti ignoscitur: Solus verò Tyrannus vtriusque temporis iudicium subeat, oportet. Liquet enim quàm immoderatè vitam præteritam & quàm crudeliter præsentem exegerit ipse. Itaque vtrorumque det pœnas, & eorum quæ antè, & eorum quæ præsentis sceleris conatu deliquit.

Ab exclusione misericordiæ. Libet autem videre cuius preces præsenti ipsum discrimini sint exempturæ. Liberi nempe? Verum cum supplicantes vobis, flentesque illos videbitis, tate vobis assistere leges, quarum vos respectum multo rectius est, quàm liberorum ipsius. Illorum sperata dominationis fuerat relicturus hæredes: leges verò quòd iudicandi, decernendique ipso potestatem habetis, præstant. Itaque per quòd Iudices estis, vobis datur, pro eis iustius vos sententiam ferre.

A legitimo Si enim rectè leges iubent eos, qui patriam in libertatem asserunt, honoribus afficiendos esse, necessariò relinquitur eos, qui in seruitutem redigere conantur, esse puniendos.

A iusto. Iustum autem est, vt tantum vobis det pœnarum quantum ipse sceleris admisit.

Ab vtili. Quòd si Tyrannus occubuerit, id magno vobis vsui futurum est. Quoniam firma præstructio confirmandi leges erit.

A facili & possibili. Facile autem & expeditū erit, de ipso sumere supplicium. Neque enim quemadmodum ipse ad asserendam tyrannidem satellitibus, ita vos ad opprimendum ipsum auxilijs opus habetis. Sed sufficiet (Iudices) sola vestra sententia, cuius cùm à Republ. po

potestatemq; acceperitis, pulcherrimum quoque e-
rit pro Reip. salute ipsam experiri.

Qua facili cognitione totam hanc præsentem ty-
rannidis potestatem auferetis. *Cōclusio ab euentuto.*

SCHOLIA.

Locus communis, &c. Principio loci communes sunt, quas rerum formas appellant, quæ ferè in vsum rerum humanarum & literarum cadunt, vt fortuna, opes, honores, vita, mors, virtus, prudentia, iustitia, liberalitas, temperantia, & his contraria, vt ait Melancthon 1. Rhetoricorum. De quorum vsu optimè scripserunt Rodolphus Agricola in Epistola de ratione studij: Et Erasmus secundo Copiæ.

Sunt item qui alia in causa à defensoribus, alia ab accusatoribus communiter tractantur. Horum locus communis, augere peccati atrocitatem, & dicere malorum non oportere misereri: Illorum, misericordiam captare, & illata crimina extenuare.

Item: communes loci cùm accusatorum, tum defensorum, A testibus, contra testes. à quæstionibus, contrà quæstiones, ab argumentis, à rumoribus, & contra: de quibus Cicero ad Herenn. 3. Et Georgius Trapezuntius Rhet. 2.

Item: communes loci (de quibus potissimũ Aphthonius loquitur) sunt, quibus citra personas in ipsa vitia moris erat perorare, vt in adulterum, aleatorem, peculatorem, vt ait Quintil. lib. 2. cap. 4.

Communes autem dicti sunt ideo, quia quamuis contra hunc aut illum dici videantur, tamen ad vniuersos criminis reos efferantur necesse est, vt ait Trapezuntius.

Augmentans, &c. Hoc est, per locum communem amplificamus vel augemus virtutes, quæ bonis, vel crimina quæ sceleratis insunt, illic per conquestionẽ misericordia captatur, hîc peccatorum atrocitas exaugetur.

getur. Quod quibus rationibus fieri debeat, oſtẽ-
dit Cicero, in fine lib. 2. ad Herennium.

Deuterologiæ, &c. Agricola ſecundam oratio-
reddidit. quoniam locus communis poſt accuſa-
rum argumentationes, quibus primò noxij mani-
ſtantur, & conuicti ſupplicijs digni relinquuntur, ſo-
Lib. 2. ca. 4 let tractari. Vnde Quintilianus ait, ex medijs iu-
cijs eſſe. Et Priſcianus ita definit: Locus commu-
exaggerationem habet manifeſtæ rei, quaſi ex argu-
mentationibus iam peractis. Non enim quærimus
hoc, an iſte ſacrilegus, vel vir fortis ſit, ſed rei con-
uictæ, & manifeſtæ exaggerationem facimus, q
tamen legibus ſupplicium ſit definitum, vel præmi
Rodolphus Agricola lib. 2. cap. 14. Loci commun
inquit, vt Rhetores vocant, non ſunt aliud quã
maiores ratiocinationum propoſitiones, vt quæ i
proditorem, in veneficum, adulterum, ſicarium di-
cuntur. Cùm volumus enim probare, Cælium dam-
nandum, oſtendimus veneficum eſſe: quod vbi ex-
plicatum eſt, quid reſtat aliud, quod ratiocinatio
deſit, niſi maior? veneficus eſt damnandus.

Epilogo ſimilis, &c. In Concluſione, præter Enu-
merationem ſunt Amplificatio & Commiſeratio. Il-
la per locos præſcriptos à Cicerone communes, in-
ſtigationis auditorum, augendique criminis cauſa ſu-
mitur: Hac item per locos ſuos commouetur miſe-
ricordia animus auditoris. Ergo concluſioni ſimilis
eſt locus communis, quem item bonorum & malo-
rum, quæ alicui inſunt, nos amplificatiuum ſermonẽ
appellamus, λογον αυξητικον Græci.

Res enim nota eſt, &c. Hoc eſt, poſtquam forma
quædam procemij fuerit poſita, & à contrario locus,
tum ſubiunges εκθεσιν, id eſt, expoſitionem, vt audi-
torem in odium maleficij rapias, ac inſtiges, nõ pro-
bes, nec doceas rei declaratum crimen.

In

In maius extollas, &c. Hoc eſt flagitium, in quod fueris inuectus, oſtendes longè grauius eſſe, atque atrocius illo cum quo contuleris, vt ſacrilegum peculatore deteriorem.

Sententiam vel mentem, &c. Sententiam veteres, quod animo conſiſtent, vt ſuprà dictum, vocauerunt, Græci γνώμην appellant. quod conſilium mente cõceptum, atque voluntatem quoque ſignificat. Vult igitur Aphthonius vt aperiamus, quo animo, vel rationis impulſu, & quibus conſilijs reus ad maleficium acceſſerit.

Coniecturali, &c. Coniecturam à coniectu, id eſt, directione quadam rationis ad veritatem, appellatam ait Quintil. lib. 3. cap. 7. Hinc coniecturalis cauſa, cuius Cicero ponit ſex partes. Et primam vocat argumentationem probabilem, diuiditque in cauſam, & in vitam: illa ratiocinationem, hæc ex antè factis ſuſpiciones adminiſtrat. *Coniecturalis.* *Coniecturalis cauſa.*

Miſericordiæ excluſionem, &c. ἐλέου ἐκβολὴν, amouẽdam ait miſericordiam eſſe, & neminem iuſtũ oportere malorum miſereri.

Leges nullæ, &c. Tyranni periphraſis eſt, in quem præſens hic locus communis eſt inſtitutus. Verùm Tyrannus olim dicebatur fortis & dominus bonus, plenam in ſubditos poteſtatem habens. Vnde Virgil in 7. Aeneam ſuum, quem pium ſemper eſſe voluit, Tyrannum dixit, inquiens.

Pars mihi pacis erit, dextram tetigiſſe Tyranni.

Poſtea viribus imperij per ſuperbiam cœperunt abuti. Vnde tyranni nomen ad eos reſtrictum eſt, qui per inſolentiam abutuntur imperijs, & Rempub. opprimunt, rediguntque in ſeruitutem. Cum his, inquit Cicero Officiorũ 3. nulla nobis eſt ſocietas, ſed potius ſumma diſtractio. Omne hoc genus peſtiferũ atque impium ex hominum communitate exterminandum

nandum est,&c. Idem 2. Philippic. Satis est viris fortibus didicisse, quam sit pulchrum, beneficio gratum, fama gloriosum, tyrannum occidere. Idem pro Milone: Græci homines Deorum honores tribuunt iis viris, qui Tyrannos necauerunt. Quæ ego vidi Athenis, quæ aliis in vrbibus Græciæ, quas res diuinas talibus institutas viris? quos cantus? quæ carmina? propè ad immortalitatem, & religionem, & memoriam consecrantur, &c. Præterea lex olim erat: Tyrannicidæ imago in gymnasio ponatur. Cuius meminit Quintil. lib. 7. cap. 8.

Videmini, &c. Aphthonius *δοκεῖτε δέ μοι μᾶλλον περὶ τῆς τοῦ παρόντος διανοίας ἀκριβέστερον κρίνειν, εἰ τὰς τῶν προγόνων λογίσαισθε γνώμας*: Longè, inquit diligentius, & exactius (mea sententia) iudicaretis in re præsenti, si maiorum nostrorum iudicia ante oculos vestros ponere velletis. Iudices nimium indulgentes ac remissos arguit. Maiores autem è contrario diligentiores asserit enituisse. Illos pati remp. opprimi, hos in libertatem adseruisse & legum iustitiam opposuisse iniustis fortunæ impulsibus ad maleficia. Est enim locus è contrario.

Fortuna. Hinc illud Horat. li. 3 car. od. 29. Fortuna sæuo læta negotio, Ludum insolentē ludere pertinax, Trāsmutat incertos honores, &c.

Fortuna varietate sua, &c. Fortuna potēs, ac variabilis appellatur à Virgilio, quā Deā veteres arbitrati, a tota ratione mortaliū solā vtramq; paginā facere credebant, & omnes casus humanos ad signabant illi, vt hominū mentes impellenti, nunc ad maleficia, nunc ad virtutum studia. Vnde Quint. Cur. li. 3. de rebus Alexan inquit, Etiam naturā plerunq; fortuna corrumpit. & l. 8 quis neget eximiā quoq; gloriā sæpius fortunæ quā virtutis esse beneficium? Hinc Aphthonius ait, prudenter à maioribus institutū, vt leges decernerent malis pœnas, bonis autem præmia virtutis.

Attentatam rem, &c. Id est, Misericordiam Tyrannus mereretur, si peccasset imprudenter & inconsultò:

sultò: sed cùm factus sit studiosè, atque dedita opera Tyrannus, erit puniendus: voluntario enim crimini nulla debet esse veniæ spes, nec ignoscendi facultas parata.

Inuitũ se dicere, &c. Hoc est crimini suo nihil poterit prætexere, non dicere, quòd inuitus, vel per imprudentiam scelus susceperit. Et in testamento veteri legimus ijs vrbem profugij paratam fuisse, qui nescientes aliquem percussissent, vt si ferrum in sylua manum succidentis ligna fugerit, & occiderit hominem. Deut. 19.

Liberorum ipsius, &c. Hoc est, filiorum atque filiarum. Vide Gell. lib. 2. cap. 13.

Quarum respectu moueri, &c. τὴν ψῆφον ἐπενεγκεῖν, i. suffragia ferre. Multo iustius est, inquit, pro legib. suffragia ferre, easque defendere, quàm Tyrannorum liberos fauore prosequi. Illarum enim beneficio iustitia floret, & iudices liberè sententiam pronuntiant, sed horum maleficio, cum Iudicibus æquitas è medio tollitur.

Locus communis in villarum ac vrbium incensores.

EXORDIVM.

Hominum impiorum nulli grauioribus supplicijs afficiendi sunt, quàm ij, quorum maleficio, contingit, vt funditus per incendia pereat, quod à iustitia suum vnicuique fuit attributum.

Quorsum attineret Deorũ clemẽtia datas esse facultates, si liceret impunè maleficis eas per crudelissima scelera tollere, vel omnino flammis abolere? *A contrario.*

Quid in rerum natura poterit atrocius esse, quàm omnia loca miserabilibus lamentis, cunctasque domos eiulationibus querulis complere, vrbes incensioni- *Ab expositione.*

ſionibus, internecione ciues, vaſtitate regiones, ... na crudeliſſima Reſpubl. perdere, & breuiter omnia, quibus humana vita carere non poteſt, flammis abſumere?

A comparatione. Quibus longè mitiores ſunt fures, aut ſicarij. Hi vnius atque alterius bona diripiunt, aut, rerum inopia protruſi, vnum aliquem occidunt: at illi Reſpub. omnes euertunt, & vniuerſa tollunt è medio.

A ſententia. Facinori voluntario nulla eſſe debet parata excuſatio, imprudentiæ iuſta eſt deprecatio. Nulla igitur venia digni ſunt iſti, qui conſultò maleficia ſuſceperunt, ac ſua ſponte omnia immaniter excuſſerunt ſola nocendi libidine, & peruerſitate mentis impulſi.

A coniecturali digreſsione. Cùm vitam præteritam adeo turpiter exegerint, ... nulla ſpes melioris ſit inſequentis, Iudices, iniuſtè ſ... cietis, ſi eos dimiſeritis. quippe vix vnquam ad bonam frugem peruenturi ſunt, quos ad omnia flagitiorum genera rapuit aſſidua peccandi conſuetudo.

Ab excluſione miſericordiæ. quis poterit iſtorum miſereri, quos non publicus luctus ad miſericordiam traxit, non tot matronarum ac puerorum eiulatus flexêre, non tot virorum ſingultus atque calamitates maximæ permouêre, nec à teterrimo crimine potuerunt deterrere?

A legitimo. Fas & iura ſinunt, volúntque, vt ij pœnas ſe dignas exoluant, qui iuſtitiæ leges violando crudeliter vniuerſam Remp. afflixerunt, fortunaſque omnium irreparabili damno funditùs perdiderunt.

A iuſto. Quis tam peruerſi iudicij poterit eſſe, cui videatur iniquum, eos tantis incommodis atque pœnis adficere, quanta bonis innocentibus intulerunt, tantiſque ſupplicijs excruciare, quanta meruerunt eorum maleficia?

Ab vtili. Sumpto de ſceleratiſſimis hominibus ſupplicio fiet, vt Reſpub. liberata poſſit reſpirare: item boni ciues quibuſcunque rationibus valuerint, ſua tecta reſtaurare

staurare & in meliorem aut saltem pristinam conditionem, atque dignitatem restituere.

Tanta vobis, Iudices, est diuinitùs concessa potestas, vt citra magnum nogotium maleficos tollere, tanta item facultas, vt pro iure vestro Rempub. afflictam suffulcire possitis, & in libertatem asserere. *A possibili & honesto. Hoc enim est propriũ eius officiũ qui ad Reipub. administrationẽ accedit.*

Nihil magis poterit Iudices æquissimos decere, quàm rerum publicarũ hostes opprimere: nihil magis gloriosum æstimari, quàm prospicere, ne quid damni boni ciues capiant.

Postquam pœnas de reis hisce dignas sumpseritis, fenestram criminibus reliquis clausuri estis. Nam eorum exemplis multi deterriti cessabunt à peccando, qui aliâs ad nocendum promptiores sunt futuri. Resipiscent multi, vbi cognouerint mala consilia consultoribus pessima cecidisse. *Ab euenturo.*

Aliud loci communis exemplum, in ebrium.

EXORDIVM.

IN Repub. vestra, Iudices, prudenter instituta, non ferre soletis vlla etiam leuia crimina: quanto minus vobis toleranda est ebrietas, omnium scelerum teterrima, vnde velut alto gurgite profluunt omnia vitiorum genera, promanátque corporum & animarum pernicies certa. *Ebrietas.*

In homine rem præstantissimam nouimus esse rationem, bonámque valetudinem: vtrumque obnubilat, imò disperdit, fœda temulentia: vtrunque construat diuina sobrietatis virtus, quæ omnium bonorum est origo, sicut illa malorum. *A contrario.*

Tolerabilior rei præsentis esset causa, si vino rarius se ingurgitaret: sed nullam meretur veniam, cùm bestia quotidie cothonissans sese poculis obruat. Qui *Ab expositione.*

totics ab amicis admonitus non desinit, ab adfinib obiurgatus non cessat ebrietatē sectari, & iuxta pro uerbium canis ad vomitum reuerti, & sus ad volubrum cœni. Noctes atque dies in ganeis, in lustr pergræcatur, clamat, rixatur, pugnat.

A comparatione.

Quemadmodum amor turpis nihil boni procre re, sic item ebrietas ingeniorum teterrima pernici Et reliqui morbi partē aliquam corporis solent co ripere, non diuinam in homine particulam adori pestilentissimus omnium est ebrietas, hoc est, rationis priuatio, quæ temulentia dicta, quod animi vigorem debilitet. Veteres enim temetum appella vinum, ex eo quòd teneat, atque labefactet mente

A sententia.

Alios imprudentia, casus, atque fata ad peccand trahunt: ebriosi sponte sua rapiuntur ad malefaciendum. Vnde Seneca ebrietatē nihil aliud ait esse, quā voluntariam insaniam, Epist. 12.

A vita antecedente.

Incontinētiæ incōmoda, vide ex So. apud Xen. Memo. 1.

Non potuit vitam præsentem honestè transige qui præteritam turpissime traducendo, se puteo, qu aiunt, argenteo non desijt ingurgitare. Documen sunt libidines portentosæ, pallor, genæ pendulæ, oculorum vlcera, tremulæ manus, quis aliquando v distis effundere plena vasa. Hæc omnia præmia eb etatis, & vitæ turpiter exactæ euidentia signa. Vi Plin. lib. 14. cap. vlt.

A misericordiæ exclusione.

Nulla ratione parcendum est illi, qui consultò f cinus patrat, & sua sponte se conuertit in bestiā: qu facit ebriosus homo, cuius turpissima flagitia sine la misericordia reprimere debetis, & exemplis in n centem editis reliquos à peccando deterrere.

A legitimo

Cùm iuxta Ciceronis sententiam, Lex sit recti præceptio, prauiq; depulsio, rectissimè feceritis, si (qu leges vestræ volunt) teterrimum hoc ebrietatis n men è medio sustuleritis quo facto, vitijs omnib repurgatam Remp. estis habituri.

Vos ideo magistratu fungimini, & gladios geritis, vt sontes puniatis, & innocentes tueamini. Nihil igitur iustius, nihil honestius facere poteritis, quàm si fortiter officio vestro functi, in bestiam hanc ebriosam grauiter animaduertetis. Nec erit quòd ab illa vobis metuere debeatis, cum neminem sui criminis defensorem habeat, & eius omni vigore corpus exhaustum, vinóque debilitatus sit animus. Noxium igitur dignis modis tractare, quod non solum Reip. vestræ futurum est vtile exemplum atque salutare, sed etiam gratum Deo, qui maximo odio prosequitur ebrietatem. Vnde apud Esaiam inquit: Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandũ vsque ad vesperam, vt vino æstuetis. &c. *A iusto honesto, vtili, possibili.* *Gladios cur gerant magistratus.*

Sed non opus oratione longa vobis, quibus persuasum esse scio, ebrietatem crimen esse teterrimum, & cui supplicio tollendum. *Epilogus.*

Petrus Mosellanus, venustiùs ac copiosiùs tractaturn.

ARGVMENTVM.

Vereor plurimum, ne, qui sobrij sunt, operã hanc meam in ebrios dicendi ceu superuacaneam rideant: dicent enim sobrijs castigatione hac nihil opus esse: ebrios autem sic vino sepultos, vt nullius vocem exaudiant, nullius admonitionem intelligant: nullius obiurgationis asperitatem sentiant. Nimirum quòd, vt corpus mortui nullis punctis, sic ebrij animus nullis monitis excitari posse videatur. Quanquam autem optabile esset, non sæpè operã ludi in corrigendis his, qui in vitijs suis sic obduruêre, vt omniũ medicinæ locum excludant: tamen quia sunt qui certis interuallis ex tanti mali sopore expergefacti, ad se redeunt, sésque sanabiles per hoc, ꝙ morbũ subinde agnoscant,

præbent, vel horum gratia quanta ſit in hoc vitio pe-
nicies, paucis oſtendam. Nam vt pulchrius nihil eſt homine ſobrio, & ad quiduis quouis tempore, quouis in loco parato, ita nullum monſtrum fœdius ebrio, cuius, vt Terentianus Chremes ait, neque pes neque manus ſatis ſuum officium facit. Principiò mirari ſuccurrit Græcorum prudentiam, qui ſuæ etiam linguæ proprietate quanta virtus, quàmque ingens bonum ſit ſobrietas ſatis declarant. Siquidem vt oſtenderent mentem humanam in ſua dignitate conſiſtere ſine ſobrietate non poſſe, virtutem hanc inſigni vocabulo σωφροσυνην nominauere.

σωφροσυνη. Quid enim aliud ſonat σωφροσυνη, quàm mentis conſeruationem? vt quantum homo animalia rationis expertia mentis dignitate antecellit, tantum quoque hæc virtus cæteris omnibus ſit ſublimior cenſenda. Quanquam autem Stoicorum diſputatio eſt, q[ui] vnam virtutem habeat, ei & cæteras non deeſſe: t[a]men in vſu vitæ humanæ ſæpe compertum eſt, fo[r]titudinem habuiſſe eum, qui amicitiæ iura non pra[e]ſtiterit. At ſine ſobrietatis fundamento nullus vnq[uam] virtutum domicilium in animo ſuo conſtruxit. Na[m] vt ea oculorum acies ſola colorum diſcrimina diſce[r]nit, qui nullo vitioſi humoris fluxu lippiant: ita q[uid] quaque in re vel fugiendum, vel ſequendum ſit, e[a] tantùm mens cernit, quam cibi ac potus modera[tio] ab omni onere ſemper ſeruarit expeditam. Hæc pru[-] dentibus conſiliorum omniũ mater, hæc rectè con[-] ſulta maturè exequitur, cum hac florent Reſp. ha[c] diſcedente ſenſim optima quæque dilabuntur: vt v[el] hinc appareat, quanta ſit peſtis in Repub. ciuis ebri[-] us, qui neque virtuti vlli locum apud ſe relinquat, ne[c] vllum in rebus conſilium aut inuenire ipſe, aut ab a[-] lijs inuentũ recta ratione exequi poſſit: qui nec præ[-] terita recordari, nec præſentia moderari, nec fut[ura]

præ[-]

præuidere rectè queat: qui deniq; nihil aliud sit quã quod de otiosis ait poëta, Telluris inutile pondus. Pinge autem tibi cogitationis penicillo talis hominis vitam. A vespera ad multam noctem clamatur, bibitur, luditur, cantatur, vluiatur, pugnatur, franguntur scyphi, mensæ vomitu conspuuntur: succedit somnus alij grauis, adeò vt morti plusquam similis appareat: alij somniorum terrificis spectris irrequietus: tum æquissimum ebrietatis supplicium, vehemens capitis dolor, ac membrorum omnium debilitatio. Manè dolor, & nondum edormitum vinũ surgere vetat, & in medium vsque diem in stratis detinet. Quòd si quid operis vrgeat nimis, fracti, & vel semimortui ad illud accedimus. Quis autẽ cum laude in negotio aliquo graui versatur, ad quod inuitus, fractus, ac totus languidus ingreditur? Quid expediet impeditus ipse? Quid fortiter faciet languidus? Quem laborem feret hesterno mero non solùm fatigatus, verùm totus fractus? Attrectandum est aliquid? tremunt manus. Eundum aliquò? genua labant. Res poscit eloquentiam? lingua hæret, vocis meatus est impeditus. Quid multis? inter tot morborum genera, quot humanæ naturæ miseria est obnoxia, vix vllum est, quod semel adeò totum hominem sibi eripiat, & animum pariter atque corpus prosternat. Bona morborũ pars cùm vel corpus, vel corporis aliquam partem affligat, tamen immortalem hominis partem, nempe animum, impetere non audet. Sunt qui soporem, sunt qui torporem, sunt qui rigus, sunt qui æstum immittant, salua tamen integrationis dignitate. Atqui illud ipsum, quod communiter habemus cum Dijs immortalibus, quo solo homines & sumus, & rectè appellamur, quo à brutis differimus, hoc verò labefactare ebrietas & potest, & solet. Atrox sanè & horrenda pestis est ἐπιληψία, qua

Animum cum Dijs communem habemus, eóque solo à brutis differimus.

correpti pleriq; aliquoties vim sibi ipsi afferunt, & sua ipsorum membra pulsant, dum capillos sibi v lunt, dum se in luto volvunt ipsi. At nullis verbis c sequi queas, quanto fœdiori, quantóque imman ri malo laboret ebrius. Quem ἐπιληψία corripit, h paulo momento deserit, atque ei mentis vsum r dit: ebrius autem cùm diu multúmque per ebr tem iactatus fuerit, séque indigna multa tum fec tum passus fuerit (si non, quod sæpenumero acc in totum extinguatur) totumque penè triduũ sep similis iacuerit, vix tandem ad se vtcunque redit. I mali sensum lenit, quòd nulla sua culpa, sed mo vehementia pœnitenda multa tum dicit, tum f huic verò malum conduplicatur, quando, quò culpam à se transferat, non habet: & minus pre solent, quæ nihil commeritis grauia accidunt. I inter animi vitia nullum est tam noxium, nullu quo tanta malorum aliorum seges pullulet. Qui nim tam est horrendũ, quod non ebrij audeant? F & taciturnitate in rebus humanis nihil sanctius debet. Ebrio nihil rectè credideris, effutit omni que quicquam tam religiosè arcanum est, quod lare is possit, qui ad cuiuslibet compotoris stult inuitatus mentis suæ dignitatem ipse prodit. Qu nim non proderet is, qui illud, quod charissimum bet, ad alienum affectum, eúmque stultum, am vel cum auiditate paratus est? Cui autem ignotum rixarum, vulnerum, stuprorum, adulteriorum, ho cidiorum vberrimum fontem esse ebrietatem? Q enim nescit pugnam Lapitharum factam, vt Hora ait, super mero? Quis nescit, Tarquinios mero lentes primùm ad stuprum nefandũ processisse, & regno amplissimo excidisse? Quis ignorat Ale andrum Macedonem, cætera quidem Regem lau tissimum, compotandi studio, eò prolapsum, v

In vino veritas: hinc Hora. Ser. 1. Sa. 4. & 10. Condita cũ verax aperit præcordia liber. Vide Cur. lib. 10. & Plutarc. in vita Alex.

qu

quibus familiarissimè vtebatur, interfectis, & per hoc procerum suorum omnium animis à se alienatis, veneno tandem extingueretur? Sed næ ego ineptus, qui, quod vitium finem nullum nocendi habet, hoc orationis meæ angustijs complecti studio.

Aliud exemplum loci communis in sacrilegum iuxta præscriptos ab Aphthonio locos, cuius bona pars ex Prisciano deprompta est.

Exordium.

IN omnes maleficos oportet animaduertere, maximè in eos qui contra Deos aliquid audent, sacra violando.

Alia Exordij Formula.

Quòd si vultis committere Iudices, vt cæteri quoque homines vestra indulgentia pessimi fiant, sacrilegum impunitum relinquite: sin hoc non placet, supplicijs adficite.

Alia Principij Forma.

Qui in conspectum vestrum adductus est reus, videtur nō solus in periculum venisse, sed vos quoq; in discrimen præcipitamini. Iuris enim contemptio, & religionis violatio impunita relicta, deorum iram in homines excitat.

Vt Dij placarentur maiores nostri ceremonias instituerunt, aras condiderunt, templa Dijs immortalibus vouerunt, hostijs donarijsque exornarunt ac festis diebus redeuntibus celebrarunt: iste autē vt Deos exacerbatos in capita nostra instigaret, aras spoliauit, templa profanauit, & omnia donaria crudeliter abstulit. *A contrario.*

Et quid aliud animo reuoluit, quid aliud machinatur sacrilegus, quàm Deos irritando vniuersæ ciuitati malum accersere, publicisq; ac priuatis rebus incommo- *Ab expositione.*

commodare? Etenim ex sacrilegio, & Deorum contemptu solet agrorum sterilitas prouenire, omniumque rerum penuria: item seditiones, prælia, regionum deuastationes, vrbium excidia, atque pestes.

A comparatione. Ex reliquorum maleficijs tolerabilius malum videmus enasci. Latrocinium ac furtum in paucos committuntur: stupratorum adulterorumque crimina ijs solùm qui faciunt molesta & acerba fiunt, & eos maximè, quorum interest, excruciant: sacrilegus autem omnibus ex æquo plurimum incommodat, qui Tyrannis est simillimus, sed tamen ex illis non omnibus sed pessimis omnium. Illorum enim facinus est sæuissimum, quo Deorum immortaliũ donaria spoliant, sacrasque diuitias auferunt. Iniquissimum igitur esset, furem, vel iniuriosum adfici supplicio, sacrilegum verò absolui.

A sententia. Sed quid suis vt prætendat flagitijs habere poterit? Iuuitus ad scelera non accessit: sed cùm mala semper in eo mens, malus animus fuerit; non sine multis sed impijs consilijs atque conatibus fores templorum effregit. Iam quali præditum animo censeatis eum, qui Deos immortales, quos omnes creaturæ venerantur ac adorant, contempserit, imò diuina sacra profanando exacerbauerit? quod designare solent qui Bomolochorũ pessimi, nunquam laboribus honestis vt victum acquirerent, operam impenderunt, sed per impias artes atque sacrilegia maluerunt ad diuitiàs peruenire.

Bomolochi.

A digressione coniecturali. Imò natura potentiorem cõsuetudinem asserit. Homines alij qui peccant, maleficij præsentis labem vitæ prioris melius exactæ sanctimonia vel excusare, vel expugnare possunt: at qui tam horrenda crimina committunt in Deos, satis ostendunt sese habere pectora, quæ ab ineunte ætate nulli pietati assueuerunt, sed assiduo criminum vsu tam contaminata sint, vt ad meliorem frugem, si cupiant etiam, non

que

...eant reduci. Lignum enim tortum haud vnquam ...rectum. Et difficile est resistere cōsuetudini, quia ...simulatur naturæ: quam licet expellas furca, tamen ...que recurret. quare nihil iam aliud restare constat, ...am dignum meritis supplicium, vt sic arbor mala semel excidatur, ne malos fructus producere pergat. *Qu. Curt. lib. 5.*

Vnde si cum maximo eiulatu ad pedes vestros sese abiecerit, nihil79 pploratione eius commoueamini oportet, ne crimen impunitum alijs similiter peccandi fenestram aperiat, & inconsulta misericordia vestra Deorum iram in publicæ dispendia calamitatis exacuat. *A misericordiæ exclusione.*

Quòd si leges volunt, vt qui status hominum inquietant, pacemque publicam interturbant, puniantur: quanto magis animaduertendum erit in eos, qui nobis immortales Deos iniquos & hostes faciunt, vt eorum amicitia spoliati, funditus intereamus? *A legitimo.*

Et quid magis æquũ esse poterit, quàm Deos placare, religionem tueri, ædiumque sacrarum expilatores damnare, ac meritis supplicijs adficere? *A iusto.*

Quod si feceritis, Deos placatos habebitis, & Reip. statum longè tranquilliorem atque prosperiorem. Etenim in ijs imperijs feliciter omnia solent succedere, in quibus religio vera conseruata, scelera punita, & ante omnia regnum Dei fuerit quæsitum. *Ab vtili.*

Nec erit, quod vindictæ vestræ iustissimæ impedimento esse possit: neminem enim iste habet, cuius patrocinio nitatur: nec credo fore aliquem, qui cum sit Diuûm contemptor, istum è manibus vestris cupiat eripere, sed potius omnes instabunt & vrgebunt, vt reus omnium suffragijs morti destinatus, meritas pœnas exoluat, ne ex eo conseruato κακῶν ἐσχύρας impendeat. *A possibili.*

Quid igitur moramini? quid cessatis in eo tollendo, *Epilogus.*

do, qui iam pridem omnibus videtur esse damnandus.

Aliud loci communis exemplum, in contumacem aut δύσκολον

Exordium.

Contumacia.

INter varia criminum genera non infimum est contumacia, atque morositas, omnium dissidiorum vberrimus fons & origo.

A contrario.
Glutinamentum.

Morum æqualitas amicitiæ vinculum atque glutinamentum est, vnde natum prouerbium: Aequalitas haud parit bellum. Et obedientia vel sola virtus est, quæ menti cæteras virtutes inserit, insertásque custodit. At morositas, & contumacia pertinax amicorum pacta rescindunt, omnémque concordiam è medio tollunt, vt Pythagoras rectè dixerit, Aequalitatem amicitiæ parentem, & altricem: contrà, inæqualitatem discordiarum, bellorúmque matrem esse.

Ab expositione.

Ab omni mansuetudine & obedientia dyscolus abhorrens, in animum induxit, bene monentibus nunquam obtemperare, neminemque ad honestum vocantem audire. Secum igitur assiduè loquitur, atque exequitur ista: Ego satis sapio, satis est iudicij, vt queam cum alijs certare, imò vincere: nolo alicui morem gerere, cùm longè melius, quàm alij, nouerim, quæ conueniant ætati meæ: nec maximopere alienam sapientiam optarim: valeat monitorum odiosa prudentia; ego, quod mihi visum erit, aggrediar: præceptoribus, cùm se feroces præstiterint, oppedam: quæ vetuêre, faciam, reiectis etiam libris indulgebo genio, pergræcabor indies, & mihi nomen insigne cõparaturus, nocturno tempore veluti grassator aut sicarius in plateis peruagabor, obuiam venientes lacessam, atque prosternam, aut, velut Achil-

les,

les, in fugam compellam, exclamabo etiam, vt Stentora vincere possim,

—— aut propria mercede canoros,
Curetum sonitus, crepitantiaque æra secutus,
Torua Mimallonijs implebo cornua bombis.

Hæccine digna sunt adolescentibus exercitia? Melancholicorum est studijs impallescere, & demorsos sapere vngues.

Graue crimen est ambitio, sed multo grauius obstinacia, & pertinacia procax, quam αὐθαδίαν appellant. Illud subtile malum, secretum virus, & occulta pestis, infestans solos cupidos, quorum animos inuasit. At homo contumax, in peruersa ratione persistens, exemplo pessimo multis est alijs, quos veluti contagione virosa corrumpit, & ad seditionem Reip. perniciem instituit, atque trahit. *A comparatione.*

Nihil habet contumax, quod inflexibili menti prætexat. Facilè, si vellet, bene monentes audire posset: sed peruicax, & obstinatus animus reluctatur, ac veluti asinus calcitrosus reuerberat. Cæterum vt αὐθαρχία μήτηρ τῆς εὐπραξίας, sic inobedientiæ crimen & pertinaciæ scelus omnium in Republ. peruersitatum origo. *A sententia.*

Præsentis criminis pœna remitti posset, sic non turpem ex vita præterita labem, adeóque ἕξιν contraxisset, nec vitium ex praua consuetudine versum esset in naturam, ex cuius genuina malitia nihil, nisi quod Reipub. pestilentissimum, potest enasci. *A digressione coniecturali.*

Quis iudicij tam peruersi vir esse poterit, qui rubo (quod aiunt) arefacto rigidiores atq; præfractiores à meritis pœnis liberatos velit, id effecturus vt omnis bene monentium, ac grauium virorum autoritas in summum adducatur discrimen? *A misericordiæ exclusione.*

Quòd si non in tacta modò, sed in voces etiã petulantiores olim publicè vindicatũ est, vt C. Fundanius *A iusto.*

& Ti-

& Tiberius Sempronius Aediles Appij Cæci filiæ mulctã ob inciuilia verba duntaxat dixerint, vt Gell. lib. 10. cap. 7. quanto æquius erit constringere ac infræne, & coercere pestiferam rebellandi libidinem eius, qui responsator teterrimus oblatratione, factisque suo scelerato omnia ciuilitatis atque pietatis officia tollit?

A legitimo

Quòd si vestrûm nonnulli iudicauerint vitium contumaciæ non capitale crimen esse, arguerint igitur leges iubere, ne maior pœna sit, quàm culpa, Officiorum 3. Non petam vt in reum exampla crudelissimis edatis, sed per νουθεσίαν aut τιμωρίαν occursuri vitijs ita puniatis, vt accepto malo resipiscat, peccandique licentiam cohibeat, atque compescat.

Ab vtili.

Ad crimina leuiora etiam nihil conniuere, sed aliquando ad viuum resecare, quantum in Repub. bonæ frugis afferat, vel cæco manifestum est.

A possibili.

Res ardua non erit, de præsenti reo iudicium, censurámque facere, sola sufficit authoritas vestra, quia nullis in hoc negotio perficiendo copijs auxiliaribus opus habituri estis, cùm vel solo nutu confundere possitis, cùmque nemo sit, qui cupiat illi subuenire.

Ab euenturo.

Si præsentis peccati scelus reliqueritis impunitum, multos habebitis ad idem flagitiũ alacriores factos, quos adhuc expectatio iudicij vestri remoratur.

Aliud loci communis exemplum, In auarum: cuius exordium.

Vetus dictum est, Iudices, auarũ, nisi cùm moriatur, nihil rectè facere. quod vel solum vobis persuadere poterit, vt hunc hominem, ipsam auaritiam, si non capitali pœna adficere, saltem extra patriam aliquò, vnde ad nos, vel contagio, vel hominis fama non possit accedere statuatis ablegare.

Admo-

Admodum bene ac prudenter olim Romani ſapientes instituerunt, vt in Aegei maris inſulam Gyaros noxij deportarentur, ne laceſſerent, ac diuexarent innocentes, pauperum ſudores, atque ſanguinem hauriendo. Contrà, vos perperam ac imprudenter feceritis, ſi hunc reum in patria reliqueritis, & non potius hominem peſtiferum & iniurium ex hominum communitate exterminaueritis, ne eius præſentia perniciosa miseri ciues non modò violentur, ſed etiã perdantur. Vniuerſum enim mortalium genus deuorare, & omnibus, vt ſibi ſolis proſint, eſſe maximo detrimento ſolent auari, per omne genus iniuriarum ſuos explendo loculos, alienos expilando. *A contrario.* *Deuoratur is, inquit Quint. lib. 6. ca. 8. cuius patrimonium consumitur.*

Cuius rei gratia ſecum animo reuoluere ſolitus: quorſum virtutes? quorſum probitas? quæ laudatur quidem, ſed alget. Vnicum ego pecuniæ ſtudiũ amplectar. Hæc rerum omnium Regina, donat formã, nobilitatem, vxorem locupletem. Huic obediunt omnia, hac vel Dij capiuntur. In precio preciũ nunc eſt, dat cenſus honores, qui diuitijs parantur. Has igitur conſecutus ego, omnibus (qui nunc quæſtus vberrimus) aſſentabor, defraudabo, terminos proximi transferam, furabor, rapiam, nihil vel Deos, vel homines curaturus. *Ab expositione.*

Luxurioſa quidem res eſt vinum, & tumultuoſa ebrietas, ſed longè nocentior auaritia fuerit, qua nihil ſceleſtius eſſe Rex ſapientiſſimus Salomon aſſerit. Et quo liberalitas gratior, omniúmque ſtudioſorum encomijs celebratur atque laudatur magis, tanto deteſtabilior auarus eſt, qui non amicis, non patriæ, non reliquis omnibus, ſed ſibi ſoli natus, quaſi hominis portentum viuit; ſe ſolum paſcit, &, horrendum dictu, nunquam ſatiatur, quemadmodum infernus, & perditio non replentur. Prouerb. 28. *A comparatione.*

Ebrius poſt factum agnoſcit delictum, ac pœnitentiam *A ſententia.*

tentiam agit: homicida in furoris vim ac iram tra-fert crimen & factis maleficium assignat. Et vterq; nō semper, sed rarò & casu quodam & inuiti peccant. At auarus nihil habet, quo noxium repurget animi, cùm auaritia penitus insita permanet in venas, & in-imis pectoribus inhæreat, vt auelli non possit, nullum relinquens pœnitentiæ locum, nullámque de hominum genere bene merendi facultatem.

A coniecturali digressione.

Præteritæ vitæ sanctitas alijs sæpe reis non vulga-rem apud Iudices æquos beneuolentiam concilia-: verùm si totam huius rei vitam ad amussim excus-seritis, ipsissimam inuenietis αὐγειν βασανίας, monstri non vna graui correptione vel supplicio dignum.

A misericordiæ exclusione, atque iusto.

Quare neminem arbitror fore tam stolidum, qui huius rei misereſcat. Familiam, quam sui similima-habet, ad pedes fortasse vestros prouoluturam vide-bitis: sed vos legū & iustitiæ ratio magis permoue-, quàm iniqua sceleratorum hominum hypocrisis, & ipsissimæ Crocodili lachrymæ.

A legitimo.

Cùm leges Reipub. gratia conseruandæ iubeant insontes animaduertere, non illegitimum fuerit, im-iustissimum, acriter hunc reum à vobis castigari, v-procul ablegari, cùm nihil eò scelestius, vt dixi, re-periatur.

Ab honesto & possibili.

Quo facto nihil officio vestro dignius effeceritis. Nec quod iudicium vestrum posit remorari, videt-nam, modò volueritis, dictum ac factum reddetis.

Ab vtili.

Duplicem inde Reipublicæ commoditatem pro-manaturam experiemini. Primum Iudices integri, te-terrima peste Rempublicam liberasse prædicabimini. Deinde prudenter effecisse, vt præsentis rei supplici-deterriti reliqui, ad consimile maleficium non faci-sint accessuri.

Epilogus.

Plura dicere non arbitror operæ pretium, cùm ip-satis intelligatis, non leuibus pœnis afficiendum au-

ru-

um, cùm eò nihil sit in Republica pestilentius, atque magis perniciosum.

De laude, quæ ἐγκώμιον Græcè dicitur.

Cap. VIII.

Laus est Oratio, bona alicuius enumerans.

Proprium est laudis res amplificare & ornare. Quint. lib. 3. cap. 7.

Laudandæ verò sunt:
- Personæ, vt Thucydides, aut Demosthenes.
- Res, vt Iustitia, aut Temperantia.
- Tempora, vt ver, æstas.
- Loci, vt portus, horti.
- Ratione carentia animalia, vt equus, aut bos.
- Plantæ, vt vitis, aut oliua.

Laudamus verò & communiter & singulatim. Cōmuniter, vt omnes simul Athenienses. Singulatim, vt Atheniensem virum aliquem. Hæc verò diuisio est ...is.

Dispones autem ipsam hoc pacto:

Primùm prooemion pro qualitate rei pones.

Deinde subijcies genus, quod diuiditur in:
- Gentem,
- Patriam,
- Maiores,
- Patres.

Pòst educationem explicabis: quæ continetur:
- Institutione,
- Arte,
- Legibus.

Hinc

Hinc subdes præcipuum laudum omnium caput, res gestas, quas diuides in ea quæ sunt
- Animi, vt quæ fortitudinis [illegible] quæ prudentiæ.
- Corporis, vt pulchritudinem, [illegible] citatem, robur.
- Fortunæ, vt principatum, pot[illegible] am, diuitias, amicos.

Comparationis exercitatio duplicat materiam: & virtutũ vitiorúmque nõ tantum naturam, sed etiam modũ tractat. Quin. lib. 2. cap. 4.

Addes deinde comparationem, qua id quod l[illegible] datur, alteri collatum tollatur in maius. Postremò [illegible] pilogo, qui precationi similior sit, concludes.

Exemplum in Thucydidis laudationem.

AEquum est eos, qui vtilia nobis adinuenêre, [illegible] ipsorum inuentis ornare, laudibus prosequi, [illegible] quod ab illis est proditum, iisdem quóque ceu auct[illegible] ribus cum gratia reponere, acceptúmque refer[illegible] Non igitur iniuria Thucydides oratione mihi ce[illegible] brandus est, qui ipsis plurimum attulerit ornamen[illegible] Omnes enim de aliqua humanarum rerum parte b[illegible] ne meritos decet venerari: Thucydidẽ verò cò [illegible] gis, quòd pulcherrimo omnium illustrando, cura[illegible] suam impendit. Neque enim quicquam eloquen[illegible] pulchrius: neque Thucydide quenquam bene d[illegible] cendi gloria præstantiorem inuenire est.

A Patria. Athenas inuentrices & altrices bonarũ artium vocat Cic.

Nactus autem Thucydides eam est patriam qu[illegible] & vitam pariter sibi, & eruditionem præberet. Ne[illegible] que enim in alio loco natus est, quàm vnde omn[illegible] bene dicendi ratio profluxit, originémque vitæ so[illegible] titus Athenis.

Reges generis sui habuit auctores. Itaque ab [illegible] tima protinus origine, clariore maiorum fortu[illegible]

est illustratus. Vtraque ergo habens & generis amplitudinem & ciuitatis statum popularem, quo clarior vtrinque fieret, est ab vtroque adiutus. Etenim ne ad iniustas opes, potentiámque delaberetur, æqualitate legum prohibitus est, néue in obscura reliquæ plebis vilitate delitesceret, felicitatis genere est consecutus.

Talibus igitur procreatus parentibus, in Republica Atheniensium, intérque leges educatur, quas certe optimas esse vitæ magistras in confesso est. Inter leges autem armáque viuere instituens, eruditioni simulatque rei militari operam dare decreuit, neque studia armis deferens, neque arma (vt præcipuam prudentiæ partem) relinquens, vnóque conatu duarum diuersarum artium curam habebat, coniungens ingenio pariter ea, quæ natura sunt separata. *Ab educatione.* *Leges vitæ optimæ magistræ.*

Vt tandem ad virile peruenit robur, occasioné quæsiuit proferendis eis quæ pulchrè fuerat in ætate meditatus. Nec defuit casus, bellúmque protinus est ortum, ipséque res ab vniuersa Græcia literis complexus posteritati mandauit, conseruator eorum, & velut restaurator, quæ bellorum deleuit iniuria. Nec passus est, quod quisque gessit, temporum situ aboleri. Ex ipso ergo cognoscitur captam esse Platæam, scitur Atticam esse vastatam, tenetur Atheniensium classibus Peloponnesi oras esse nauigatas, certatum esse nauali prælio apud Naupoctum, non est nos Thucydides id passus latêre. Lesbũ ab Atheniensibus esse captam, id quoque ab ipso indicatur: cum Ambraciotis pugnatum esse, hoc & ne diuturnitas aboleret, effecit. Iudicium Lacedæmoniorum non ignoratur. Sphacteria & Pylos ingentes Atheniensium labores non latent. Concionantur Corcyræi Athenis, Corinthij ipsis contradicunt. Æginates, vt Athenienses accusent, Lacedæmona proficiscuntur. *A rebus gestis.*

Iam verò à belli concilio Lacedæmonios Archidamus absterrens, contra Steneleidas ad bellum suscipiendum impellens, Ad hæc Pericles legationem Laconicam contemnens, neque passus deficere animo propter pestilentiam Athenienses. Cuncta hæc Thucydidis opera, ingenioque in omne æuum ab obliuione vindicantur.

A comparatione. *Herodoti & Thucydidis comparationẽ pulcherrimam vide apud Qu. lib. 10. c. 1.*

Quis autem Herodotum illi comparauerit? Ille enim ad voluptatem legentium scripsit, hic omnia e rebus ipsis, atque veritate deprompsit. Quanto vero quod ad alienam fit gratiam, infra id est quod fit ad veritatem, tanto post se Thucydides Herodotum relinquit.

Epilogus.

Erant alia quoque permulta, quæ de Thucydide dicerentur, nisi, quò minus omnia diceremus, laudum suarum nobis obstaret multitudo.

ALIVD EXEMPLVM.

Laus sapientiæ.

PROOEMIVM.

SApientiam adipisci felicitatis est: laudare autem pro dignitate ipsam maius est, quàm vt nostris viribus adsequi possimus. Tantum enim illi superest gloriæ, vt commune quoddam Deorum immortalium bonũ esse credatur. Cùm enim Deorum vnusquisq; velut descriptã officij sui tueatur partem, Iuno nuptijs præsit, bellis Mars cum Pallade, Vulcanus inter ignes fabrileis suas exerceat parteis, ducat Neptunus nauigantes, & quisq; alius aliud sibi vendicet, sapientiã in cõmune sibi asserũt omnes, præcipuè verò præ omnibus Iupiter, quanto reliquis maior est, tanto omnium quoque sapientissimus æstimatur.

A genere.

Vnáq; sapientia est, quæ vel maximè æternã loqui præstat potestatem. Et dij quidem natiuam ip-

sa-

ſam cognatamque ſibi habent, munere autem ipſorum in terras quoque delata eſt, & Deorũ filij ſapientia ſua maximam humanæ vitæ vtilitatem attulerunt. Quapropter poetæ laudem merentur, qui Palamedem & Neſtorem, & ſi quis alius ſapiens olim fuiſſe canitur, Deorum fuiſſe filios tradiderunt. Non quidem illi vano commento Deorum naturam velut permutare conati, quam ne Dij quidem ipſi permutare poſſent, ſed generis permixtione communicationem indicantes virtutis, vt qui diuina quadam cæteris admiratione præſtarent, Deorum filij crederentur. Nec immeritò illorum in Deos referebant genus, quorum ſapientia maior, quàm humana, originem videbatur adfirmare diuinam.

Vt Herculē, Minoa, Perſeū, & reliquos.

Sola autem ipſa vtroque rerum ſtatu æquas habet rerum vires. Nam reliquarum alia bello ſolùm probantur, alia laudamus in pace. Sapientia verò præcipua eſt vtriuſque temporis moderatrix. Sic in bello verſatur, tanquam prorſus artiũ pacis ignara, ſic pacem continet, tanquam nunquam agitata ſtrepitu bellorum. Denique tam apertè vtriq; ſeſe accommodat, vt in vtro horũ æſtimes, ei ſoli videatur eſse dicata. Fert pacis temporibus leges, & omni tranquillitatis vtitur more: in bello verò victoriã præbet. Neque armis ſolũ ſuperiorem facit, ſed in concionibus quoq; præſtat inuictum. Itaq; et inter bellantes, & inter pacatos ſola præcellit, primáſque ſibi vendicat ſapientia. Sola quoq; diuinitatis proximè exprimit ſimilitudinem: ſola enim, velut Deus, futura proſpicit. Quin ipſa quoque terram agricolis attribuit: nauigantibus aſſignauit mare, adeo non fruges colligere ſine ſapientia, non nauim, niſi ſapientis gubernatoris præſidio freti, aſcendere auderemus. Itaq; quicquid exhibet mare, quicquid hominum vſibus terra profert, meritò ſapientiæ munus cuncta cenſentur.

A ſapiētiæ effectis.

Ne cœlum quidem, & si quid in ipso latet, dimi in occulto, quantum solis se porrigit ambitus, qu spatium stellarum vnaquæque circunscribit, ipsa pe uestigauit. Despexit intra terras etiam, & quo pa vita defuncti agemus, ipsa nobis aperuit. Troi quam capere temporis diuturnitas non potuit, sa entiæ astus subegit, & vnius consilium adepta, v uersam Persarum potentiam dissoluit. Cyclopis oc lus erutus est prudenti Vlyssis inuento, sicque qu quid est, quo quisquam vincat, ab ipsa sapientia d riuat.

A comparatione.

Quis ergo ipsi fortitudinē comparasse velit, cu quicquid viribus fieri possit, ipsa etiam sapientia pr stet? Adeoque si ipsam fortitudini ademeris, po fortitudo culpanda videatur.

Epilogus.

Erant & multa alia, quæ de sapientia dicere nisi maiora essent, quàm quæ posset modica ora complecti.

SCHOLIA.

L*Aus, &c.* Alij laudationem vocant, hoc est, or tionem bona exprimentem quæ alicui insu Ἐγκώμιον Græcè appellatur, quod iuxta Aphtho sententiam dictum eo quòd ἐν κώμαις, id est, in antiquitus canebant. Nam antiqui κώμας angipor dicebant. Differt ab hymno & Epæno, quòd hy nus Deorum sit, encomion verò mortalium: pr terea Epænus paucis verbis fit. Encomion autem cundum Rhetoricæ artem profertur. Postremò cu in loco cōmuni quoque laus sit, hoc differunt, qu in loco communi pro viro forti dicentes, eo cons dicimus, vt præmium petamus: Laus autem pe virtutis testimonium, vt ait Priscianus.

Laudandæ sunt, &c. Porrò præterita, instantia atque adeò omnia, quæ nunc laudamus, nunc co

ituperamus, res sunt omnis generis, quæ aut cerni angíque, vt homo, equus, vrbs, flumen: aut animo ntellectuque cognosci, atque percipi possint, vt faa dictaque. Virtutum item vitiorumque, tum artium varia genera, vt prudentia, iustitia, fortitulo, temperantia, eloquentia, medicina, architectua, scientia rei militaris, aliáque id genus multa. Vitia autem quæ sint, hinc cognosci facilè possunt, nèe iniustitia, luxuria, inuidia, &c. Ipsius autem Dei aus (quanquam quid huic aut nostra laude accedat, ut vituperio adimatur, non video) tota huc pertinet. Rerum autem, quæ cerni tangíque possunt, primas artes homines tenent, qui cùm cæteris animantibus rutis rebúsque mutis ratione & sermone, tum mulis aliis animi naturæque dotibus antecellant, laudem mprimis sibi vendicant. Laudamus igitur præcipuè ersonas, vrbes, portus, loca, & his similia: præclaè item facta dictáque, quæ cum virtutibus coniuna, atque inde orta esse constat. Iam & iuxta virtutes rtésque aut in certis hominibus, aut seorsum suis ipis laudibus exornamus.

Res, &c. Vt Erasmus laudauit Moriam. Et ad ingenij vires periclitandas, artemq; ostentandam Phaorinus laudauit quartanam febrim. Eum enim constantiùs valiturum, qui febri liberatus vires integras ecuperauerit, laudauit etiam Thersitem. Cuius meminit Gell. li. 17. c. 12. Et Politianus in Epistolis.

Loci, &c. Vt Baiæ, Tempe.

Portus, &c. Vt in Liguria Lunæ, vel Carthaginiensium. Cuius meminit Virgilius in 1. Item laudari oterit Stoa porticus Atheniensis, Pœcile ex varietate picturæ dicta, in qua Zeno philosophus discipulos docebat, vnde & secta Stoica. Item Aulis Bœotiæ, cuius meminit Ouidius 12. Metamorph.

Horti, &c. Vt Adonidis, qui prouerbio locum fecerunt.

cerunt. Item Hesperidum, quos amœnissimos Aphrica fuisse memorauit. Item Senecæ prædi[ti] horti, vt ait Iuuenalis Satyr. 10. Item Alcinoi syl[uæ] quarum Virgilius Georgicorum 2. meminit. Ite[m]

Adeste Musæ, maximi proles Iouis:
Laudes feracis prædicemus hortuli,
Hortus salubres corpori præbet cibos, &c.

Equus, &c. Equos laudare poterimus, vt Pollu[cis] equum Cyllarum, & Graij quorum meminere p[oe]tæ, vt ait Virgilius Georgicorum 3. Item Buceph[a]lum Alexandri, de quo Gellius lib. 5. cap. 2. It[em] Solis equos, &c.

Bos, &c. Virgilius in Georgicis:

—— Optima toruæ
Forma bouis cui turpe caput, cui plurima ceruix,
Et crurum tenus à mento palearia pendent:
Tum longo nullus lateri modus: omnia magna,
Pes etiam & camuris hirtæ sub cornibus aures.

Bos pulcher.

Vitis, &c. Vt Thasiæ vites, sunt & Mareotides [al]bæ, Vt ait Virgilius. Vide Plinium lib. 14. cap. 3.

Olea, &c. Quæ laudari poterit ab inuentrice M[i]nerua, & quod signum fuerit pacis. Vnde Virgil[ius] in 7.

Ad mœnia Regis
Ire iubet, ramis velatos Palladis omnes.

Item: Brassicam laudat Cato, maluam & Alb[i]cum Hesiodus.

Subijcies genus, &c. Sunt qui hoc loco iubeant [ad]denda esse ea, quæ natiuitatem vel miracula, vel pr[o]digia præcesserunt: vt si laudaturus Scipionem dic[as] in matris cubiculo anguem visum, vnde concept[us] & Iouis ille filius fuerit creditus, cuius meminit [Si]lius libr. 6. belli Punici. Item in encomio Hect[oris] recenseas facem, qua prædixerit incendium, & e[x]

di

lium Troianum. Item, quid natis euenerit enumeres, vt Midæ formicas, apes Platonis. Valerius lib. 1. cap. 6.

De laudibus ductis ab animi, corporis, atque fortunæ bonis, ex Bucoldiano.

LAVS HOMINIS A FORTVNIS.

De fortunis, quæ externa bona sunt, subinde nobis est dicendum. Hæ autem quantæ sint, quot numero prædia, quo sita in loco, quo tempore, siue dono data, siue suorum testamento legata, parentibúsue relicta acceperit, emeritue, ex adiunctorum loco narrandum locupletandúmque erit. Deinde ex descriptionis loco situm prædiorum, atque hortorũ ad flumina, seu fontes, & factas hîc ad voluptatem structuras pluribus licet verbis depingas: quemadmodum Homerus Alcinoi hortos: & maximè si is, quem laudas, Princeps sit, vrbésque, in quas imperium habet, describas. Quin & huius fortunas cum aliorum facultatibus conferendo, ex comparatorum loco mirè locupletabitur oratio: ostendoque, aut genere, numero, fertilitatéque maiores amplioresque putandas, aut situ ad flumina, seu fontes, rebúsque manufactis, atque ad voluptatem structuris iucundiores amœnioresque. Quòd si verò eorum, quibuscum nostras conferimus, omnium iudicio amplissimas esse copias constiterit, pares ostendisse contenti esse possumus. Spectandum etiam, atque cum materia deliberandum, ecqua & à dissimili contrarijsque copia peti possit. A dissimili hoc pacto: nostra prædia esse, agrosque suburbanos, vnde certus ferè quotannis fructus redeat: illos non

Hominis laus.

Aduertendum, fortunæ, corporisque bona non ideo laudari, quòd quis habuerit ea, sed quòd ijs nõ fuerit indignus.

non modò longiùs domo, sed & aliena in ditione sitos, ijsque expositos fluminibus, quæ sæpius inundando sata omnia obruant, atque conuellant. A contrarijs, nostros flumina fontesque irrigando agrorum vtilitatem adferre maximam: illis in sata erumpendo, eademque conuellendo incommodum adducere summum: huic aquarum cursum prodesse: illis eundem ipsum obesse: huic voluptatem adferre, illis mœrorem tristitiamque dare: huic vel exorto bello omnem ex agris fructum redire, illis nullum: huius prædia vrbis horreum alimentumque in hostes esse, illorum contrà hostium in vrbem: his patriam defendi, illis oppugnari. Quòd si verò principem laudandum suscipias, potentiámque eius, gentis suæ, vrbiúmque genere & numero prædices, quo res maior illustriórque fuerit, hoc magis his ex locis contendas.

Quæ corporis bona in homine ex locis amplificandi ratio sit.

HActenus de externis bonis eius quē laudamus: quæ quidem pro personarū varietate alia atque alia existunt: quæ persequi, cùm infinitum, tum minùs fructuosum foret. Quare ad fontes ipsos ducere consilium fuit vsumque locorum in ijs, quæ omnibus communia sunt laudemque merentur, monstrare, vt horum vsu cognito, pro causæ conditione, quitam quisque velit moram vbique facere in augendo possit. Corporis autem bona esse diximus, staturam, figuramque corporis: valetudinem, roburque: ipsam denique formam. Hæc quanquam leuiora sunt, suam tamen laudem merentur, certáque interim animorum indicia esse solent. Vnde Homerus cùm in Thersite garrulitatem animiq; vitium nobis depingere vellet, nescio quo modo non tam malefacta, quàm

Vide Qui. dict. loc. li. 7. cap. 7.

corpori

rporis deformitatem vitiáque explicando vitiosissi-num ipsum introduxerit. Idem staturam grandi-tem, roburque in principibus magnopere prædi-t, vt qui Agamemnoni staturam magnam, cui ma-stas inesset regia tribuit, Vlissem illo quidem mi-orem sed latissimis humeris & pectore describit. mverò Aiacem illum non ambobus modò his, l cæteris Achiuis omnibus corporis statura & ro-ore antecellentem introduxit. Nec noster Home-s hanc in suis laudem neglexit: qui cum & in cæ-ris, tum maximè in Aenea & Turno principibus rporis dona laudat. Et Dareta cùm alta statura, la-ssimisque humeris, quod certum virium argumen-m esse solet, in singulare certamen produxisset, e-s tamen antagonistam Entellum vel senem, mag-itudine corporis viribúsque adeo superiorem facit, t illum non secus ac qui frustra vrbem, aut castellum ppugnet, hunc temerè infœliciterque aggressum icat. Forma plus laudis meretur: præsertim in prin-ipibus viris grauitas oris, maiestasque in vultu: hæc n primis pondus orationi autoritatemque tribuit: ntúmque in animis Gallorum hostiũ valuisse Ti-us Liuius scriptum reliquit, vt cùm vrbe capta, auidi rædæ in principum atria irruerent, cernerentq; hos um ornatu habitúque paulo humano augustiore, um maximè oris grauitate atque maiestate Dijs si-nillimos, domi sedentes, ante horum ora, sicuti de-rum simulacra, velut venerabundi constiterint: ni-ilque in hos ferro grauius facturi fuerint, nisi M. Pa-yrius principum vnus prior iram mouisset. Atqui & inc augendi modum, vsumque locorum explice-nus. Staturam, robur corporis, orísque decus quan-um sit, vbi ab adiunctis satis expresserimus, à causis & euentis deinde dilatemus. Fuisse huius maiores, homines cùm insigni statura & robore, tum quadam mode-

modestia orísque grauitate præditos semperque operam dedisse hunc, vt quæ à natura ad sui nominis dignitatem amplitudinémque acceperit, certa viuendi ratione aleret proueheretque, nulla vt Venus, Bacchúsque immoderatior corporis vires vigoremque auferret. Quare ea iam valetudine esse, vt nulla corporis imbecillitas obsit, quo minùs in rebus cũ grauitate agendis suo, amicorum, & Reipubl. tempori seruiat. Quinetiam comparatione rem extendas, si cum alijs amplissimis hominibus conferas, ostendásque in hoc nostro aut similitudinem aut excessum esse, aut etiam dissimilitudinem: si aut proceritate, ipsoque robore, & valetudine, aut ipsius vultus grauitate, maiestateque multis partibus sit superior.

Quæ ratio animi bona ex locis amplificandi.

Idē Quint. lib.3.cap.7. Vtra sit autem harum via vtilior, inquit cum materia deliberabimus: dum sciamus gratiora esse audientibus, quæ solus quis, aut primus aut certè cum paucis fuisse dicetur.

REstant animi bona, quæ vt cuiusq; propria sunt, ita præ cæteris laudem mereri suo iure maximè solent. Hæc laudandi duplex via est: aut enim ad sua virtutum genera, vt suprà visum est, quæque referentur: sua prudentiæ, iustitiæ, fortitudini, & temperantiæ tribuendo facta: aut, quod non minus commodè fiet, temporum seruabitur ordo. Itaque dicendum, quî pueritiam adolescentiamque transegerit, quæ sequutus studia: quantúmque in ijs & quã breui sit assequutus. Atque hic, si fortè insigne ingenij specimen indolísque haud vulgaris bonitas eluxerit, pluribus erit verbis extollendum: quo videlicet tempore, quo in loco, apud quos, qua in re, alijsque id genus additis circumstantijs, quas adiunctorũ locus suppeditat. Quòd si fortè operæpretium videatur, & hæc ipsa per plures ducendo locos plurimùm extendas. Aetate autem iam magis inualescente, si qua scripta honesti sui studij, voluntatísque testimonia

luce

lucem dedit, primùm qualia quantaque ipſa ſint, narrandum, quantuſque inde ad plures fructus redeat. Quæ item ſeu doctorum, ſeu multitudinis, ſeu vniuerſorum de ijs teſtimonia iudiciaq; exiſtant. Quæ vbi ex adiunctorum teſtimoniorumque loco, quem eundem eſſe diximus, proſequutus fueris, à cauſis ſubinde augebis: quòd à multis magnique nominis hominibus ſiue rogatus, ſiue vltrò iuuandi ſtudio ad ſcribendũ ſe contulerit. Ab euentis: non modò hominum de ſe expectationi reſpondiſse ſed & viciſſe: nec in vna atque altera, ſed in pluribus nationibus ipſius ſcripta legi, laudaríque. Atque hîc & enarrandum, quorum expectatione maiora emiſerit, quibuſque in prouincijs plurimùm probentur. Iam verò & huius cum probatis magnorum autorum ſcriptis conferas: oſtendaſque potiora multo, glarioraque hominum conſecuta eſſe iudicia: aut maximis ſummorum autorum monumentis paria eſſe, atque iudicari. A diſſimili etiam amplifices: ſi in ijs, quibuſcum conferes ſcriptis, diſſimilitudinem eſſe oſtendas: vt ſi Hippocratis & Galeni medicorum opera, cum Pauli Pomponij Iureconſultorum ſcriptis conferas: illos rerum naturalium, hos ciuilium, ſcientiam tradidiſſe: illos de vita, hos de fortunis ſolicitis bene conſuluiſſe: illos præcepta dediſſe ne morbus vincat, & æger moriatur: hos ne auarus triumphet, & ſuum alteri eripiat: denique illos cauiſſe ne ipſa præmaturè vita, hos ne ſua cuique res iniuſtè auferatur. Hinc mirè Cicero non ſine delectatione corpus orationis auxit, diſſimilitudinem ſtudiorũ Murenæ & Sulpicij pluribus verbis explicando. Hunc in modũ ſingula quidẽ tam domeſtica quã publica facta, quæ laudanda videbuntur, ſeruato temporis ordine, enarranda amplificandaq; erũt, qua ratione domi vixerit, liberoſq; educarit, ad quæ ſtudia inierit,

libera-

liberaliterque aluerit, quos in viros aut abierint, aut se euasuros certam de se spem patri patriæque præbuerint. Quæ si persequaris omnia, ducasq; per locos, incrementum res ipsa sumet maximum. Iam & quid commodi ipse siue re operaque, siue consilio Reipubl. præstiterit. Quale est, si dum aliquando, vt sæpe, maximis de rebus bene Reip. consulendú fuit, inopsque consilij multitudo ea facili momento sequenda putasset, quæ probata Reipub. statum euersura penitus fuissent, hunc in concionem prodijsse dicas: & prudenti oratione, quæ ex his aut illis inceptis commoda, malaúe Reipub. impenderent, edocuisse, eaque suscipienda persuasisse, quæ cùm singulis tranquillitatem, vtilitatemque, tum vniuersis nomen, gloriamque attulerunt. Atque hæc aperienda, pluribusque verbis ex locis alijs atque alijs explicanda erunt, quæ res ad ita consulendum animum potissimum impulerit: quæ si honesta, vtilisque fuit, euenta votis respondisse pulchrum erit. Quanta autem gloria emolumentaque inde Reipub. euenerint, quis item ad consultorem fructus honosque ab vniuersis vicissim redierit, copiosè erit exponendú. Postremò comparationibus rem extendas: cum vrbis conditoribus, aut munitoribus huius factum cóferendo, & aut maius, aut simile, dissimileq; ostendendo. Illos vrbem quidem condidisse, hunc conditam prudentia sua ab exitio cóseruasse: illos partim fundamenta iecisse, partim mœnia turresque, in hostes propugnacula non sine summis oppidanorum impensis laboribusque altius eduxisse: hunc vnum ipsa modò ratione consilioque, non mœnia solùm, vrbémque, sed & fortunas omnium, vitamque seruasse. Quantum etiam ciues grati vicissim posteà huic honorem, gratiamque habuerint, cum ijs conferas licet, quibus ob præclarissima in Rempublicam merita non

non ingrati extiterunt: doceásque, aut maiora, aut paria huic contigisse omnia. Quòd si verò is, quem laudas princeps sit, exercitúmque duxit, præterquàm quòd ex his locis omnibus, ab adiunctis quæ latè patent, passimque vsui sunt, à testimonijs, à causis, ab euentis, ex comparatione maiorum, minorum, à simili, à dissimili, à contrarijs copiam petas, etiam à descriptionis loco amplifices maximè: cùm aut stratagemata genusque militum, & armorum, aut vrbes, quas cepit, regionesque & gentes, mores, aliaque id genus suo quæque loco describas. Porrò cùm temporis hic seruandus sit ordo, danda est opera, vt leuiora aut omittamus, aut paucis perstringamus. Quæ verò magna sunt, & prudenter, & iustè, & fortiter, modesteque facta, laudemque in animis hominum maximam merentur, per plures ducenda locos, plurimumque dilatanda erunt. Quæ autem laudari facta oporteat, horumque numerum, personæ, quas laudandas suscipies, secum adferent, in quibus singulis augendis, cognitis his locis, quantum ipse voles, moram trahas.

Vt ea ex locis augenda, quæ post mortem acciderunt.

CVm igitur hunc in modū, quæ toto vitæ cursu rectè fecit, verbis extuleris, dilataueris que, non negligēdū quomodo excesserit è viuis, & quæ, vita iam defuncto, virtutis ergô magna acciderunt. Nam cùm magnis viris, dum vita manet, laudemque sequentibus, comes sit inuidia, fit, vt morte iam sublata, ereptisque quos nocitura sequitur, sese auertat, patiaturque mortuis, quem viuis noluit, suum honorem deferri. Quare si & huic vita defuncto, aut tumba publicè magnificentiùs sit extructa, aut statua erecta, aut denique quotannis ad sempiternam huius memoriam,

am, rerumq; ab ipſo geſtarum, aliquid ſtatis die fiat, quanta hæc ſint, quo tempore fiant, quo in loco á quibus, quantis impenſis, quanto ſtudio, aliiſque genus explicatis circumſtantijs, quarum adiunct rum locus nos admonet, copioſè erit exponend A cauſis item & hæc ſi voles, amplifices: quæ ipſ in Remp. merita conſtent: cur tantum vel mor honorem conſtituerint. Ab euentis hic nihil ſum cùm explicata, ex adiunctorũ loco cauſis ſuas pr ceſſerint, niſi propterea hæc defuncto contigiſſe d cas, vt, ſtatuto præclarè factis ſummo honore, pl res ad imitandum pellicerentur, exponaſque ea it ex ſententia eueniſſe: pluresque, honoris præmi incitatos, ipſam virtutem ſequendo, nominis im mortalitatem venari. Quin etiam ex comparation loco locupletari res poteſt maximè: ſi virtutis præ mia, monumentaque huic poſt mortem conſtitu cum Regum parentationibus funebribuſq; honori bus conferas, atq; oſtendas ſtudio hominũ vltrò ha præſtantium illos ſuperaſſe: rerum autem magnifi centia æquaſſe. A diſſimili itẽ, illis à regijs, regiaq; pecunia funebria magnificentius adornata: huic ab v niuerſo populo, æreq; publico, ſplendidè inſtructa: illis, quia Reges vixerunt, mortuiq; ſunt: huic, quod patriæ conſeruator extitit, mortuuſq; ſit, habitus e honos: illis, ne regium nomen leue in animis vulg putaretur: huic, ne ſua virtuti præmia deeſſe videre tur. A contrarijs: Illos ſubditi maximè oderunt, hu ſui ſummo honore proſequuti ſunt: illos noua con ſtituendo vectigalia, annonam, victumq; commun aggrauaſſe agnoſcunt, hunc virtute, prudentiq; con ſilio plurimùm leuaſſe intelligunt: illos viuos Ty rannos execrati ſunt, hunc patriæ patrem conſeru toremq; appellantes amplexi ſunt: Illos poſt mor tem, vel ab alijs honorari ægrè ferentes, quantũ i

Laus hominum in tria tempora diuiditur: in tẽpus quod ante eos fuit, quo ipſi vixerunt, & quod fatum eorum eſt ſecutum. Quin. lib. 3. cap. 7.

ſtu

positum potestate impediuerunt, hunc contrà vniuersi æquali studio summis honoribus vltrò afferunt. Quæ ratio sit personas laudandi, ab externis corporis, animiq; bonis, atque adeò ab ijs quæ has tempore antecedunt, simul iuncta, & pòst insecuta sunt, ostendimus. Antecedunt autem homines tempore, patria, parentes: cum ijs coniuncta sunt, fortunæ, corporis, animique bona omnia: pòst autem insecuta sunt, habiti post mortem honores, præclaraque de ijs hominum iudicia. Qua autem via singula locis copiosè instrui, augerique possint, vtcunque aperuimus, non quidem eo consilio, quòd tantā copiam, quanquam paucis rem perstrinximus, in cuiusuis hominis laudē (quis enim finis?) temerè adhibendam putemus: sed vt monstrato locorum vsu pro causæ conditione, quantam quisq; inde velit copiam peteret. Neq; enim hic cuiquam, quid fieri debeat, præscribemus, sed quid possit.

Eadem quæ laudandi & vituperandi hominis ratio.

Porrò vituperandi quæ ratio sit, hinc facilè intelligi potest. Siquidem idem ordo, eademque per omnia via in vituperandis externis corporis, animiq; bonis erit sequenda. Patriam igitur parentesq; bonos fuisse, atque inde degenerasse, patrimoniumque dilapidasse, * tam vitium, dedecusq; erit quā cui hæc obtigerunt. In cörpore autē si qua sit deformitas, vt in Thersite, suis erit verbis exaggeranda: si forma, viribusq; male vsum fuisse, odio, dedecorique erit magno. Ab animo autem profecta vitia, flagitiaque, seruato temporis ordine, nisi in sua vitiorum genera spargere quæque mauis perpetua oratione, quod in L. Pisone facit Cicero, erunt explicanda, atq; exaggeranda. Quòd si fortè & iam vita defunctis

* *Vt Catilina.*

Hac in re idē præceptum, quod in laudatione seruandum.

functis

functis aliquid accidit, quo turpitudo odiumque augeatur, non erit silentio prætermittendum. Singula autem eadem ratione, qua superiora ex locis augenda amplificandaque erunt.

Postremò epilogum, &c. Sunt qui prætermittenda esse tradant vitæ modum, item mortis qualitatem, item quæ mortem sint consecuta, vt communem luctum, honores, exequias, statuas, sepulturam magnificam.

Dispositio laudis tetrastico comprehensa.

Principium sequitur genus, vt gens, natio, patre;
Vita micans studijs legibus atque bonis.
Res gestas animus, corpus, fortuna ministrant.
Comparat in maius, votaque finis habet.

Thucydide quantum delectatus Demosth. Offic. 1.

Thucydides, &c. Hic (vt ait Cicero de claris Oratoribus) erat Atheniensis summo loco natus, summusque vir, qui ad Olorum Thraciæ Regem, cuius progenitorem suum retulit nomen: affinem habebat Miltiadem, necessarium Cimonem, vt ait Marcellinus Græcus, & Plutarchus in Cimone. Hoc authore fuit adeo delectatus Demosthenes, vt eum octies transcripserit.

Athenis, &c. Cicero de Oratore lib. 1. Omnium doctrinarum inuentrices Athenas vocat, vbi omnis dicendi vis inuenta sit, & exculta: & ad filium scribens, ait vrbis authoritatem eam esse, quæ possit exemplis augere, &c. Quòd autem Attici sint acutiores, in causa aiunt esse tenue cœlum, quod qui crassum habent, crassos censeri vt in libro de fato Cicero. Porrò Atheniensis patriæ celebritas multum faciebat ad nomen illustrandum: vnde apud Ciceronem de Senectute, Seriphius Themistoclem non sua, sed patriæ gloriæ splendorem assecutum affirmabat.

apud Romanos magnificum erat & gentibus venerabile, ciuem Romanum fuisse. Vnde Diuus Paulus se Romanum esse dicebat, quam vrbem Tribunus maxima summa comparauit. Actorum. 22.

Eloquentia, &c. Nihil, inquit, admirabilius & magis populare, quàm eloquentia. Hanc Cicero de Oratore 3. vocat vnam de summis virtutibus, & de claris Oratoribus, ingenij lumen. *Idem Cic. in Epist. ad Brutum, & Quin. lib. 2. cap. 20.*

Vitæ magistras, &c. Leges enim conditas esse constat ad salutem ciuium, ciuitatumque incolumitatē, vitamque hominum & quietam, & tranquillam, vt ait Cic. 2. de leg.

Posteritati mandauit, &c. Id est, memoriæ prodidit, idque lib. 8. quos scripsit de bello Peloponnes. & Atheniensium.

Plataam, &c. Platæa vel Platææ pluraliter clarissima fuit Bœotiæ ciuitas, quam Stephanus dictam ait, παρὰ τὴν πλάτην hoc est, à remo. Statius l. 7. Thebaid. *Plataa.*

Nunciat excubijs vigiles arsisse Platæas.

De bello Platæensi Thucyd. lib. 2. & 3. Et Plut. in vita Aristidis, & Cimonis.

Atticam, &c. Ditio vel regio fuit Attica, in qua Athenæ ciuitas, philosophorū alumna, vbi primus omnium regnauit Cecrops, vnde Athenienses Cecropidæ, vt infrà patebit. *Attica.*

Peloponnesi, &c. Peloponnesus Græciæ regio, alio nomine Achaia, alio, Pelasgia dicta. Vide Plin. lib. 4. cap. 4. Nomen habet à Pelope Rege, Hippodamiæ viro; Tantali filio, quasi Pelopis insula. Sita fuit inter duo maria, Aegæum & Iouium, Platani folio similis. De bello Peloponnesiaco Thucyd. lib. 2. Plutar. in Nicia. *Peloponnesus.*

Apud Naupactum, &c. Naupactus Aetoliæ, quæ Acarnaniæ, Phocidi, & Locris contigua, ciuitas, no- *Naupactus.*

men habens à nauium compaginatione: ναυπηγῶ nauium fabrico, ναυπηγὸς fabricator nauium. Meminit Erasm. in Prouer. Excubias agere in Naupacto, cuius naualc prælium apud Thucyd. lib. 1.

Lesbos. *Lesbos &c.* Celeberrima fuit Aegæi maris insula ante Troadem. Vide Plin. lib. 5. cap. 31. Athenienses, duce Nicia, receptos Lesbios mulctarunt, muros demoliti, naues & agros ademerunt, de qua re Thucydid. lib. 2.

Ambracia. *Ambraciotis, &c.* Ambracia vrbs Epiri fuit aspera subiecta tumulo, vt ait Liuius lib. 7. belli Macedonici. Huius ciues Ambraciotæ, quorum historiã Thucydides libro secundo complexus est.

Iudicium, &c. Huius meminit Thucycides lib. 4. & 5. Aphthonius habet, δίκη Λακεδαιμονίων οὐκ ἀγνώμονος παρανόμως, id est, Lacedæmoniornm sententia iniuste scitur.

Sphacteria. *Sphacteria, &c.* Σφάττομαι iugulo, vel macto est, vnde Sphacteriam insulam ab Heracleotarum mactatione dictam esse, Stephanus ait. Historiam Sphacteriæ, Thucyd. habet lib. 4.

Pylos. *Pylos &c.* Hæc fuit olim vrbs Nestoris à Neleo condita, vnde Ouidius:

Nos Pylon, antiqui Neleia Nestoris arua,
Misimus.

Distabat à Sparta stadia circiter quadraginta, in agro Messenio. Hanc olim Demosthenis cõsilio munitam, Lacedæmonij oppugnarunt. Meminit Thucydides loco citato.

Corcyra, Corinthior. fuit colonia, quam ij deduxerunt circa Olymp. 18. *Corcyrei, &c.* Corcyra, secundum Thucydidem, Peloponnesi ciuitas fuit. Item insula Alcinoi patria. Lucanus lib. 2. Vela ferantur in portus Corcyra, tuos. Huius ciues Corcyræi Athenis orationem habuerunt, qua contra Corinthios petebant auxilia: quibus compertis & Corinthij miserunt Athenas Legatos

nos, qui Corcyræorum orationes refellerent. Vide primum Thucydidis librum.

Aeginates, &c. αἰγινῆται alij vertunt Aeginenſes, qui Athenienſes accuſaturi Lacedæmona profecti fuerunt, vt ait Thucydides lib. 4. Aeginam autem Peloponneſo contra Atticum ciuitatem adiacentem aiunt: & inſulam Pyreo portui propinquam, ab Aegina Aſopi Bœotiæ Regis filia nomen trahens. Ouidius 7. Metamorph.

Oenopiam veteres appellauere: ſed ipſe
Aeacus Aginam genitricis nomine dixit.

Archidamus, &c. Huius meminit Thucydides li. 1. & 2. Hic fuit Orator, dictus quaſi princeps populi. Fuit & Rex Spartanorum, quem ciues mulctarunt, quòd exiguæ ſtaturæ fœminam vxorem duxiſſet, vt ait Plutarchus in vita Ageſilai. Et ab Archidamo Thucydides interrogatus, vter ipſe an Pericles, lucta præſtaret, reſpondet, vbi luctando illum vicero, mox ille dicendo, ſe cecidiſſe negat, idque ſpectatoribus perſuadet. Plutarch. in Politicis. *Archidami Rhetoris meminit Quin. lib. 3. cap. 6.*

Absterrens, &c. Lacedæmonij bellum propter ſocios Corinthios iniurijs affectos, illaturi erant Athenienſibus, quod Archidamus diſſuaſit, affirmans eorum vires pares eſſe aduerſum Peloponnenſes atque finitimos: ſed aduerſus hoſtes procul habitantes eſſe omnino impares. Quare legatos Athenas mittendos eſſe, qui nomine ſociorum iniurias deprecarentur, atque pacem expoſcerent.

Steneleidas, &c. Qui finita Archidami oratione apud Lacedæmonios verba fecit, adhortans eos ne ſocios haberent contemptui, nec vltionem differrent, ſed protinus arma ſumerent. Fuit autem vnus Ephororum. Hi apud Lacedæmonios erant tribuni plebis, Regibus oppoſiti, ſicut apud Romanos Conſulibus. Vide Cic. 3. de legibus.

Pericles. *Pericles, &c.* Hic fuit Atheniensium Dux Philosophus & Orator, discipulus Anaxagoræ. Vide Iustin. lib. 3. Valer. lib. 8. cap. 9. Quintil. lib. 12. cap. 1.

Pestilentiam, &c. Athenienses bello atque morbo pressi Lacedæmonijs erant cessuri, sed oratione Pericles ad bene sperandum eos exhortatus est. Vide Thucyd. lib. 1. & 2.

Ad voluptatem, &c. Quintilianus lib. 10. ca. 1. inquit: Historiam multi scripsêre præclarè: sed nemo dubitat, longè duos cæteris præferendos, quorum diuersa virtus, laudem est penè parē consecuta. Densus & breuis & semper instans sibi Thucydides: dulcis & candidus & effusus Herodotus. Ille concitatis, hic remissis affectibus melior. Ille concionibus, hic sermonibus. Ille vi, hic voluptate.

In sapientiæ laudem.

Sapientiæ laus. Exordium ductum à sapientiæ præstantia, eamq; laudandi difficultate. Eam Cicero Officiorum 2. scientiam appellat rerum humanarum atque diuinarũ. Vide Tusculanarum Quæst. 4.

Adipisci, &c. Sapientiam adeptum afferunt eum, qui cùm vituperatur, non irascitur, & cùm laudatur, non extollitur. Plato (vt scribit Laertius Diogenes) interrogatus, quomodo quis sapientiam adipisceretur, respondit: si non expectarit, quæ non euenire possunt, nec de præteritis recordatus fuerit.

Iuno. *Iuno, &c.* Cicero de Natura Deorum 2. dictum ait à iuuando: nuptijs præest, vnde pronuba. A parturientibus inuocatur, vnde Lucina. Apud veteres nihil aliud erat, quam aer. Vide Macrob. de somnio Scip. cap. 17.

Mars. *Mars, &c.* Quem apud Thraces natum affirmarunt, hoc est, apud bellicosos atque feroces homines. Cuius

Cuius meminit Cicero de re militari.

Pallade, &c. Hanc alio nomine Bellonam vocabant. Lactantius lib. 1. cap. 21. Mineruam à minuendo, vel minando, secundum Ciceronem: Palladam autem, quòd hastam vibret, ἀπὸ τοῦ πάλλειν. Natam aiunt è Iouis cerebro, de qua plura Macrob. 1. Saturn. cap. 17. *Pallas.*

Vulcanus. &c. Cicero de Natura Deorũ tertio scribit quatuor Vulcanos fuisse. Quorum primus Cœlo natus, Secundus Nilo progenitus fertur, Opus dictus. Tertius Iouis & Iunonis filius, qui Lemni fabricæ traditur præfuisse, de quo Aphthonius hoc loco videtur intelligere. Quartus Menalio natus, qui Vulcanias prope Siciliam insulas tenuit. *Vulcanus.*

Neptunus, &c. Vt Portunus à portu, sic Neptunus à nando paulùm primis literis immutatis deriuatur. Saturni & Opis filius, qui & παλαίμων inter Deos celebratus. Vide Cicer. libro de Natura Deorum 2. *Neptunus.*

Dÿ cognatam sibi habent, &c. A Dijs progenitam sapientiam asserit. Gellius autem lib. 13. cap. 8. ex Afranij sententia, Sapientiam scribit Vsus & Memoriæ filiam, quòd vsu vitæ, multaque rerum experientia paretur prudentia. Vnde prouerbium Solonis nomine celebratũ, γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος: quẽ sic vertit Erasmus: Quotidie addiscens plurima, fio senex. *Sapientia vsus & memoriæ filia.*

Palamedem, &c. Hic Nauplij Regis Eubœæ filius erat, vnde Naupliades, Ouidius in Ibin.

Naupliadeque modo ficto pro crimine pœnas,
Morte luas, nec te non meruisse iuuet.

Deorum filius habitus, quòd ingenio diuino præditus, ordinem aciei, & aliquot literarum figuras inuenerit. Vide Plin. lib. 7. cap. 56. Philostratum. lib. 4. *Palamedes*

Nestorem, &c. Huius pater Neleus, & mater Chloris legitur. Deorum filius putatus propter eximiam pruden- *Nestor.*

prudentiam & eloquentiam. Hunc Agamemnon ſibi ſemper adhibuit conſulem. Cicero de Senectute: Dux Græciæ non optat vt Aiaces ſimiles decem habeat, at vt Neſtores quinque.

Homerus Iliados α. —— τοῖσι δὲ Νέστωρ
Ἡδυεπὴς ἀνόρουσε λιγὺς, Πυλίων ἀγορητής.
Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

Deorum filios, &c. Vt Herculem, Aeſculapiũ, Mercurium, Aeneam, Achillem, Liberum, Cæſares. Etenim gentilitas olim magnates atque Reges Deos appellabat, ſiue ob miraculum virtutis, ſiue ob prudentiam, ſiue ob beneficia, quibus etiam ad humanitatem compoſiti, ſiue in adulationem. Vide Lactan. lib. 1. cap. 15

Deorum naturam permutare conati, &c.

Sunt qui hunc locum ita reddunt ex Græco: Non illis Deorum naturam attribuentes, ita enim veri Dij fuiſſent, communione generis commune bonum ſortiti, ſed quatenus id bonum ſibi compararunt, Deorum filij exiſtimati ſunt.

Vtriuſque temporis, &c. Id eſt diuinum munus ac progenies ſapientiæ principatum obtinet & pacis & belli temporibus. Nos exhorreſcere metu non ſinit, & hac præceptrice in tranquillitate rectè viuere poſſumus. Vide Ciceronem de finibus bonorum & malorum.

Futura proſpicit, &c. Docet enim ſapientia, nihil temerè & præcipitanter agendum, ſed omnia conſultò & præmeditatò. Cuius propriũ eſt, nihil, quod pœnitere poſſit, facere, vt ait Cicero Tuſcul. Quæſtio. 5. Et non committere, vt aliquando dicendum ſit, non putaram, vt inquit idem Cicer. Offic. 1. Valerius lib. 7. ca. 2. Porrò ſapiens aſſueſcit futuris malis, & quæ alij diu patiendo leuia faciunt, hic leuia facit diu cogitando. Præcogitati enim mali molli-

iſtus

bus venit. Ideo stultis, fortunæ cedentibus, omnis videtur noua rerum inopinata facies, vt ait Seneca ad Lucullum Epistola 77.

Cælum, &c. Id est, sapientia nobis reuelauit, quæ sint in cœlis arcana, τα απορρητα, ineffabilia mysteria.

Vita defuncti, &c. Vt & Galli sapientes, qui persuasum habuerunt, animas hominum immortales esse, soliti pecunias mutuas quæ apud inferos redderentur, dare. Valer. lib. 2. cap. 1.

Actus sapientiæ, &c. Ad molum immanis equi reperit. Virg. in 2. Aen.

Instar montis equum diuina Palladis arte
Aedificant, sectáque intexunt abiete costas.

Et vnius consilium, &c. Aphthonius sic habet: και μεγαλην δ' ηλευσε δυναμιν δι ενος κυρσου βουλευματος. Rodolphus Agricola pro κυρσου videtur legisse κυρου. Fuit quidem sapientissimus Persarum Rex Cyrus, qui dicere solitus, neminem debere principatum suscipere, nisi melior his, in quos acciperet. Is Astyage, Medorum Rege, auo materno victo, regnum Persicum fecerat, non ademerat. Vide Iustinum lib. 1. Sunt igitur, qui hunc locum referant ad Alexandrum, qui legitur Persas in fugam conuertisse. Alij malunt ad Aristidem referre, sub quo duce Persæ victi, eorumque dux Mardonius Arimnesto Spartiata saxo caput saucius, vt ab Amphiarai oraculo sibi prædictum erat, occiditur, vt Plutar. in vitis refert. *Cyrus regnum à Medis ad Persas transtulit, circa Olymp. 56.*

Cyclops, &c. Dictus ab vno, quem habuit, in fronte, oculo, quasi circularis oculus, de quo apud Virgilium in tertio Aeneidos libro. *Cyclops.*

Nam simul expletus dapibus vinoque sepultus,
Ceruicem inflexam posuit, iacuitq; per antrum
Immensum saniem eructans, ac frustra cruenta

Per

Per somnum commixta mero. Nos magna precati
Numina sortitique vices, vnà vndique circum
Fundimur, & telo lumen terebramus acuto
Ingens, quod torua solum sub fronte latebat,
Argolici clypei, aut Phœbeæ lampadis instar.

Propertius lib. 4.

Cessit & Aetnææ Neptunius incola rupis,
Victa Maronæo fœdatus lumina Baccho.

Vide Homerum 10. Odyss:

Fortitudo. *Fortitudo culpanda, &c.* Sine sapientia, inquit, fortitudo non est fortitudo, sed temeritas, propterea quòd fortitudo est contemptio laboris & periculi cum ratione vtilitatis, & compensatione commodorum: *Temeritas.* temeritas est, considerata dolorum perpessione, gladiatoria periculorum susceptio, vt ait Cicero ad Herennium 4.

Exempla laudationis: et primo laus Demosthenis.

Exordium. QVi parentibus obscuris nati ad decus præclari virtute propria ascenderunt, non inferiorem laudem merentur, quàm qui nobilitate maiorum superbi se iactant. Maior enim est gloria, virtutibus proprijs niti, quàm alienis intumescere.

A genere. Demosthenis quidem pater Demosthenes fuit, vir honestus atque probus, sed plebeius, ab officina gladiorum Machæropæus appellatus, vix seculo suo notus, vt Valerius inquit. Atqui filius ad summũ decus euectus, omnibus maioribus suis præluxit.

Dijs ille aduersis genitus, fatoque sinistro.
Quem pater ardentis massæ fuligine lippus,
A carbone, & forcipibus, gladiosque parante
Incude, & luteo Vulcano, ad Rhetora misit.

Vt ait Iuuenalis Satyra decima.

Sortitus fuit patriam, vbi inuentæ & excultæ bonæ

disciplinæ.

sciplinæ, Vnde velut ex equo Troiano complures viri celeberrimi prodierunt.

A patria.

Maiores patrum illustres habuit, sed eos ipsos eloquentia atque virtute sua nobilissimos reddidit, oratorum princeps æstimatus.

Demosthenem lege orandi vocat Quint. lib.10.ca.1.

A maioribus.

Honestè fuit educatus ac bonis disciplinis institutus, sub oratore clarissimo Isæo, & præceptore Platone, ad bonarum literarum studia inflammatus à Thrasio Eunomo.

Ab educatione.

Ingenij specimen sub prima iuuenta statim emicuit. Vis in eo dicendi mirabilis & gloriosa Rempub. ta fuit. Nactus in Rep. materiam vberem & honestam pro Græcorum libertate aduersus Philippũ, in ea præclarè decertans, cõfestim nomen & gloriam assecutus est, nec solùm vt disertus, verùm etiã fortis vir suspiciebatur, vt admiraretur ipsum Græcia, obseruaret Persarum Rex, plurimusq; apud Philippum sermo esset, confiterentur aduersarij sibi aduersus præclarum virum esse certamen.

A bonis animi.

In quem eius Pilippicæ extant.

Corporis quidem in eo fuit imbecillitas, quam ingenio atque doctrina compensauit, atque resarsit. Enim commemorato nomine Demosthenis, maximæ eloquentiæ consummatio audientis animo oboriebatur. Lateris quidẽ firmitate defectus, quas corporis habitus vires negauerat à labore mutuatus est. Quicum rerum natura præliatus & quidem victor abijt, malignitatem eius pertinacissimo animi robore superando. Itaque alterum Demosthenem mater, alterum industria enixa fuit, vt ait Valer. Max.

A bonis corporis.

Humerorũ iactationẽ quomodo ille emendarit, vide apud Quin. lib.11.ca.3.

Patrimonium abundans relictum erat, sed id tutores malè administrauerunt. Partem enim surripuerunt, partem neglexerant. Ipse tamen satis opum studio consecutus & ijs præstantiora bona secũ gerebat, non humeris, non oculis visenda, sed æstimanda animo, quæ domicilio mentis inclusa, nec mortalium,

A bonis fortunæ & à morte.

Aduersus tutores suos puer adhuc pupillares

actiones habuit Demosthenes, vt testatur Plutar. in eius vita: & Quint. lib. 12, c. 6.

talium, nec Deorum manibus labefactari que... & vt manentibus præstò sunt, ita, fugientes non d... serunt, vt de Bia Valer. scribit.

Pro salute Reipub. vitam amisit, vnde eius mor... diem omniũ mœstissimam egerunt, & inter sa... Cereris ieiunarunt mulieres. Populus item Athe... ensis, honorem illi reddens, statuam, vtque maxim... nati sui generis publicè stipendia haberet, decre... runt.

Aliud Exemplum in laudem Philippi Regis Macedonum.

Exordiũ.

EX Græcorum Regibus, meo iudicio, nul... fuit, quẽ non Philippus Macedonũ Rex vel i... genij dexteritate, vel virtutum meritis exuperaret.

A genere & patria.

Patrem habuit Amintam, summa prudentiæ v... rum. patriam celeberrimam, atque regnum adep... centum & quinquaginta populorum. Plin. lib. 4.

Ab educatione.

Epaminonda strenuissimo imperatore, & summ... philosopho vsus est præceptore (Orosius lib. 3. ca... 12.) A quo & bellicis artibus & philosophiæ præ... ceptis præmunitus ad regnum accessit.

A rebus gestis.

Thessaliam domuit, Græciam penè totam con... lijs præuentam viribus vicit, nec ita bellicis tumult... bus præpeditus, & victorijs affectus, vt à liberali Mu... sa & studijs humanitatis abesset. Quin lepidè com... terque pleraque & fecit & dixit, & egregia ingen... monumenta reliquit. Argumento sunt Epistolæ... munditiæ, venustatis, & prudentiæ plenissimæ, vel... ille quibus Aristoteli natum sibi filium, & ab eode... instituendum denuntiauit. Quibus omnibus ea, qu... fortasse iuueniliter patrasse criminari posset, abund... satis deleuit.

Ab animi bonis.

Clementia singularis in eo fuit ac benignitas i... victor...

ctos: vnde quibusdam ipsi consulentibus, vt cum Atheniensibus asperiùs ageret, respondit, illos absurdè facere, qui homini, cuncta ad gloriam tum agenti tum patienti, suaderent, vt gloriæ suæ theatrũ abijceret; significans sese hoc agere, non vt Athenas everteret, sed vt ciuitati celeberrimæ doctissimorum virorum copia florenti, suas virtutes probaret. Item: Quidam petulantioris linguæ maledicta conijcere solebat in Philippum, hunc amici hortabantur vt eijceret in exilium. At ille negauit se hoc facturum: demirantibus quid ita, Ne inquit, oberrans inter plures malè de me loquatur. Quod maledicum non egit in crucem, vel clementiæ erat: quod ignouit, id magnanimitatis: quod contempsit, quod noluit expellere, prudentiæ: plus enim nocuisset. Vide Erasm. 4. Apophthegmatum, Diodorum Siculũ. li. 3.

A comparatione.

Quis autem Hannibalem Carthaginensium ducẽ Philippo censuerit comparandum? Ille multa quidẽ gessit, sed pleraque perfidiosè ac crudeliter, hic omnia sapienter ac cum animi summa moderatione.

Epilogus.

Longè plura de tanto Imperatore dicenda essent: sed finem facio, contemplans meam dicendi facultatem longè inferiorem esse, quàm vt tantis Philippi virtutibus par esse possit.

Aliud exemplum in eloquentiæ Encomion.

Exordiũ.

CVm autore Gellio, turpius sit frigidè laudare, quàm insectanter vituperare, metuo ne non encomion eloquentiæ minus aptum ego dicturus, ingenij magis inopiam proditurus sim, quàm dignis illam laudibus euecturus. Attamen si libet principiũ considerare, reperiemus, eam honestissima productam origine, optimisque rationibus profectum.

Quæ cùm vna sit de summis virtutibus, vt ait Cicero,

A genere. cero, nemini dubium esse debet, quin ab illo, quis fo[ns]
Quin. lib. 2 omnium virtutum est, & origo, profecta sit, nem[pe]
cap. 20. de à Deo Optimo Max. cuius, vt sacra Scriptura memi-
eloquentiæ nit, dona sunt linguarum genera, omnesque sapien-
autem præ- tiarum ac scientiarum sermones, ex quo, per quem
stantia, vi- & in quo sunt omnia.
de apud e- Cœlitus igitur demissa admirabilem in rebus hu-
undem. lib. manis potentiam recipit, & incredibilem efficaciam,
2. cap. 26. facultatemque accendendi mentes ad honestatem, a-
Ab ijs quas nimos ad gloriam. Afflictos consolatur, perterritos
perficit re- timore vacuos reddit, seditiones compescit, feros
bus. agrestes homines ad humanitatem deducit. Vn[de]
Poëtæ Orphea & Amphiona finxerunt demulsisse
feras, & cū arboribus montes traxisse. Ait enim Ho-
ratius:

Agrestes homines sacer interpresque Deorum
Cædibus, & fœdo victu deterruit Orpheus:
Dictus ob id lenire feras, rabidosque Leones.
Dictus Amphion Thebanæ conditor arcis,
Saxa mouere sono testudinis, &c.

Occupatio. Sed inquis, Eloquentia scelestos pœnis eripit, fal-
Hac de re sis veritatem expugnat: status Reip. euertit, vt bo[no]
vberrimè iure Lacedæmonij rhetores videantur expulisse.
apud Quin. Esto, sed eadem ratione omnes bonæ artes, om-
dic. cap. 16. neis magistratus, cùm vtrinque aliquando prouen[i]-
lib. 2. ant mala, possent expelli. Item è medio tolli ignis [et]
Redditio. aqua, vnde sæpenumero maxima oriuntur dispen-
dia: atqui bonæ res malæ non sunt, si bene vtamu[r].

Comparatio Quis eloquentiæ prætulerit liberalitatem? h[æc]
paucis poterit prodesse: illa suas in omnium morta-
lium salutem vires extendit.

Epilogus. Rerum magnitudine deterritus finem facio: e[te]-
nim maximis eloquentiæ laudibus vix vllius dicen[di]
facultas responderit.

ENCOMION MARPVRGENSIS *Academiæ.*

Ingratissimus omnium haberi meritò possem, si concionis huius hodiernæ autoribus, nempe ijs *A dicentis officio.* [qui]bus meipsum debeo, non inpræsentiarum morem [ge]rerem, in dicendis, quem scopum huius orationis [e]voluerunt, beneficiorũ laudibus, atque summis [n]os omnes meritis. Rationis omnis expers volati-[lis] Ciconiam, nouimus omnes officij mutuam re-[pen]dere vicem solêre, vt hinc, ἀντιπελαργεῖν, natum [pr]ouerbium. Quanto æquius, ac iustius nos, qui [rati]one ducimur, gratiam nobis benefacientibus, si [pro]pter culpam fortunæ iniquioris non parem refer-[re] potuerimus, tamen aliquam scribendo saltem, be-[ne] sentiendo, atque assiduis illos extollendo laudi-[bu]s, & habere & agere non detrectauerimus? Cùm [ita]que Academia Marpurgensis, veluti mater omni-[um] nostra communis benignissima, nos tanquam a-[lu]mnos suos & charissima pignora sinu blandiore [fou]eat, nos bonis literis instituat, nos probatis mori-[bu]s exornet, nos denique maximis honoribus affi-[cia]t, quis vel pietatis vllo tangi confirmet illum affe-[ctu], qui rogatus, aut iussus, parentem tam officiosam [pr]o virili sua nolit, vt ingratitudinis morosæ filius, ad [ca]elum ferre? hæc cùm ipsi vos optimè teneatis medi-[ta]ta, nihil omnino dubitandum erit mihi quin iam [sil]entium pollicentes, vos omnes ornatissimi atque [do]ctissimi integerrimi viri ac studiosa iuuentus, me pati-[en]ter sitis audituri.

Iniunctũ est mihi Academiæ nostræ Marpurgen-[sis] Encomion dicere. Imprimis autem gaudendum, *Ab auditorum attentione, & argumenti fertilitate.* [& l]ætandum mihi video, partim quòd vos ad audi-[en]dum tam auidos contempler: vos omnes tam at-[ten]tos: quàm pudens ego, quàm hæsitans ego, quàm

quàm tremebundus ego, primùm huc ascendi: ... autem vestro, quo me omnes prosequimini, fauore atque hilari aspectu longè redditus alacrior: partim quòd talis oblata sit dicendi materies; in qua etiam erudito parum, hoc est, mei simillimo literaturæ ... uioris homuncioni, non deesse posit oratio, vt longè difficilior videatur exitus inuentio, quàm princi-pij; nimirum vt non tam copia mihi, quàm mo... in dicendo quærendus existat.

Ab autoribus ac fundatoribus Academiæ.

Nam si protinus ab initio ipsos gymnasij nostri celeberrimi authores ac patronos consideres, ac perpendas, siue Deum Opt. Max. cuius cœlesti prouidentia, ac diuino nutu instituuntur, eriguntur, ac gubernantur vniuersa, quæ in terris sunt, siue illustrissimum nostrum Hessorum principem: statim tibi tam ... vndans verborum ac rerum flumen occurret, vt ... magis obrutū copia, quā inopia pressum irifate... Quid? (vt illum ἀνεκφραστον, ἀνεξερευνητον, ἀνεξιχν... qui extra omnem eloquentiæ cœlestis, nedum terrestris, aleam est positus, cuius gloriæ nullum principium, nullus finis existit, Deum Opt. Max. prætere-am) vel solæ huius terreni numinis, quo Domino ac fundatore nostra Academia meritò gaudet, iubilat ac exultat, Principis illustrißimi dotes, tantam dicendi copiam offundunt, vt spiritus dicturi citius deficerit, quàm increlentis beneficio rerum orationis cursus.

Ab illustri principis Hessorum genere, factis atque virtutibus.

Quid enim memorem tot antiquissima stemmata, tot maiorum imagines, tot belli clarissima facinora, atque parta trophæa? Quid tantam vitæ integritatem, clementiam, tantam prudentiam, tantam pietatis, ac veræ religionis curam? Quid denique innumerabilia alia, quæ omnia ac singula, tam splendida, tam lucida, tam illustria sunt, vt si alienæ claritatis polities, ac nitor fuerint adiuncta, plus obscu-

rita...

tis sint allatura quàm lucis? Ideoq; tam fertilia, tam copiosa prædicatu omnia, vt centū linguas, imò centena principū eloquentiæ millia fatigare possent.

Quis enim, vt alia transeam omnia, quis, inquam, vel Nestore, vel ipso Pericle facundior, eloquentia digna satis expresserit, quanta disciplinæ militaris arte contuderit horridos Sichingiani terroris insultus? quanto pristinum in regni statum animo restituerit Deum Wittembergensem? quanto pectore cōpescuerit seditiosos rusticorum tumultus? quanto denique spiritu vicerit Duces Brunsvicenses patrem & filium? *A disciplina militari.*

Quare digna satis laudatu, satis gloriosa Marpurgensis Academia videretur, si vel solùm tot & tantis fundatoris sui decoribus & ornamentis conspicua floreret. Sed, vt vniuersitatis nostræ amplitudo fiat admirabilior.

Accedunt complures, quos omnes enumerare longum esset, natalium claritate, facultatum laureis, ac virtutum meritis præstantissimi patroni, quorum facundia plurimùm apud exteras nationes promouit, quorum grauitatis excellentia protexit, dignitatis denique tituli protulerunt & exornauerunt Academiæ nostræ pomœria. Quibus omnibus robustissimis veluti columnis suffulta, quibus tutelaribus diuis Academia Marpurgensis vndique circummunita, quid vlterius excogitari poterit, quod origini suæ & fortunarum primitijs, vel splendidius vel excellentius adijcere posit? *Ab alijs Academiæ præsidibus atq; Mæcenatibus.*

Iam si tempora, quibus instituta fuit à primo diligenter excusseris, inuenies profectò Saturni seculis non infelicior, quibus bonæ artes atque virtutes vbique gentium anteà proculcatæ, capita sua feliciter exeruerint, quibus homines nullis inquietati bellis, nullis intestinis seditionibus insauciati, nullis hæresibus *A temporis opportunitate.*

Anabap-

Anabaptisticis effascinati, nullis denique prælijs in-
nestati, sed velut optimis fortunatissimi fores pulsan-
tis æui auspicijs. At qui si qua tum priscæ vestigia
fraudis remanere, aut malorum lerna videbatur im-
pendere: ea statim omnia ab Illustriss. principe no-
stris procul à finibus propulsata fuere.

A quæsita loci cõmoditate.

Quòd si locum, vbi Marpurgensis vniuersitas e-
cta, perscrutatus fueris, vix vllum profectò reperies
vel amœniorem, vel commodiorem. Vbi Marpur-
gum, Hessiæ Metropolis, tot vetustis antiquissimo-
rũ ædificiorũ structuris veneranda: prudentissimo-
rum incorrupto Senatorum ordine cõspicienda, flo-
rentissimo simul ac honestissimo rerum priuatarum
ac publicarum statu nobilitata resplendet: cuius fo-
rum Curia speciosissima marmoreis quasi lapidibus
excisa devenustat: & aqua fontana, tot fistulis ac si-
phunculis iam recenter artificio mirabili factis, e-
missa, & murmure blandiore delectat, & aspectu pul-
chriore totum locum exornat.

A contradictione.

Verùm, vt occasio reprehendendi semper est ob-
uia, si quis calumnietur ipsam vrbem plus æquo fra-
gilibus cinctam esse muris, responderi poterit, quod
olim Agesilaus ille, Lacedemoniorum Rex, percon-
tanti, quam ob causam Sparta non cingeretur muris,
responsum voluit ostendendo ciues armatos, inqui-
ens; Hi sunt Spartanæ ciuitatis mœnia: quo signifi-
cauit Respublicas, nullis munimentis, nullis vallo-
rum propugnaculis tutiores esse quàm ciuium vir-
tutibus. Marpurgum ergo tutissimum est ac firmissi-
mum, tot studiosorum, tot fortissimorum ciuiũ vir-
tutibus: nam lapideo quod operi deest, id animorum
robur, ac præstantia compensant: & quod hominum
artificijs, id natura loci tot præruptis vndique mon-
tibus resarcit commodissimè circumsepiendo: vbi
celeberrimus iste fluuius Lanus infractum orienti

latere

ri dorsum accommodat.

Qui alias etiam, quasi Nilus fœcundans omnia, plurima delicatissimorum genera piscium educat, atque producit: Cuius item tanta potentia medica celebratur, vt cum multis nominum minimè vulgatis Thermis contendere possit. Etenim psoram ac impetigines omnes, quibus communiter studiosi divexantur, præsentissimè sanat, vt nemo tanta scabie laborans huc veniat qui non semel atque iterum lotus, ocyssimè curetur. Hinc complures audias, qui quam cutis glabellæ nitorem assiduis alibi lauacris aperiri non potuerint, eum sese fateantur hic vel citra negotium assecutus solius beneficio Lani, maximè peculiarem pratorum & aluei Mapurgensis virtutem haurientis. *Ab aquarũ salubritate & piscium copia.*

Vbi præter iam dicta, tot amœni prospectus, tot hortorum decora, tot agrorum lumina, vt illud, Nullus in orbe sinus Marpurgo, non Baijs prælucet amœnis, dubio procul scriptum reliquisset Horatius, si modò cognitum habuisset, & versus non reluctatus: equidem *A loci amœnitate & vbertate*

Aureus hic annus, biferique rosaria Pæsti,
Hic propius adductum credas frondere Tarentum.

Hic denique Musis omnibus gratissimus locus, vbi rerum omnium vberrimus prouentus, vt non solum innumera ciuium ac studiosorum multitudo victum acquirere facillimè possit, sed etiam fertilitas natiua miserrimæ locorum exterorum sterilitati suppetias ferendo, non paruas alienarum ciuitatum sitarchias expleat, Respub. alat, sustentet, lætificet.

Vbi denique maxima aeris salubritas, vt ipsa pestis, aut acutus alius (nam quæ de pleurisi modò feruntur, puerilia sunt) morbus nunquam, nisi fortasse, quod tamen rarissimum, decennio toto elapso, gras- *A cœli clementia.*

ſctur. Cuius rei cauſa poterit euidens eſſe, vel tam placida cœli temperies, vel tam ſereni totius machinæ cœleſtis aſpectus, quibus Marpurgenſem, vt omnium ſibi dilectiſſimam, æternus ille pater, ſingulari quadam clementia commotus, proſperare dignatus eſt ciuitatem. Quæ non ſolaribus nimium æſtibus ſubiecta iacet, nec frigoribus nimiũ Borealibus propinqua, ſed temperatiore ſub climate conſtituta.

Ab aeris horridioris commoditate.

Veruntamen ſi tempeſtuoſior aliquando ac immitior aer (vt omniũ rerum eſt viciſſitudo) videtur ingruere, longè plus vtilitatis ille ſemper, quàm incõmodi ſolet importare. Sic enim ad omnes fortunæ truculentioris impreſſiones aſſueſiunt, ſic ad morbos ſuperandos, ſic ad duriſſimos labores perferendos exercentur, ac edurantur corpora.

A cliuoſæ regionis vtilitate.

Porrò ſi quiſpiam conqueratur, regionem iſtam montoſam, aſperam ac lapidibus confragoſam inhorreſcere, hic mihi ſapiens Darij maioris factum animo præſenti reuoluat. Ille populum ſuum, regionis ſcabritiem & aſperitatem campeſtri ac molliore tractu cõmmutare cupientem, minimè permiſit: affirmans hominum habitus vt ſemina ac plantas, ad regionis naturam immutari, ſentiendo ſe malle duros homines, & laboribus accõmodos, quàm molles, quàm ignauos, quàm effœminatos, quales regio mollior generare ſolet. Quod ſi diligenter animo collectum diſcuſſerit, nullam in orbe ditionem fore confitebitur, quam cum ſua permutare debeat Illuſtriſs. Heſſorum Princeps, innumera virorum millia poſſidens, qui tempore pacis bona ſtudia ac virtutes excolere nouerunt: bellis autem imminentibus, qui labores perpeti, qui maximum exercitum ducere, qui ſumma pericula ſubire, qui fortiter arma tractare, qui munitiſſimas vrbes euertere, qui deniq; præcelſas arces demoliri poſſunt. Quare Pœnorum acerrimus

Annibal, in Italiam ab initio per Alpes, per tot rigora ac niues irrupturus, maximis olim stipendijs emisset tales virorum manus, quales quales pro-ducit Marpurgum, vbi corpora vegeta, robusta præ-stantiaq; proueniunt, ac procera grandescunt.

Sed ne prouerbium, ἄνους ὁ μακρός, id est, amens qui longus est, in eosdem quadret, accedit acutior men-tis, & ingeniorum sagacissima perspicacitas. Non e-nim Marpurgensi multum auersus equos sol iungit ab vrbe. Quæ nec, vt aliæ quædam, in vallibus pro-fundis, in locis cauernosis, in lacunis, atque speluncis palustribus est condita, vbi perpetuo fœtore grauiter olentes nebulæ, vbi putres exhalationes, vbi pestife-ræ Memphites virosa crassitie hebetant, & Saturnias quasi lemas offundentes, ingeniorum vires obnubi-lant, vbi ferarum latibula, luporum ac vrsorum spe-lunca, vbi horrenda denique serpentum ac draconum antra belluinam ad naturam animos transformant humanos: sed potius, vt nobilissima Regina Marpur-gensis ciuitas, bonarum artium omnium receptacu-lum, puriorem, eminentiorem, & ingenijs bonis ap-tiorem cœli partem elegit, & ita solertem sese com-posuit, vt proximè ad figuram hominis, ad virtutis simulachrum accedere videatur.

Ab ingeniorũ dexteritate.

Enimuerò quemadmodum à Deo Opt. Max. vi-demus hominem effictum erecta facie rigidum, vt scilicet ea speculetur, vnde eius origo est, nempe cœ-lestia; reliquum autem vniuersum animantium ge-nus pronum, & ad terram versum, quod etiam Oui-dius innuit dicens:

Ab vrbis figura vel habitu.

Metam. 1.

Pronaq; cùm spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cœlumque videre
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Sic clarissimum, vbi nostræ Academiæ pulcherri-ma sedes est Marpurgum, non aliter atque homo

 princeps,

princeps, caput erectissimum ac eminentissimū su-
turribus, vt diademate regio coronatum habet, nem-
pe quam admiramini toties ἀκρόπολιν, arcem istam
quæ candidam frontem suam velut inter nubila con-
dit: cuius collum monili baccato suis velut vnioni-
bus irradians prominet, illinc nitidis clarissimi do-
mini Cancellarij Ioannis Ficini palatijs: hinc illu-
strissimi Principis sapientiæ domicilio, quod βουλευτή-
ριον aut δικαστήριον, appellamus, exornatū. Corpus e
tot membris & articulis, id est, domibus ac palati
insigne, quicquid intra ciuitatis Marpurgensis mo-
nia situm esse nouimus. Pectus, est ipsum templu
Curia ista, vt alimentorum dispensatrix, est stoma-
chus. Vtrumque collegium, Pomœrij, vt (vbi iam
hæc dicimus) Lani, sunt præcordia: duo vici, alter
quem vulgò den Grien, alter, quem Bylgenstein ap-
pellant, femora sunt aquis proxima, quòd circum
corporis partes crebris lotionibus indigeant, ideo
mediastinis assignati. Brachiorum altera, nempe dex-
trum, est ista platea, quam vernacula lingua, den Ste-
inuueg vocitant: Sinistrum, quod suburbium, Vo
den hausen. Pedes autem instar fortissimi bouis (in-
ta prouerbium) altius in terræ viscera defixit. S
dispersis veluti manibus, & commodissimo suæ v
stitatis immobilioris anfractu studiosos omnes, qu
si gremio sinuoso, vt benignissimo, sic tutiss. com-
plectitur & exosculatur.

A meritorū compensatione, studióque iustitia.

Cæterùm vt honestate conspicuos peculiari qu-
dam humanitate, quæ sua est benignitatis excelle-
tia, prosequitur, sic in dyscolos ac nebulones om
meritam ac iustam (vt æquum est) seueritatem e
ercet, vt suis flagitia, suis ipsam virtutem præmijs c
decoratum iri cognoscas. Etenim cùm alterum br-
chium, nempe dextrum, id est platea Den steinu
iucundior quidem sed ascensu difficilior videa

non immeritò virtutis illi dextro calli poterit comparari, quo ad virtutis & honorum præmia traducuntur homines. Contrà, cùm Vueiden hausen ostentet viam latam, decliuiorem, & facie tenus molliorem: sed vbi progressus fueris, satis lutosam, ac etiam calamitosam, vbi Lictores & Carnifices habitant, sceleratorum calli nobis deuitando poterit assimilari, iuxta illud:

Hæc via virtutis, nimirum Der steinuueg,
dextrum petit ardua callem,
Difficilémque aditum primùm spectantibus offert:
Sed requiem præbet fessis in vertice summo.

Molle ostentat iter via plana (Vueidenhausen) sed ultima meta præcipitat captos, voluitque per ardua saxa: intellige cruces ac tormenta. Cuius Virgiliani carminis quasi dilucidam paraphrasin cernis, si Marpurgum ipsum penitus aspexeris. Nónne metam callis dextri & requiem vides, Germanicam istam domum, vbi præstantissimus Dominus Commendator, vir vt nobilitate clarus: sic omni bonitate præditus, omnes literarum meliorum ac virtutis cultores, itineris difficultate, ac studiorum assiduitate subinde defatigatos, curisque confectos, comiter excipere, ac generosissimo vino, quod cum spe diuite manet. In venas animumque tuum quod verba ministret, reficere, & curas diluere semper est assuetus?

A liberalitate domini Commēdatoris ædium Teutonicarum.

Quoties ad cœnas Academiæ nostræ fautores ille vocans, velut accepturos virtutis præmia, refrigerauit, & non semel ita bonæ fortunæ calicibus exhilaratos obruit, vt neque mentes illorum, neque pedes officio suo satis functa conspexerimus? Quoties ad prandia Musarum antistites studendo defessos, & laboribus exhaustos, veluti literarum fructum percepturos, inuitans, humanissimè tractauit, & ferculis recreauit opiparis? Et ne longiùs exempla petantur,

quoties ille M. Cæſpacū, iam Academiæ noſtræ Decanum digniſſimum tot piſcibus delicatioribus, pote carpionibus ac lupis exornauit, atque tot lautitijs labore publico & domeſtico defatigatum fecit, vt vel ille ſolus ſatis abundè teſtari poſſit) ad Teutonicas eſſe dextri apud Marpurgū callis virtutis, metam, & requiem inibi placidiſſimam. Quo admoneri poſſumus: Radices literarum, vt Iſocrates ait, amaras eſſe, fructus vero dulciores; callem virtutis aſcenſu difficiliorem, ſed metam omnium iucundiſsimam. Atqui te non moueat, quòd hîc illius terminus & apex ſummo vertice nō pendeat, ſed magis ad locum inferiorem receſſerit: id enim myſterio non caret, quo ſapientiſſimus ille quicunque fuit primus architectus admonere voluit eam virtutis naturam eſſe, vt elata nunquā ſuperbiat, nec ſummo faſtu, quod habet pulcherrimum, vulgò profanis oculis oſtentet, ſed potius theſaurū, ceu vili cortice diſſimulans ꝙ habet eximiū intimis penetralibus recondat & occultet. Hinc eſt, ꝙ Elizabethica domus faſtigio ſublimitatis poſthabito, locū humilioré pro occupando, ſectantibus virtutem maluerit in occulto munera digna conferre, quàm in excelſo loco gloriam ſortiri.

Ab alterius literæ Pythagoricæ callis explicatione.

Sed ad alteram virtutis viam redeunti, Vueidenhuſen illud ſeſe offert, quod, quā miſerabilis, quam horribilis vitæ ſceleratæ ſit exitus, luculenter oſtendit, εις κυνοσαργες, εις μακαριαν, και εις κορακας. Vbi ipſiſſimum fuſtuarium, ac teterrima tot morticinorū porcorum ac cadauerum vorago atque barathrum, vbi fama & atris volitans infamia pennis, vbi ſera pœnitentia, vbi damnatorum gemitus & eiulationes ſæpius audiuntur, vbi tortorum ferocia, vbi carnificum crudelitas iam ſontes virgis cædit, iam cauterio, vel candenti ferro buccas facinoroſorum perforat, iam

rio

rorum membra rotis distringit ac contundit: Iam furti reos in crucem tollit, iam latrocinij, aliorúmq; criminum conuictos, alio atque alio mortis genere dilaniat atque immaniter obtruncat.

Ergo ex his omnibus, ornatissimi viri, & studiosa iuuentus, opinor intelligitis, quanto consilio, quantis rationibus adductus Illustrissimus Princeps noster, voluerit apud Marpurgenses Academiam erigi atque fundari, quòd inibi vicus penè omnis, omnis angiportus, omnis platea, studiosos homines virtutis admonere, turpissimos autem nebulones, a vitiorum ac scelerum maleficijs deterrere possit. Hæc de patronis, origine, & loco Marpurgensis Academiæ.

Ab Epilogo dictorum.

Nunc ad ea digrediar, quorum vtilitate prouecta cum omnibus ferè Germaniæ totius Academijs certare possit. Quænam igitur hodie nobis Vniuersitas vsquam proferri poterit, vbi tanto labore, ac fidelitate genus omne studiorũ tradatur, vbi purissima maiore cum fructu Theologia doceatur, vbi facultas medica, vbi iurisprudentia feruentiore cultu tractentur, & sic omnia, vt nihil prorsus in linguarum nobilissimarum cognitione, nihil in omnibus, nisi vná (cuius me vel inuitum professorum esse voluistis) excipiendam putetis Rhetoricam, nihil inquam in omnibus artibus bonis, & optimis disciplinis desiderari possit.

Ab vberrimo studiosorum, bonarumque disciplinarum prouentu.

Vbi tot & tanti professores, tot noui, tot veteres doctores effulgeant, grauitate, doctrina, ac vitæ sanctimonia, non solùm apud nostrates, sed magis apud exteros nobilitati, atque adeò, quotquot hic videas, quotquot intuearis, tot Homeros, tot Aristoteles, tot Apollines, tot denique numina quædam te iuraueris videre. De singulis iam nominatim dissererem, & illorũ prohibet modestia, & temporis opportu-nitas

Ab optimorũ præceptorum, atque doctissimorum celeberrima turba.

nitas non cōcedit: ſed vt generatim & modeſtè dicā: puriſſima vaſa ſunt & habitacula, in quibus omnia ſtudiorum optimorum genera vigeant, regnent, ac triumphent, à Deo Optimo Maximo clementer erogata. Quare ſi iam Appollonius ille viueret, non opus haberet Caucaſum laborioſiſſimè pertranſire, nec Scythas, Maſſagetas, nec Albanos, ditiſſima Indiæ regna tantis cum periculis bonarum literarum gratia, denuò penetrare. Item ſi Pythagoras, ſi Plato, ſi Architas ille Tarentinus in viuorum adhuc cōtubernijs agerent, non haberent neceſſe Perſas, Lacedæmona, Cretas, Aegyptum, tot deniq; regiones alias ſtudiorum cauſſa peragrare, cùm omnia Marpurgi quàm plena manu habere, & multo minori temporis ac rerum iactura conſequi poſſent.

A diſcipulorū copia, ſtudijs & officijs.

Quo fit, vt numeroſiſſima ſemper diſcipulorum turba adſit, quorum indies tantam diligentiam experimur, vt nec Cleanthis, nec Ariſtophanis, quorum vtriuſque pertinaciſſima fecit prouerbio locum vigilantia, maior vnquam extiterit. Vnde non opus præceptoribus vltrò currere, vt doceant, aut manè ad fores ſedere, & opperiri (vt Gellij verbis vtar) propè ad meridiem, donec diſcipuli nocturnum omne vinum edormiant: ſed potius & literarum & præceptorum adoleſcentes amantiſſimi, quicquid officiorū iura exigere non pudibundos, atque adeò vt longè rudiores ac nequiores etiam plerunque in patriam reuertantur, quàm inde fuerint egreſſi. Quarum rerū portenta hic penitus nulla conſpici, noſtra bono iure poterit Academia gloriari.

A magiſtrorū honeſtorū piorúmque cōſuetudine atque commercio.

Nam cùm à conuerſantibus, authore Seneca, mores ſumantur, non præceptores hic otioſi degunt, quorum veterno diſcipuli perdantur, non ebrioſi vnde peſſimum conuictores exemplum bibendi trahant: non blaſphemi, qui viroſam prauitatē in proximos

mos transferant, non impudici, qui pueros emolliant, atque effœminent: Nulla denique improborum commercia, quorum contagio serpat in cohabitantes, sed adsunt duces optimi prorsus, qui bonos iuxta prouerbium, comites reddunt, hoc est, ad manus habentur omnium candidissimi Magistri, qui in suos mores incorruptos trahunt ac transformant discipulorum gregem. Quorum magna satis (licet non tam numeri quàm ipsius honestatis hic habeatur ratio) studiosorum corona præsens non minuitur, sed bonis auibus indies augetur.

Et tantus, qui bonas vt aiunt, artes alit, honor optimarum literarum cultoribus hîc defertur, vt in spectaculis, (vbi statuarum & imaginum sculpturis & picturis homines immortalibus Dijs æquiparabantur) Olympicis victoribus nunquam maior exhibita fuerit gloria. Exemplo fuit proxima celeberrima nouorum doctorum festiuitas: exemplo tot magistrorum nouorum solennitas, quos ornatissimis, vt eorũ studia ac virtutes meruerunt insignijs officiosissimè, nostra vt vidistis omnes condecorauit Academia. *A studiorũ præmijs.*

Adde quòd tanta & diligentia & industria studiosi omnes hîc in officio contineantur, tantis conatibus exerceantur in dies, vt maioribus non possint. Nullus enim est dies in quo linea non ducatur: nulla septimana, in qua non aut publicè disputetur, aut declametur: atque adeò, *A scholasticorũ exercitiorum assiduitate.*

Vt schola nostra Lani, conuulsáque marmora clament,
Semper & assidua dirupta voce columnæ.

Missam facio frequentissimi, quo nullum liberalius erectum, nullum accuratius administratur, pædagogij disciplinam. Missa facio tot saluberrima veræ pietatis studia, quæ cùm alibi aut omnino squalida iaceant, aut penitus è medio tollantur, hic non

solùm

solùm feruenter extolluntur, sed etiam adamati in pretio habentur maximo. Vnde fit vt eruditiorem multo, longèque melius nostram iuuentutem montanam ad suos redire percipiamus, cum laude & gloria Marpurgensis Academiæ summa.

Ab incorrupta viuēdi ratione. Neque id mirum, cùm hîc sanis doctrinis & honestate colluceant omnia, nulla penitus nequitiarum illectamenta surrepant, sed vbique sit probissima (vt dixi) societas & consortia sancta, quæ indissolubili religionis Christianæ vinculum solidis adeo atque adamantinis constrinxit retinaculis, vt nulla ratione dirumpi queant.

Ab amolitione calumniæ. Quare vanitatis illos pudeat, qui diffidere, ac mutuis odijs conflagrare scholam nostram calumniati sunt, centonum sartores; cùm nusquam coniunctius, nusquam denique amicius viui queat, quàm in gymnasio nostro, quod non ex morosis cerdonibus, aut Lycambea secta conflatum, sed optimis virorum eruditissimorum ordinibus selectum consistit, quos bonarum literarum artes humanos fecerunt, quos Philosophia plus quàm homines reddidit, quos Medica facultas officiosos informauit, quos Iurisprudentia ciuiles effecit, quos denique sacra Theologia diuinos effinxit, concordi studiorum omnium harmonia, virtutumque vnione conglutinatos.

A frugali victu atque temperantia. Quibus omnibus non incommodum adiecero, frugalissimam (vt hinc Germanæ grauitatē ac temperantiam agnoscas) studiosorum diætam. Nusquā enim Sybariticus ille, ne & calamitas eiusdem comitetur, luxus & insani conuiuiorum apparatus, qui sunt ipsissimæ studiosorum pestes prædominantur.

Nam vt edulia præteream quæ munda quidem ac simplicia in studiosorum hospitijs apponuntur, non ambitiosa, non luxuriosa, sed interdum eiusmodi, quæ apud nonnullas scholas ventri deditas, Squalidus

lidus in magna (vt cum Iuuenale dicam) fastidiret cópede fossor. Qui meminit calidæ sapiat quid vulua popinæ: vt fercula, inquam, magis salubria, quàm artificiosa, aut luxuriosa transeam, Iunckeræ propter excellentiam appellatione nobilitatis sic vocitatæ, studiosis vt bibitu iucundissimæ, ita saluberrimæ potionis crebrior vsus adhiberi solet, vini rarior: quod in illo castitas & sobrietas, in hoc impudicitia & ebrietas regneat. Vnde D. Paulus; Ne, inquit, inebriemini vino, in quo luxus est.

Ergo vinum, quod clauo, iuxta prouerbium, caret, vbi paulo largior interdum vsus administratur, non merum infundi solet, quod optimam hominis partem, hoc est rationem debilitet atque eneruet, sed prorsus innoxium, nempe aqua infusa temperatum, sic longè melius redditum, & humanam ad naturam maximè appositum. Quo præclaro beneficio qui præcellunt apud nos œnopolæ, hoc est, qui aquis diluere egregiè vina callent, ad summos & honores & opes iure optimo prouehuntur. Sed hoc ipsum adhuc ignorare nostrum D. Præpositum ægerrimè ferens doleo, cùm vna ista faciat inscitia, quo miser & inhonorus pauperiorem apud nos vitam sese degere conqueratur. Indignam quidem, sed promeritam tamen ignorantiæ pœnam auferens, qui locupletior euasurus, si tam vtilem, tam probatam, tam insignē illius Staphili Syrrheni filij disciplinam, vt alij, consecutus esset. Hic, authore Plinio, cùm rudis ac simplex olim vetustas meratius non sine plurima noxa biberet, vinum aqua miscere, & Bacchum temulentum Deum Nymphis Deabus sobrijs temperare docuit, vt sic mansuefactus ac domitus ille cornutus pater, fieret moderatior, mansuetior, multóque sapientissimorū testimonijs salubrior. Et quid aliud innuit fabula de Baccho, qui fulmine conflagrans,

A vini tēperamēto.

grans, in Nympharum aquas fingitur iniectus, nisi vini ardorem, vitales iuuenilium ingeniorum succos, exurentem, sobrio elemento restinguendum esse? Quod etiam illud Epigramma Meleagri testatur ac comprobat, sic dicens:

Αι νυμφαι τον βακχον, οτ' ἐκ πυρος ηλαθ' ὁ κουρος,
    Νιψαν ὑπερ τιφρης αρτι κυλιομενον.
Τουνεκα συν νυμφαις βρομιος φιλος, ει δε νιν αργης
    Μισγεσθαι, δεξη πυρ ετι καιομενον.

Id est.

Bacchus vt è flammis puer exilijsset in vndas,
    Tinxerunt Nymphæ sordidum adhuc cinere.
Hinc iunctus Nymphis est Bacchus gratus: at igne
    Ardentem capies, hunc nisi miscueris.

Sed quorsum iste verborum excursus tendit, inquies? nempe vt ostendam hinc esse; quod neminem apud nos studiosum cupidineis facibus incendi: hinc esse quod neminem æstu venereo captum, aut laqueis irretitum ab honestis artibus turpiter abduci, & veluti bouem ad lanienam rapi comperiamus: hinc esse quod nulla Circe referatur imminere, quæ veneficijs adolescentes in bestias conuertat, id est nulla præstigiatrix voluptas, quæ suis affectuum illecebris illos dementans ad pudicitiæ naufragia perpetranda blandiatur, aut libidinem venenis adeò peruertat, vt in brutorum transformati naturam, præter hominis vocabulum, nihil hominis habeant. Sed contrà multi Vlisses, fortes videlicet ac constantes hic viri præsto sunt, qui iam longa rerum experientia sapientum habitus sibi induerunt, maiestate veneranda perspicui, quibus imbecillior ætas inuitatur, quorum exemplis informata discat Sirenum voces dulce-

dulcedine mellita venenum inspirantes auersari, ab omnibus spurcarum cupiditatum alimentis alienissima.

His igitur rebus omnibus euecta iuuentus nostra, & eruditionis & bonorum morum pulcherrima proferens vbique specimina, quid Deo Opt. Max. quid parentibus, quid Magistratui debeat, intelligit, & expedire gaudet: vnde laudatissima ciuilitatis ac omnis honestatis obseruantia promanat, vt animorum integritati & externum corporis habitum congruere, & nusquam mentis apicem à rationis amussi delirare videamus: tantum abest, vt cum aliarũ quarundam Academiarũ cessatoribus nostri adolescentes pessimè viuant, & pulcherrimum immortalis Dei munus, vptote tempus, inhonestis rebus vecorditer insumant: sed potius quo charius, quo pretiosius est illud, tanto diligentiùs ab illis asseruatur, tantoque circumspectiùs impenditur, ne sine bonis frugibus effluat. Dij faciant vt in nostris discipulis exteri, sic rerum suarum satagentes, resipiscant, ac ratione simili reuoluant, amissas opes aliunde resarciri posse, temporis irreparabilem iacturam non posse: de illis nequiter impensis fortasse rationem parentibus sese reddituros, de horis autem turpiter exactis Deo omnipotenti. Quod ex æquo si fieret, nemini dubium foret, quin multo fertiliore plantaria studiorum prouentu accrescentia, res humanas, iam vbique gentium afflictas, restauratura, atque prosperatura essent, cum fortunatissimo disciplinarum omnium successu, qualem apud nos (inuidia dictis absit) emergere videmus indies. Argumento sunt optimi optimarum arborum fructus, nempe sanctissima vitæ instituta, modestè, iustè, pieque viuentium tum vniuersorum tum singulorũ, atq; adeo, vt nihil in factis, nedum dictis, audiatur, quod vel ipse

A studiorũ fructu.

Momus reprehendere possit. Quare cùm vtrumque, hoc est, non modo facta, sed etiam voces petulantiores olim Romani vindicasse legantur, vt nobili etiam fœminæ Appij Cæci filiæ paulo leuius & inconsiderantius locutæ, C. Fundanius & Tiberius Sempronius mulctam dixerint æris vigintiquinque millia, nihil profectò in Academia nostra reperiri confirmauerim, in quod prisca illa seueritas, ac rigor animaduertere possent; cùm omnis non modò perperam viuendi licentia, sed etiam inconsulta loquendi temeritas videatur exclusa, vt omnium cordibus illud Hesiodi credatur insculptum:

Γλωσσης τοι θησαυρος ἐν ανθρωποισιν αριστος
Φειδωλης, πλειστη δε χαρις κατα μετρον ιουσης.

Optimus est homini linguæ thesaurus, & ingens
Gratia quæ parcis mensurat singula verbis.

Vnde contingere cernimus, viri ornatiss. quòd vbique gentium Academia nostra non immeritò plurimùm celebretur. Hinc etiam multi non obscuri ac tenues sed opulentissimi aliarum vrbiũ ciues ac Satrapæ, liberos suos huc, ad omnium veluti bonarum literarum ac virtutis mercaturam certatim assiduò transmittunt; perspectum habentes, quantum vtilitatis ac gloriæ è studijs Academiæ nostræ profluat.

Ab vberrimo doctorum prouentu.

Nec illi falluntur, cùm vel cæco appareat, plurimos hinc prodire, & velut ex equo Troiano turmatim emergere, qui facundè concionentur in templis, qui sapienti eloquentia moderentur Senatũ, qui prudentissmè iura dicant, qui cum laude publicis de rebus legationes obeant, qui deniq; quauis in re & iudicio valeant & eruditione.

Cæterùm si quisquam Zoilus obijciat, nonnullos aliquan-

ndo à literario nostro ad sodalatium nescio qꝫ *A contra-*
im deficere discipulos, huic commodùm re- *dictione.*
eri poterit illud Agesilai; quo interroganti quî
vt ab alijs sectis deficerent ad Epicureos, ab
reis nulli deficerent ad alios, solerter occurrit,
ns: Quoniam ex viris Galli fiunt, ex Gallis
equaquam: Gallos disciplinarum ac virtutis o-
& voluptatum mancipia vocans. Apud nos igi-
rmanentes viri, sunt qui studiorum ac virtutis
eium sudare, iam algere non grauantur, imò
ò durius etiam exerceri non modestè ferunt.
iscentes autem Galli fiunt, aliò concedentes so-
vt sint à labore ad libidinem procliuiores, vt a-
sponsos Penelopes, nebulones, Alcinoósque
iò liberius ventri ancillentur, disciplinarum bo-
m excutiendo iugum inseruiant abdomini, ad
im ingenij bonam frugem peruenturi, cœlum
ntat, non animum mutaturi, etiam si trans ma-
rant.

Verùm quanto turpior horum est defectio, qui
berius, imò licentius alibi ætatem exigant, hinc *A melio-*
grati & peruersi discedunt: tanto maior illorum *rum disci-*
loria, quos longè doctiores & honestiores vel *pulorum*
æsentes habemus, vel hinc consultò dimitti- *virtute.*
Academiæ Marpurgensis Encomion per totum
um orbem decantatures. Ergo quis nostram
commēdare poterit Academiā, quam velut è lo-
issimo cunctarū laudū penuario, longè vberi-
icendi argumenta suggerere videtis, quā vt hu-
æ vocis organa sufficiant eloqui. Artemisia quō-
, referēte Gellio, dicendis mariti Mausoli Regis
æ, laudibus, agona fertur instituisse, atq; premia
niæ posuisse, aliarumque rerum amplissima. Ad
laudes decantandas venisse dicūtur viri nobiles,
genio atq; lingua præstabili Theopompus, Nau-
crates,

crates, Theodectes, in quo certamine vicisse Th[eo]pompum iudicatum est. Atqui de laudibus Aca[de]miæ nostræ certaturos, non tam facilis partu vict[o]ria sequeretur, sub iudicibus lite ac victoriæ pal[ma] semper inuicta remanente. Illic Mausolus nullis, omninò paucis rebus præclaris famosus, sed deli[ca]tulæ duntaxat vxorculæ plus æquo dilectus, cer[ten]di materiam, & eam valdè ieiunam præbebat: [hîc] autem Academia celeberrima, tot rerum gra[uissi]marũ argumentis exuberans, tantos ἀγαθῶν (vt G[ræ]co prouerbio dicam) σωρὺς μυρμηκίας, Δαθὺς και[...] offundit, vt omnes eloquentia potentes non sol[ùm] delassare, sed ad nihilum etiam redigere possit. [Hoc] enim ipsissimum est omnium Musarum domi[cili]um. Quarum vel minimarũ laudes singulatim p[ro]mulgandæ, maximos omnes eloquentiæ buccin[ato]res obtunderent. O ter fœlicem igitur Academi[am] Marpurgensem! quæ quoniam amœnitate præ[stas], ges, omnium rerum vbertate præponderas, dig[ni]tate præcellis, meritò dicata es omnibus, quæ [...] gaudent, honoribus aluntur, bonis Musis: quæ [...] proprijs tuis dotibus perlucida; ad tanta honori[s fa]stigia conscendisti: quæ tot Mæcenatũ tuorum [vir]tutibus illustrata, ac patrocinijs circunuallata, prop[è] diem ad altissimos amplitudinis tuæ perfectissim[os] gradus progressura, cùm tot Heroës & Atlantes fo[r]tissimi, vt charissimam humeris suis fulciant atq[ue] [su]stentent, nunquam humi prostraturi, sed potius int[er] sydera feliciter collocaturi.

Conclusio. Habetis iam, viri ornatissimi, quæ in præsentia[rum] de Academiæ nostræ laudibus dicere cõstitui. Lon[gè] plura ex tanta argumenti fertilitate veniebant [in] mentem dicenda: sed malui breuior haberi, qu[àm] prolixa nimis oratione vestram audiendi patie[n]tiam offendere. Et ineptum planè videri potuiss[et], si pr[...]

…sumpsissem verbis exprimere omnes illius A…demiæ laudes, quæ tantis Principis illustrissimi …ibus, quæ tot celeberrimis patronum tantorum …is, quæ tot professorum dotibus, quæ denique …udiosorum decoribus illustrata, totius orbis ter…m oculos in se conuerterit. Vos igitur omnium …iplinarum generibus instructissimi viri, Academiam nostram excolite, & quam estis sortiti (vt se…ficitis) Spartam, exornate: Vos studiosa iuuen… quo soletis honore merito proceres & Magna… academicos assiduò prosequimini, & vos ita ge… vt bonis literis & probatis moribus diligenter …uisse deprehendamini. Sic omnes apparebitis … sic Magistratus, sic leges & statuta Academi… quæ proximo Solis die prælecta sunt, vobis virtu… calcaria magis subditura, quàm terrorem sunt …sura. Sic denique Academia nostra plurimũ (vt …istis) ornata, indies magis atque magis erit orna… futura.

DIXI.

Copiosa vrbes laudandi ratio, ex Bucoldiano.

VRbes laudantur non secus atque homines. Principio sunt ea spectanda, quæ tempore præsentẽ celebritatem antecesserunt: vt conditor, ciuésque qui administrarunt, inhabitarúntque, deinde quæ … sunt tempore coniuncta, vt ager, flumina, mon… mare, portus, mœnia, foueæ, tecta, & ciues, qui habitant: postremò quæ insecuta infortunia, qui… commemorandis commiserationem mouemus, … que euersoribus odium conflamus. Vt si quis … aut Romam, vt quondam fuit, laudet, di… quibus artibus iam inde à primis iactis à Ro… fundamẽtis eò incrementum acceperit, vt non

Quæ vrbiũ laudes sint celebrandæ copiosè docet Quint. lib. 3. cap. 7.

modò Italiæ vrbium celeberrima, ſed totius terrarũ orbis caput, luménque extaret: & quorum deinde vitio, inertiaque concidere, retroq; labi cœperit. Sed cùm ferè laudem ſibi hæc potiſſimum vendicent, quarum celebritas dignitaſque in omnium poſita oculis elucet maximè, quæ has ab ijs, quæ tempore antecedunt, ſimulque iuncta ſunt, prædicandi via ſit, indicabimus.

Vrbis laus à conditore.

Conditorem igitur commodè primũ ex deſcriptionis loco, atque adeò ab adiunctis deſcribemus: vnde cognoſci poteſt, quæ ipſius potentia, & præſertim quæ animi virtutes, prudentia, iuſtitia, fortitudo, temperantiáque fuerit. Deinde à cauſis erit agendum, cur eo in loco vrbem locarit, quæ ſi maritima, fertilique in agro poſita ſit, eo nimirum conſilio feciſſe dicendum, vt hinc mari, hinc agro magna vis hominum ali, ſuſtentarique poſſet. Tum euenta erunt explicanda, quanta iam inde à condita vrbe hominum multitudo victum hic, quomodo, & quam facile quærat. Poſtremò conferendo hanc cum aliarum vrbium agro ſituque, mirè rem extendes, oſtendendóque huius agrum, aut fertiliorem, aut certè parem eſſe, nulláque in re deteriorem. Diſſimilitudinem autem ex ſitu fortè colliges: hanc maritimam illas eſſe campeſtres: huc cùm terra magna, tum nauibus maxima onera aduehi: illuc plauſtris modo res aſportari. Iam & actus in primo illo vrbis conditore ſpectandos eſſe, adiunctorum idem nos locus admonet. Quòd ſi igitur legibus & religione Rempub. nouam primus bene cõſtituit à cauſis extendenda res erit: eo nimirum conſilio feciſſe, vt iuſtè, pieque viueretur, & quos lex non poſſet, religio in officio retineret. Deinde euenta explicanda erunt: quæ mores ex eo vſque tempore iuſtè, modeſtè, pieq; viuentium, tum vniuerſorum, tum ſingulorum extiterint

rit. Quæ omnia si, vt gesta sunt, copiosè exponas, incrementum sumet oratio, maius quidem, si quæque & ex comparatorum loco dilates. Præter hæc, quid rectè instituit, considerandum; vt si idem simul cum vrbis primordijs literarum bellíq; studia erexerit: illis vt animi diuinarum humanarumq; rerũ cogitatione imbuerentur: his vt sua suorumq; fortunas tuerentur. Consilia vbi exposueris, euenta inde ab vrbe condita enarranda erunt. quot quantosq; viros vndecunque doctissimos, & quo quenque tempore tulerit: quæ cuiusq; eruditionis testimonia, aut scripta extent. Atque hæc subinde comparando dilatabuntur maximè. Hunc in modum & quæ interim belli studia, & fortia facta extiterint, prosequendum erit, quæ nunc vniuersorum, nunc singulorum militiæ fortitudo, virtusque, & quo tempore, quo in loco cognita, perspectáque sit. Atque hic non solùm ex comparationis loco, si voles, quæque variè extendes, sed et personas describes, consiliáque faciendi species. Breuiter, quæ ratio vrbes laudandi ab ijs, qui tempore præcesserunt, vsúmque hîc locorum, ostendimus. Verùm si, vt sæpè, de conditore, bonisque eius institutis, nihil certi in medium adferre poterimus, solumque in confesso sit, vrbem vetustam esse, semperque ferè incrementum sumpsisse, nihilominus quorum id administratione virtuteque contigerit, narrandum erit: quæ nunc singulorum, nunc vniuersorum prudentèr, iustè, piè, fortitèr, temperanterque facta extiterint, quo Respubl. nomen viresque accepit. Atque hic singula cuiusque facta, ex adiunctorum loco copiosè omnibus expositis circunstantijs, enarrari personæque describi possunt. Tum quæ causæ tàm vniuersos, quàm singulos ad faciendum impulerint, dicendũ. Variè autem per comparationem vnumquodque amplificabis, dum

aut excessum, aut similitudinem, aut dissimilitudinem, aut denique rerum pugnantiam, contrarietatémque ostendes.

Vrbis laus ab ijs, quæ huic simul tempore coniuncta sunt, & primùm ab aeris temperie per locos ducitur.

REstant ea persequenda, quæ vrbi, quam laudamus, simul tempore sunt coniuncta. Hîc primùm spectandum quo in climate, cœlique parte sit posita: vnde aeris temperies cognosci potest. Neque enim parum refert, languidioribus, an feruentioribus, an temperatis Solis radijs sit subiecta, vt sunt ferè omnes hæ, quæ inter Cancri, Vrsæque circulos sunt positæ. Deinde dicendum erit de agris, qui adiacent: de fluminibus, stagnis, piscinis, montibus, ipsoque mari, si aut vicinum est, aut vrbem alluit. In ijs autem omnibus ea quæ fructuosa, amœnáque sunt, laudibus euehenda esse, idem, qui omnium adiunctorum locus admonet. Siquidem agros fertiles, fluuios piscosos, nauigabilésque, montes vitibus consitos, tum mare nauibus frequentatum, hoc ipso quòd fructus voluptatesq; maximas adferant, & vrbis nomen dignitatémque inprimis conseruare dubium non est. Spectari item potest, in orane an meditullio prouinciæ sit posita: quod genus circumstantias copiosè Græci, vt quos verba non deficiunt, persequuntur, præsertim Menander Rhetor, qui de laude vrbium seorsum scripta reliquit. Verùm dum hic in laudando ex loci positione circunstantias, quod infinitum est, studiose prosequitur, eorum, quæ omitti minimè debuissent, quæ videlicet publicæ munitiones interiórque ciuium structura esset, ne meminit quidem.

Atqui nos ad locos, atque adeo ipſos ad fontes lau-
rum ducimus: vnde, quantum pro ſuo quiſque
rio volet, hauriat. Nam cum ad laudem vrbium
tinentes circumſtantias explicare infinitũ ſit, quod
nique ferè præter diuerſa hominum ſtudia, rati-
onéſque quærendi victus, ſuæ quædam propria à
ura ſint attributa, alijs nempe aurifodinæ, alijs
næ, alijs alia id genus innumera, cognito ad-
ctorum loco in hoc inſtructus ſit, vt ſciat, quæ-
que præterita præſentiaque ſplendorem vrbi, cõ-
nimue ſeu proprium, ſeu cum cæteris commu-
adferant, laudari oportere, quæ per reliquos de-
ducta locos, augentur plurimũ. Poſtremò igi-
de publicis munitionibus, interioríque ciuium
ctura, & ipſis ciuibus erit dicendum. Hæc igitur
adiunctis miniſtrata, copiosè erunt ſingula, om-
bus enarratis circumſtantijs, explicanda: & per re-
quos ſubinde locos ducenda amplificandáque. Ita-
ſi in bono climate ſita ſit ciuitas, primùm aeris
peries, cœlique clementia, & temperata ſub ipſa
ſtitia, dierum noctiumque longitudo pluribus e-
deſcribenda: deinde à cauſſis hæc erunt locuple-
da: non enim aut Solis ignibus, aut Septentrio-
libus frigoribus nimis eſse ſubiectam: ſed in me-
o poſitam, hinc frigora, hinc æſtum fugiſſe, vnde
illud dierũ noctiumq; ſuo tempore nec maius, nec
nus iuſto incrementum, quorum alterum ſub Ar-
o, alterum ſub Solis curſu poſitis accidit. Ab euen-
quare homines nulla aeris intemperie impediri,
o minus toto anno victũ domi & foris quærant:
niáque in agris felicius proueniant. Accedit eò
ipſa ingenia, cœli beneficio præſentiora perſpica-
oráq; reddi. Et hæc quidẽ omnia multis explicari
ſſunt. Poſtremò & ex comparatione petenda copia
: vt ſi hic auram ſalubriorem hominibus, mature-

 ſcendi-

ſcendique frugibus accõmodatiorẽ declares, quã
eius, quacum confers vrbe. A ſimili autem extende
ſi cum ea vrbe conferas, cuius poſitum pluribus no
tum, maximéque probatum vides. Hunc in modum
ſi voles & diſſimilitudinem repugnantiámque colla
tione aperies. Quòd autem hac via, ordinéque e
locis amplificandi commodè vtamur, tamen cùm
aliter rectè fiat, nemo ſibi hîc legem præſcribi puta
bit. Nam poſtquã ex adiunctorum loco, qui om
rei de qua agitur, adiunctus eſt maximè, quæ vol
ab oculos poſueris, deinde ex comparatione copia
ſumas, & ſi magis augere voles, ſubinde à cauſſis a
geas licet. Verùm id aliter atque aliter fieri poſſe, i
vniuerſum ſit dictum volo: adeò vt ſæpe, dum vn
in loco longiorem moram trahimus, plures inter
alij ex ſuo aliquid, vel antequam inde digrediamu
communicent.

Laus vrbis ab agris, fluminibus, publicis item munitionibus, tectis, ipſiſque ciuibus.

HAec de aeris temperie: de agris ſubinde dicen
dum, de fluminibus, ſtagnis, montibus, piſcin
& ipſo denique mari, aut vicino, aut vrbem alluen
quantáque ex ſingulis vtilitas, voluptáſque capiat
ab adiunctis copioſe erit exponendum: nunc eap
deſcribendo, nunc aut claſſicorum autorum, ſi fie
poteſt, aut vicinarum gentium teſtimonijs confi
mando. Atque hac via res quidem ipſa mirè aug
bitur. Quòd ſi vero magis hæc extendi voles, ſi
gula celeberrimis vrbibus cõparando oſtendes, ha
ſiue agri vbertate, ſiue fluminum copia, voluptat
que, ſiue denique ipſo maris vſu alijs longè ſuperi
rem, aut certè per omnia parẽ eſſe iudicandam. Ia

de publicis vrbis munitionibus, tectísque dicendum; quantáque sit fouearum, aggerum, murorúmque altitudo, latitudóque, erit describendum: quis portarum, turrium, propugnaculorúmque numerus, quæ magnitudo firmitásque: quòd bellicis machinis rebúsque ad arcendam vim accommodatis, sint omnia referta. Hæc vbi pluribus exposita verbis, descriptáque fuerint, à caussis erunt augenda, cur foueas, mœnia, aggerésque ita duci poníque placuerit: quo consilio hac distantia, hoc in loco turres propugnaculáque locarint: cur tantis sumptibus, tot tantísque laboribus eò omnia euexerint, nempe, vt quàm minima manus hostiles incursiones, impetúsque sustinendo, propulsandóque, vitam, fortunásque suas defensarent. Atq; hic subinde euenta narrabantur quorum hostium impetum, oppugnationésque quo, & quanto tempore fortiter sustinuerint, furorem fregerint, discedere demum cum ignominia pauci plurimos coegerint. Quin & postremò comparatione omnia maiora amplioráque reddes, maximis munitissimísque vrbibus hanc aut munitione per omnia parem docendo, aut multis etiam partibus superiorem. Atque hæc vicinarum gentiũ testimonijs, præclarísque Regũ, atq; magnorum hominum iudicijs dilatari possunt. Tecta autem ciuium frequentiora magnificéque extructa, tum plateas, foráque ad hominum vsum latiora, diuorúmque templa augustiora esse, quod non parua laus sit: vt quæque maxime excellunt, ita pluribus erunt verbis ornanda, hominúque de ijs testimonia iudiciáque adferenda: tum cũ vicinis pulcherrimísque ciuitatibus conferenda, quo ipso aut parem, aut longè maiorem huius celebritatem magnificentiámque edoceas. Quòd si lubet, & hæc ipsa ex alijs locis licet extendas. Restat de ciuibus esse dicendum: horum iam viuentium,

cùm

cùm de vita defunctis dixerimus, quæ studia, qui mores, quæ præclarè facta existant, spectandū. Commodè autem quæq; in sua virtutū genera sparges: & sua prudentiæ, sua iustitiæ, quæ erga Deos religio, erga parentes pietas dicitur, sua item fortitudini, temperantiæq; assignabis. Cæterùm cùm supra in patriæ laudibus laudandi amplificandíque rationem ostenderimus, quæ insistenda hic via sit, inde peti potest. Hæc de vrbium laudibus: vnde quæ vituperari oporteat, res nempe contrarias, facilè colligi potest.

Quæ facta ex locis copiosè laudādi sit ratio.

FActa ornandi, & amplificandi quæ ratio sit, subinde intueamur: in quibus laudandis, vituperandísque, cum & Rhetores, tum maximè Historici, heroicíque vates versantur. Temporis autem seruato ordine laudari oportere ipsa nobis præscribit ratio: poëtis tamen id de industria mutantibus. Præcipui autem hi loci sunt, caussæ & euenta: quanquam alij omnes, qui suprà, & huc adhiberi possint: vt expositis primùm causis, deinde quæ euenerint explicentur. Quare Virgilius, postquam paucis proponendo, Musásque inuocando, hominum animos sibi beneuolos, attentósque reddidit, causásque statim commemorat, cur Aeneam Iuno, insignem pietate virū, tot labores periculáque adire coegerit.

Vrbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni,
Carthago, Italiam contra, Tiberináque longè
Ostia, diues opum studijsque asperima belli:
Quam Iuno fertur terris magis omnibus vnam
Posthabita coluisse Samo: hic illius arma,
Hic currus fuit, hoc regnum Dea gentibus esse,
Si quà fata finant, iam tum tendítque fouétque.
Progeniem sed enim Troiano a sanguine duci
Audierat, Tyrias olim quæ verteret arces.

Hinc populum late Regem, bellóque superbum,
Venturum excido Lybiæ: sic voluere Parcas.
Id metuens: veterísque memor Saturnia belli,
Prima quod ad Troiam pro charis gesserat Argis:
Necdum etiam causæ irarum sæuíque dolores
Exciderant animo. Manet alta mente repostum
Iudicium Paridis, spretæque iniuria formæ:
Et genus inuisum, & rapti Ganymedis honores.
His accensa super iactatos æquore toto
Troas, relliquias Danaum, atque immitis Achilli
Arcebat longè Latio, multósque per annos
Errabant, acti fatis maria omnia circum.
Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

His irarum Iunonis è causis, quæ infortunia Aeneæ Troianísque euenerint, dum complures annos per mare errare, & deinde in Latio bellum gerere coguntur, poëta subinde fusissimè narrare occipit: & id duodecim libris absoluit.

Vix è conspectu Siculæ telluris in altum
Vela dabant læti, & spumas salis ære ruebant, &c.

Sic & ante hunc in vtroque suo opere Homerus primùm causas, deinde insecuta canit euenta. Hunc modum & T. Liuius secundo suscepti à Pœnis in Romanos belli, antequàm euenta, résque gestas enarret, causas primum dicit, quod videlicet Sicilia, Sardiniáque, illa nimis celeri rerum desperatione Romanis concessa, hæc fraude ab illis intercepta esset: tum quòd Annibal, cùm puer adhuc esset, à patre Amilcare Imperatore aris admotus iurasset, se cum primum per ætatem posset, hostem fore Romanis. Quin & Salustiū idē facere, ipsius argumento historia. Quid? non igitur aliò hic causarū locus sit, quam vt causas rerum, quæ euenerunt, quod ab autoribus factitatum esse videmus, primùm exponendas

ponendas eſſe ſciamus? Eſt profectò multiplex hu-
ius paſſimq;, nec certo in loco vſus: cum nunc præ-
cedant, nunc ſuos ſequantur euentus. Nam quanquã
primæ quædam, principaléſque ſummæ rerum cau-
ſæ ſint, quas noſſe principio lector, auditórue cupit,
Lib. 5. epiſt. fam. ep. 69. tamen cum ſubinde aliæ atque aliæ actiones caſuſ-
que exiſtant, & ipſorum alias atque alias cauſas eſſe
conſtat: vnde ſi inter narrandum obiter amplifice-
tur, mirè orationis extendetur corpus. Quare Cice-
ro, cùm ſuarum ſe laudum minus grauem ſcripto-
fore intelligeret, viderétque L. Luceium Qu. F. in-
ſignem ſui temporis hiſtoricum, bellum ciuile ſcri-
bendum ſuſcepiſſe, ſcripta ad eum epiſtola omnib-
petit modis, ſuas vt res, exemplo Græcorum, ſeorſu-
perſcribat, atque in ſe ornando hiſtoriæ leges negli-
gat. Poſſe autem inde, ſi à continentibus ſuis ſcripta
ſeiungat, & à cauſis, euentis, adiunctiſque amplifi-
cet, quoddam corpus confici. His porrò ex locis a-
geri rem oportere L. Luceium admonet, dum cau-
ſas, conſiliáque rerum ſuarum, caſus etiam, & euen-
ta explicanda eſſe ſcribit. Adiuncta autem ſunt, tem-
pus, teſtimoniáque Luceij, quem ea, quæ ſuo iudic-
laudanda putaret ornare, quæ contra vituperanda, r-
prehendere voluit. Atque huc etiam pertinet mult-
Adiuncta. rum in Ciceronem perfidia, inſidiæ, proditióq;
quæ & putauit eſſe notanda. Hic nemo mirabi-
conſilia, & actiones, quas ſuprà in locorum expo-
tione adiunctorum loco complexi ſumus, hîc cau-
& euenta dici. Sunt nanque ijs, quorum conſilia
facta ſuut, adiunctam maximè. Verùm cauſarum
euentorum nomen accipiunt, cùm ſumpta ab adiu-
ctis, vnde omnis rerum ducitur copia, inter ſeſe co-
ponuntur: & cauſæ effecta, & hæc viciſſim illas o-
ſtendunt. Quare cauſas & euenta magnam cum a-
iunctis cognationem habere, nemo mirabitur. In-

nanqu

namque hi licet nati loci sint, tamen & ipsi latissimè patent. Itaque his locis, vnde ornat historia, si & comparationis locum adiecisset, non video non modò vnde historici, sed Rhetores, Poetæque qui maximè solent, magis amplificarent. Hinc Cæsar, vt Brutus apud Cicer. disputat, quia minùs rerum suarum historiam vestijt, commentarios inscripsit, cæterisque scribendi ansam præbuit, vt qui vellent, easdem copiosiùs tractarent, & quasi calamistris quibusdam inurerent. His ipsis ex locis lactea illa Titi Liuij vbertas est petita, vnde tamen Dionysius Halicarnasseus, qui & ipse Romanas res præscripsit, multò magis auxisse intelligas, vt mihi est, quod de Demochare Brutus Ciceronian. iudicat, non tam historicum, quam rhetorem egisse videatur. Hinc Maro noster, hinc Homerus ea sumpserunt, quibus quæ voluerunt, non tam dilucidè enarrasse, quàm facta vbique mora omnia ob oculos posuisse videantur, hic fusissimè, ille modo quodam vsus: id quod is facilè animaduertet, qui cognitis locis & amplificandi ratione, vtrunque cum iudicio leget. Sed hac de re suo dicetur loco: nunc, quod volumus, vsum locorum, augendíque rationem in celebrandis factis diligentius, & ad cuiusque magis captum indicemus. Vnum igitur factum si oratione laudandum sumamus, sit Theodosij Imperatoris, ꝙ insigne maxime Gymnasium Bononiæ instituit, primum ex descriptionis loco, atque adeò ab adiunctis ipsum describamus, vnde ingenium moresque principis eluceant, & causæ tam honesti & vtilis facti quasi per trāsennam appareant.

Fecit id & Tit. Liuius principio historiæ suæ de secundo bello Punico, vbi pluribus Annibalis depingendo animique bona, vitiaque plurima exprimendo, quicum viro Romano futura res esset,

lecto-

lectorem statim instruit. Secundum hæc ab adiunctis res ipsa erit explicanda, quantis & vnde sumendis fructibus, qui in professores expenderentur, hanc scholam adornârit, confirmaritque. Deinde à causis, cur hoc in loco, & tot, tantáque stipendia professoribus constituerit: vt certè hinc in reliquam totam Europam, qui rectè Rempublicam administrarent, docti mitterentur. Tum ab euentis mirum in modum augeas, si quæ intereà loci emolumenta aliæque nationes, hac ex Academia & ceperint, & quotidie capiant, persequaris, qui quibus in locis hinc missi siue cognitione rerum humanarum, physicarúmque vtiles Reipublicæ extiterint: siue legum scientia quid æquum & iniquum esset edocuerint: siue denique medicinæ beneficio laborantibus opem tulerint. Postremò ex comparationis loco quantam voles copiam sumes, factum hoc aut cum alijs ipsius, aut cum aliorum Imperatorum præclarè factis conferendo.

Exemplum facta ex locis amplificandi apud Ciceronem.

INterdum factū laudamus, & dilatamus, non tam ferè à causis, & quæ has sequuntur euentis, quàm ex adiunctorum & comparationis loco: id quod Cicero fecit, gratias Cæsari agens, ipsúmque laudans, quòd Marcello ignouisset. Postquam igitur exordium à tempore, eiúsque quo dixit diei circumstantia, duxisset, clementiam, sapientiámque Cæsaris ab adiunctis statim laudat, ornátque: nempe à sua, totiúsque Senatus lætitia, factum hoc probantis, & propterea de Republ. subinde melius sperantis. Aspergit & paucis obiter laudem Marcelli, quod ipsum & ex hoc loco est ductum: & eò valet, vt clarius illustriúsque factum eius reddatur, quòd præstantissimo,

[...]issimo, amplissimóque viro ignouisset. Deinde ex comparationis loco Cicero amplificat, & cõfert hoc Cæsaris factum cum maximis eius bellis, rebusque gestis, quibus omnibus iure anteferri oportere, pluribus ostendit. Porrò hac in comparatione orator tantam moram trahit, dum interim ab adiunctis circumstantias admiscet, vt omnia quæ ad laudem pertineant, totáque oratio, nisi quòd pauca ad finem aliò spectantia adiecit, hoc solo ex loco vestita, amplificataque deprehendantur. Quare quantum ex locores extendi possit, cùm plurimis apud Ciceronem exemplis, tum hoc studioso perspicuumesse potest.

Exemplum res ex locis amplificandi, apud T. L. historicum, breuitérque eiusdem explicandi.

HInc autem quis locorum vsus, quæ laudandi amplificandique ratio sit, quanquam satis liquere potem, tamen non abs re fuerit, & hæc ipsa in historia, classicisque authoribus paucis indicare. Narraturus T. Liuius contra Romanos res ab Annibale gestas, vt statim intelligi posset, qualis is esset, qui tantum in discrimen Romanum nomen adduxerit, primùm ipsum Ducẽ ex descriptionis loco depinxit his verbis: Missus Annibal in Hispaniam, primo statim aduentu omnem exercitum in se conuertit. Amilcarem sibi redditum veteres milites credere, eundem vigorem in vultu, vimque in oculis, habitum oris lineamentáque intueri. Deinde breui effecit, vt pater in se minimum momentum ad fauorem conciliandum esset. Nunquam ingenium idem ad res diuersissimas parandum, atque imperandum fuit. Itaque haud facilè discerneres, vtrum Imperatori, an

an exercitui charior esset. Neque milites alio duce plus confidere: plurimum audaciæ ad pericula capessenda, plurimum consilij inter ipsa pericula erat. Nullo labore aut corpus fatigari, aut animus vinci poterat. Caloris ac frigoris patientia par, cibi potionisque desiderio naturali, non voluptate modus finitus, vigiliarum, somníque, nec die nec nocte discriminata tempora, id, quod agendis rebus superesset, quieti datum. Ea neque molli strato neque silentio accersita. Multi sæpe militari sagulo opertum humi iacentem inter custodias stationésque militum conspexerunt. Vestitus nihil inter æquales excellens: arma atque equi conspiciebantur. Equitum peditúmque idem longè primus erat. Primus prælium inibat, vltimus conserto prælio excedebat. Has tantas viri virtutes ingentia vitia æquabant: inhumana crudelitas, perfidia plus quàm Punica, nihil veri, nihil sancti, nullus Dei metus, nullum iusiurandum, nulla religio. Hactenus mores, ingeniúmque descripsit, quæ quidem omnia ab eo, qui rem nudè explicare voluisset, omitti potuissent. Subijcit autem ex adiunctorum loco, his verbis: Cum hac indole virtutum ac vitiorum triennio sub Asdrubale Imperatore militauit, nulla re, quæ augenda audiendáque magno futura duci esset, prætermissa.

Hæc quidem cùm illud tempus præcedant, quo belli dux declaratus est, omitti potuissent. Quæ sequuntur ex adiunctorum, seu qui inde nascitur, causarum & euentorum loco sumuntur, cui videlicet Annibal in suscipiendo bello nihil prolatandum arbitretur, & dum Saguntinos petit, in Oleadum fines exercitum ducat, sic ille. Cæterū ex quo die dux est declaratus, velut Italia ei prouincia decreta, bellúmque Romanum mandatum esset, nihil prolatandum ratus, ne se quoque, vt patrem Amilcarem, deinde

te Asdrubalem cunctantem casus aliquis oppri-
eret: Saguntinis inferre bellum statuit. Quibus
pugnandis, quia haud dubiè Romana arma mo-
antur, in Oleadum fine priùs vltra Iberum (ea
in parte magis, quàm in ditione Carthaginen-
erat) induxit exercitum: vt non petisse Sagun-
os, sed rerum serie finitimis domitis gentibus,
gendóque tractus ad id bellum videri posset. His
um subijcit euenta, gestæque rei narrationem.
rtiana vrbem opulentam, caput eius gentis ex-
at, diripítque: quo metu perculsæ minores ci-
tes, stipendio imposito imperium acceperunt.
ctor exercitus, opulentúsque præda, Carthaginem
um in hyberna est deductus. Ibi largè partiendo
dam præterita cum fide exoluendo, cunctis ci-
m suorum sociorúmq; animis in se firmatis, vere
imo in Vacceos motum bellum. Nuda hæc satis
ratio est: nisi quòd obiter petitas ab adiunctis cir-
stantias inserat nonnullas: quod genus sunt, vr-
esse Carteiam opulentam, & suæ gentis caput:
exercitum opulentum præda deductũ esse. Pro-
quitur autem narrationem temporis, cuius menti-
m facit, seruato ordine. Hermandica & Arbacala
cciorum vrbes, vi captæ. Arbacala & virtute, &
ltitudine oppidanorũ diu defensa. Ab Hermandi-
profugi, exulibus Oleadum priore æstate domitæ
tes, cùm se iunxissent, concitant Carpenta-
s, adortíque Annibalem regressum ex Vacce-
, non procul Tago flumine, agmen graue præ-
turbauere. Pura hæc, nudáque sunt omnia,
i quòd ab adiunctis est, oppidanorum virtute &
titudine Arbacalam diutius esse defensam: ne-
e procul Tago impetum in Annibalis agmen es-
factum. Quæ sequuntur paulò copiosiora sunt,
m & consilia Annibalis aperit, propterea amnem
traijcien-

Carthago noua in Hispania.

traijcientis, vt in transitu fluminis hostes inuade-
causas ferociæ hostium Carpentanorum, tum
multitudine, tum fuga Annibalis minus timen-
Atque hîc Liuius, & à suo obiter testimonio am-
ficauit, dum inuictam aciem dicit, si æquo cer-
tur campo: sic ille Annibal prælio abstinuit, ca-
que super ripam positis, cum prima quies, silen-
que ab hostibus fuit, agmen vado traiecit, valloq;
producto, vt locum ad transgrediendum hostes
berent, inuadere eos transeuntes statuit: equi-
præcepit, vt cùm ingressos aquá viderent, ado-
tur peditum agmen: in ripa elephantes quadra-
disposuit. Carpentanorum cum appendicibus O-
dum, Vacceorúmque centum millia fuêre. Inu-
acies, si æquo dimicaretur campo. Itaque & in-
nio feroces, & multitudine freti, & quòd metu
cessisse credebant hostem, id morari victoriam
quòd interesset amnis, clamore sublato passim,
vllius imperio, qua cuiq; proximũ erat, in amnem
unt. Hactenus consilia, causásq; exposuit, quibus
ijcit euenta, nempe infœlicem Carpentanorũ
nam, & deditionem. Et hæc quidem ipsa satis a-
cunstantijs quas explicat, illustrat his verbis: E
parte altera ripæ, vis ingens equitum in flumen
missa, medióque alueo, haud quaquam pari c-
mine concursum. Quippe vbi pedes instabiles, &
vado fidens, vel inermi equiti, equo temerè acto
uerti posset: eques corpore armísque liber, equo
per medios gurgites stabili, cominus eminúsque
gereret, pars magna flumine absumpta: quidam
ticoso amni delati in hostes, ab elephantis ob-
sunt. Postremi, quibus ingressus in suam ripã
fuit, ex varia trepidatione cùm in vnũ colligerent
priusquã ex tanto pauore reciperent animos, Anni-
bal agmine quadrato amnẽ ingressus, fugam ex

fec-

fecit: vastatísque agris intra paucos dies Carpentanos quoque in deditionem accepit. Hunc in modum reliqua toto corpore alia magis, alia minus, vt quæque res postulat, his ipsis ex locis extenduntur. Rariores autem comparationes sunt locus, in hoc præsertim genere, omnino ad ornatũ, amplificationémque accommodatissimus: vnde poëtis, rhetoribúsque copiã sequentibus crebrior; historicis, ne ad ornandum magis, quàm ad narrandum orationẽ sumpsisse videantur, minus familiaris. Porrò Sagunti oppugnationes, excidiúmque quod proximè sequitur, pluribus adiectis peristasibus copiosissimè explicatur.

Verùm hæc ipsa Liuiana ex locis aucta, amplificatáque nuda, omni ornatu, quasi vestitu spoliata, ob oculos ponamus: vnde quid inter ieiunã, necessariamq; narrationẽ, & copiosam locupletemq; intersit cognosci potest. Missus Annibal in Hispaniam postquam mortuo Asdrubale dux belli est declaratus, Saguntinos bello petit. Quod dum facit, in Oleadum fines exercitum ducit. Carteiam vrbem expugnat, diripitque. Minoribus deinde ciuitatibus metu subactis, exercitum Carthaginem nouam in hyberna deducit. Hic largè prædam partiendo, præteritáq; cũm fide exoluendo, cunctis ciuium suorum, sociorumq; animis in se firmatis, vere primo in Vacceos motum bellum, Hermandica & Arbacala Carteiorum vrbes vi captæ. Ab Hermandica autem profugi, exulibus Oleadum, cùm se iunxissent, concitant Carpentanos, adortíque Annibalẽ regressum ex Vacceis, non procul Tago flumine agmen turbauere. Annibal autem traiecto amne, temerè insequentes hostes ad centum millia, partim equitatu in flumine oppressit, partim in fugam conuertit: vastatísque agris, & Carpentanos paucos intra dies in deditionem accepit. Breuis

hæc, nudáque narratio est, quam vt vir ille eloquentissimus ex locis locupletarit iam visum est.

De Vitvperatione.
ψόγος Græcè.

Cap. IX.

Vituperatio est sermo exponens mala, quæ alicui insunt. Differt autem à loco communi vituperatio, quòd locus communis pœnas exposcit, vituperatio verò solùm habet velut nudum conuitium.
Diuiditur autem in eadem capita, quibus Laus. Possuntque vituperari eadem omnia, quæ & laudari.

Personæ,
Res,
Tempora,
Loci,
Bruta animalia,
Plantæ.

Vituperamus verò & communiter & singulatim. Vbi verò procœmion feceris, adiunges genus, quod diuides eadem, qua in laude, ratione. Deinde educationem, & res gestas, & Epilogum ita facies quemadmodum in laudem.

Vituperatio Philippi.

Exordium. NEque virtutem merita laude frustrari rectum est, neque itidem sine reprehensione dedecus relinqui: quoniam si non ita fiat, id quod præcipuum est amborum, præmium vtrique aufertur: laudandis quidem gloria rectè factorum, vituperandis verò

rò scelerum turpitudo. Omnes autem malè audire quum est, qui malos sese præbuerunt: tanto magis rò omnibus Philippum, quanto omnes improbos ngè omni scelere superauit.

Natus est ex ea gente, quæ pessima est omnium rbarorum, & quæ non certis consistere sedibus uerit propter ignauiam, sed coacta sit, locum è co permutans, varijs erroribus iactari. Argiui enprimùm ipsos finibus exturbauerunt: hinc diu gi, ad eam tandem, quam nunc incolunt, regionẽ latisunt. Duplici itaque infelicitate implexi, & òd melioribus coacti sunt cedere, & quòd in imcilliores violenti, iniustique fuerunt, nunquam tuhabitare, aut vacui metu agere potuerunt.

A genere vel natione.

A patria.

A Maioribus.

Et cùm ex gente ignominiosa oriundus sit, tamen ciuitate magis etiam infami natus est. Vt enim abdissimi Barbarorum censentur Macedones, ita acedonum, eiúsque terræ velut quædam sentina est lla, vt in qua ciuitate ne frugi quidem seruorum s sit prouentus.

Hac ergo progenitus patria, maiores habuit, paipsa longè magis pudendos. Philippus enim inmaiores ipsius fuit, cui quò minus eius terræ regm obtingeret, obstitit generis indignitas atq; dems. Huic successit pater Amintas, qui regnum aliisopibus tenuit: pulsum enim in regnum Athenises reduxerant.

Philippus hic sextus fuit Macedonũ Rex: Huic autem non immediatè successit Amyntas, sed Europus: Europo Alcetas, Alcetæ Amyntas.

Tali igitur ortus patria, tales sortitus generis tores, apud Thebanos moratus primùm obses it: nec quamuis media in Græcia versaretur, res conuictu mutans, ad meliora deflexit, sed baricam semper impotentiam inter Græcam remit institutionem. Cumque sit omne humanum nus in Græcos atque barbaros diuisum, ipse, veer vtrisque commixtus, similem improbitatem, in

Ab educatione.

Genus omne humanũ in Græcos & Barbaros diuisum.

in dissimilibus gentibus exercebat.

A rebus perfidè gestis.

Orsus ergò primùm cognata gente, ipsam in seruitutem redegit, velut à perfidia rerum suarum initia auspicatus. Inde & finitimos aggressus populos perdomuit: captísque deinde Pœnibus, illyricos etiam adeptus. Triballorum quoque gentem inuadens, & quicquid præterea in proximo erat terrarum, omnia velut vno impetu deuicit. Et corpora quidem Barbarorum pugnando cepit, mentes autem cum corporibus nequiuit capere, nec eorum animos pacis artibus sibi conciliare. Quamobrem subinde deficiebant, & quanquam victoris crudelitatem horrebant, tamen rebellionem per omnes penè dixerim noctes somniabant: vt qui opere foris seruirent, intus cogitatione essent liberi. Subactis ergo finitimis Barbaris, ad Græcos castra mouit, atq; adeò antequam ipsam Græciam inuaderet, ciuitates, quæ in Thracia Græciæ ditionis erant, euertit, cepitque Amphipolin, Pydnam subegit, istisque Potidæam adiunxit, neque Pheras extra Pagasas, neque Magnesiam extra Pheras omisit: sed cunctæ vrbes Thessalorum capiebantur, & velut generis mercedem seruitutem ferebant.

A mortis genere.

Dignum sanè fuerit, exitum quoque ipsius recensere. Posteà enim quàm pleraque, quæ inuaserat oppresserat, subiecerátque contra fœdera eos qui fuerant fœderibus deuincti, offensi violatis fœderum sacris Dei, conuenientem perfidiæ suæ finem dederunt. Neque enim in prælio pugnans cecidit, quo fortissimum aliquem mortis suæ testem relinquisset, sed in medio turpium voluptatum gurgite suffocatus, se dignum sepulchrum in earum fœditate inuenit. Videlicet, vt quemadmodum eius vita, sic & mors intemperantiæ fœdum exemplum posteris esset.

Qui

A comparatione.

Quis autem est qui Echetum illi putet posse continuerit? Echetus enim præcisis extremis aliquibus corporis membris, reliquum saltem corpus relinquebat: Philippus totos cum corporibus ipsis homines perdebat; quantóque sæuius est totum deleri hominem, quàm partem aliquam auferri: tanto perniciosius est Echeto Philippus.

Peroratio.

Cessare autē à sceleribus suis Philippus nesciebat, sin mihi, victo magnitudine flagitiorum eius, necesse sit, vt plura de ipsis facere verba desinam.

SCHOLIA.

Omnia quæ laudantur, contraria vituperari possunt ratione. Ab Aphthonico causa exercitationis reprehenditur Alexandri pater, Amyntæ filius, Philippus, qui tamen vel dictorum vrbanitate, vel vt dictum est suprà dexteritate ingenij superabat seculi sui Reges omnes. Vide Erasm. 4. Apophthegmatum. Quemadmodum autem laudari, ita vituperari possunt: Personæ, vt Thersites: Res, vt ebrietas: Tempora, vt hyems: Loca, vt Euxinus: Nota, apud Plutarchum in Eumene: Bruta animalia, vt crocodilus: Plantæ, vt crambe.

Claritas enim generis notiores circa vitia, & inuisos magis facit.

Adiungens, &c. In genere, nationis, patriæ, maiorum atque parentum circumstantiæ sunt excutiendæ. Quæ omnia si clara contigēre, ostendendum est, illa maiorum omni genere contaminasse, quem vituperandum susceperis.

Quint. Adnotauimus suprà ex Quint. hac non ideo laudari, quod habu-

Educationem, &c. Quòd si is, quem vituperare cōstitueris claris natalibus, & egregijs animi, corporis, atque fortunæ dotibus conspicuus præfulserit, dices à maioribus illum degenerasse. Animi dotibus ad dolos & fraudes abusum. Bonis corporis ad libidinē, cædes, rapinas. Diuitijs ad multorum perniciem, &

publicas seditiones fouendas.

erit quis ea sed quòd ijs honestè sit vsus.

Frustrari, &c. Frustro actiuum, & frustror co mune verbum legitur. Est autem sensus: qui crimi na non accusant, ij non minus peccant, quàm q virtutes non laudant: non enim decet virtutem si laude, nec malitiam sine vituperatione, atque rep hensione relinqui.

Aequum malè audire, &c. Vt semente, iuxta p uerbium, quis fecerit, ita metet. Et qui, quæ vult, cit aut facit, quæ non vult, audiet: bene dictis aut ctis qui certat, audiet bene.

Pessima barbarorum, &c. Huius gentis barbar Stratonius Musicus Athenienses notare solitus f qui ad discipulum stupidum solebat exasperatus di re, εις μακεδονιαν pro εις μακαριαν, quo dicto prouer ali precamur exitium. Meminit Erasm. 6. Apop theg. Macedoniæ autem descriptionem habet Pom ponius Mela, lib. 2. cap. 3. Liuius lib. 2. belli M ced.

Ad historiæ verò præsentis cognitionem pertine ea, quæ Iustinus habet lib. 8. & 9. Thucydides be Pelopon. lib. 2. Plutarchus in vita Alexandri. Pau Orosius lib. 3. cap. 12. ad 15.

Argos.

Argiui, &c. Argos & Lacedæmon duæ clarissim vrbes, Græciæ quondam lumina fuerant, vt ait Li us lib. 4. belli Macedonici. Ab Argos Argiui, & A golici: inde Macedonum Reges oriundos fuisse L uius testatur.

Duplice, &c. In duplex, inquit, malum inciderun & quòd Argiuis fortioribus cedere, & iam exules inopiâ redacti, alijs imbecillioribus vim inferre co acti fuerunt: quorum illud ignauiæ, hoc rapacitat atque impietatis euidens fuit argumentum.

Pella.

Pella, &c. Vrbs est Macedoniæ, quam, autor Pomponio Mela, fecerunt maximè illustrem Phili

Græciæ domitor: Alexander etiam Asiæ. Hinc Pellæus Alexander dictus, Iuuenali Satyra, 10.

Vnus Pellæo iuueni non sufficit orbis,
Æstuat infœlix angusto limite mundi,
Vt Gyaræ clausus scopulis, paruáque Seripho.

Philippus, &c. Philippus inquit, qui Alexandri pater erat, auum habuit eiusdem nominis, hominem ignobilem, sed in Græco προγονος est, hoc est proauus, ex Iustino igitur Philippi genealogiam ita colliges.

Coranus in Aemathia vrbem Edyssam, oppidanis consentientibus, per imbres & nebulas caprarũ greges secutus, occupauit.

Corano successit Perdica: huic Aegeus, qui successorem filium reliquit Philippum huius proauum: Philippus autem paruulũ reliquit Europum patrẽ Amyntæ. Amyntas Philippũ genuit, Alexandri patrẽ.

Inter Coranũ, vel secundũ alios Cranaũ primum Macedonum Regem, & Perdicam regnauit Cænus & Thyrimas, quartus fuit Perdicas.

Apud Thebanos obses, &c. Obsides ob fidem seruandam dabantur obsidionis tempore. Thebis autem obses fuit Philippus. Orosius lib. 3. cap. 12. Iustinus lib. 6. Philippus inquit, obses triennio Thebis habitus, Epaminondæ, & Pelopidarum virtutibus eruditus. Aphthonius ait, παρ' αθηναιοις ομηρευω, id est apud Athenienses obses fuit, vt intelligas, à patre Atheniensibus obsidem datum.

Pæonibus, &c. Sunt enim Macedonibus finitimi. Macedonia enim à Macedone Osyridis filio dicta, Pœoniam habet à Septentrione, Illyriam ab Occidente, Thraciam ab Oriente, Thessaliam à Meridie. Fuit olim centum quinquaginta populorum, ac duobus inclyta Regibus, Philippo, scilicet, & Alexandro. Vide Plin. lib. 4.

Illyricos, &c. Illyrici sunt in sinu maris Adriatici: occupat enim Adriatici latus Illyris, vt ait Pomponius Mela lib. 1. cap. 3. Philippo autem primùm certamen fuit cum Atheniensibus, quibus per insidias *Illyris.*

victis,

victis, in Illyricos bellum transtulit, multa millia hominum occidit, vrbemq; nobilissimam Larissam cepit, vt ait Iustinus libro 10. Diodorus lib. 2. de rebus Alexandri, ait: Philippus anno secundo regni sui habita concione, & militibus animatis in Illyricos fines cum decem millibus peditũ, & sexcentis equitibus intrauit.

Triballi. *Triballorum, &c.* Illyricorum id genus est, vt Liuius lib. 7. belli Punici, qui scribit, Philippum cum vrgeri suos videret, in cohortem Romanam incurrisse, atque ibi equum pilo traiectum in caput Regem effudisse. Plin. lib. 4. cap. 10. Triballos in finibus Macedoniæ collocat.

Ad Græcos, &c. Nulla fuit apud Philippum turpis ratio vincendi, securis omnibus Thermopylas occuparat. Vide Iustinum lib. 8. & 9. Græciam totam propè consilijs præuentam viribus domuit. Orosius lib. 3. cap. 12.

Thracia. *Thracia, &c.* Ante Sython fuit dicta. Vide Gellium lib. 15. cap. 7. de qua Plin. li. 4. ca. 11. Appellata fuit ab asperitate, vel secundum Tortellium, à feritate, θρασὺ, ferum & temerarium.

Amphipolis. *Amphipolim, &c.* Inter Neston & Strymona, fuerunt Apollonia & Amphipolis, vt ait Pomponius Mela lib. 2. cap. 2. Nestos autem & Strymon fluuij sunt in Thracia. De Amphipolitanis Diodorus Siculus lib. 3.

Pydnam, &c. Ab Amphipoli subitò Pydnam occupauit, & Olynthijs ad obtinendam Potidæam tulit auxilia, vt ait Diodorus Siculus.

Potydæam, &c. Pomponius Mela li. 2. cap. 2. Pallene, inquit soli patentis, vt quinque vrbium sedes sit atque ager, tota in altum abijt, angusta satis vnde incepit, tibi est Potidæa. Eius meminit Plutarchus in Alexandro.

Pheras,

pheras, &c. Phera ciuitas in Thessalia, Plinius li. ... cap. 8. Hinc Phæræus. Ouid. Epist. Ipse repertor ...s vaccas paruisse Phæræas. *Phera.*

...fertur, & à nostro saucius igne fuit.

...xtra Pagasas, &c. Mosellanus ita reddidit hunc ...um: Victorias cumulare adproperans non quie...donec Pheræ, Pagasæ, Magnesiáque, imò Thes...æ ciuitates omnes barbaræ seruitutis iugum ac...erent, & generis ipsius veluti notam portare su...erent. Pegasam autem Plinius lib. 4. oppidum ...essaliæ tradit. Meminit eius Pomponius Mela ...1. cap. 2. *Pagasa.*

Magnesiam, &c. μαγνησίαν, Magnesian, Græciæ re...onem annexam Thessaliæ, Plinius tradit li. 4. ca. ...Argo Magnetida, hoc est, Thessalonicam appel...Ouid. in Epistolis. *Magnesia.*

Fœderibus deuincti, &c. Cùm Philippus se exclu...m ab ingressu Græciæ, perstructis Thermopylis ...isset, paratum in hostes bellum vertit in socios. ...m ciuitates quarum ante dux fuit, sibi gratulantes ...excipientes, hostiliter inuasit, crudeliterque om...diripuit, liberos coniugésque sub corona vendi... Orosius lib. 3. cap. 12.

Voluptatum gurgite, &c. Etenim destinato lætitijs ...* fuit interfectus in theatro per Pausaniam, cùm ...gnasset annos quatuor supra triginta. Diodorus vi...nti quatuor annos duntaxat regnasse Philippum ...ibit. De eo hæc Orosius lib. 3. cap. 14. Cùm ad ...dos magnificè apparatos, inter duos Alexandros, ...lium atque generum contenderet, à Pausania nobi... Macedonum adolescente, in angustijs sine custo...ibus circumuentus, occisus est. Mortis eius memi... Valer. lib. 1. cap. vlt. de miraculis.

** Celebrabâtur enim nuptiæ. Philippo succensebat Pausanias quòd in stuprum sibi illatũ vindicare neglexisset.*

Echetum, &c. Echetus Epirotarum Tyrannus, ...i regionem hominibus ingressus nares, aures at- *Echetus.*

que

que pudenda rescindere solebat, & obijcere canibus. Vnde Antonius Odyss. decimo octauo apud Homerum ait ad Irum; Si te vicerit mendicus, mittam ad Echetum, vt tibi nares & pudenda præcidat, & canibus obijciat.

Vituperationis Phalaridis exemplum.

VT virtute præditos gloria, sic vitijs contaminatos perpetua comitatur ignominia, qua dignissimus Phalaris, cuius crudelitas, antequàm nasceretur, matris somnio comprobata est. Vide Ciceronem Primo de Diuinatione libro.

A Maioribus. Cuius parentes turpissimos, vt indignos æterna fama, sed tenebris Cimmerijs obruendos, plerique autorum silentio præterierunt.

A Patria. Nactus præclaram Agrigentum patriam: quam Empedocles eximijs animi dotibus illustriorem, ita magis famosam crudelitate sua reddidit ille.

A rebus gestis. Phalaridis imperium tam fuit truculentũ, vt prouerbio locum fecerit. Qui tauro inclusos æneo torrebat, & igne subiecto cruciabat, Meminit Plinius lib. 39. cap. 8. Ouid. in Tristibus. Valerius lib. cap. 2.

A Morte. Factis igitur digna morte succubuit. Nam in eum impetum faciens Agrigentinorum multitudo occidit, & Tyrannum lapidibus obruit. Vide Ciceronem Officiorum, 2. Valer. lib. 3. cap. 3.

A comparatione. Crudelis quidem Procustes, sed longè crudelior Phalaris: Ille solebat in Attica regione nonnullos hospites interimere, pòst vt Plutarchus refert, à Theseo interfectus: hic autẽ eò crudelitatis processit, vt eius supplicio non debeat vna parari simia, nec serpens vnus, nec culeus vnus.

In parricidas hoc est inuentum supplicium.

Fin

finem dicendi faciam, perpendens, meam dicen- *Epilogus.*
facultatem imparem esse tot criminibus illius re-
fendis, nedum oratione condigna vituperandis.

Aliud exemplum vituperationis Paridis.

CVm nullam hominibus immortales Dij capi-
taliorem pestem dederint, quàm voluptatē; bo-
iure vituperandi sunt, qui posthabitis omnibus
ntibus, veluti pecudes, illā malorum omnium es-
n sunt amplexi. Quorum in numero Paris, Epicu-
de grege porcus.

Natus in Phrygia, quæ neminem frugi produxit, *A Natione*
quos tympana & buxus iuuit, non classica, vt ait
rgil. in nono. Hinc barbaris, seruilibus, ac stupen-
ingenijs horrentes prodierunt homines, vt pro-
rbijs locum fecerint: Phryx plagis emendatur. Et:
ò sapiunt Phryges.

Patria sortitus Troiam, quam cùm illustrare vir- *A Patria.*
ibus deberet, omníque beneficiorum genere bea-
m reddere, funditus perdidit.

Nulla refulsit in eo maiorum claritas, & si qua fu- *A Maioribus.*
eam turpissimis facinoribus conspurcauit, ac tene-
s (vt aiunt) Cimmerijs inuoluit. Auus fuit Lao-
edon insignis perfidia. Qui pactam pro constru-
s Troiæ mœnibus mercedem negauit Apollini at-
e Neptuno, violauitque sacram iurisiurandi religi-
em, quæ semper ab alijs inuiolatè sanctissiméque
bita est, Vide Gell. lib. 7. cap. 18.

Patrem habuit, qui seruitutem perpetuam seruijs- *A parentibus.*
t, si nō pretio fuisset redēptus. Etenim puer ab Her-
le captus, cum Hesione sorore, pecunia solus redi-
i potuit, vnde Priamus dictus, qui prius appellaba-
r Podarces. Porrò si qua fortasse fuerunt in eo vir-
tis ornamēta, Paris tamē ab ijs deflexit ad omnem
libidinis

libidinis turpitudinem.

Ab ijsque natiuitatẽ præcesserũt Meminit Quint. lib. 3. cap 7. ex Hom. lib. 6 Iliad.

Cùm in vtero mater Hecuba gestaret Parid[em] somniauit se facem parituram, quæ totam incend[io] Troiam esset absumptura. Nec vanum fuit som[ni]um. Vnde fortunatiores floruissent Troiani, si [re]sponsis Aruspicum, & oraculis numinum obtem[pe]rantes, pestiferum partum è medio sustulissent.

Ab educatione.

Quem mater occidere debebat, Idæis pastori[bus] educandum tradidit, vbi ferinam inter pecud[es] lustra ferarum barbariem imbibit, turpissimóq[ue li]bidinis crimine animum coinquinauit, vsus inf[ami] turpis Oenones consortio.

A vita institutione. Vt etiam Hercules apud Prodicum: de quo Xeno 2. Memor. & Cicer. Offic. 1.

Cùm duæ sint viæ, altera virtutis asperior, alt[era] vitiorum planior, & amœnior, non illam, vt Scip[io] Aphricanus, apud Sil. Italicum lib. 15. sed hanc, q[ui] stulti solent, ingressus, consequutus est digna me[ri]tis præmia, nimirum Iliadæ malorum.

A disciplinis.

Studia virtutis auersatus, neminem audiuit re[cta] monentem: vnde salutarem Palladis exhortation[em] respuit, amplexus illecebras pestiferas Veneris, q[uæ] blando quidem, sed pernicioso lenocinio perm[is]sum rapuit ad crudelia fatorum discrimina. Vide Pl[u]tarc. in Homeri vita.

Alludit ad vulgatum Paridis iudicium.

A dotibus corporis.

Egregia forma conspicuus enituit; atqui iuxta S[o]cratis præceptum, inspecto sæpius speculo non c[au]it, ne quid illa committeret indignum. Vide Er[asm.] 3. Apophtheg. Accessit tantum robur, atque later[um] firmitas, vt in agonali certamine vicerit Hector[em] sed omnia luxu, atque voluptatibus exhausta def[lu]xerunt. Hinc non immeritò reprehensus ab Hecto[re] apud Homerum Iliad. 2.

A fortunæ bonis.

Quas opes habuerat in turpissimos amoris fœ[di] oris abusus profudit, & quibus patriam debebat [ser]uare, ijs perniciem adduxit.

A Priamo receptus in regnum, non virtute re[gno] dign[us]

[..]gnum aliquid meditatus fuit, sed deterrimæ libi[..]s impulsu nauigauit Spartam, vbi hospitis Me[ne]lai in Cretam abeuntis, vxorem illecebris expug[na]tam abduxit, & in patriam ipsissimam malorum [se]getem inuexit. *A rebus gestis.*

Condigno, quod flagitijs meruerat, supplicio af[fe]ctus mortem obijt, qualem Tyranni, scilicet non [sic]cam. *A genere mortis. Hoc est, cruore moriens aspersus est.*

Annibalis vituperatio.

[I]N Reipub. libera magnam sæpenumero commoditatem afferunt conuitiatores. Solent enim efficere, vt ex vitiorum hominum reprehensione purior [v]ita cùm oratione, tum moribus exoriatur. Vnde [Ph]ilippus ille Macedonum Rex, calumniatoribus suis plurimam se dicebat habere gratiam, quòd suis conuitijs efficerent, vt ipse melior euaderet: dum [co]nor, inquit, illos dictis pariter ac factis mendacij conuincere. Et Annibal ipse aut eius similes homines improbi, non excandescent, imò gratiam habebunt, quòd iusta vituperandi libertas meliorem affe[c]it viuendi rationem. *Exordiū.*

Natus est ex ea gente quæ factio Barchina diceba[tu]r, à Barcha Didonis socio, qui natale solum in ari[d]a Libya tenuit, ita obscurum, infœcundum, barbaricisque hostibus refertum, vt id relinquere, & in A[ph]ricam transmigrare cōpulsus fuerit, vel rerum inopia coactus, vel hostium metu perculsus. Iam in Aphrica talis contigit populus, cuius propter insignē perfidiam suspecta fides prouerbio locum fecit. *A genere.*

Oriundus itaque ex horrido, & tam infausto loco patriam sortitus est Carthaginem. Cuius ciues odijs semper atque vitijs prope maioribus certarunt, quā [o]ribus aut virtutibus. Vnde per ignauiam & rerum omnium imperitiam amiserunt Siciliam atque Sardiniam, *A Patria.*

diniam, prouincias omnium florentissimas.

A Maioribus. In maiorum eius numero, quem laudandum magis existimarunt, Asdrubal erat, is scilicet, quo nemo fuerat crudelior: cuius efferata sæuitia dolo, & insidijs Xanthippi, Marcum Attilium Regulum, spiritus religiosissimi virum, cepit, & miseris modis excruciatum interfecit. Quod vel solum immane facinus Dij videre non potentes, seruum immiserunt, qui de viro deterrimo pœnas sumeret, & diuinum factum quasi miraculo comprobaret. Hic enim quòd Dominum suum occidisset, Tyrannum subitò aggressus interemit: cúmque comprehensus omni modo cruciaretur, lætitiam tamen, quam ex vindicta ceperat, in ore constantissimè retinuit, eóque fuit habitu oris, vt superante lætitia dolores ridentis etiam speciem præbuerit. Valerius lib. 3. ca. 3. Liuius in præfatione bellorum Punicorum.

Regulus captus est āno ab vrbe cōdita 496 autore Polybio.

A parentibus. Patrem habuit Amilcarem, Tyrannum pestilentissimum, qui vt suis similem, hoc est natiuæ crudelitatis hæredem filium relinqueret, vndecim annos natum, aris admouit, vt odium in Romanos perenne iuraret: & hic maturè patris vestigia secutus, odij magnitudinem ostendere cupiens, infixit in terram pedem, suscitauítque puluerem, dicens: Tum belli finis erit, cùm alterutra pars in habitum pulueris redacta fuerit. Vide Valer. lib. 9. cap. 3.

Ab ijs quæ natiuitatē secuta. Patris igitur vestigia subsecuturus certæ prædictionis somnium vidit, votísq; suis conuenientem imaginem hausit. Existimauit enim missum sibi à Ioue mortali specie excelsiorem iuuenem, inuadendæ Italiæ Ducem, cuius monitu primo vestigia nullam in partem secutis oculis, mox humani ingenij prona voluntate vetita scrutandi ponè respiciens, animaduertit immensæ magnitudinis serpentem cum ingenti arborum ac virgultorum strage ferri concitato

impetu,

petu, omne quicquid obuium fuerat proterentem, atque eam magno cum cœli fragore erumpentes nimbos, lucémque caliginosis inuolutam tenebris, territus deinde quidnam esset monstri, & quid portenderet, interrogauit: Hic dux, Italiæ, inquit, vastitatem vides, vt ait Valer. lib. 1. cap. 5. Eadem Liuius habet primo belli Punici 2. Silius lib. 3. Cicero de Diuinatione lib. 1.

In Prætorio patris educatus fuit, vbi nihil præter tyrannidis exempla vidit. Eum Asdrubal, vix puberem, ad se accersiuit, vt militiæ assuesceret, atque paternas opes succederet: sed optimus vir Hanno factionis alterius princeps, animaduertens pessimam adolescentis indolem, ipsum domi tenendum sub legibus sub magistratibus docendum, viuere æquo iure cum cæteris censebat: ne quandoque paruus hic ignis incendium ingens exsuscitaret. At pauci ferme optimus quisque Hannoni assentiebantur, sed (vt plerunque fit) maior pars meliorem vicit, vt ait Liuius. Prudenter autem Hanno: nam Hannibal ferus, immanísque natura, adiunxit à pueritia prima disciplinam, qua non iura, non leges, non ciuiles consuetudines, sed bella cædésque & hostiles proditiones tractare didicerat. Itaque crudelissimus euasit dux, & fallendis hominibus callidissimus. Nam ad decipiendum hostem semper intentus, quos aperto Marte superare non poterat, dolis aggrediebatur, vt refert Plutarchus. *Ab educatione.*

Optimos quidem præceptores consecutus erat, sed omnes naso suspendens per arrogantiã, in bonis disciplinis nihil promouit: etenim oratorem atque philosophum eloquentissimum Peripateticũ Phormionem audiuit Ephesi, de Imperatoris officio, de omni re militari copiosissimè disserentem, paucisque pòst rogatus quidnã de illo Philosopho iudicaret, *Ab institutione.*

caret, respondit multos se deliros vidisse senes,
qui magis quàm Phormio deliraret, vidisse nem
Cuius rei meminit Cic. de Orat. lib. 2.

A legum contemptu.

Legum iustitiam nihil curauit, fœdera rupit, L
gatos P. Valerium Flaccum, & Qu. Fabium Pa
philum à socijs & pro socijs missos, contrarius g
tium non audiuit, nec in castra admisit. Et quas l
ges patrias delinquendo pœnas meruerat, eas
tia mirè solitus auertere. Sic à Dulio consule n
prælio victus, timénsque classis amissæ (capita
nim Carthaginensibus ex publico legum d
fuit, si quis ducum iniussu populi pugnasset in
ter pœnas dare, ex illa infelici pugna priùs, q
cladis nuntius domum perueniret, quendam ex
cis compositum & instructum Carthaginem m
Qui postquàm ciuitatis eius Curiam intrauit: c
sulit, inquit, vos Annibal cùm dux Romanorũ m
nas secum maritimas trahens copias aduenerit,
cum eo confligere debeat: acclamauit vniuersus
natus, non esse dubium quin oporteret. Tum i
Conflixit, inquit, & superatus est. Ita liberum
non relinquit, id factum damnari, quod ipsi fieri
buisse iudicauerant, vt ait Valer. lib. 7. cap. 3.

A rebus gestis.

Rupto quod primo bello Punico fuit ictum fœ
re, totius Italiæ agros ferro & igne vastauit: q
scelus vt pro sua libidine patraret, occasionem q
siuit, nec quæsita defuit. Erant in Hispania Sagu
ni, quasi medij inter Romanorum & Carthagin
um fines iure fœderis in libertate relicti. Hi po
totos se Romanis addixerant, initáque societate R
mani imperij fidissimi cultores habebantur. Q
Annibal constituit animo, nihil opportunius
posse ad eliciendum Romanorum iram, ac ince
um quod sibi optatissimum erat, concitandũ, qu
Saguntinos armis bellóque lacessere. Sed priusqu

soci

ios populi Romani apertè adoriretur, ſtatuit in ...adas, alióſque trans Iberum populos exercitum ...cere, ac eis ad deditionem compulſis, aliquam Sa... ...nocendi cauſſam repetire, qua non tam me... ...to conſilio à ſe illatum, quàm à Saguntinis con... ...tum bellum videri poſſet. Primùm igitur Olca... ...gente ad deditionẽ compulſa, Vacceos deinde ...greditur, agros deinde populatur oppidaq́; mul... ...expugnat, vt ait Plutarchus.

Annibalis maiore ex parte virtus ſæuitia cõſtabat: ...gumento fuerunt multa, cum primis illud quod in ...mine Gilo corporibus Romanis ponte facto exer... ...tum traduxit, vt æquè terreſtrium ſceleſtum Car... ...ginenſium copiarum egreſſum terra, quàm ma... ...rinarum Neptunus experiretur. Idem captiuos o... ...ibus, & itinere feſſos, prima parte pedum ſucciſa ...linquebat. Quos verò in caſtra perduxerat, paria ...trum & propinquorum iungens, ferro decernere ...gebat: neque antè ſanguine explebatur, quàm ad ...um victorem omnes redegiſſet. Iuſto ergo illum ...o, verùm tamen tardo ſupplicio ſenatus, Pruſiæ ...gis factum ſupplicem, ad voluntariam mortẽ com... ...lit; vt ait Valer. lib. 9. cap. 2. Nonnullis quidem ...rtutibus Annibal præditus erat: ſed eas ingentia vi... ...æquabant, inhumana crudelitas, perfidia plus ...quàm Punica, nihil veri, nihil ſancti, nullius Dei me... ...s; nullum iuſiurandum, nulla religio, vt Liuius ...ribit.

Ab animi dotibus.

Nullo quidem labore aut corpus Annibalis ab in... ...o fatigari, aut animus vinci poterat. Caloris & fri... ...oris patientia par, cibi potúſque deſiderio naturali, ...on voluptate modus finitus, vigiliarum ſomníque ...ec die nec nocte diſcriminata tempora, id, quod ...erendis rebus ſupereſſet, quieti dabatur: ea neque ...olli ſtrato, neque ſilentio accerſita: ſed tantum id corporis

A corporis dotibus.

corporis bonum luxuria fregit, maxime Campania perquàm vtilis imperio Romano. Inuictum enim armis Annibalem illecebris suis complexa, vincendum Romano militi attribuit. Illa vigilantissimum ducem, illa exercitum acerrimum dapibus largis, abundanti vino, vnguentorum fragrantia, Venerisque vsu lasciuiore ad somnum ac delicias euocauit: at tum demum fracta & contusa Punica feritas est, cùm Seplasia ei, & Albana castra esse cœperunt. Quid ergo his vitijs fœdius? quibus virtus atteritur, victoriæ languescunt, sopita gloria in infamiã conuertitur, animique pariter & corporis vires expugnantur, adeò vt nescias ab hostibúsne, an ab illis capi perniciosius habendum sit, vt ait Valer. Max. lib. 9. cap. 1.

A fortunæ bonis. Opes, quas apud milites plebémq; plusquam modicas habebat, assiduis rapinis auxit, quibus hominum animos solicitauit, & corrupit, vt largitionibus sibi fauorem aucuparetur, viámque ad dominationẽ præstrueret. Libido enim maxima inuaserat Reip. capiundæ, sibíque regnum parandi.

Ab ijs quæ supremum vitæ diem præcesserũt. Ingratos Carthaginenses appellat Valerius Max. quòd in animum induxerint è conspectu suo submouere Annibalem, qui pro eorum victoria tot Imperatores, tótque exercitus Romanos trucidauerat. Sed illi iudicio meo prudentes, iustis rationibus adducti, nocentissimam bestiam relegarunt, interturbatorem publicæ pacis, tótque cladium authorem truculentissimum.

Eiectus igitur in exilium, ad Antiochum Regem Syriæ confugit, quo victo, ad Prusiam Bithyniæ Regem concessit, vnde Romam legatione repetitus, hausto, quod sub annuli gemma habebat, veneno absumptus est: ita morte non gloriosa succubuit, vitam insecuta turpissimam.

Pestilens & crudelis C. Flaminius erat, qui mi-

rabi-

bilis illius ad Thrasymenū pugnæ causa fuit: Sed longè pestilentior, atque crudelior Annibal: illum enel Rempubl. affligere stultitia coëgit, hunc autem furor ad maximas clades sæpenumerò perduxit. *A comparatione.*

Plura dicere supersedeo: ineptus enim haberi possim, si crimina Annibalis omnia, quæ nullum nocendi finem habuerunt, studerem exigua, quam habet oratio mea, facultate complecti. *Conclusio.*

De comparatione quæ σύγκρισις Græcè dicitur.

Cap. X.

Comparatio est oratio, ex collatione aliquid disquirens, quo id, quod comparatur, in maius extollat, aut ostendat æquale.

Comparantur autem vel bona bonis, vel bona malis, vel mala malis, vel parua maioribus conferuntur. Prorsúsque comparatio duplicem habet vel laudem, vel vituperationem, vel alterutrum ex laude, vituperationéque compositum. Omnis autem comparationis locus admodum difficilis est, præsertim si parua maioribus conferas.

Comparari verò omnia possunt, quæ laudari, quæque vituperari;

Personæ.
Res.
Tempora.
Loci.
Irrationalia animalia.
Plantæ.

Non oportet autem comparantem totas res ... conferre, id enim supinum, inefficax, & nequaq... est pugnax; sed capiti caput conferendum, hoc e... vehemens: atque diuidere totas, laudis est, non ... parationis. Comparatio autem in hoc non est p... ta, quando totum hoc præexercitamentum com... ratio vocatur: vt,

Comparatio Achillis & Hectoris.

Proœmium Volenti mihi virtutem conferre virtuti, cum ... chille haud immeritò componendus fuerit Hect... Sunt quidem ipsæ per se virtutes nimirum abu... honestæ, comparatæ tamen, admirabiliores vide... tur.

A Loco. Patria ergo nati sunt non eadem, laudata ta... vterque. Ille enim in Phthia, vnde Græciæ ipsius ... mum prodijt cognomentum: hic verò Troiæ, ... ius conditores Deorũ quoque primi fuerunt. Q... si pari natum esse loco affert aliquid ad laudem, n... quidem hac in parte Achilli posthabendus est H... ctor.

A parentibus. Nati autem vterque præclara patria, parem q... que generis habuerunt dignitatem: vterque enim ... Iouem originem suam initiumque generis sui ref... Pelei enim filius Achilles fuit. Aeaci verò Peleu... Aeacus Iouis, Sic quoque Hector Priami, Priam... autem Laomedontis, & Dardani Laomedon fili... Dardanus quoque Ioue prognatus est.

A Maioribus. Progenitore autem Ioue nati vterque, reliqu... quoque maiorum seriem habuerunt claritudine ... qualem. Vt enim Achilles Aeacum habuit & Pel... quorum ille Græcos à siccitate, penuriáque libe... t. Hic Lapithis deuictis ob egregiam virtuté D... coniugium est assecutus. Sic Hectoris Dard...

proge...

progenitor fuit, Deorum primùm dignus habitus conuictu, pater autem Priamus imperauit vrbi, cuius muros ipsi quoque Dij fundarunt. Quòd si non minus est, quàm Deæ sortitum esse coniugia, Deorum, atque, optimorum, mensa conuiuióque vsum esse, nihil est, quòd quisquam maiorum gloria Hectori præferat Achillem.

Talibus autem vterque maioribus procreati, ambo ad fortitudinis sese studia contulere: & ille quidē à Chirone educatus est: huic Priamus ipse præceptor, velut naturæ quadam via, virtutis monumenta tradebat. Par itaque, similísque educatio parem vtrique conciliat laudem. *Ab educatione.*

Vt autem ad virile peruenere robur, eodem in bello par vterque animi, virtutísque specimen præbuerunt. Hector enim Troianos ducebat, solúsque velut obex, propugnaculúmque ciuitati datus, tuebatur ipsam, stetitq; quandiu fauentibus Dijs & auxiliaribus est vsus. Cadens deinde, ipsam quoque Troiam post se traxit atque euertit. Achilles verò Græcorum præerat armis, terroréque omnes vincebat Troianos, Palladis fultus numine atque auxilio, occumbénsque, spem victoriæ in reliquum abstulit Græcis. *A rebus gestis.*

Et ille quidem victus à Pallade interijt. Hic autem cecidit ab Apolline confixus. Natique ambo ex Dijs, ambo quoque Deos habuere mortis autores, atque diuinitus generis initia, ita vitæ etiam exitum accepere. Quòd si similis vtrique vita fuit, similísq; mors vtrunque abstulit, quid est quo non Hector par sit, quóque cedere debeat Achilli? *A Morte.*

Plura erant, quæ dicerem de vtriúsque virtute, nisi quemadmodum in his, quæ dixi, ita in reliquis per omnia ipsorum gloria esset æqualis. *Epilogus.*

Scholia.

COmparatio ſecundum Priſcianum eſt, vel ſimilium vel diuerſorum, vel minorum ad maiora, vel maiorum ad minora collatio.

Differt ab ea, quæ inter Schemata ſententiæ numeratur à Rhetoribus, quòd hæc breuis ſit exornatio, illa exercitationis ſtudio ſuſcepta, inſtar laudis vel vituperationis fuſiùs tractari ſolet.

Bona bonis, &c. Vt ſi Aeneam Numæ comparaueris, Sapientiæ fortitudinem, Iuſtitiam pietati.

Bona malis, &c. Bonitas enim ex malorum comparatione magis eniteſcit ac effulget, vt Sapientia cõparata ſtultitiæ, pax diſcordiæ, Sobrietas ebrietati.

Mala malis, &c. Vt ſi ebrietas cum adulterio conferatur, Philippus Echeto, Procuſtes Phalaridi.

Parua maioribus, &c. Res exiguæ verbis attolli poſſunt, vt ſi ex muſca feceris elephantum.

Duplicem habet laudem, &c. Per loca laudis proceſſum, comparabimus & vrbem vrbi, ex qua ſunt viri, & genus generi, & victum victui, & profeſſiones profeſſionibus, & geſta geſtis, & ea quæ accidunt extrinſecus, vt diuerſos mortis modos, & quæ eam ſunt ſecuta. Similiter ſi arbores comparare volueris, conferes etiam præſidentia eis numina, & loca in quibus naſcuntur, & fructus, & vtilitatem, & ſimilia. Res quoque ſi compares, extolles qui primi eas inuenerint, & eos conferes. Præterea qualitatem animi & corporis.

Alterutrum, &c. Alterutrum aliquando vituperantes, alterutrum laudamus: vt ſi comparemus iuſtitiam & diuitias.

Locus difficilis, &c. Vnde fortè, vt Priſcianus ait, oratorem exigit, & callidum & celerem, vt agiles

poſſit

possit semper facere transitiones.

Personæ, &c. Vt in oratione pro Cluentio, vbi Milesia & Oppianicus conferuntur. Illa à secundis hæredibus pro abortu pecuniam acceperat. Hic idem effecerat per alieni corporis cruciatum. Vide Erasm. 1. Copiæ.

Res, &c. Ita conferri poterit Academia aliqua cum alia: vrbs cum vrbe, locus cum loco, &c.

Tota res totas, &c. Non fuerit necesse inquit, vt aliquam rem per omnes suas partes cum alia conferas, vt caput Demosthenis cum capite Ciceronis, humeros cum humeris, manus cum manibus, pedes cũ pedibus. Sed magis, vt secundum locos generis demonstratum compares genus Demosthenis cum genere Ciceronis, patriam cum patria, educationẽ cum educatione, res gestas cum rebus gestis. &c.

Non est posita, &c. In hoc comparationis progymnasmate non est comparatio caput, quia comparatio est tota præexercitatio. Non quidem est caput, sed comparatio diffusa per omnes locos atque partes.

Phthia, &c. φθία ὅθεν τ' Ἑλλάδος προσῆλθεν ἐπωνυμος. Vnde Helladis cognomentum prouenit. Est autem Phthia Thessaliæ oppidum & regio, Achillis patria illustris. Dido apud Ouidium in Epistolis;

Non ego sum Phthia magnisque oriunda Micenis

Hinc Phthius. Idem in Briseide.

Quàm sine me Phthiis canfecant æquora remis.

Pomponius Mela Phthiam in Phthiotide ponit, regione Græca: Et Hellas, Achaiæ regio, alio nomine Artis dicitur. Eadem Thessalia cognominata fuit, autore Plin. lib. 4. c. 7. Plura apud Thucyd. lib. 1. Hellenes Græci appellati sunt. Hellas dicta fuit à Deucalionis & Pyrrhæ filio, qui Hellin appellatur.

Troiæ conditores, &c. Apollo & Neptunus cum Laomedonte, Ili filio, patre Priami, mercede pacta muros

muros Troianos condiderunt, vnde Ouid. ait,
Vtilius starent etiam nunc mœnia Phœbi.

Virgil. in 3. Aeneid.

-- Ceciditque superbum
Ilium, & omnis humo fumat Neptunia Troia.

Pelei, &c. Iupiter, vt Ouid. ait 6. Metam. in ignem transformatus, vt Aegina Asopi filia (quam inde vocat Asopida) genuit Aeacum, Aeacum Pelea, Peleus ex Thetide Achillem, vnde ab auo Aeacides appellatur, à patris nomine Pelides.

Priami, &c. Dictum aiunt ἀπὸ τοῦ πρίασθαι, emo; quòd ab Hercule captus, auro fuerit redemptus.

Dardanus, &c. Iouis & Electræ filius. Ouid. 4. Fastorum.

Dardanon Electra quis nescit Atlantide natum,
Scilicet Electræ concubuisse Iouem?

Hinc Dardania dicitur Phrygia. Sicut à Dardani filio Troe, Troia. Ab Ilo Troijs filio, Ilios, vel Ilion.

Alij genus Hectoris paulò aliter deriuant. Iupiter, inquiunt, ex Electra genuit Dardanum, Dardanus Assaracum & Ilum, Ilus Laomedontem, Laomedon Priamum, Priamus Hectorem. Vide Tortellium.

Græcos liberauit, &c. Aeacus tam cæteris virtute præstitit, vt, cùm maxima siccitate in Græcia plurimi hominum corrumperentur, nullúmq; malo huic auxilium inueniretur, postquàm magnitudo calamitatis excreuit, eum ciuitatum principes adierint, rogantes, vt tantum malum, tantámque pestem ab eis propulsaret; sperabant enim propter ipsius generositatem atque eximiam pietatem quam celerrimè à Dijs præsentium malorum liberationem inuenturum. Nec ea spes eos fefellit. Itaque voti compotes facti in Aegina, vbi votum ille precésque fecerat, commune omnibus Græcis sacrum ædificauêre. Atque ex eo tempore, donec inter homines fuit, summa

cum

a gloria vitam duxit. Postquàm verò migrauit è ..., cum apud Plutonem Proserpinámq; maximos ..ores assecutus esset, ad iudicandas animas eis as... isse fertur. Hæc ex Plutarchi Euagora.]

Lapithis deuictis, &c. Hi Thessaliæ populi Ixionis Nubis filij, frænorum & stratorum inuentores. ..rg. 3. Georg.

..ena Pelithronij Lapithæ, gyrósque dedere
..positi dorso, atque equitem docuere sub armis
..sultare solo, & gressus glomerare superbos. *Luc. lib. 6.*
..iluit, primus chalybem frænósque momordit
Thessalicus sonipes, bellis feralibus omen,
..umauitque nouis Lapithæ domitoris habenis.

..ura de Lapithis & Cẽtauris apud Ouid. 12. Metam.

Deæ coniugium, &c. Hoc est, Thetidos. Fuit autem Thetis, *brevis* Pelei vxor, Achillis mater, vt Tethys, *Thetis.* ..hus Cœli & Vestæ filia, Neptuni coniunx, mater Nympharum. Hoc primam producit, illud autem ..ripit, Virg. 1. Georg.

..éque sibi generum Tethys emat omnibus vndis.

Claudian. lib. 1. de raptu Proserpinæ:

Hinc latrat Getula Thetis Lilybæaque pulsat
Littora.

..rula tenent Thetis, & Melite, Panopæaq; virgo. *Virgil.*

Ob egregiam virtutem, &c. Cùm Peleus in pugna contra Centauros strenuè dimicasset, multisque alijs bellis atque periculis probatus esset, Thetida, Nerei filiam, immortalem quamuis ipse mortalis, vxorem ..eruit, atque ex omnibus, quæ antè fuere, solùm in ..is nuptijs Hymenæum Deos cantasse ferunt, vt ait Plutarchus.

A Chirone educatus. &c. Centauri ἀπὸ τοῦ κεντεῖν, hoc *Chiron.* ..t: à pungendo aut stimulando dicti, equorum stimulatores. Quorum vnus erat Chiron, Saturni & Phyllirae filius, optimus Citharœdus, Medicus, Astrologus.

logus. Ab eo Musicam Achilles didicit. Ouid. 1. de arte. Phyllirides puerum citharæ præfecit Achillem Aeacidæ Chiron, ego sum præceptor amoris.

Ab eodem medicinam Aesculapius, Astrologiam Hercules didicit. Fuit autem iustissimus omniū, qui cùm tractaret sagittas Herculis, vnáque lapsa pedem vulnerasset, post nonum diem in signum Sagittarij versus dicitur. Ouid. 5. Fastor.

Nona dies aderat, cùm tu, iustissime Chiron,
Bis septem stellis corpore cinctus eras.

Propugnaculum, &c. πρόβολος accipitur pro tutore, defensore, propugnatore. Alias dicitur scopulus, vel eminens in mari saxum.

Fauentibus Dijs, &c. Troia tantisper fauentes Deos habuit, nec capi potuit, dum fata Troianorū permanserunt integra. In fatis autem fuerunt Troili vita Palladij conseruatio, illæsum Laomedontis sepulchrum, Equi Rhesi.

Victus à Pallade interijt, &c. Hector ab Achille fuit interfectus, vnde Virgilius in primo: Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros, Exanimumq; auro corpus vendebat Achilles.

Sed Palladem habuit adiutricem, συναγωνιζομένην in pugna sociam.

Ab Apolline, &c. Paris Achillem interfecit, in Apollinis Thymbræi templo, sed ab Apolline directis in Achilleum corpus sagittis. Virg. in 6.

Phœbe graues Troiæ semper miserate labores,
Dardana qui Paridis dexti tela manúsque
Corpus in Aeacidæ.

Ouid. 13. Metamorph.

At postquàm cecidit Paridis, Phœbique sagittis.

Plutarchus in comparatione Lysandri & Syllæ, Achillem interfectum à Paride inter portas.

Comparatio Demoſthenis & Ciceronis.

Non paruam laudem merentur, qui diuinorum ingeniorum gloria, cæterarumque rerum con[...]urum claritate pares enituerunt, non vulgarem [si]bi vendicant Demoſthenes & Cicero, quos viros [su]mmos per omnia pares natura produxit. *Exordium*

Patriam vterque ſortitus illuſtrem, ille Græciam, [ub]errimum Atticæ eloquentiæ fontem. Hic Italiam, [La]tinæ linguæ parentem facundiſſimum. *A Patria.*

Obſcuro natus vterque parente, clariſſimus euaſit. [Il]le patrem vix ſeculo ſuo notũ habuit, vt inquit Va[leri]us: de huius item patre nihil (vt Plutarchus in[qu]it) certum eſt proditum. *A parentibus.*

Generis ſeriem, quam à maioribus proprijs & in[g]loriã acceperunt, ita virtutibus proprijs illuſtrarũt, [vt] maxima laudis claritate polleant in æternum. *A Maioribus.*

Ingeniorum ſpecimen ſub prima iuuenta ſtatim [e]nituit. Vnde bonas inter diſciplinas educati, & [pr]æclaris artibus dicendi protinus addicti, ſummos [ad]oratores euaſerunt, ſummámque è foro, curiáque [g]loriam ſibi quæſiuerunt. *Ab educatione.*

Ab optimis præceptoribus inſtituti fuerunt: Demoſthenes ab Iſæo eloquentiſſimo doctore: Cice[r]o à Philone Academico, Molone Apollonio, viris [in] docendo diſertiſſimis. *Ab inſtitutione.*

Cicero Græcè & Latinè declamando ſe plurimùm [ex]ercuit cum M. Piſone, & Qu. Pompeio. Et Demoſthenes vadoſis littoribus inſiſtens, declamatio[n]es fluctuum fragoris obluctantibus edebat, vt ad [f]remitus concitatarum concionum patientia duratis [a]uribus in actionibus vteretur, vt ait Valer. Fertur [e]t Ciceronẽ primùm in pronunciatione non minùs, quàm *Ab exercitatione.*

quàm Demosthenem laborasse, vnde omni cum Roscium Comicum, & Aesopum Tragœdum ob uasse traditur, ait Plutarchus.

Ab animi dotibus.

In vtroque refulsit integritas, beneuolentia, & hu manitas, vnde cùm Demosthenes ab Atheniensi po pulo iussus esset accusare quendam, recusauit id fa re: vt ergo aduersus eum reclamatio populi que admodum consueuit, facta est, surrexit Demo nes, & inquit, Vos me, viri Athenienses, consu rem habetis etiam inuiti, calumniatorem verò, velitis quidem. Et Cicero cùm Præfectus ann esset, sortitúsque Siciliam, in missione frument apud Vrbem agere coactus erat, plerisq; Siculis lestus grauisque videbatur: sed mox cùm eius gritatem, humanitatémque experti forent, eum luti neminē ex alijs ducibus suis honore summo nati sunt.

A rebus gestis.

Ad Remp. salutis publicæ conseruandæ studio contulere. Nactus autem Demosthenes vberem Remp. materiam & honestam, pro Græcorum bertate aduersus Philippum, & in ea præclarè de tans, confestim nomen & gloriam assecutus est. N solùm vt disertus, verumetiam vt fortis vir suspic batur, vt admiraretur ipsum Græcia, obseruaret Pe rum Rex, plurimus apud Philippum sermo esset, fiterentur aduersarij, sibi aduersus præclarum vir esse certamen. Et Cicero maximis periculis Re liberauit. Vnde Iuuenal. Satyr. 8. eleganter quit:

Quis, Catilina, tuis maioribus atque Cethegi
Inueniet quicquam sublimius? arma tamen vos
Nocturna, & flammas domibus, arísque parastis,
Vt Braccatorum pueri, Senonumq; minores
Ausi quod liceat tunica punire molesta.
Sed vigilat Consul, vexilláque vestra coercet.

nonus Aripnas ignobilis,& modò Romæ
nicipalis eques, galeatum ponit vbique
sidium attonitis, & in omni gente laborat.
ntum igitur muros intra toga contulit illi
minis & tituli, quantum non Leucade, quantum
ssaliæ campis Octauius abstulit vdo.
dibus assiduis gladio: sed Roma parentem,
ma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.

uthoritas in Rep. par fuit, præsidio vterque militum hominū egebat. Demosthenes Charetis, Diphetis, Leosthenis: Cicero, Pompeij, Augusti, id od Augustus ipse ad Agrippam, & Mæcenatem ibit. *Ab authoritate.*

Duos Rhetores alios haud inuenio, qui ab obscu pauisque facti sint tanti, qui Tyrannis se Regi s obiecerint, filias amiserint, patria sua exularint, uersi sint cum honore, rursus fugitantes in aduersariorum peruenerint manus. Quòd si natura fortuque viri vtriúsque, sic, quemadmodum artifices idam inter se, contendant, difficile iudicatu est, agísne moribus, an rebus gestis similiores reddirit. *A simili qua morte præcessit fortuna.*

Vna cùm patriæ libertate fuerunt extincti. Demosthenes Antipatri imperio per Archiam Phygotheram, satellitum principem: Cicero Antonij iussu per Herennium Centurionem. Et, quod mirum, tis præsagijs, vtrique mors denuntiata fuit: illi omnijs, huic auspicijs. Demosthenes enim nocte er quietem visus erat cum Archia Tragœdijs in theatro certare, & cùm illum superasset, tamen defectu apparatus ab illo vinci. Et Cicero cum in villa Caietana esset, coruus in conspectu eius horologij ferrū loco motū excussit, & protinus ad ipsum tetendit, ac laciniā togæ eousq; morsu tenuit donec seruus *A Morte.*

ad

ad occidendum eum milites venisse nuntiaret.

Ab ijs quæ mortē consecuta.

Vt Demosthenis gloriosam, ita Ciceronis mortem æterna gloria fuit insecuta: atqui Tyrannos, quorum nefario scelere succubuerunt, infamiæ crimen perpetuum est comitatum.

Epilogus.

Plura dicenda essent: sed cùm cætera comparationis facilia sint collatu, operæ pretium est visum, hæc paucis indicasse: quæ restant autem stylo manuii coniecturis reliquisse.

Ad consimile genus exercitationis conferre poteris Philippum cum Pyrrho, ex primo belli Macedonici libro apud Liuium, aliósque authores.

Item Philippum cum Alexandro, apud Iustinum lib. 9.

Item in Plutarcho petas licebit exēpla cōparationum,
- Publicolæ, & Solonis.
- Alcibiadis, & Coriolani.
- Periclis, & Fabij.
- Annibalis, & Scipionis.
- T. Flaminij, & Philopœmenis.
- Aristidis, & Catonis.
- Timoleonis, & Aemilij.
- Lysandri, & Syllæ.
- Agesilai, & Pompeij.
- Dionis, & Bruti, &c.

De Ethopoeia.

Cap. XI.

Ethopœia est imitatio & expressio morum personæ subiectæ.

Imitationis autē tres sunt differentiæ.
- Ειδωλοποιια,
- προσωποποιια,
- ηθοποιια.

...st quidem Ethopœia, quæ notam habens perso... mores solùm effingit, vt qualia faceret verba ...rcules, Eurystheo sibi imperante. Hic notus qui... est Hercules, dicentis verò effingimus mores.

...dolopœia est, quæ personã habet notam, sed de...ctam, & loqui non potentem, quemadmodum ...iquit Eupolis finxit, & Aristides ἐν τῷ ὑπὲρ τῶν τεσσα-... Vnde etiam Idolopœia vocatur.

Prosopopœia est, quando fingũtur omnia, & mo...s, & personæ, quemadmodum Menander fecit ar...mentum. Argumentum enim nec rem, nec perso...m habet propositam, vnde Prosopopœia est dicta: ...gitur enim ipsa cum moribus persona.

Diuiditur autem Ethopœia: nanq; alia

- Passiua, quæ exprimit adfectum: ad quam pertinent, quæ prorsus animi significant motum, vt qualia verba Hecuba faceret Troia subuersa.
- Moralis, quæ morbos solos depingit, vt quid diceret mediterraneus primùm conspicatus mare.
- Mixta, quæ mores habet pariter, & affectũ, vt qualia loqueretur Achilles super occiso Patroclo, cum pugnare decreuisset.
  Mores enim consilium habet, adfectum verò amicus occisus.

Ethopœiam verò tractabis dicendi genere dilucido, breui, florido, disiuncto, omni flex..., atq; figura remota. Próque capitibus diuides tribus ipsam temporibus: præsenti, præterito & futuro.

Exemplum

Exemplum Ethopœiæ paſsiuæ, continens quæ verba [di]cere poſſet Niobe, iacentibus liberis.

Exordium à præſenti.

ME miſeram, quam aliam præ alia deflebo ca
mitatem, orbata nunc liberis, quibus antè
eram inſignis ? Quæ copia infelici mihi ad quam
dacta eſt inopiam ? non ſum iam miſera vnius
mater, quæ anteà tam multis conſpicua incedeba
At quanto ſatius foret ſterilem fuiſſe potius quam
lachrymas, atque luctus fœcundam ? Longè e
infeliciori loco ſunt hæ quæ orbitatem ſuam defle
eis quæ nunquam pepererunt. Hoc enim quod e
perimentum amoris filiorum ſumpſerunt, deſtitu
poſteà acerbiſſimum eſt.

A præterito.

Sed infelicem me, quæ parem ei qui me gen
ſum experta fortunam. Orta enim ex Tantalo, q
conuictu Deorum felix, tandem ab ea eſt Deoru
amicitia euolutus: huius quoque cladibus meis a
probo me eſſe genus. Coniuncta enim ſum Laton
perque hanc ipſam nunc his opprimor malis, & ip
us familiaritatem filiorum orbitate deploro. Hi
que mihi finis cum Dea conuictus, vt in calamita
bus degam. Prius namque quã ipſi ſum cognita La
tonæ, felicior ipſa ſui mater: vt autem ſum illi no
tior facta deſolata ſum liberis, quorum anteà qu
me noſset ipſa, inſigni fui multitudine beata. La
ille ſexus vtriuſque lætus numerus mihi ſummum
luctum. Quo vertam infelix ? ad quæ deflecta
quod mihi ad tot defunctos liberos ſufficiet ſepu
chrum ? Miſeram me, in tantis malis meis ipſe qu
que me deſerit calamitatum mearum honor, & inf
lici iuſta intermittuntur.

Verũ enimuerò quid iſta queror, ac deploro, cu
à di

dijs, vt me in aliam naturam transmutent, impetrare liceat? Vnum hoc miseriarum mearum video remedium, vt in alicuius, quod sensus vitæque sit expers, formam commuter. Sed vereor misera, ne & sic quoque quamuis mutata, inter lachrymas agere non desinam.

SCHOLIA.

Ethopœia.

Ethopœia, à Prisciano vocatur allocutio, sermonis imitatio, ad mores, & suppositas personas accommodata. Quint. lib. 9. c. 2. Imitatio, inquit, morum alienorum, quæ ἠθοποιία, vel, vt alij malunt, μίμησις dicitur: versatur & in dictis, & in factis. Expressio morum est, & adfectuum, vnde nomen habet.

Hercules Eurystheo, &c. Hercules Iouis & Alcmenæ filius. Vide Ouid. Met. 9. Dictus quasi aeris gloria. Macrob. l. 1. Satur. cap. 20. Reuera Herculem Solem esse vel ex nomine claret. Heracles enim quid aliud est, nisi heras, id est, aeris cleos? quæ porro aeris gloria est, nisi solis illumniatio, cuius recessu spiritus occulitur profunditate tenebrarũ. Coactus fuit multa adire pericula, Iunone impellente, & imperante Eurystheo. Vide Boccatium lib. 21. c. 4. Fuit autem Εὐρυσθεὺς Stheneli Mycenarum Regis filius. Ouidius in Epistolis.

Quẽ non mille feræ, quẽ non Stheneleius hostis,
Non potuit Iuno vincere, vicit amor.

Virgil. in Aeneid.

Duros vt mille labores
Rege sub Eurystheo fatis Iunonis iniquæ
Pertulerit.

Εἰδωλοποιία, &c. Hanc simulachri fictionem appellat Priscianus. Fit cùm mortuis verba dantur. Quod facit Cicero pro Cœlio, verba dans Appio Cæco contra Clodiam. Liuius lib. 6. belli Punici: Si ab

inferis existat Rex Hiero, fidissimus imperij Romani cultor, quo ore aut Syracusas aut Romam ei ostendi posse, cùm vbi semirutam ac spoliatam patriam respexerit, ingrediens Romã in vestibulo vrbis propè in porta spolia patriæ suæ visurus sit? Item, Cicero in Confirmatione: Quòd si nunc L. ille Brutus reuiuiscat, & hic ante pedes vestros adsit, non hac vtetur oratione? Ego Reges eieci, vos Tyrannos introducitis. Ego libertatem quæ non erat, peperi, vos partã seruare non vultis. Ego capitis mei periculo patriã liberaui, vos liberi sine periculo esse non curatis.

Item Hector occisus apud Virgilium in secundo:
Heu fuge, nate Dea, téque his, ait, eripe flammis,
Hostis habet muros, ruit alto à culmine Troia:
Sat patriæ, Priamoq; datum, si Pergama dextra
Defendi possent, etiam hac defensa fuissent.
Sacra suósq; tibi commendat Troia penates,
Hos cape fatorum comites, his mœnia quære,
Magna pererrato statues quæ deniq; ponto.

Item Polydorus in tertio:
Quid miserum, Aenea, laceras? iam parce sepulto,
Parce pias scelerare manus: non me tibi Troia
Externum tulit, haud cruor hic de stipite manat;
Heu fuge crudeles terras, fuge littus auarum.
Nam Polydorus ego, hic confixum ferrea texit
Telorum seges, & iaculis increuit acutis.

Idem apud Euripidem in Hecuba, inquit:
Sum profectus à profundis manibus, &c.

Ἐν Δήμοις Εὔπολις, &c. In Comœdia cui nomen fuit inditum. Eupolis autem erat veteris, cuius magna fuit licentia, comœdiæ scriptor.

Eupolis atque Cratinus, Aristophanésque poëtæ,
Hor. 1. ser. 1. Atque alij quorum comœdia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quòd malus, aut fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui

famosus, multa cum libertate notabant, &c.

Submersus autẽ ille fertur ab Alcibiade, quòd quædam illius crimina carpsisset.

Aristides, &c. Hanc in oratione quadam Rhetoricem defendit, & encomion canit introductorum quatuor, Themistoclis, Miltiadis, Cimonis, & Periclis.

Prosopopœia, &c. Hanc Priscianus reddit conformationem. Quæ est, quando alicui rei contra naturam datur persona loquendi. De qua vide Cic. 4. ad Herennium. Idem patriam loquentem facit in Catilinam, inquiens: Nullum iam tot annis facinus extitit, nisi per te, nullum flagitiũ sine te: tibi vni multorum ciuium neces, tibi vexatio, direptióque sociorum impunita fuit ac libera. Tu non solùm ad negligendas leges, & quæstiones, verúmetiam ad euertendas perfringendásq; valuisti. Superiora illa, quanquàm ferenda non fuerunt, tamen vt potui, tuli. Nunc verò me totam esse in metu propter te vnum: quicquid increpuerit, Catilinam timeri: nullum videri contra me consilium iniri posse, quod à tuo scelere abhorreat, non est ferendum. Quamobrem discede, atque hunc mihi timorem eripe: si verus, ne opprimar; sin autem falsus, vt tandem aliquando timere desinam.

Et Ouid. 2. Metam. introducit Tellurem, ita loquentem:

Si placet hoc, meruíq; quid ô tua fulmina cessant,
Summe Deûm? liceat perituræ viribus ignis,
Igne perire tuo, cladémq; autore leuare.
Vix equidem fauces hæc ipsa in verba resoluo.
(Presserat ora vapor) tostos en aspice crines,
Inque oculis fumum: volitant super ora fauillæ.
Hósne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem,
Officijsque refers, quòd adunci vulnera aratri,

Raſtrorumque fero, totóque exerceor anno?
Quòd pecori frondes, alimentáque mitia, fruges
Humano generi, vobis quoque thura miniſtro?
Sed tamen exitium fac me meruiſſe, quid vndæ?
Quid meruit frater? cur illi tradita ſorte
Aequora decreſcunt, & ab æthere longius abſunt?
Quòd ſi nec fratris, nec te mea gratia tangit,
At cœli miſerere tui: circumſpice, vtrinque
Fumat vterq; polus: quos ſi violauerit ignis,
Atria veſtra ruent: Atlas en ipſe laborat,
Vixq; ſuis humeris candentē ſuſtinet axem.
Si freta, ſi terræ pereunt, ſi regia cæli,
In chaos antiquum confundimur. Eripe flammis,
Si quid adhuc ſupereſt, & rerū conſule ſummæ.

Menander fecit argumentum, &c. Menander poëta Comicus fuit. Gell. lib. 17. ca. 4. ſcribit ab eo relictas fuiſſe centum & octo, vel (ſecundū alios) centum & nouem comœdias, ſed omnes ad noſtra tempora non peruenerunt. Cæterùm vt Menander habuit φασμα, ita ελεγχον: in quo res erat: nulla autē vera ſed ficta perſona. Catanæus reprehēſionem vertit. Aphthonius ait: ὁ γὰρ ἔλεγχος πραγματος μὲν ἐστι καὶ προσωπον, hoc eſt, Redargutio res quidem, non autem perſona: Vt ſi quis illam introducat loquentem, carpentemque faciat hominum mores, aut vitia. Sic Moriam Eraſmus introduxit. Agricola reddidit argumentum, quod (vt ait Cicero ad Herennium) est res ficta, quæ tamen fieri poſsit, vt argumenta Comœdiarum.

Paſsiua, &c. A Priſciano, paſſionalis appellatur, in qua paſſio, id eſt, commiſeratio perpetua inducitur, vt quibus verbis vti potuiſſet Andromache occiſo Hectore. Fuit autem ea vxor Hectoris, animo virili prædita, vnde à virili pugna nomen ſortita.

Mora

Mores, &c. In qua continentur mores, vt quibus [ver]bis potuiſſet vti ruſticus, cùm primùm aſpexit na[uem].

Patroclo, &c. Hic cùm in patria cædem feciſſet, in [T]heſſaliam confugit ad Achillis patrem: Menœtij [r]egis Locrenſis filius fuit. *Patroclus.*

Ouidius primo de Ponto.

Cæde puer facta Patroclus Opunta reliquit,
Theſſalicámque abijt hoſpes Achillis humum.

Amicus fuit Achillis, & ſub huius armis interfe-ctus.

[Hu]nc Menœtiadem falſis cecidiſſe ſub armis, *Ouid. in Epiſt.*
Flebam ſucceſſu poſſe carere dolos.

Achillis autem verba, quæ potuiſſet Patroclo in-[te]rfecto facere, complecterentur paſſionem funeris [am]ici, & moram de bello in Troianorum vindictam [ſu]ſcipiendo cogitantis.

Adfectum amicus occiſus, &c. Huius enim pro-[gy]mnaſmatis vſus eſt, vt exercitij ſtudio perſonarũ [om]nium affectus imitari, aptáſque materiæ ſenſu-[u]m, ſententiarum, verborumque formas accommo-[da]re coneris. Alia enim oratio prudentis hominis & [ſed]ati, alia inſipientis & irati. Alia timentis, gauden-[ti]s, lugentis, ſenis iuuenis, viri, fœminæ, matronæ, [ſ]orti. Vide Emporium Sophiſtam.

Amicus, &c In Aphthonio habetur: ἦθος γὰρ ἡ βου-[λή], πάθος δὲ φίλος πάσων: Quint. lib. 6. cap. 3. πάθος [qui]quit, atque ἦθος ex eadem natura ſunt, ita vt illud [ma]ius ſit, hoc minus, vt amor πάθος, charitas ἦθος: [πά]θος concitat, ἦθος ſolet mitigare: ἤθη mores ſunt, [q]uibus plerumq; ruſticos, ſuperſtitioſos, auaros, ti-[m]idos ſecundum conditionẽ propoſitorum affingi-[m]us, mores eorum imitamur, & ex his ducimus o-[rat]ionem. Diuerſum eſt huic, quod πάθος dicitur: [qu]odq; nos affectũ propriè vocamus, & vt proximè *De huius cum difficultate, tum vtilitate. Vide Quin. lib. 3. ca. 1.*

 vtriúſque

vtriúſque differentiam ſignem, illud comœdiæ, hoc tragœdiæ ſimile.

Sunt qui Ethopœiæ ponũt triplicem expreſſioné,

- Morum, quam prolixiorem tra-dunt, vt ingeniorum, virtutum, vi-tiorum, Thraſonis aut Tyranni.
- Naturalium propenſionum, in-clinationum, φυσικὴν ϛοργὴν, hoc eſt, affectuum innatorum, vt amoris pa-terni in liberos, charitatis, adfini-um, cognatorumque inter ſeſe.
- Affectuum leuiorum, vt cùm a-nimos erigimus in ſpem, aut læ-titiam.

Dicendi genere dilucido, &c. Σαφῆ perſpicuo, de quo ſuprà in Narratione. Macrob. 5. Saturn. cap. 1 ponit dicendi genera 4.

Copioſum, in quo Cicero dominatur.

Breue, in quo Saluſtius regnat.

Siccum, quod Frontoni aſcribitur.

Floridum & pingue, in quo Plinius Secundus lu-xuriatur. Plura dicendi genera profert Eraſm. 1. Co-piæ, cap. 123.

Tribus temporibus, &c. In præſenti inſtantis fortu-næ permutatio, & ærumnæ recenſentur. In præteri-to potiſſimùm eæ conferuntur cum infortunijs pa-rentum vel maiorum. In futuro rerum euentus, ma-lorum fines adducuntur, vel conſilia, quorum ratio-ne, tantis malis ſuccurri poſsit.

Niobe, &c. Hæc Tantali filia, Pelopis ſoror, Am-phionis vxor. Fuit autem fœcundiſſima. Hinc l[...]

nal. ait Satyr. 6.

Atque eadem scropha Niobe fœcundior alba.

Quæ secundum Diodorum Siculum. 5. Historiarū, septem filios, totidemque filias secundum Ouid. 6. Metamorph. septem filios, Ismenon, Sipylum, Phædimum, Tantalium, Alphenora, Damasichthonem, Ilionea: Secundum Boccatium lib. 5. cap. 31. quatuordecim. Vide Gelli. lib. 20. cap. 6. Homer. Iliad. vlt.

Sed infelicem me, &c. Fabula Niobes significat, mulierum superbiam exitiosam esse. In summum enim illa malum incurrit (vt Niobes mala prouerbialiter maxima dicerentur & acerbissima) quod passa fuit, quòd se Latonæ præposuisset. Etenim apud Ouidium:

Quis furor auditos, inquit, præponere visis
Cælestes? aut cur colitur Latona per aras,
Numen adhuc sine thure meum est?

Orta ex Tantalo, &c. Vnde Tantalis ab Ouidio dicitur, Tantalus autem, Iouis & Plotes filius, Rex Phrygiæ ditissimus. Vnde Tantali talenta abierunt in prouerbium. Primò fortunatus fuit: deinde, cùm Deorum secreta hominibus prodidisset, detrusus fuit ad inferos. 2. amorum Eleg. 2.

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus: hoc illi garrula lingua dedit.

Porrò Tantali fabulam paucis explicat, inquiens.

Nec bibit inter aquas nec poma natantia carpit.
Tantalus infelix, quem sua vota premunt.
Diuitis hæc magni facies erit, omnia latè
Qui tenet, & sicco concoquit ore famem.

Huius genus, &c. In similem, inquit, parentis calamitatem incidi. Quemadmodum ab initio pater felix erat Tantalus, ita ego beata. Iam ego misera sicut & ille. Quē in Cratylo scribit Plato dictū quasi

ταλαν-

ταλαντατον, hoc est, infelicissimum. Huius supplicia adeò grauia, vt prouerbio locum fecerint, Tantali supplicia, & Tantali lapis.

Latonæ, &c. Hæc Cæi Titani filia, Apollinis & Dianæ mater, à parente Titanis appellata, vt à matris nomine Apollo Latoides, & Diana Latois. Vnde Niobe apud Ouid. Metamor. 6.

Quódque modo audetis natum Titanida Cæo
Latonam præferre mihi? cui Tantalus autor,
Cui licuit soli superorum tangere mensas.

Atqui contra sententiam Ouidij Diodorus Siculus lib. 6. dicit Phœbes & Saturni filiam.

Aliam naturam, &c. Nioben præ nimio dolore in saxum vel marmor cõuersam aiunt, illud innuentes, maximo dolore eam diriguisse. Ouidius in Metamorph.

Diriguitque malis, nullos mouet aura capillos.
Quæque superba parens saxo per corpus oborto,
Nunc quoq; Mygdonia flebilis astat humo.

A Statio in syluis Sipyleia mater appellatur, quoniam facta saxea, turbine venti,
In Siphylis rapta est, vbi fixa cacumine montis
Liquitur, & lachrymis etiam nunc marmora manant.

Sensus vitæque expers, &c. Fabula Niobes hoc habet verum: Niobe fingitur ex homine conuersa in lapidem, quoniam imaginem lapideam supra natorum suorum sepulchra posuerat. Quod Polæphatus se vidisse scribit.

Ethopœiarum exempla primi argumentum tale est.

Gerhardus Nouiomagus.

Quænam verba Gerhardus Nouiomagus ex lipothymia ad sese rediens olim potuisset dicere. cuius Vitten-

Wittembergam profecturi caput latrones securi diffiderant, ipsum apud Brunonis vicum humi stratum spoliauerant, & fugitiui mortuum credentes in sylua reliquerant.

Vetus illud dictum, Nemini fidendum esse, nisi cum quo prius modium salis absumpseris, esse verissimum experior: quos fidos itineris comites arbitrabar, ij crudelissimi sicarij iugulum mihi petierunt: multisque vulneribus inflictis, syntecticum reliquerunt, qui ab ineunte ætate bonis literis ac virtutibus inuigilando persuasum habebam, studiosis hominibus tutam vbique profectionem patere. Credebam Horatio, qui scripserat, integros vitæ scelerisque puros, non egere Mauri iaculis nec arcu, siue per Syrtes, siue per inhospitalem Caucasum iter essent facturi. At ego, licet non apud Scythas ανθρωποφαγους versari videbar, sed apud homines (quos à Germana charitate non alienos sperabam fore) Germanos: tamen longè prudentius fecissem, si nostri (quo friget omnis charitas) seculi tam impunitam peccandi licentiam ante oculos mihi posuissem, nec solus neque inermis profectionem hanc instituissem. Iam secura nimis imprudentia mihi nocuit, qui stratus humi sanguine meo terram hanc intingo, herbásq; coloro. Nunc maximo periculo meo cautior factus tādem disco nusquā tutam esse fidem, vbiq; rapto viui, non hospitē ab hospite tutū, nec generum, à genero. Sed quid ploro? Quā libenter ego, quā delicta fortasse mea promeruerunt, calamitatem patior, æquioréque animo iniurias fero. Sed vtinam caput illæsum & integrum sit, vt bonarum disciplinarum capax à rationis amussi nunquam deliret. Vtinam in hoc casu Cœneus ille Porrœbus fuissem, & hoc mihi donatum, vt nullo ferro sauciari potuissem. Eheu quàm plagā profundā, quā vulnus altū sentio, quod *Exordium à præsenti.*

pacis

pacis semper amans ego præter meritum accepi, & ab illis, quos beneficio prosequebar, quos amicos atque fidos incognitarum mihi viarum duces amplexabar, pro quorum incolumitate, incolumis ipse, hoc corpusculum amittere non detrectabam, eorúmque inopiam mea qualicunque rerum copia subleuare (si modò postulassent) minimè grauatus fuissem. Id quod è bonarum literarum studio semper addidici facere, nec ego vnquam pecuniæ seruus, congestis vndique saccis indormire solitus, neque tanquam sacris parcere, quæ tortum digna sequi potius quàm ducere funem. Sed ô perfidam pecuniam, & sacram auri famem, quid non mortalia pectora cogis? O mores! ô tempora!

Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus, gladium, contúmq; timebis,
Et motæ ad lunam trepidabis arundinis vmbram.
Vt iugulent homines, surgunt de nocte latrones.

Hos etiam de media luce surgere, testimonio fuerit calamitas mea: quæ & euidenti est argumento, quàm fragilis, & quantis vita nostra periculis sit obnoxia. Omnis mea, qua valde gloriosus iam pridem effulgebam, dignitas, hic ad nihilum fere iacet redacta. Gloria mea quasi flos agri propemodum demissus flaccessit. Quid ergo sumus, aut quidnam victuri gignimur, ordo quis datus, aut metæ quam mollis flexus? Deum immortalem, quot periculorum genera vitæ nostræ indies insidiantur! Quot accidunt casus, venena, naufragia, cædes, pestes! Alius acini granum glutiens præfocatus, interijt. Fuit quẽ potus cum lacte pilus strangularit. Fuit, cui stiria gelu durata, delapsa tecto subitum attulit exitium. O lubricas igitur res mortalium, & hominem verè bullam!

A præterito. O nimiam hominum teterrimorũ crudelitatem! O me-

meam insignem imprudentiam, atque securitatem! qui omnia prospera atque tuta mihi persuaseram, in hæc tanta mala incidi, hic vulneribus confectus, atque pulueribus obsitus iaceo, cuius amici gloria magna, parentes, honore summo claruerunt. Hîc miserabiliter iaceo, qui iam olim in Gymnasio Louaniensi clarum nomen atque decus, laborum meorum & virtutis beneficio, consecutus fueram, celebris poëta, celebrior orator, celeberrimus Theologus salutatus. Hîc flebiliter iaceo, quem Episcopus Traiectensis Dominus Philippus, nobilissimo Burgundiorum sanguine procreatus maximis honoribus adfecit, tot muneribus opimis, tot sacerdotijs pinguibus exornare nunquam intermisit, qui tot heroes atque principes amicos bonarum literarum cultu, vitæque sanctimonia mihi deuinxeram, vt cœlum citius ruere, quàm in hanc fatalem ærumnam me putauerim iri præcipitatum. Sed quorsum ita mihi? O res humanas variabiles! ô vanitatem rerum, & inconstantiam!

Sed quid istorum recordor, quæ magis refricant memorata, quàm dolorem minuunt? Vnum restabit, vt supplex ad asylum Dei Opt. Max. confugiam. Hic est vnica salutis arx, ipsum orabo, huic supplicabo, huic peccata mea confitebor, atque precabor, vt me liberet ex hoc tanto malo consolator optimus. Cuius diuina prouidentia ad nostri emendationem atque salutem omnia fieri permittit. Ille Pharaonem, ille alios indurauit, & ad affligendum sibi dilectum populum sæpius instigauit. Ille rursus Tyrannũ fluctibus obruit, & ab omnibus miserijs insontem gregem eripuit: in hoc fortè apparere, in hunc vnũ spem erigere, præsentissimũ ærumnarũ cunctarũ remedium est. Quo posthabito, rebus in humanis mentem *A futuro.*

occu-

occupatam habere, magis erit dolorẽ augere, quàm mitigare, aut omnino tollere.

Aliud exemplum continens quæ verba Hercules Eurysthеo sibi imperante, potuisset facere.

A presẽti. MVlti sunt infortunati, sed nemo magis, quàm ego sum infelix: qui miser, quarta natus luna, calamitates varias & plurima mala patior.

A præterito. Non sufficiunt, quæ retro actis annis animo fortissimo tuli, quæ nouerca Iuno mihi præparauit. Hæc serpentes immisit, quæ me puerum in cunis occiderent: mox Eurysthea stimulis nouercalibus impulit, vt, in varia periculorũ genera me protrudens, è medio tolleret. Varijs igitur tempestatibus ego iactatus, fœdantem peregrino templa cruore Busyrin domui: Et

Solus Amazonio cinctus Stymphalides arcu,
Non cadere Antæo, non crescere profuit hydræ,
Non ceruam volucres eripuere pedes, &c.

A futuro. Sed quis finis, quis modus Eurystheu, furoris atq; tyrannidis tuæ futurus? Quin parcis ætate cõfecto? Manlianæ atque Phalaridis imperia longè tuis humaniora. Tu quam, Lycha vestem à Deianira missam huc pertulisti, nimirum Iunoni gratam, mihi perniciosam futuram, imbutũ veneno Lærneo munus est, vnde nouam pestem profluxuram video, cui nec virtute poterit resisti, nec telis, neque armis, sed pulmonibus errabit ignis edax imis, & per omnes pascetur artus. Vide Ouid. 9. Metamor. Et Claudianum in præfatione libri secundi de raptu Proserpinæ. Virgilium Aeneid. 8.

Tertium

Tertium exemplum, Continens qualia verba diues ad inopiam redactus, posset facere.

MVlta mihi in vnum locum confluunt incommoda, quæ meum pectus pulsant, simul multiplex ærumnâ exercitam habet paupertas. Vbi spes meas collocem, non habeo. Nunc tandem experior facilis, Omnes modis omnibus qui pauperes sunt, miseros viuere. Quid enim? me hercule, miser est homo, qui ipse sibi, quod edat, cogitur quærere, & id ipsum ægrè inuenit: longè miserior qui & ipse quærit, & nihil inuenit: omnium miserrimus, qui cum ipse cupiat, ꝙ edat, non habet. Huius farinæ sum ego miser, qui Crœso iamdudũ felicior habitus, iam item Codro pauperior, atque leberide nudior, non confideo, vbi pedem ponam. Etenim omnia vel hostis abstulit, vel incendium absumpsit. *Exordium ex Plauto sumptum. A præsẽti.*

Cum florentissimo iampridem mihi diuina quasi virtute suppetebant omnia. Et diuitiarum copia fretus, omnia vel facere, vel dicere audebam vt reipsa fontes argenti locutos animaduertisses. Mala etiam laudi ducebantur, cùm felicibus sint & trimestres liberi, stultissimique patiantur opes. Proinde mihi Suffenus etiam, qui oppidò fortunatus plurimos habebam, qui mihi adhærescebant fautores. *A præterito.*

Donec eram fœlix, multos speculabar amicos:
Tempora cùm modò sint nubila, solus ero.
Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Etenim pauperem modò me factum nemo consolatur, nemo fert suppetias. Qui iam pridem adesant non vocati, iam rogati fugiunt, & qui fideles amici visi, eos calamitas mea fallos coarguit. Erant enim, (vt prouerbio dicitur) αὐτολήκυθος. Verum nimis

mis est, quod ait Ouid. 2. de Ponto.

Turpe quidem dictu; sed si modò vera fatemur,
  Vulgus amicitias vtilitate probat.
Quantum quisque sua nummorum seruat in arca,
Tantum habet & fidei.

O me miserum! Cum non sit omnis hominis, sed tantum sapientis, paupertatem ferre, iuxta illud Menandri: πενίαν φέρειν οὐ παντὸς, ἀλλ' ἀνδρὸς σοφοῦ: per inopiam mentis inops factus, tanta mala diutius tolerare non potero. Inter duo mala igitur pendēs, quod leuius videbitur, eligam. Longe melius arbitrator fore, vt mihi mortem consciscam, quam in paupertate viuam, aut ad turpe compendium me compellat inopia. Quare, quod Theognis Cyrno consilium dedit, ampectar:

Iuuen. Satyr. 3.

In mare fluctiuagum, ne me premat aspera egestas,
  Præcipitabo, altis desiliamque iugis.

Quid? Mors vltima linea rerum, quæ nihil sentit. Quod autem nihil sentit, nihil ad me, &c. Vide Gell. lib. 2. cap. 8.

Quartum exemplum, Continens qualia verba dixerit Hecuba post excidium Troianum.

Fuit autem Hecuba, Cyssei Regis Thraciæ filia vnde Cysseis vocatur. Virgil. in 7. Cysseis prægnans tædas enixa iugales.

A præsēti.

FOrtunam Euripum, siue æstuariam, non iniuria vocatam, reipsa iam infelix experior, quæ status beatissima gloriabar Regis filia, Regis vxor, pulcherrimorum, atque fortissimorum heroum mater, iam in tantas, quantæ ne quidem excogitari, nedum exprimi poterunt, calamitates incidi. Fortuna me sublimiùs euexit, vt illisura grauiore casu præcipitem daret.

aret. Vtinam in humili aut obscuro loco nata, aut crudelissimi Scyronis filia fuissem, sic æquiore animo, quæ patior, ferrem. Promeritam enim genitoris pœnam in me quoque deriuatam arbitrarer.

Sed in fatis esse video, vt eius generis, in quod ascita sum, discrimina subeam, eiúsque malorum particeps fiam. Socer Deos iratos habuit, Glos monstris marinis exposita, Maritus occisus à Pyrrho, Filius fortissimus ab Achille. O me miseram, quid Polydorum, quid Parin, quid Troilum, quid Helenum, quid dulcissimam filiam Polyxenam ad Achillis sepulchrum iugulatam commemorem? O me infelicem! vtinam nunquam viro nupsissem, nec in magnam calamitatem tot liberos peperissem. *A præterito*

Sed quid lamentor? Multo consultius fuerit Deos precari, vt in aliquod sensu carens, aut in rationis expers animalculum me transforment: Quamuis ærumnarum miserti Dij me exaudierint, & in canem mutare decreuerint: tamen ego quod humana voce non potero, id latratibus assiduis deplorare non sum cessatura. *A futuro.*

Quintum exemplum, Continens quæ verba Taurorum cornibus alliganda, protulerit Antiope.

Quæ fuit Nyctei in Lesbo Regis filia, vnde Nycteis appellatur, vxor Lyci Thebanorum Regis. Peperit ex Ioue Zethum & Amphionem. Varias ærumnas experta: A Circe in montem abducta, vt Taurorum cornibus ardentes tædas habentibus suspensa interficeretur. *Antiope.*

Persius Satyra prima:

Antiope ærumnis cor luctificabile fulta.

Quæ-

A præsenti. QVænã in terris fœmina poterit viuere, quæ tan-tis malis iactetur, quantis inpræsentiarum ego, cuius luctus miserabili prouerbio locum facit. Om-nium beatissimam me fore putabam, quæ Regi duos Iouis Optimi Maximi filios peperissem, alte-à Diana dilectum, venationibus illustrem, alterum artis Appollineæ peritissimum, qui non solùm De-os atque homines, sed etiam feras, & saxa testudi-cantu permouere potest. Quæ duo charissima pi-nora iam non amplius videre, nec amplecti datur, heu mihi genere mortis teterrimo iam dilaceran-cogor relinquere.

A præterito Vtinam ego nunquam fuissem in hanc lucem e-ta. Quid mihi profuit Regis filiam, quid Regis v-rem, quid ab ipso Ioue grauidam fuisse? Quon-omniũ quo maior gloria præfulsit, tanto casus gr-uior & acerbior mihi modò calamitas insurgit. fors fortuna, vt nunquã perpetuò es bona. O qu-potens, quàm variabilis. Tantum iuris atrox, q-tibi vendicas.

A futuro. Cæterum quid prodest fletibus indulgere? Qu-potius ad deorum auxilia confugio, suppliciter o-tura, vt oppressæ subueniant finémque malorum f-ciant. Sed qui propriores estis vicini, succurrite. populares auxiliamini, & ærumnas meas comm-rescentes, ab hisce crudelissimæ Circes vinculis -mimortuam eripite.

Sextum exemplum, Continens quæ verba Androma- captiua patrio solo euerso, & marito oc- ciso potuisset dicere.

Erat autem Andromache vxor Hectoris, & Aeti-nis filia, Regis Thebarum in Cicilia. Vnde Ouidi-

tertio de arte ait:

——— nunquam
Thebais Hectoreo nupta resedit equo.

Homerus Iliad. 6.

Ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος ἠετίωνος.
filia magnanimi fuit Andromache Aetonis.

O me miserā! quæ diuitijs & honore sydera iamdem adibam, nunc maximas in ærumnas præcipitata sum. Omne mihi gaudium, omnis voluptas, omnis denique vitæ iucunditas est erepta. Solus me dolor assiduus excruciat, continuus mœror exhaurit, perpetuæ lachrymæ consumunt, enecor deflendo fortissimum, meique amantissimum Hectorem maritum, extinguor lugendo filium dulcissimū, quem pater ipse Scamandrium, alij maluerunt Astyanacta, quod vrbem tutaretur, vocare. Quibus occisis omnem spem amisi, vt orbatæ iam nihil supersit nisi suspendio arbor deligenda. *A præsēti.*

Fatalis quædam necessitas incumbit mihi, & adamantina ærumnarum catena traxit, vt in ipsissimam malorum lernam inciderem. Quippe vt modò Troiam Græci, sic olim Achilles patriam Thebas euertit, patrem Aetiona sustulit, septemque vno die fratres interemit, & pretio matrem redemptam, ante paternas ædes interfecit: vbi pater olim ac fratres beati regnarunt, ibi nunc ingens solitudo, fruticeta, pecorumque sunt pascua, & Troia iam in cineres conuersa, cum marito filius occisus, vt nihil solatij restet vel apud amicos vel adfines. Quò igitur infelix me conferam? quò locorum abducar captiua? O vtinam, quo die me parens enixa fuit, aliquis turbo rapuisset, aut tellus ima dehiscens ad vmbras me pallentes adegisset. *A præterito.*

Sed cur me luctu macero? cur nō potius ad victo- *A futurō.*

ris pedes prouoluor? enixè rogatura, ne in miseram nimium sæuiat tot alioqui malis oppressam. Ah quàm vereor, ne victoria fortitan insolescens ille mihi grauiter sit insulturus, vt mors potius, quàm vita, sit exoptanda.

Idem argumentum Sophista Libanius tractauit, ab Erasmo Roterodamo Latinum factũ: cuius verba non piguit ascribere.

Septimum exemplum, quæ dixerit Andromache, interfecto Hectore.

DECLARATIO.

Andromache.

EVenit, quod timebam, & verba mea despiciens Hector, ad optima hortatam esse cognouit. Admonueram vt sibi parceret: ille verò contrà, suam salutem vilem habuit: ergo extinctus est, non meis prô Dij, in manibus, verùm ab Achille. Quòd ille occubuit, hoc est interijsse Priamum, Hecubam, fratres, hunc ipsum puellum, me, ciuitatem omnem. Ille tuebatur Ilium. A quo igitur posthac seruabitur? Interierunt, occiderunt omnia, facta sum mulierum infelicissima. Quanta me felicitate, cuius gustum modò dederat fortuna, spoliauit. Erant mihi in tegijs pater ac mater, tum fratrum chorus, nitidáque ac lauta omnia. Accedebat ad hæc aliud maximũ omnium, coniunx Hector, bellator insignis, spectabar, beata dicebar. Et si quis adiens me Andromachen appellabat, cognominis vice adijciebat, Imperatoris, victoris fortunatam. Oportebat igitur in eadem fortuna pariter consenescere. At non passus est sæuus iste Achilles, quem quidem in meum exitium produxit Thetis, patrem mihi ademit, trucidauit fratres, seruitutẽ matri iniecit: deinde restituta est, ac nec

quidem

...idem superest. Et hæc grauia quidem, verùm tu ...lerabiles reddebas ærumnas, Hector, atque vnus ...stabas omnia, & quibus eram orbata, ea rebar ...desse per te: sed occisus es, accepisti vulnus: nos ...pimur, instant tristia, impendet periculum, immi...et incendium. Videre mihi videor Troianos cædi, ...ores per vim indignè tractari, liberos trahi, videre ...errum, videre flammam. Aperta est hostibus Troia, ...te haud amplius pro portis propugnante. Ah puer ...ortè prehensum te quispiam hostium ad turrim adi...get. Strenuus erat pater, à te pœnas repetent Græci, ...lle forsitan occidet alia vis. Atq; in hoc quidem for...natæ erimus. At non continget, seruitus me ma...et & famulatus, plagæ, & in extremum vsque æui ...achrymæ. Haud etiam scio an visura sim terram, vn...de nobis hostis iste aduenit. Mox etiam, quod acer...bissimum est, concubitum cogar pati eius, qui inter...emit Hectorem.

Octauum exemplum: quæ dixerit Medea, suos mactatura filios. *Medea.*

Declamatio Libanij sophistæ, Erasmo interprete.

FVit & mihi mea ars auxilio, vt accepta contume-lia, non tantùm angerer, sed pœnas sumerem. Non amplius rex Iason, non amplius Corinthiorum ...otitur. Omnes opes subuertit coronæ, omnia ve...nam perdidit, omnia conflagrarunt incendio. Et ac...cedit ad calamitatis cumulũ dementiæ genus, quod ...de me nihil etiam subolet. Quid igitur? sufficere hæc putabimus, ac præterea nihil requiremus? Minimè gentium, imò superest alia vindicandi ratio, ...periore atrocior, nihil egens veneficijs, aut arte

 clancu-

clancularia, verùm animo præsenti, virilíque, & dextera, quæ facinus nullum refugiat: Sunt liberi mortalium omnium impijssimo, & vocatur pater. Hoc filijs solatium vnà cum ipsa appellatione, illi adimimus. Haud quaquam me sinit, quæ iusta sunt, expendere meorum malorum tum multitudo, tum magnitudo. Sed rationem ineunti mihi, pro quibus fa-
quem fructum receperim, omnia ad pœnam min-
videntur. Aeta mihi pater erat ísque Scytharum re-
tum virginitas & fama egregia, ac multi inter fini-
mos proci: deniq; spes præsentibus bonis potior-
Appulit scelestus ille, neq; Deos metuens neque homines reuerens: atque erat omnibus malis circumuallatus, & necesse habebat inuincibilia vincere, tauros ignem efflantes, armatam'aciem è terra prosilientem, draconem peruigilem. Ac dignus quidem era-
qui in his omnibus vinceretur, vt isto cadente victoria penes patrem meum esset potius, quàm Aetæ regnum ludibrio haberet vnius nauigij dominus. At ego quicquid est proditorum scelere præcurrens, quicquid amentium stultitia superans, familiares pro hostibus, hostes familiarium loco habui, & contra patriam ab alienigenis stabam. Porrò artem oppo-
naturæ ferarum, extinctus est ignis, tauri iugum du-
erunt, cessit aratro solum longè durissimum, sopit-
apparuit draco, id quod antea nunquam. Manu te-
nebam adhuc trementem Iasonem. Ego porrò su-
per hæc omnia nauem conscendi, multis magnif-
persuasa pollicitationibus, sacramentis, meis ips-
beneficijs. Accepit & beneuolentiæ meæ argumentum, & Iolcus, vbi rex Pelias inimicus senex, ab ij-
quas genuerat, discerptus est iuuentutis spe, vltrò
fraudi tradens. Et huiusmodi quidem mea in Iasonem partim domi, partim in Græcia beneficia extiterunt: Gratia verò cuiusmodi? Corinthum vidit, &

Creont-

eontis imperium, ac de Glauce audiuit. Cæterùm illa habita ratione eorum, quæ feceram, vxorem iit, cùm ex me liberos haberet, me viua vidit nupus, atque illa omnia exciderunt animo, præque imij cupiditate mea merita neglecta sunt. Atqui ne a quidem sufficiebant: insuper expulsa sum, conmelia affecta sum, minis onerata sum: hæc quidẽ tum indignandi causam præbuerunt, artem verò figij tantùm gratia tenebam, & hactenus suffecit. cedamus iam, & per aliqua, quáque licet eamus. eri, Medea filios, macta filios Iasonis viri scelerati, pij patris, hospitis mali. Ne quid te rerum omnim reuocet, non natura, non gestatio, non partus cordatio, non nutricatio, non vox, non forma: ectatur Iason in filijs: hi verò hostium nomine ugam recipiant: non eripiant eos cognati Glauæ, neque iram in illos euomant. Atrox quidem fainus, sed ad prius illud consequens. Contra natum impiè agemus? At istud olim ausæ sumus. Fraris cædes ad liberorum cædem deducit. Eiusdem est t hoc animi, eiusdem dextræ. Obsecro, filij, sub enm venite, hic in vos per me adigendus est. Enimerò si probus ille fuisset, nihil horum pateremini. t quàm elegans forma, quàm bona figura corporum, sed patris imaginem referunt: id facit vt occidam lubentius. Hi quidem igitur mox iacebunt. Ego verò è sublimi medióque aere scelestum aspiciam. Atque ille gemens & nihil non faciens vocifeabitur quidem, me vero nequaquam attinget. Eiusmodi draconum iugo freta vehar, supra Athenarum erò vrbem ingrediens, inde cruciatum spectabo.

POSTREMVM EXEMPLVM, Continens quænam dixit Cornelia, cùm audisset victum *à Cæsare Pompeium. Vide Plutarchum in vita Pompeij. Item, quæ Cleopatra ad Antonij sepulchrum, Vide Plutarchum in vita Antonij.*

De descriptione quæ Græcè ἐκφρασις dicta.

Cap. XII.

Descriptionis summa est virtus, inquit Quint. lib. 8. cap. 3. Facillimè enim id accipiunt animi, quod agnoscunt.

DEscriptio est oratio expositiua, quæ narratione id quod propositum est, diligenter, velut oculis subijcit.

Describuntur autem
- Personæ,
- Res,
- Tempora,
- Loci,
- Bruta animalia,
- Plantæ.

Personæ, vt Homerus in Odyssea ad Eurybatem. Latus erat humeris, ore ater, crinéque crispus.

Res, vt nauales pedestrésque pugnæ, quemadmodum Historicus fecit.

Historici simplici appellatione, Thucydidē intelligit.

Tempora, vt ver, aut æstas, differendo, quòd multi proferant in his se flores.

Loci, vt idem Thucydides portum Thesportarum χειμέριον, id est, hyemalem, quámque teneat formam dixit.

Describentes verò personas à summis ad ima vsque ire oportebit, id est à capite ad pedes.

Res verò ab antecedentibus, & eis quæ insunt ipsis, quæque ex ipsis solent prouenire.

Tempora

Tempora verò & loca ex eis, quæ ipſis continentur.

Deſcriptionũ aliæ ſunt
- Simplices, vt quæ pedeſtres vel nauales explicant pugnas.
- Compoſitæ, vt quas res pariter temporaque coniungunt, veluti Thucydides, qui nocturnam in Sicilia pugnam deſcribit: Simul enim & pugnam quomodo facta ſit, & nocte quomodo gerebatur, comprehendit.

Oportet autem deſcribentem dicendi figura vti ...tui, & multiplicibus orationem variare ſchematibus, prorſuſq; res imitari, quas deſcribit.

Deſcriptio arcis Alexandriæ.

Arces in vrbibus ad publicum præſidium atque munimenta ſunt conſtitutæ, veluti vertices vrbium, hoſtiumq; arctrices, firmanturque non magis ipſæ vrbibus, quàm ipſas vrbes tuentur. Athenienſiũ autem arcem media Athenarum complectitur regio. Ceterum Alexander ſuæ vrbi, quæ ab illo cognomentum accepit, arcem conſtruxit, quã iuſtius Acropolin appellare licet, quòd in vrbis extremo & excelſo poſita ſit, quàm illam, qua multùm Athenienſes gloriantur. Hæc autem ſicuti ſe habet, ita oratione quoq; proſequemur. Cliuus quidẽ medio è ſolo extollitur ingenti in ſublimi ſpatio ſe proferens: hunc arcẽ vocant: propter vtrũq; hæc & ꝙ hoſtes arceat, & quòd ſit in vrbis arce, id eſt ſummo locata. Viæ ad ipſam ducunt duæ, ſed diſſimiles: hac enim via eſt, illac verò patet ingreſſus; mutatiſq; proinde nominibus, idipſum ꝙ ſunt, vocantur: nam pedibus hac ire licet, capaxq; curruum eſt via. Illi verò, quæ curribus

inuia

inuia est, additæ sunt scalæ, gradusq; supra gradũ ex inferiori in sublimi deducens, neq; prius, quam centenarium expleuerint numerũ, desinentes: hic enim absolutus numerus scalarum terminus est. Vestibulum dehinc gradus excipit, cancellis mediocribus circumseptum, quatuorq; sublimes, & maximæ columnæ, quæ vias omnes ad vnum deducunt ingressum. Columnis autẽ domus quædam est imposita, multas mediocres ostentans columnas, quæ vario colore conspicuæ eximiũ præbent loco ornatum. Tectum autem diætæ in rotunditatem circumactum, ingentem multiplicemq; imaginẽ complectitur rerũ. Introeunti autẽ arcem, locus offertur, quatuor eisdem æquis lateribus diuisus, proinde tota quoq; ædificij figura efficitur quadrata. Aula in medio est, columnis vndique suffulta: eam porticus excipiunt, & eæ quoque æqualibus distinctæ columnis, ita in medio dispositis, vt neutrã in patrẽ sint nihil quicquã deflexæ. Vnaquæque autem porticus ad transuersam alteram finitur, & duplex est columna ad vtramque porticum diuisa, vt illac quidem desinat, hac vero rursum incipiat. Addita autem porticibus introrsum armaria, quibus libri reconduntur, eáque semper, si cui vacet, aut libeat legere aliquid, patent, totámque velut vrbem ad philosophiæ cultum adhortantur. Alia item loca sunt, ad venerationem Deorum vetustorum instituta. Tectum porticuum auro distinctum, vertices columnarum ære fabricati, auroque supernè inclusi. Neque verò aulæ simplex ornatus est, verùm alius atque alius: quorum hic quidem Persei continet certamina, ille autem aliud. Media autem arce columna immensa altitudine se profert, quæ locum ipsum facit illustrem: haud enim in promptu quis, quo progrediatur, habet, nisi indicẽ viarũ hanc subinde respectet columnã. Quin & arcẽ ipsam

Alexandrina bibliotheca omnibus semper patens.

...m terra marique conspicuam præstat. In vertice ...cipia rerum primaq; elementa sunt expressa. Pri... autem quàm media transeatur, ædificiũ est quod..., pluribus ostijs patens, quorum cuique à Deo... vetustorum aliquo est inditũ nomen. Duæ de...æ pyramides lapideæ positæ, & fons profluens, ...stratarum fonte haud paulo melior. Mirandum ...um id quoque spectaculum, eo quòd eorum, qui ...bricati sunt arcem, velut vno tanto operi non suffi...ente, numerum nomináque comprehendit, duode...cimque pariter in ipso arcis fastigio conspiciuntur ar...fices. Descendenti autem ab arce, planus offertur ...cus studio adsimilis, idque ipsum loci est nomen. ...lia item parte alius quoque ad similia accommo...s, verùm illi & planitie, & magnitudine impar. Ceterùm præstantior huius artis forma, & ornatus, pulchritudoq; maior est quàm vt paucis narrari pos... Quòd si quid prætermisimus, admiratione re...m in se rapientium animum, est effectum. Sed & ...æ pro magnitudine explicari non poterant, ea re...nquere satius est visum.

SCHOLIA.

Descriptio est oratio, colligens & repræsentans oculis quod demonstrat, vt ait Priscianus. Idem refert, quosdam non posuisse descriptionem in præexercitamentis, quòd præoccupata sit & in fabula, & in narratione, in quibus etiam describuntur personæ, loca, tempora, res. Sed quoniam eloquentissimi viri eandem, vt ad ingenia exercenda commodissimam, tradiderunt inter progymnasmata, seorsimque tractandam prodiderunt, non incongruum est eos imitari. Erasmus secundo Copiæ vocat ἐνάργειαν, cùm vel amplificandi, vel ornandi, vel delectandi gratia

Descriptio est oratio, qua tota rerum, de quibus agitur, imago quodammodo verbis depingitur, ex Quint. lib. 8. cap. 3.

rem

rem non simpliciter exponimus, sed, ceu coloribus expressam, in tabula spectandam proponimus, vt pinxisse depinxisse non narrasse, lector spectasse, non legisse videatur. Id fiet, si priùs ipsi totam rei naturam, omnésque circumstantias, ac veluti faciem animo lustremus: deinde ita verbis, ac figuris idoneis effingimus, vt quàm maximè reddatur euidens, perspicuaque lectori.

Ea constant descriptione.	{	Personarum,
		Locorum,
		Temporum,
		Rerum.

Oratio expositiua &c. Sic reddidit Catanæus. Aphthonius enim vocat, λογον περιηγηματικον, à περιηγεομαι quod narro est, vel expono, vnde & περιηγησις.

Personæ describuntur, &c. Personæ descriptionem προσωπογραφιαν appellant: fit cùm depingimus personam amantis, luxuriosi, auari, voracis, temulenti, somniculosi, inuidi, sycophantæ, parasiti, lenonis, garruli, aut gloriosi ostentatoris: vt si velis non diuitem, sed pecuniarum ostentatorem describere; Iste inquies, qui se dici diuitem putat esse præclarũ, primùm nunc videte, quo vultu nos intueatur: nónne vobis videtur dicere; Darem, si molesti non essetis. Cùm verò sinistra mentũ subleuat, existimat se gemmæ nitore, aut auri splendore aspectus omniũ perstringere. Cùm puerum respicit, alio nomine appellat, deinde alio atque alio. Heus tu inquit, veni Sannio, ne quid isti barbari perturbent, vt ignoti, qui audiunt vnum putent eligi è multis, &c. Vide Ciceronis notationem ad Herennium quarto. A nonnullis dicitur εικων imago, effigies.

Virg. in 1. Virginis os, habitúmque gerens, & virginis arma

Spa-

rtanæ, vel qualis equos Threiſſa fatigat
rpalice, volucrémque fuga præuertitur Hebrum.
mque humeris, de more, habilem ſuſpenderat arcum
natrix, dederatque comam diffundere ventis,
da genu, nodóque ſinus collect fluenteis.

Latus erat humeris, &c. Verba ſunt Vlyſſes ad Penelopen, Odyſſ. 19. Ille ſe Cretenſem eſſe ſimulat. Interrogatus igitur à Penelope de Vlyſſe habitum eius deſcribit, & amicos, in quorum numero ribaten præconem fuiſſe recenſet.

Qui γυρος ἐν ὤμοισι, μελανόχροος, οὐλοκάρηνος,
otundus humeris, nigricolor, & criſpus crine.
hthonius habet γυρος ἐν ὤμοισι, μελαγχροος, &c.

Deſcribuntur res, &c. Cùm videlicet id quod fit, factum eſt, non ſummatim ac tenuiter exponius, ſed omnibus fucatum coloribus ob oculos ponimus, vt auditorem, ſiue lectorem iam extra ſe poſitum, velut in theatrum auocet. Quam ab effingenrerum imagine, ὑποτύπωσιν Græci vocant, etiamſi cabulum hoc commune eſt, quoties aliquid oculis bijcitur, veluti ſi quis expugnatam ciuitatem dicat, ncta nimirum in ſumma complectitur, quæcunq; lis fortuna recipit, vtar enim Quintiliani verbis. t ſi aperias hæc, quæ verbo vno incluſa erant, apparebunt effuſæ per domos ac templa flammæ, & ruentium tectorum fragor, & ex diuerſis clamoribus vs quidam ſonus, aliorum fuga incerta, alij in extremo complexu ſuorum cohærentes, & infantium, feminarúmque ploratus, maléque vſque in illum diem ſeruati fato ſenes. Tum illa prophanorum, ſacrorúmque direptio, efferentium prædas, repetentiúmque diſcurſus, & acti ante ſuum quiſq; prædonem catenati, & conata retinere infantē ſuum mater, & ſibi maius lucrū eſt, pugna inter victores. Licet enim

hæc

hæc omnia complectatur euersio, minus est tam totum dicere, quàm omnia. Vide Erasm. 2. Cop.

Nauales, &c. Vt apud Actium Epiri oppidum, promontorium, vbi Cæsar Augustus nauali prælio vicit Antonium: & naualis pugna D. Quintij Romani, & Democratis Tarentini, apud Liuium lib. secundi belli Punici.

Pedestres pugnæ, &c. Vt pugna Annibalis & Semproni, apud Liuium 1. belli Punici. Apud eundem libro secũdo. Varronis & Annibalis ad Cannas. Ibidem Annibalis & C. Flaminij ad Thrasymenum lacum. Itẽ equestris pugna Iubellij Taureæ, & Claudij Aselli apud Liuium lib. 3. eiusdem belli. Vide Erasm. in prouerbio: Cantherius in fossa.

Historicus, &c. ὁ συγγραφεὺς per excellentiam intelligit Thucydidem.

Ver æstas, &c. Verni temporis descriptionem habet Horatius Odarum 5. Od. 7. Diffugêre niues, &c. Porrò temporis descriptionem χρονογραφίαν appellant. Vnde non rarò sumitur narrationis initium. Nonnunquam delectandi duntaxat gratia adhibetur, veluti quoties Poëtæ diem, noctem, auroram, aut crepusculum exprimunt. Sæpius amplificandi caussa sumitur. Virg. 4. Aeneidos.

Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras, syluáque & sæua quierant
Aequora, cum medio voluuntur sidera lapsu,
Cùm tacet omnis ager, pecudes, pictæq; volucres,
Quæq; lacus latè liquidos, quæque aspera dumis
Rura tenent, somno positæ sub nocte silenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.

Loc, &c. Huius generis est, quoties tota loci facies, veluti spectanda depingitur, vt vrbis, montis, regionis, fluminis, portus, villæ, hortorum, amphitheatri, fontis, specus, templi, luci. Quæ si veræ sint,

...ατογραφίας appellari volunt, sin fictæ, τοποθεσίας ...Eraſmus, 2. Copiæ.

...heſprotarum, &c. Thucydides libro primo belli ...poñnesiaci, Centum, inquit, quinquaginta na... velificantes Leucade tendũt in Chimerion, quod ...træ Theſprotidis. Eſt autem portus, & ſuper eum ...à mari diſtans, in paluſtribus Theſprotidos ſita, ...mine Ephyre, iuxta hanc exit in mare palus, Ache... cognomen nacta, à flumine Acheronte: quem ...ipit ſinus Theſprotius, ex Maſſide profluentem. ...aculis autem fuit Alexander admonitus vt caueret ...eruſiam: hinc in Italiam conceſſerat. Meminit ...ius rei Liu. lib. 8. ab Vrbe condita. *Intellige de Alexandro Rege Epeiri.*

A ſummis ad ima, &c. Vt ſi dicas: Totus animo & ...pore monſtrum eſt, nam quamcunque vel animi ...corporis partem contempleris, monſtrum repe...: ingenium excute, prodigium inuenies: mores ...ende, vitam ſcrutare, omnia monſtroſa comperi... oculos, os, vultum, totam denique corporis figu... inſpice, quid aliud quàm beſtiam præ ſe ferunt? ...guam & vocem belluinam illam obſerua, porten... dices: pectus, ventrem, pedes conſidera, quid a... quàm beſtiam pronuntiabis? Hîc ſi quis velit ... ſingulis veluti depingendis immorari, ſatis appa..., quantum vbertatis ſit acceſſurum orationi, vt ...aſm. 2. Copiæ.

Res ab antecedentibus, &c. Vt ſi Carthaginem ex...gnatam velis deſcribere, proferas omnia quæ præ...ſſerunt, deinde omnia, quæ in expugnatione con...gerunt, poſtremò quæ ſubſecuta fuerunt. Hanc de...ptionis ſpeciem nonnulli vocant, ὑποτύπωσιν, ab ...fingenda rerum imagine.

Nocturnam in Sicilia pugnam, &c. Thucydides li. 7. ...elli Peloponneſiaci.

Quomodo gerebatur, &c. Ancipiti ſcilicet prælio.

Noctu quidem fulgebat Luna, ſed bellatores ita inuicem conſpiciebant, vt conſpici ad lunam lic. Speciem corporis cernebant, familiarem ab alie non diſcernebant. Et Pompeius cũ Mithridate pu naturus tempus elegit dimicationi nocturnum, aciem ita conſtituit, vt Ponticorum oculos adue luna perſtringeret, ſuis autem illuſtrem & perſpi um præberet hoſtem, vt ait Iulius Frontinus, lib. cap. 1.

Figura tenui, &c. De generibus dicendi Cic in opere de perfecto Oratore, & quarto ad Herén um. Alij figuras, alij formas, Gellius χαρακτῆρας pellat, & Aphthonius χαρακτῆρα ἀνειμένον.

Res imitari, &c. Quemadmodum pictor form rerum coloribus examuſſatim depingit, ita opor eum, qui res deſcripturus eſt, excutere virtutes atq naturas earum, circumſtantijs expreſſas.

In exemplum. Deſcriptio eſt arcis Alexandri quam Alexander condidit per architectum Dim cratem. Vide Solinum ca. 41. Ammianum Marce linum lib. vigeſimo quarto. Plutarchum in vita lexandri. Et Diodorum Siculum. Notabis mult ſecundum Ptolomeum, Alexandrias fuiſſe. Alia ſup Tanaim in Scythia: Alia in Aſia. Hæc in Aegypt quæ in orbe prima aut ſecunda habita. Vide Diod rum Sicul. lib. 2. de Antiquis geſtis. Liuium lib. oct uo. Qui ait, ab Alexandro Epiri Rege conditam lexandriam in Aegypto. Exordium autem duct à conditoris conſilio, arciſque commoditate.

Acropolin, &c. Ita vocarunt arcem, quaſi ſumm tatem vrbis. Ibi enim ſolebant arces extrui. Et Gr ci ἄκρον, ſummum verticem dicunt.

Cliuus quidam, &c. In locorum regionúmque ſi deſcribendo diligenter poſitionem eorum ſequi portet, & orationem velut per loca circumferre,

...at primum quoque occurrit, sic aptissime pri...m dicitur, authore Rodolph. Agricola. lib. 1. ca.

Armaria, &c. Alexandri Musæi Strabo meminit, l. 17.

Persei, &c. Sunt qui intelligunt Philippi Regis filium, de quo sic Liuius lib. Macedonici belli 1. Nec Philippus segniùs apparabat bellũ, filiũ Persea puerũ admodum, datis ex amicorũ numero qui ætatẽ eius regerent, cum parte copiarum ad obsidendas angustias, quæ ad Pelagoniam sunt, mittit. Sciathum & Peparethum, haud ignobiles vrbes diruit, &c. Sunt quibus libeat ad Persea, qui Iouis & Danaes filius erat, referre: qui Medusam occidit, & Andromeden alligatam saxo, liberauit. Propertius lib. 2.

Andromede monstris fuerat deuota marinis.
Hæc eadem Persei nobilis vxor erat.

Cuius gesta Aphthonius vocat ἀθλήματα. Vide apud Ouid. 4. Metamor. Vide prouerbium Erasmi: Gorgonem Perseus aggreditur. Quod dicitur de egregio facinore.

Quod Deorum antiquorum nomina &c. Sunt autem iuxta quorundam sententiam, Deorum antiquorum nomina, Iupiter, Iuno, Neptunus, Minerua, Mars, Venus, Apollo, Diana, & tot, vt Apollonij recenset interpres, sunt à Græcis culti: Ζεὺς, ἥρα, ποσειδῶν, δημήτηρ, ἑρμῆς, ἥφαιστος, ἀπόλλων, ἄρτεμις, ἑστία, ἄρης, ἀφροδίτη, ἀθηνᾶ. *Deorum antiquorũ nomina.*

Pyramides, &c. Elato in arctum tendentes erant constructæ moles, quarum nonnullæ tam fuerunt altæ, vt miraculi loco fuerint. Vide Solin. cap. 41

Pisistratum fonte, &c. Per Pisistratas vel πεισιστρατίδας, intelligit Pisistrati nepotes, vel posteros, hoc est Athenienses, qui pulcherrimũ fontem habuerunt, nouem fistulis aquã fundentẽ. Vnde ἐννεάκρουνον appellarunt.

runt. Item καλλίρροον, pulchrè fluentem. Cuius meminit Thucydides lib. 2. belli Peloponnesiaci.

Stadium, &c. Eius duplicem rationem Suidas tradit. Alteram, qua intelligitur spatium, quod homo vnico spiritu, cursúque suo conficere potest; quod nunc breuius, nunc longius pro currentis aut robore aut fragilitate redditur: Alteram, quæ Geometrica, qua vtuntur Cosmographi, cuius meminit Plin. lib. 2. cap. 33. Continet autem sexcentos, & 25. pedes.

Exempla descriptionum.

Descriptionem habes subitæ tempestatis, apud Virgil. in 1.
Apud eundem in sexto, Cacidomus.
Diluuij, apud Ouid. 1. Metamor.
Inuidiæ, lib. 2. Famis, 8. Somni, 11.
Aetnæ, apud Claudianum, & Gellium lib. 17. cap. 10.
Iustitiæ, apud Gell. lib. 14. cap. 4.
Arcis Tarentinæ, apud Plutarchum in vita Annibalis.
Et Cleopatræ nauis in vita Antonij.
Crotonis, apud Liuium lib. 4. belli Punici.
Cyzici, apud Florum. lib. 3. cap. 5.
Templi Hammonis, id est, Iouis Arenarij, apud Diodorum Siculum in gestis Alexandri.

Descriptio habitationis Sancti Antonij, apud D. Hieronymum, in Hilarionis vita.

SAxeus & sublimis mons per mille circiter passus ad radices suas aquas exprimit, quarum alias arenæ ebibunt, aliæ ad inferiora delapsæ paulatim riuum efficiunt, supra quem ex vtraque ripa palmæ innumerabi

merabiles, multum loco & amœnitatis & commodi tribuunt. Hic psallere, hic orare, hic operari, secessus residere solitus erat. Vites & arbusculos plantauit. Areolam manibus suis ipse cõposuit. Piscinam ad irrigandum hortulum multo sudore fabricatus est. Erat autẽ cellula non plus mensuræ, per quatum tenens, quàm homo dormiens extendi potest. Præterea in sublimi montis vertice, quasi per cocleam ascendentibus, arduo valde visu duæ eiusdem mensuræ cellulæ visebantur, in quibus venientium frequentiam, & discipulorum suorum contubernium fugiens, moratus est. Verùm hæ in viuo excisæ saxo, ostia tantum addita habebant.

Descriptio Gymnasticæ domus Reinhardi Lorichij Hadamarij.

Nemo ringitur, aut sugillat, quòd Plinius omnẽ villæ suæ Laurentis formam situmq; calamo depinxit, quæ (malùm) insolentia fuerit, me naso suspensum, aut calumnijs proscissum iri, si ad imitationem prudentissimi viri nouam meam, quam in patria non venustatis, aut vanæ iactantiæ, sed vrgentis, cum incendia fecerunt, necessitatis causa) modò factor, domum descripsero. Et cùm diuersis ab auctoribus varia rerum, etiam humillimarum, genera legamus descripta, eadémque extra omnem interpretantium malignitatem posita; quis, nisi Momo iniquior, mihi vitio dederit, quòd multorum hominum imitatu exempla secutus ego, Musam meã decantauero? Quæ longitudine multò spatiosior, quã latitudine, propius aquilegium, siue puteum ciuicum Hadamariæ constructa videtur insula. Cuius lapideus, quo vndique cingitur, paries altus est triginta pedes, crassus autem in fundamento, quatuor,

mi, hæc ludibria fortunæ ne sua quidem putauit, quæ nos appellamus etiam bona.

uasissent, omnibus, quos modò sæuitia belli incolumes abire passa fuerat, pretiosarum rerum pondere onustis fugientibus, interrogatus, quid ita nihil bonis suis secum ferret; Ego, inquit, vera bona mecum porto. Pectore enim illa gestabat, non humeris, quæ domicilio mentis inclusa, nec mortalium, nec immortalium manibus poterunt labefactari. Lacunaria coloribus distincta renident. Nec tabulæ coronamentis amœnis tortuosoq; corymborum anfractu conspicuæ desunt, in quibus ex ordine supellex stannea vel ænea disponi potest. Applicitum cubiculum dormitorium, quod si voles, diem, clamorē, somnumq; excludit, vicinum item calorem recipit atque retinet, aut, vt ratio exigit, effundit. Ibi lectus est peditus iligneis factus, circa quem tota parietis æqualitas historiam Solonis atque Crœsi, quæ apud Plutarchum habetur, coloribus expressa ostendit: vt animum à diuitiarum, mundánæq; gloriæ curis (quæ diu noctuq; discruciare solent homines) abducens ad quietem inuitet, aut magis honesto studio dignam meditationē ingerat menti. Nec procul inde Crassi caput cum dextra manu recisum & ad Regem reportatum videtur, & aurum liquidum in rictum oris infusum; vt cuius animus arserat auri cupiditate, eius etiam mortuum & exangue corpus auro vreretur. Et inibi Regina Tomyris caput Cyri amputari, atque in vtrem humano sanguine oppletum conijci iubet, non muliebriter increpitans: Satia te sanguine, quem sitisti. Locus illustratus est ... bus, binas in muro sediculas habentibus, fenestris, quæ vel Aquilonem inhibere, vel mitiorem si volueris, auram admittere possunt. Quarum in confinio nugis vxorijs aptum loculamentum est, insertū muro tali arte, vt si fures effregerint prima claustri repagula, non tamen, quod charū maximè celatim asseruan-

velis, inuenerint. Solum atque lacunaria respon-
tijs, quæ sunt in hypocausto. Coquina ab atrio
cellaris interstitijs discreta est, vbi focus ferratis
amentis, alariísque stipatus, & per quod fumus
(quod alij vocant infumibulum, Græci καπνοδο-
) spiraculum, saxo constructum est. Cuius gre-
m in apsida curuatum, cacumenque pedes ali-
altius tecto, molestias omnes fumi, atque scin-
rum euomit in aera, tantum, quod carnario suf-
, relinquens. Et vitreæ fenestræ borealem nul-
intemperiem admittunt: prope quas inclusa mu-
ipsa porrigitur, varijs vsibus idonea. Hinc aqua-
um, quam nonnulli lauatrinam appellant. Non
cul offertur locus tabulis abiegnis concinnatus,
udicularum frixoriorum, patellarum, veruum,
orū, ollarum, ahenorū, creagrarum, lebetum,
similiúmque repositoria. Solum pauimenti li-
troton est, vt etiam atrij. Ex hoc descensus est
graduum in cryptam, quæ breui posticula, fene-
que clatratis illustrata, triplicem in primis vtili-
m adfert. Etenim à dextra cum opaco baptiste-
colloquiisque balinæum habet vel asaminthum,
adiunctum apodyteriū: q; ita conditum, vt ali-
um penuaria cella possit esse. Nec deest anaclin-
m, quod ab alijs accubitum appellatur. E regi-
gurgustium est, equorum etiam vacerris lignis-
recipiendis accommodum. Eius tabulatū, quam
ignationem domus infimam appellaui, solerter
sus incendia pauimentatum est. In id ex atrio
iculis quinque scanditur, & pedes decem à pri-
totius domus solario distat, commoditates toti-
, quot locus inferior, importans. Nam qua cu-
m spectat, pædagium est, seu potius famularum
le, cui adstructū ornitotrophion, siue gallinariū,
accubitorum alitum cantibus excitatæ surgant

ad soluenda pensa. Ex aduerso, vbi farinario girgil
lis item atque rhombis est locus, scalæ sunt quib
ascenditur ad dictarum iam partium domus solari
primum, quod hoc modo complanatum atque co
fectum est: Quernæ complures validæ trabes
ordine, parum admodum inter se distantes, ita m
ro sunt insertæ, vt vtrinque capita extrema ruden
cæmentitijs obtecta, nihil emineant, deinde ea
lateribus in rimas tanquã sulculos duos vngues p
fundis diffissis, impacti sunt differtim paxilli sesq
pedales, habentes vndique circumuolutos, reg
tósque septenos, aut octonos funiculos longiu
los, nexos stramine, quod limo lutóque tenaciss
perlitum, contortum, atque subactum est. Postm
tectorium omne lignum occultans, arenatum su
inductum, cæmentitiúmque pauimentum, cylin
coæquatum, certissimum contra incendia tutam
tum. Huic superstructa sunt, cum suis scimpod
& apparatu Musas non decente conclauia, quor
propriæ trabes & fabrica, lapidibus quadratis sed
bus suffulta, non attingit inferiorum ligna, vt inc
dij fortuitò suborti flamma subiectis nocere n
possit. Circa eadem procestrion est, ex quo
murum transitus in æstuarium, inferiore m
quod vel diætæ, vel si voles, triclinium insigne,
heliocamino poterit esse. Eius quoque vt inferi
medium euagatur in turrim, quod non minoris
modi, quàm amœnitatis cœnaculum prædicari
test. Apparatus autem & dispositio fere eadem,
substructi hypocausti: diuersa tamen pictura
genera. Nam, vt reliqua transeam, hìc Aristipp
naufragus coloribus effigiatus, suis ciuibus enu
ciat, ac suadet, vt eas possessiones filijs parent,
cum naufragio enatare possint. Illic inter Reges
to, Beatum terrarum orbem futurum prædicat,

ſapientes regnare, aut Reges ſapere cœperint. ... cubiculum (vt etiam cominus inſurgentium ...ſticorum poſſit eſſe capax) annexum, neque ſo-...ndolatis aſſeribus, ſed aduerſus ignes cæmentis ...ductum eſt. Prope ſcalas quas dixi, latrinæ ſe-...ſum habent. Non procul inde murum trabes ...t craſſiores penetrant, & tantum in ſublimi ſu-...plateam extant, quantum ad anabathra, qui-...s in ſupremum ſolarium aſcenditur ſuſtentanda ...fficiunt, quæ ſunt extra domum erecta, quo maius ...tium intrinſecus relinquant, nec incendia ſub-...ta locum peruium habeant, vnde deſuper cadant, ...t ex edito delabantur in ſtructuram ſubiectam. ...eadem ianua tranſitúſque ſcanſilis tam latus eſt, ...cum frumentario ſacco ruſticus expeditus perue-...re poſſit in granarium. Quod ſupremum, vt re-...ſui, ſolarium, eodem modo, & qua ſubſtructum ...tione complanatũ eſt. Omnes enim trabes, quan-...m fieri potuit, contra flammas integumentis & in-...ſtationibus obtectæ ſunt. Earum tamen extre-...a capita quibus tigni, quos alij vocant telamones, ...feruntur, atque ijs tectum quaſi fulturis ſuſtine-...r, ignibus ita ſunt obnoxia, vt vim patientibus fa-...lè poterit ſuccurrj. Hoc in loco muri deſinunt, ...ctumque ſuccedit. Sed impoſitum eſt turri ſeſ-...quipedextans ædificiolum amœnum, quod podium, ...el exedram vocare libet. Id ſublicijs validioribus ...ſpenſum eſt, vndique feneſtris habens, in quibus ...ol naſcitur conditurque. Quòd ſi iuxta ſententiam Horatij, Domus laudatur, longos quæ proſpicit a-...gros, hoc laudibus euehendũ erit, cùm velut è ſpe-...cula totam ferè Hadamariam intueatur, latóſq; pro-...ſpectet campos, atq; nemuſcula cũ primis Trupelia-...na. Muſis igitur deſtinatum, quæ cacumenibus dele-...ctantur. In eo cũ grammatophylacijs eſt bibliotheca quæ

quæ totam Hadamariam ad bonarum artium disciplinas inuitare videtur. Cuius in parietis ſpatio dormiens Alexander Iliadem Homeri ſub puluino habet. Eius tectum non faſtigiatum, in fine pinnaculū oſtentat obæratum. Subeſt tabulatum periſterotrophio non incommodum. Atqui multo laxior ad equiliam auenámque recipiendam contignatio tabulata eſt ſub totius contiguæ domus tecto. Quod ipſum non coctilibus laterculis, aut lapideis tegulis inſtratum, ſed pro tempore contextum hoc modo: Tigillis atque ſcandulis adfixæ ſunt validæ crates vimineæ, quæ luto tenaciſſimo conſtipatæ, atque ita ſtrictim condenſatæ ſunt, vt vtrinque nihil appareat lignorum: huic conſpiſſato glutinamento ſtramentorum faſces ingeſti ligneáque pala ſunt æqualiter adaptati. Quæ tectorum genera ſunt agreſtia quidem, ſed Muſis tamen, operoſo nullo ſplendore gaudentibus, non indecora, & durabilia ſatis incendiorúmq; tempore multo conducibiliora, quàm vel laterilia, vel lapidea. Siquidem illis correptis flamma parum incommodat, ſed ſtramentitia tegumenta ſolummodò lambit, atq; raptim ſine horrore magno depaſcit, reliqua tanquam vaporibus indurata cruſta relinquit intacta. Atqui Vulcanus in hæc magnā exercet tyrannidem: etenim tota non modò corripit, & abſumit, ſed etiam auxilio venientibus terrorem incutit, atque profligat: in aduerſos enim fragmina candentia voluit, & crepitantibus flammis horriſonóque fragore tanquā igneam grandinem eiaculatur, hoſtiumq; more tela fulgurantia torquet, auferque proſpectum, & auxilij ſpem omnem. Documento fuit ipſa Hadamaria, & ſtadium ab ea diſtans Ioſti Studei clariſſimi doctoris patria Elſſa, per clandeſtinos Germaniæ vaſtatores nuper incenſa. Vbi certa didiciſſes vtrorumque diſcrimina.

Porrò

Porrò medijs in flammis, cum circumſecus om-
nia flagrarent, vidiſſes illa ſtare, magnóque conatu ſe
defendere, aut laborantia manus poſcere: hæc au-
tem ignibus ſuperata, non modò concidere, ſed eti-
am vt dixi, auxiliaturos in fugam crudeliter compel-
lere. Hæc de domus tecto, atque ijs, quæ ſunt intrin-
ſecus. Iam, ſi vacat, quæ forinſecus, audi: Totus vn-
dique murus læuigatus, ac dealbatus eſt: Coria late-
rum atro diſtincta colore. Illius in medio tria tribus
in locis foramina propemodum tetragona videntur,
inſcriptionibus deſtinata. Primum igitur, quod in
muris medio conſpicitur, talibus verſiculis exorna-
tum eſt, qui lachrymabile tempus, quo tota defla-
grauit Hadamaria, domus hæc quoque reædificari
cœpta, memoriæ produnt:

Qua Redemptoris poſt incunabula Christi,
Mille ac quingenti cum quadraginta fuerunt
…rimenſis habens cognominata Martis, & eius
…ntia poſt decimam fati lux quarta ſiniſtri,
…lis & hæc retinens á iudice nomen, & huius
Nona furens ſiccis ventis borealibus hora,
Qua ſacer emiſit verbum cœleſte miniſter,
Cùm caderet rapidis Hadamaria prodita flammis.
Poſt domus hæc anno reparari cœpta ſequenti.

In ſupremis eius loci feneſtris, aurea Stoicorum
illa ſententia legitur: Ὅτι μόνος σοφὸς πλούσιος. Id eſt,
quòd ſolus ſapiens diues. Qui mortalium, quorum
infinitus vbique numerus, Philargyria perditorum
greges monent, longè pluris virtutem quàm diuitias
æſtimandas eſſe, quòd harum gloria fluxa ſit, atque
fragilis: ſed immortalis illa, quæ nec eripi, nec ſurri-
pi poſſit, neque naufragio, neque incendio amitti:
qua præditi qui ſunt, ſolos eſſe diuites, cùm ſoli poſ-
ſideant res & fructuoſas & ſempiternas, ſolíq; (quod
authore Cicerone, propriũ eſt diuitiarum) contenti

ſine

ſint rebus ſuis. Duo reliqua in medio ſunt eius muri, qui portam anteriorem, ſiue molarem ſpectat: quorum priori tale tetraſtichon, quod ipſa domus proloquitur, eſt inſculptum:

Quod mihi ſit nomen, quæris fortaſſe, viator:
  Siſte gradum, tale carmine certus eris.
Huc Mæcenates quia dona tulere, quod auſus
  Hæres me tenuis condere, Muſa vocor.

Alteri tale Sapphicon.

Ipſe Reinhardi pater huc amuſſis
Contulit primæ lapides, nepoti
Debet hinc noſtro domus ipſa longè
  Charior eſſe.

Et quibus profectò liberis non chariſſimũ id fuerit, quod vicinorum teſtimonijs boni parentes vel dixerint, vel fecerint memoratu dignum. Sub imis autem eius loci feneſtris longum idque paulo rudius & grauius, ne poſſit aliorſum transferri, ſcamnum fagium eſt poſitum, vbi tranſeuntes viatores delaſſati quieſcere, aut ſenes apricari, aut ciues Hadamarij conſidere poſſint, de rebus publicis tractaturi, aut animi demulcendi gratia nugas acturi, retíque ventos quod aiunt, venaturi.

Deſcriptio ſerpentum, è Lucani libro nono deſumpta.

ILla tamen ſterilis tellus, fœcundáque nulli
Aqua bono, virus ſtillantis tabe Meduſæ
Concipiunt, dirósque fero de ſanguine rores,
Quos calor adiuuit, putríque incoxit arenæ.
Hic quæ prima caput mouit de puluere tabes
Aſpida ſomniferam tumida ceruice leuauit.
Plenior hinc ſanguis, & craſſi gutta veneni
Decidit: in nulla plus eſt ſerpente coactum.

Ista caloris egens gelidum non transit in orbem
Sponte sua: Nilóque tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur,
Hinc Libycæ mortes: & fecimus aspida inertem.
At non stare suum miseris passura cruorem
Squamiferos ingens hæmorrhois explicat orbes,
Litus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua.
Chersydros, tractíque via fumante chelydri,
Et semper recto lapsurus limite Cenchris.
Pluribus ille notis variatam tingitur aluum,
Quàm paribus tinctus maculis Thebanus Ophites.
Concolor exustis, atque indiscretus arenis
Ammodites, spináque vagi torquente Cerastæ,
Et Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis
Exuuias positura suas: & torrida Dipsas:
Et grauis in geminum vergens caput Amphisbena.
Et natrix violator aquæ, iaculíque volucres:
Et contentus iter cauda sulcare Phareas:
Oráque distendens auidus spumantia Præster:
Ossáque dissoluens cum corpore tabificus Seps:
Sibiláque effundens cunctas terrentia pestes.
Ante venena nocens, latè sibi summouet omne
Vulgus, & in vacua regnat basiliscus arena.
Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis aurato nitidi fulgore dracones,
Pestiferos ardens facit Aphrica, ducitis altum
Aëra cum pennis, armentáque tota secuti
Rumpitis ingentes amplexi verbere tauros:
Nec tutus spatio est elephas, datis omnia letho,
Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.

DE

DE THESI.

Cap. XIII.

THesis, id est, consultatio, est rei alicuius inuestigandæ per orationem consideratio, vel disquisitio. Consulationum autem aliæ ciuiles sunt, aliæ contemplatiuæ. Ciuiles sunt quæ actionem habent ciuitati accommodatam, velut: An ducenda sit vxor, an nauigandum, an muri faciendi. His enim omnibus ciuitatis status continetur. Contemplatiuæ verò, quæ ad solam animi considerationem pertinent, videlicet: An globosum cœlum, an multi sint mundi. Hæc enim in vsum hominibus non veniunt, sed mente sola peruidentur. Differt autem consultatio ab Hypothesi, id est, causa, quòd causa definita est, consultatio verò indefinita. Definitio autem fit persona, re, causa, & reliquis, & vt muri suntne faciendi: perquisitio est sine persona. Quod autem inuadentibus Persis Lacedæmonij consultum, muro Spartam circundare, causa est. Personam enim habet, Lacedæmonios deliberantes: Rem, murum Spartæ addere. Caussam verò, inuadentes Persas. Prima autē omnium præexercitamentorum consultatio contradictionem, & solutionem, secundum quæstionem admittit. Diuiditur ergo Thesis primum in Ephodum, id est, in procemion, ex directo ad narrationem tendens, quem aggressum procemij loco pones. Hinc finalibus vteris capitibus, legitimo, iusto, vtili, & possibili.

Thesis: An Ducenda vxor.

Agressus vice procemij. SI quisquam omnia pariter laudare volet, is mihi matrimonium laudet: demissum enim è cœlo est, ipsum-

ſumque rurſum cœlum Deis impleuit, eoſque pro- ‖ creauit, quorum munere paternum hominibus tri- ‖ buitur nomen: eiſdémque, quos progenuit, dedit ‖ rerum naturam tuendam. In terras autem acceptum, ‖ reliquis omnibus originem dedit, quæq; ſingula na- ‖ tura ſua fluxa caducaque erant, ea ſtabiliuit poſteri- ‖ tate, æternitatemque ipſis ſucceſſione adinuenit. Pri- ‖ mùm autem maximè ad fortitudinem, ſubeundoque ‖ conſtanter pericula homines impellit. Quis enim vx- ‖ orem liberoſque defendere, quis pro ijs bella moue- ‖ re recuſat? quo fit vt cum eorum amore arma ſuman- ‖ tur, maioribus certetur animis, lubentiuſque Martis ‖ ſubeatur euentus. Quin iuſtos etiam, nedum fortes ‖ homines efficit. Cognationem enim neceſſitudines, ‖ que tribuit, quorum reſpectu metuque ab infe- ‖ renda iniuria homines coercet: itaque iuſtitiam ſi- ‖ mul docet cum fortitudine. Sed & ſapientes facit, ‖ quippe quibus charißimorum pignorum inijcit pro- ‖ uidentiam atque curam: quoque maximè quis mi- ‖ ratur, ipſam temperantiam ſecum adfert matrimoni- ‖ um, & in medijs voluptatibus modeſtiæ quoque in- ‖ uenit locum: legem enim libidinibus præſcribens, ‖ temperantiæ fine voluptates coercet: quæq; ipſa per ‖ ſe accuſatur voluptas, eam matrimonio coniunctam ‖ laudamus. Si ergo matrimonium Deos dedit, & pro- ‖ pagando poſteritate omnem firmat, ſi fortes item, ‖ iuſtoſque facit, & ſapientes præſtat, & temperantes, ‖ quis eſt, qui non pro virili, quatenus poſſit, ipſum ſi- ‖ bi putabit laudandum?

Sanè, inquis: ſed calamitatum multarum matri- ‖ monium eſt cauſſa. *Contradictio.*

Fortunam mihi videris, non matrimonium accu- ‖ ſare. Quæ enim aduerſa hominibus accidunt, eorum ‖ fortuna eſt cauſa, non matrimoniũ. At contrà, Quæ ‖ bona matrimonium tribuit, ea certè nequaquam for- ‖ *Solutio.*

tunæ

tunæ accepta possunt referri. Rectius ergo est, matrimonij bona laudare, quàm accusare mala, quæ ex ipsa afferuntur fortuna. Iam verò si quis maximè humanorum casuum aduersa volet matrimonio assignare, nihilo tamen idcirco magis fugiendum erit. Nam si qua reliquis in rebus nos offendunt, ea continuò nos ab ipsarum cura deterrebunt. Agedum, singulas excutiamus artes: omnes habent aliquid quod quis accuset. Agricolæ procellis infestantur, & per grandinem fame contabescunt: non tamen, si quos tempestas offendit, ideo statim agros relinquunt, sed perseuerant colere. Neque nautæ, si quid ex cœlo accidit ipsis, continuò post tempestatē dissoluunt naues, cessantque nauigare deinceps metu eorum, quæ pertulerunt: verùm difficultates fortunæ tribuentes, ad opes, quas mari parauerunt, reuertuntur. Bella etiam pugnæque militantium absumunt vitam: non, quia occumbunt aliqui, idcirco deserunt militiam, sed quia pugnantes ob fortitudinē laudantur, hoc ipso etiam, quod ceciderunt, gaudent, & instantem fortunæ asperitatem præsenti gloriæ bono rependunt. Neq; enim propter mala meliora fugienda sunt, sed bonorum causa etiam asperrima perferenda. Nonne ergo absurdum est, agricolas, nautas item, & milites difficultates meliorum gratia tolerare, matrimonium vero nobis auersandū putare, quia habeat aliquid quod offendat?

Contradictio. Sanè, inquis sed viduitatem mulieribus, puerisq; orbitatem affert.

Solutio. Mortis hæc mala sunt, hâncque nobis difficultatem circundedit natura. quam tu quidem accusare mihi videris, quòd non homines effecit, vt dij essent: accusaréque matrimoniū, quòd non dijs mortales coniunxit. Quid insimulas matrimonium eorum, quorum est apud mortem causa? Cur nuptiarū

dicis,

cis, quòd ipsius est naturæ? Patere perire eum, qui ius est, quocunque tandem pereat modo. Quòd occidunt homines quia nati sunt, eademque via oniugem viduam relinquunt, natósque ex te filios iunt pupillos. Quid? hæc matrimonij dices cul- fieri, quæ solùm ab ipsa fiunt Natura? At ego è ontrario orbitatem, viduitatémque puto matrimo- io resarciri. Mortuus est illi pater, eóque nomine pillus est, reddit rursus alium sibi matrimonium atrem. Itaq; hoc malum non ex matrimonio pro- it, sed matrimonio occultatur, fitque matrimonium on causa orbitatis, sed abscondit potiùs ipsam & staurat: Sic viduitatem quoque quam obitu mariti ulit Natura, matrimonium nouis iterum nuptijs mmutat. Quam enim mors reliquit viduam, hanc rsus matrimoniū viro coniungit: atque velut con- uator muneris sui, eā quæ dedit initio, ablata quo- ue restituit.

Auferre ergo viduitatem solet matrimonium, non ere: Pater quoque morte liberis orbatur, rursum- alios matrimonium assequitur, fitque secundo atrimonij munere pater, cui id, quod semel iam buerat, paternum nomen, erat ablatum. Quid er- o matrimonij bona in crimen ipsius conuertis? Vi- ris mihi non arguere, sed laudare nuptias velle. Quando enim enumerare nuptiarum bona cogis, udator matrimonij factus es potiùs quàm repre- ensor, vituperansque matrimoniū vt recenseamus, udes ipsius adducis, causamque præbens munera a recognoscendi nobis, eo ipso quod crimina tua futamus.

Esto, inquis, sed laboriosa tamen res est matrimo- nium. *Contradictio.*

Verùm: sed labores quoq; matrimoniū soluit, & ntur per nuptias quæcunq; exercitos homines reddunt.

reddunt. Vitæ tranquillitas eſt, cum muliere ſociari: quantulum autem virum in thalamo vxori coniungi? iam quanta cum voluptate puer expectatur, ſperatuſque ſe profert, & in lucem prodiens mox patrē appellat. Additur deinde arti alicui diſcendæ, patriſque fit laborum particeps. In concionibus exinde verſatur, paſcitque in ſenecta patrem, & prorſus in quodcunque res ipſa popoſcerit, aptum ſe expeditique præbet.

Epilogus. Adeò non eſt oratione recenſere, quanta matrimonium deferat bona. Ingens ergo res eſt matrimonium, & Deos procreans, & mortalibus vt dij eſſe videantur, ſucceſſione præſtans: ac omneis qui nuptijs initiantur, inſtituit, vt iuſtitiam colant, temperantiam obſeruent: quin & reprehenſas alioqui voluptates, honeſtas facit. Idcirco plurimi faciendū eſſe matrimonium, inter omnes facilè conſtat.

SCHOLIA.

Theſis. GRæci Rhetores Theſin appellant queſtionem vagam, nullis circumſtantiarum cancellis incluſam. Latini quæſtionem infinitam. Cicero in Topicis, Propoſitum. In partitionibus Conſultationem, Priſcianus Poſitionem, vt, An ducenda vxor, An colenda ſit amicitia, An nauigandum, An ſit bellū gerendum, An diſcendæ literæ Græcæ.

Hypotheſis. Hypotheſin autem vocant quæſtionem finitam, quæ habet in quæſtione certas perſonas, loca, tempora, & reliqua genera attributorum. Hanc Cicero in Partitionibus controuerſiam, in Topicis cauſam appellat, vt, Sitne Cæſari bellum ſuſcipiendum aduerſus Pompeium. An Syllæ adminiſtrandæ Reſpubl. An Græcæ literæ diſcendæ deſtinato Theologiæ. An Cato tempore belli ciuilis rectè duxerit

Martiam

Martiam vxorem. Vide Quintil. lib. 8. cap. 5. Idem lib. 2. cap. 1. ait, Antiquis hoc fuisse ad augendam eloquentiã genus exercitationis vt Theses dicerent. Et Cicero in oratore ad Brutum: Aristoteles, inquit, adolescentes ad copiam Rhetorum, in vtramq; partem, vt ornatiùs & vberiùs dicere possent, exercuit. Rodolph. Agricola lib. 2. cap. 8. Thesin quæstionẽ vocat κατηγορικὴν, id est, prædicatiuã, quæ nullis certis finibus temporum, locorum, aut personarũ concluditur: vt, An accedendum ad Remp. Hypothesin, conditionalem, ὑποθετικὴν, vt: Sitne Socrati accedendum ad Rempub.

Magnam autem habent θέσεις cum loco communi similitudinem: sed hoc differunt, quòd locus cõmunis ad amplificandam & augendam causam assumitur, Thesis ad explicandam & probandam. Et illo quasi certa re declamitatur: hac disputatur & differitur. Denique ille affectuum, hæc considerationis est. Priscianus inquit: Inter locum communem & Positionem hoc est differentiæ, Quòd Locus communis est coniunctæ & manifestæ rei exaggeratio, Positio autem dubiæ rei quæstio. *Locus communis à Thesi differt.*

Aliæ ciuiles, &c. Has Græci πολιτικὰς appellant: quæ sunt earum rerum, quæ in ciuitatibus vsurpantur, ac fiunt publicè aut priuatim: Ducendæ ne vxores, nauigandum ne sit, ædificandum, ambulandum. Huiusmodi & illæ Ciceronianæ sunt, de quibus ipse Attico scribens libro nono. Sed tamen ne me totum ægritudini, inquit, dedam, sumpsi mihi quasdam tanquam θέσεις, quæ & πολιτικαὶ sunt, & temporum, horum, vt & abducam animum à querelis, & in eo ipso, de quo agitur, exercear. Ea sunt eiusmodi εἰ μενετέον ἐν πατρίδι, τυραννουμένης δὲ αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πρακτέον, &c.

Contemplatiuæ, &c. Has alij speculatiuas appel-

lant, Græci θεωρητικὰς, quòd sola animi ratione explicari, & intelligentia soleant comprehendi: vt Anima sitne natura aliqua. Et eadem ne mortalis. Et mundus ne extiterit aliquo tempore. Item, sit ne sy-derum Musica. Plin. lib. 2. cap. 22. Item, sint ne Antipodes. Earum quæstionum magnam copiam habent Scholasticorũ παραδιατριβαι, cuius generis hoc est, An homo creari potuerit ἀναμάρτητος. Et id genus alia innumera.

In ijs contemplatiuis consultationibus an sit quid sit, quale sit, quæri solet. Quint. lib. 3. cap. 5.

An globosum cœlum, &c. Priscianus inquit, An pilæ formam habeat mundus.

An multi sint mundi, &c. Quod nonnulli voluerunt. Vide Ciceronem de vniuersitate: vnde Alexander, cùm eius comes Anaxarchus, ex autoritate Democriti, mundos innumerabiles referret: Heu me, inquit, miserum, qui nec vno quidem sum potitus, vt recenset Valer. lib. 8. cap. 15. Vide Plutarchum in Alexandri vita. Et Qu. Curt. Vide Cicer. 1. Tusc. quæst. Hinc illud Iuuenal.

Vnus Pellæo iuueni non sufficit orbis.

Sunt item Quæstionum aliæ simplices, aliæ compositæ. Simplices, vt: An luctatione sit exercendũ. An declamandum. Compositæ, vt: An luctatione exercendum, siue agricultura. An declamandum sit ex chartis, siue memoriter cum decora vultus atque gestus moderatione.

Inuadentibus Persis, &c. Historia habetur apud Thucydidem. Et bellorum Lacedæmoniorum cum Persis Orosius meminit lib. 3. cap. 11. Plutarchus in vita Aristidis scribit, Lacedæmonios à Persis trophæa retulisse.

Sparta, &c. Sparta vel Sparte, fuit vrbs Laconiæ, nullis ab initio muris cincta. Vnde Agesilaus percontanti, quam ob causam Sparta non circundaretur muris: ostensis ciuibus; Hi, inquit, sunt Spartanæ

Sparta quæ etiam Lacedæmon.

mœnia,

mœnia, significans nullo Respublicas munimento tutiores esse, quàm ciuium virtute.

Diuiditur Thesis, &c. Primùm, inquit, ingressus aliquis ad argumentationem vice exordij erit: deinde excutiendi loci suasoriarum, honesti, vtilis, facilis, necessarij, &c. Et si quid probabiliter contradici posse videatur, hoc suo loco refutandum erit: postremò breui epilogo velut perorandum, autore Mosellano.

In Exemplum.

Deus cœlum impleuit, &c. Vnde Cicero 1. Tusculan. Quid? totum prope cœlũ nónne humano genere completũ est? &c. Diuus Ambrosius 32. quæst. 1. Nuptiæ, inquit, terras replent, virginitas Paradisum. At Varro putabat vtile, vt se homines Dijs genitos mentirentur. Vide Augustinum de Ciuitate, lib. 3. cap. 4.

Aeternitatem adinuenit, &c. Vnde Plato de legibus, quarto dialogo: Genus, inquit, hominum immortale hoc modo in sempiternum perdurat, quòd aliorum filios relinquendo, nunc & idem semper per generationem immortalitatem adipiscatur. Nefas autem est immortalitate seipsum sponte priuare. Hac verò ex animo ille se priuat, qui filios & vxorẽ negligit.

Successione, &c. Hoc est, per decessionem aliorũ in aliorum locos. Etenim morientibus alijs, alij rursus nascuntur. Hinc Homerus homines arborum folijs comparauit. Vide Erasm. in prouerbio Homo bulla.

Ad fortitudinem, &c. Ciues enim vt liberos & vxores defendant, fortiter pugnant. Et Scipio vltimo conflictu cum Annibale congressus, milites adhortando, *Fortitudo.*

tando, dixit, adesse finem belli, in manibus esse prædam Carthaginis, si fortiter pugnauerint, reditũ datum iri in patriam, ad parentes, liberos coniuges, Penatésque Deos.

Prouidentiam, &c. Qua perspiciunt parentes, quæ liberis bona, vtilia, honestáque sunt. Pars est enim prudentiæ bonarum aut malarum rerum & vtrarúmque scientia, vt ait Cicero secundo de inuentione.

Temperantiam, &c. Hæc est firma animi, & moderata dominatio rationis in libidines, atq; alios non rectos impetus, vt ait Cicero. Cuius partes Clementia, Continentia, Modestia.

Accusatur voluptas, &c. Cicero secundo de Finibus scribit maximas virtutes iacere dominante voluptate: quam malorum escam Plato vocauit, quòd homines ea, velut hamo pisces capiantur. Et Architas Tarentinus ait: Nullam capitaliorem pestẽ hominibus à natura datam, quàm voluptatem. Cuius meminit Cicero de Senectute.

Si ergo, &c. Epilogus est hactenus dictorum, quæ ab honesti partibus deduxit matrimonium laudando. Diuiditur autem honestũ in laudabile & rectum. Hoc ipsum rursus diuiditur in iustitiam, fortitudinẽ, prudentiam, modestiam. Vide Cic. 3. ad Herennium.

Matrimonij mala.

Calamitatum causa, &c. Vnde Menander, ὁ μὴ γαμῶν ἄνθρωπος, οὐκ ἔχει κακά: Qui non ducit vxorem homo, non habet mala. Ἄλυπον ἕξεις βίον χωρὶς γάμου, Id est, sine dolore vitam transiges, si non duxeris vxorem. Matrimonium, vt Erasmus ait 14. Apoph. comitatur perpetua solicitudo, dotis exprobratio, affinium graue supercilium, molesta socrus, incertus euentus, iuges querelæ, atque rixæ.

Iuuenal.

Iuuenal. Sat. 6.

[S]emper habet lites, alternáque iurgia lectus,
[I]n quo nupta iacet, minimum dormitur in illo.

Agedum, &c. Fidei faciendæ gratia vtitur inductione: & ostendit nullum vitæ genus esse, quod non [s]uas habeat molestias. Sapienter Solon aiebat: Si in [v]num locum cuncti mala sua contulissent, futurum [v]t propria deportare domum, quàm ex omni miseriarum aceruo portionem suam ferre mallent, vt ait Valerius lib. 7. cap. 2. Meminit Eras. tertio Apophtheg.

Per grandinem, &c. Vt si de cœlo vel arbores, vel segetes fuerint tactæ. Cœlestis autem iniuriæ duo [s]unt genera: vnum, quod tempestatem vocamus, in [q]uibus grandines, procellæ, cæteráque similia intelliguntur: quæ cùm acciderint, vir maior appellatur. Alia sunt illa, quæ silente cœlo, serenísque noctibus fiunt nullo sentiente, nisi cùm facta sunt: Publica hæc & magnæ differentiæ alijs rubiginem, alijs [u]redinem, alijs carbunculum appellantibus, vt Plin. lib. 18. cap. 28.

Cœlestium iniuriarum duo genera.

Dissoluunt naues, &c. Tempestatibus iactati non [s]tatim deseruut nauigationes, sed mox reficiunt rates quassas, indociles pauperiem pati.

Laudantur, &c. Qui fortiter in prælio rem administrarant, ab imperatoribus laudabantur, atque fortitudinis præmia consequebantur coronas ciuicas, obsidionales, vallares, castrenses, statuas, triumphos, mortui etiam laudibus euehebantur. Quinimo, vt inquit Imp. Iustinianus, qui pro republica perierunt, per rerum gestarum gloriam semper viuere intelliguntur, vnde etiam patribus in excusationibus tutelarum prosunt tanquam viui.

Gaudent, &c. Lætantur, qui fortiter pugnando succubuere. Sic Epaminondas qui sanguine & spiritu

deficiens, Non finis est, inquit, vitæ meæ, sed melius & altius initium adinuenit. Nunc enim vester Epaminondas nascitur, quia sic moritur, vt ait Valer. lib. 3. cap. 2.

Laboriosa res, &c. Vnde illud Cynici Cratetis, *τὸ μὴ γενέσθαι*. Vide Eras. in prouerbio. Optimũ non nasci.

Labores soluit, &c. Hinc Metellus ille Numidicus asseuerabat: Nullas plerunque esse in matrimonio molestias: si quæ tamen accidere nonnunquam viderentur, paruas & leues, faciléque toleratu esse dicebat, maioribusque eas emolumentis & voluptatibus obliterari, easdemque ipsas nunquam omnibus neq; naturæ vitio, sed quorundam meritorum culpa & iniustitia euenire. Vide Gell. lib. 1. cap. 6.

Pascit in senecta, &c. Iuxta prouerbium *ἀντιπελαργεῖν*, quod est, parentes ætate fessos nutrire, mutuámque vicem rependere.

Thesivm Exempla:

Primi argumentum tale est: Quòd non ducenda sit vxor: vbi Thesis contrarijs Aphthonij locis tractata, studio exercitij.

Exordij formula. Cùm iuxta vetus prouerbium: Ignis, mare, mulier, tria mala sint, mihi plurimùm desipere videntur, qui se coniecerint in flammas, in fluctus, & in matrimonij calamitates. Hoc ipsum dissuadendi studio cum primis Homerus ait: vsque adeò nihil improbius mulieréq; prius. Et temporibus hodiernis strenuè dant operam mulieres, ne Poëtarum grex vaniloquus omnino fuisse reputetur, qui fœmina nihil pestilentius esse confirmarunt. Et mulierem omnem esse malam, perquam venustè significauit Lacon quidam, qui cùm vxorem duxisset perpusillam dicebat è malis quod minimum esset, eligendum.

Quip-

Quippe λυχνυ αρθεντος γυνη πασ η αυτη.

Non eo inficias, matrimonium institutum à Deo, sed ab eodem etiam, adiectos tot laborum sudores, et molestias, denique dolores, inficias non eo. Et quod ab initio bonum erat, iam vel temporum iniuria, vel hominum malitia factum est longe deterrimum, vt multa citiùs Plutonia regna cacodæmonibus repleat quàm Dijs cœlum. *Ab indignitate matrimonij.*

Milites ignaui sunt, & cor in pedes ijs decidere solet, quibus domi sunt vxores atque liberi. Etenim extra telorum iactus esse, & post principia se continere laborant, id vnum curantes, vt integri maneant ac illæsi, ne si fuerint interfecti, relinquant viduas atque pupillos. Cæterùm qui paulo fuerint animosiores, à suis obiurgantur, iuxta illud Penelopes: *A pusillanimitate.*

Ausus es ô nimium, nimiúmque oblite tuorum, &c.

Iniquos facit ad iram concitatos coniugium. Hæc ipsissima est officina rixarum, vt portus tranquillitatis cœlibatus, vnde illud: Qui non litigat, cœlebs est. Deinde, qui obstricti sunt matrimonio, coguntur indies magnum in vsus domesticos sumptum facere, ad vxores, liberos, & familiam alendam. Et deficiente crumena, per fas perq; nefas pecuniam corradunt, secum assiduò dicentes: *Ab iniustitia.*

Vnde habeas quærit nemo, sed oportet habere:
Lucrum pudori præstat.
Et genus & formam Regina pecunia donat.
O Ciues, Ciues, quærenda pecunia primùm est,
Virtus post numos.
Quantum quisque sua numorum seruat in arca,
Tantum habet & fidei.
Prima fere vota, & cunctis notissima templis
Diuitiæ vt crescant, vt opes, vt maxima toto
Nostra sit arca foro: Vt ait Iuuenal.

Quo-

Ab intemperantia. Quotuſquiſque eſt, qui non matrimonium contrahat, vt ſponſi (quod aiunt) vitam victurus, perfruatur voluptate, ac ſubet in libidinem, curétq; hoc vnum, vt laſciuum interueniat illud : Ζῆν καὶ ψυχή.

Epilogus. Quis igitur matrimonium laudibus euehendum æſtimet, cùm inferiorum regna magis quàm cœlorum adaugeat, cùm iniquos faciat, contineátque vitam obſcœnis plenam voluptatibus, ac earum venenatis illecebrarum præſtigijs incubans, adducat malorum (quòd aiunt) Iliada, vt γυναικῶν ὄλεθροι, prouerbio locum fecerint.

Contradictio. Sed ais, quæ ſunt in matrimonio mala, ipſi fortunæ ſunt aſſignanda.

Solutio. Id immerito facis. Nam ſi veri cœlibes viuerent, à plurimis afflictionibus liberi manerent. Nunquam agricolæ aſſiduo tanto labore terram colere, nunquam genus omne cerdonum tanto ſudore diffluere, nunquam tantis periculis mercatores nauigare cogerentur, ſi non quærulis vxoribus atque liberis egentibus victum & amictũ quærere compellerentur. Verè igitur diuus Paulus de coniugatis inquit: Afflictionem in carne ſunt habituri; & beatiores prædicat, qui hoc frænum non momorderint.

Contradictio. Sed viduarum & orborum, pupillorumque conditiones morti, non matrimonio refers acceptas, & per hoc reſarciri dicis quod per illam aufertur.

Solutio. Eſto, Mors tibi patrem eripit, nouæ nuptiæ vitricum reddunt. Sed hæc ipſa penſatio ipſiſſima eſt Diomedis & Glauci permutatio, qua pro perca ſcorpius accipitur, pro chariſſima matre datur nouerca, vt rideatur, qui ad eius tumulum fuerit lachrymatus.

Contradictio. Eſto inquis. Sed tamen non laborioſa res eſt matrimonium; cùm laborum particeps vxores ſint viris ſolatio : & filij parentes ipſos omni malorum faſce leuent,

rent, foueántque fessos ætate.

Sæpius molestant viros quàm consolantur vxorũ *Dilutio.*
reges: quarum paucissimæ fideles, vt verè dictum
: Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem. Quod
monet, vsque adeò non esse fidendum mulieri, vt eti-
am si morientem videas putes fingere. Et filiorum
incertissimus est euentus. Longe plures dedecori
sunt parentibus, quam ornamento. Qui vt arietes
nutricationis mercedem persoluunt, argento senes
emungendo turpissimísque facinoribus excrucian-
do, vt Crates ille rectè dixerit: τέκνα πόνοι, &c.

Ergo cùm tot vndique malorum fluctibus ma- *Conclusio.*
trimonium impetatur, quis vel sanæ mentis solutus
ab vxore, quæ siuerit vxorem?

Secundum exemplum, continens quòd senectus non molesta, nec onus Aetna grauius.

Si vina vetera nouis, quasi de musto & lacu haustis *Thesis.*
præstantiora iudicamus, cur non senectutem iuuen-
tute meliorem, laudatúque magis dignam arbitramur,
cùm vt illic omnia defæcata & salubria, ita hîc om-
nia immatura & grauia contemplemur esse?

Senectutem omnes vt adipiscamur solemus op- *A legitimo*
tare. Quod cùm ita sit, iniquè faciunt, qui adep-
tam accusant, ac in illa genuinum frangunt, quam
diuina scriptura coronam dignitatis appellat, eam
præcipuè, quæ reperietur in vijs iustitiæ. Pro-
uerb. 16.

In antiquis est sapientia, & in multo tempore pru- *Ab vtili.*
dentia prouerbio nobilitata. Seris enim venit vsus
ab annis. Hinc est, quod iuuentus olim cumulatum
& circumspectum honorem reddebat senibus, vt ait
Valer. Et Iuuenalis:

Cre-

Credebant tum grande nefas, & morte piandum,
Si iuuenis vetulo non assurrexerat, & si
Barbato cuicunque puer, licet ipse videret
Plura domi farra & maiores glandis aceruos.

A facili. Nec difficilis adeò senectus est, neque tam molesta, sed tolerabilis & iucunda, quam tot rerum bene gestarum præconia exornant, quam recordatio multorum tot benefactorum oblectat, quam deniq; grauitas, constantia, consiliorum rationes, autoritas, & reuerentia planè diuinam efficiunt.

A necessario. Prudenter institutæ Respub. solæ, quæ senū propria virtus est, prudentia conseruentur oportet. Etenim florentis ætatis est temeritas, senectutis prudentia. Illa ciuitates multas euersis, hac conseruatas esse, tot veterum exempla testantur.

Contradictio. At senectus ipsa morbus auocat à rebus gerendis, ac inutiles reddit.

Solutio. Multò plura, quàm iuuenes, efficere possunt senes rerum studijs assueti: quorum arma sunt artes & virtutum exercitationes. Nec viribus aut velocitatibus, aut celeritate corporum magnæ res geruntur, sed consilio, autoritate, atque * prudentia.

** In Cic. ex quo hic sumptus est locus legitur, sententia.*

Obiectio. Sed obliuionem inducit, memoriam minuit, vires adimit.

Dilutio. Memoria perit nisi exerceas. Prudentes ergo senes, intentum animum tanquā arcum habentes non languescunt nec succumbunt senectuti. Senibus ingenia manent, modò permaneat studium & industria. Vnde Cato Pythagoreorum more exercendæ memoriæ gratia quod quoque die dixerat, audierat, egerat, commemorabat vesperi. Hæ sunt exercitationes ingenij, hæc curricula mentis. In his desudans, atque elaborans, corporis vires non magnopere desiderabit, vt ait Cicero.

Contradictio. Sed caret voluptatibus, vt rectè Horatius dixerit:

Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt, Venerem, conuiuia, lusus.

O præclarum munus ætatis, siquidē id aufert nobis, quod est in adolescentia vitiosissimū. Omnē malorum escam voluptatem eripit, & libidines pecunias animis eximit, ac instillat vera pectoris dona. Porrò nihil pestilentius voluptate, at nihil præstabilius ratione. Hanc fouet senectus illam autem expellit. *Solutio.*

At sunt morosi, & anxij, & iracundi, & difficiles senes, si quærimus, etiam auari. *Contradictio.*

Sed hæc morum vitia sunt, non senectutis. At morositas tamen, & ea vitia, quæ dixi, habent aliquid excusationis. Vide Cicer. in Senectute. *Dilutio.*

Sed appropinquatio mortis est, quæ certè à senectute non potest longè abesse. *Contradictio.*

O miserum senem! qui mortem contemnendam in tam longa ætate non viderit. O infelicem Christianum, qui morte metuit, ac non potius cum Paulo dicit, Cupio dissolui & esse cum Christo. Quid enim hæc vita commodi, quid non potius laboris habet? Cur in malis, & non potius in bonis omnia, quæ secundum naturam fiunt, habentur? Quid est autem tam secundum naturam, quàm senibus emori, quod idem contingit adolescentibus aduersante & repugnante natura? Itaque adolescentes mori sic mihi videntur, vt cùm aquæ multitudine vis flammæ opprimitur: senes autem sicut sua sponte nulla adhibita vi consumptus ignis extinguitur. Et quasi poma ex arboribus si cruda sunt, vi auelluntur, si matura & coacta, decidunt: sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus maturitas. *Solutio.* marg

Finem dicendi faciam, nihil ambigens, quin iudicaturi sitis, dignissimā esse laudatu & amplexu senectutem, cùm ea rebus gerendis consilia suppeditet, *Conclusio.*

prudētia

prudentia valeat, autoritate polleat, reuerentia præluceat, omnium denique malorum liberationẽ maturitatis naturalis beneficio subministret.

Tertium exemplum Theseos, continens diuitias non esse summum bonum.

QVi sententias iniquas defendendas suscipiunt, mendacia verborum lenocinijs fucare solent, & morbido sermoni exquisita adhibere medicamenta. Quorum in numero sunt quos non pudet asserere, Summum bonum diuitias, & solum diuitem esse beatum. Contra, qui veritatem, cuius est simplex oratio, amplectuntur, non in diuitijs, sed potius summum in virtute bonum collocant. Etenim perpendunt, opum affluentia non beatos, magis infelices reddi, cùm maximæ solicitudines, atque calamitates inde soleant prouenire. Nanque vt Iuuenal. inquit,

Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat, & cuncta exuperans patrimonia census.
Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus, gladium, contumq; timebis,
Et motæ ad lunam trepidabis arundinis vmbram,
&c.

Et quid aliud olim Lacedæmonios perdidit, quàm pecuniæ cupiditas? Qui oraculo responsum acceperant, tum demùm vincendam esse Spartam, cùm aurum & argentum in pretio cœpissent habere. Accedunt alia, quæ licet per se videantur leuiora aut infirmiora, tamen turba valent, atque confirmant, diuitias malis plurimis tentari, stultitia regi, pusillanimitate eneruari, libidine corrumpi, ac iniustitia denique prophanari. Nam quotusquisque diuitum est,

qui

inon fortuna ebrius, arroganter, & confidenter quatur, & agat, opibus ſcilicet fretus, vt inde natũ uerbium αργυρου κρηναι λαλουσι: Argenti fontes lountur. Quod notans Horatius: Mecum inquit, ntendere noli, Stultitiam patiuntur opes. Quotuſiſque, qui non tumultu quopiam ſuborto, aut bels ingruentibus in mortem galli cuiuſpiam, vt aiunt, pidet, atque magis ſibi theſauríſque ſuis, quàm eip. velit conſultum. Quotuſquiſque qui non plu-, quò plura poſſideat, aſſiduò petat.

Creſcit enim amor nummi, quantum ipſa pecunia
creſcit.

Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops,
Nec ſitim pellit, niſi cauſa morbi
Fugerit venis, & aquoſus albo
Corpore languor.

Quotuſquiſque, quem non diuitiæ ad genus omte turpitudinis inflamment, luxu reſoluant, fundiíſque perdant, vt multò plures crapula, nimiáque bidinis eneruatione credantur perire, quàm gladio. Quis igitur diuitias ſummum bonum vocet, & non potius iniquitatis appellet mammona? cùm illæ ſtultos, infelices, effœminatos, auaros, & peruerſos reddant, vt facilius ſit Camelum per foramen acus tranſire, quàm diuites in regnum Dei ingredi.

At diuitiæ afferunt gloriam, parant amicos: paupertas contemptos facit. In pretio pretium nunc eſt, das cenſus honores. Pauper vbique iacet. Nil habet infelix paupertas durius in ſe,
Quam quòd ridiculos homines facit, &c. *Contradictio.*

Sed quam opes parunt, fluxa eſt gloria, & ollaris, quæ χυτρας φιλια dicitur, amicitia nihil aliud eſt, quã adulatio. *Solutio.*

Donec eris felix, multos numerabis amicos:
Nullus ad amiſſas ibit amicus opes.

Nec

Nec ad veram gloriam via recta cõtendentes impedit paupertas, ſortita ſapientiam. Nonne Cicero, nonne complures alij pauperes ab initio conſcenderunt ad ſummum gloriæ culmen, ita ſtudiorum honeſtiſſimorum cultu prouecti, vt maioribus omnibus ſuis virtute præluxerint?

Contradictio. Eſto. Verùm, Vt ait Iuuen. Satyr. 3.

Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi.

Solutio. Deſidia torpẽtes nõ emergũt, ſed qui per honeſtos labores ad ſumma nituntur. Reſpice Cleanthẽ, qui licet obtuſi tardioriſque fuerit ingenij, adeóq; pauper, vt tempore nocturno cogeretur in hortis aquam haurire, quò poſſet interdiu ſtudijs liberalibus operam impendere, tamen ad ſummum eruditionis & honoris faſtigium peruenit, conſecutúſque eſt tantas facultates, vt alium, ſi voluiſſet, Cleanthem alere potuiſſet. Vide Laertium Diogenem lib. 7. Quam matrem Euripides, aut quem patrem Demoſthenes habuerit, ipſorum quoque ſeculo fuit ignotum. Alterius autem matrem olera, alterius patrem cultellos venditaſſe omnium pene doctorum literæ loquuntur. Sed quid aut illius Tragica, aut huius Oratione clarius? Vt Valer. Max. lib. 3. cap. 4.

Contradictio. Sed inopia preſſos homines ad varia deſignanda flagitia paupertas impellit, vt per fas & nefas vitæ ſubſidia quærere cogantur.

Solutio. Nihil repugno, ſi mali intelligantur, quorum cordibus illud fixum perſonat, lucrum pudori præſtat, quod Græci dicunt κέρδος αἰσχύνης ἄμεινον. Sin boni, reluctor: cum ij longe latius ducunt rei iacturã facere, quam famæ ſimul ac animæ diſpendium. Quin potius, ad omnia ſcelerum genera rapiuntur ipſi diuites; nec diuitiæ ſemper optimis contingunt, vt Homerus rectè dixerit:

ν αυτος νεμει ολβον ολυμπιος ανθρωποισι
λοις ηδε κακοισιν, οπως εθελῃσιν εκαστω.

Multò facilius pauperes criminum occasiones fu-
ere poterunt, quam diuites, cùm desint illis opes,
ritamenta malorum: his autē opus sit multis præ-
ptis, vt bene & honestè viuant, vt Diogenes rectè
aupertatem αυτοδιδακτον appellauerit.

Ergo non in diuitijs, vnde malorum (vt aiunt) ma- *Conclusio.*
e profluit, sed potius in virtute summum est bonum
ollocandum.

DE LEGISLATIONE:

Græcè εισφορα.

Cap. XIIII.

Legis quoque inductionem, quidam exercita-
mentum esse putauerunt. Est enim propemo-
dum tota causa, non tamē omnia quæ in caussa sunt,
intra se continens. Adfert personam quidem, sed in-
certam, & non omnibus notam, vnde & in consulta-
tionis magis est parte, quàm caussæ. Quatenus e-
nim figuram in se habet personæ, superat consultati-
onem, sed qua definitionem non habet, minor est
caussa. Est autem duplex Legis inductio. Confirma- *Quid sit*
tio positæ legis, atque confutatio. Lex autem est in- *lex vide 2.*
uentio, & donum Deorum, communis constitutio *ff. de leg.*
ciuitatis, & correctio vtrinq; erratorum. Diuisio au-
tem inducendæ legis est ista. Tractabis eam capiti-
bus eisdem, quibus negotialem: Legitimo, iusto, v-
tili, possibili. Procemion facies, post procemion
subijcies contrarium, hinc capitibus prædictis vte-
ris, vnde & hoc exercitamentum à causa differt.

Exem-

Exemplum Continens accusationem legis iubentis adulterio deprehensum interfici.

Procemiū. NEc mihi videtur per omnia lex ista laudanda, nec rursus quòd hoc modo lata sit, prorsus reprehendenda. Quòd enim pœnam adulteris decernit, laudo planè: quòd verò Iudicum sententiā non expectat, culpandum certè videtur. Si nanque largitionis metu, ne qua Iudices corrumpantur, iudicium præuenit, suspicax nimirum est, & iniquæ nimium erga iudices mentis: sin autem iusta iudicare vos, quemadmodum facitis certè, arbitratur, iniquum esse constat, si lex Iudices quidem laudet, tollat autem iudicandi potestatem.

Cōtrariū. Aliæ sanè leges quæcunque demum eæ sunt, & quacunque ratione perlatæ, discrepant fortè ab alicuius ciuitatis legibus, sed & alterius rursum legibus conueniunt: hæc autem sola lex omnibus simul repugnat ciuitatum institutis. Videmini autem mihi multo rectiùs de hac lege cognituri, si omnia recensēatis consulta vestra, atque decreta. Duces bellorum, Sacerdotia, Plebiscita, omniáque adeò, quæ circa rem militarem pertinent, Iudicum subeunt diligentiam, fitque dux ille, quem Iudex constituit, sacrificat qui iudici videtur, iustumq; decretum est, quod populi sententia perrogatum est. Victores quoque præmia non accipiunt bellorum, nisi iudicata. Quomodo ergo non absurdum est, omnia iudicum arbitrium expectare, solam verò præsentem legem Iudicum subterfugere cognitionem?

Contradictio. Sanè inquit, Sed magnæ sunt mœchorum iniuriæ.

Solutio. Quid autem? homicidarū scelera nonne sunt grauiora

biora? anne proditores alijs scelestis minores arbitramur? anne sacrilegi proditoribus priores sunt? Attamen in his criminibus deprehésus Iudicum examini subiacet, neque proditor pœnas dat, nisi decernente Iudice: neque perimitur sicarius, nisi eo, qui accusat, coarguente delictum: neque, qui numinibus dicata præripuerunt, puniuntur, antequam Iudex admissum cognouerit scelus. Nonne ergo iniquum est, maiora Iudicum vindictæ reseruari, neque quicquam eorum criminis loco, nisi iudici liqueat, æstimari solum autem adulterum sine cognitione interfici? quem in primis, quia leuior in eo, quam in cæteris, culpa est, Iudicum examini subijcere oportuit.

At quid refert, inquit, occidam adulterum: an Iudicibus tradam, si vtraq; via morte pœnas luet? *Contradictio.*

Quantum inter Tyrannum ac legem, popularem statum, ac vnius principatum differt, tantum ista inter se diuersa sunt: Tyrannus enim vnumquenque pro libidine sua perimit: leges autem conuictum iustè occidunt. Et populus disceptatione omnia atque contentione tractat, quò sint explicatiora omnia: at rerum dominus etiam indicta caussa occidit. Contrà, populus & lex indicta causa non occidit: sed omnia ab rerum Dominis & Tyrannis diuersa facit. Quid ergo? multum ne intererit occidere adulterum, & Iudicum sententijs puniendum tradere? Ad hæc quoque qui per se adulterum occidit, seipsum arbitrum pœna admissi sceleris facit: qui vero Iudicibus tradit ipsum, penes illos vult esse potestatem, iusq; animaduertendi. Neminē igitur dubitare crediderim, quin æquius sit, eius, qui accusatur, arbitrium esse apud Iudicem, quàm apud accusatorem. Quin etiā qui suo arbitratu adulterū occidit, alterius rei gratia occidere ipsum, aduersum se suspicionem *Solutio.*

relinquit: at qui Iudicio exhibet, ſolum iuſta ſectari, præſentiſque ſceleris dolorem videbitur vlciſci.

Contradictio. Eſto, inquit, ſed grauiores dabit pœnas ſubito peremtus, quoniam ſi ad Iudices deferretur, illam temporis intercapedinem pro lucro haberet.

Solutio. At contrà porro habebit, ſi Iudicibus ſubijcietur. Etenim iudicio deſtinatus acerbiorem vitam exiget. Nam qui pœnam expectat, grauiora ſupplicia, quàm ſi illam fuiſſet illico paſſus, ſentit. Quippe pœnæ dilatio pœnæ videbitur additio, morieturque ſæpe, qui iam pro mortuo habitus eſt, expectationemque ſuſtinebit morte duriorem. Atqui occiſus de improuiſo adulter, non dolet, ſenſumque mortis pœnæ celeritas aufert: inſenſibilis enim eſt exitus, qui antequã expectetur, contingit. Mors autem ſæpiùs expectata, poſtquam ſemel illata, pœnas expectatione adauget. Age verò, ſi libet, conſidera hæc, conferq; inuicem. Ille per ſeipſum occidit adulterum, nullumq; facit vltionis ſuæ teſtem, alius Iudicibus tradit, multoſque adhibet ſupplicio ſpectatores, acerbior haud dubiè vltionis modus, quicunque eſt oculis plurium ſubiectus. Et optabilius alioqui adulteris vtcunque fuerit occultè perire, opinionem apud pleroſque relicturis, inimicitiarum cauſſa eſſe occiſos. Conuicto autem apud Iudices crimine, indubitatam iam reus, & nullis obnoxiam interpretationibus pœnam ſubibit. Itaque plurimum intereſt, adulter an occultè trucidetur, an Iudicibus tradatur afficiendus ſupplicio.

Contradictio. Res atrox eſt adulter, omnium ſcelerum magnitudinem ſupergreſſus.

Solutio. Coarguitur ergo prius quàm occidatur: iudicetúrque potius quàm pœnas ante cognitionem incerto crimine, indictáque cauſſa luat. Quòd ſi publicè necabuntur adulteri, certiorem facient procreationẽ,

nequ

neque quiſquam cuius ſit filius deinceps dubitabit, vbi paterni nominis inſidiæ, adulteria fuerint adépta. Itaq; cùm ſit adulterium publica quædam rerum naturæ iniuria, publica quoque ſententia plectatur. Vereor enim, ne adulter ſecretò occiſus, multos poſt ſe alios relinquat. Nam quia, cur occidatur, neſcitur, eius improbè facta multi imitabuntur. Sic eiuſmodi pœna non adulterij finis, ſed exordium erit.

SCHOLIA.

LEgiſlatio, &c. Alij promulgationem legis appellant. De qua ſic Quintil. lib. 2. cap. 4. Legũ laus & vituperatio iam maiores ac prope ſummis operibus ſuffecturas vires deſiderant, quæ quidem Suaſorijs, an controuerſijs magis accommodata ſit exercitatio, conſuetudine & iure ciuitatum differt. Apud Græcos enim lator earum ad Iudicem vocabatur, Romanis pro concione ſuadere ac diſſuadere moris fuit. *Legiſlatio.*

Lex inuentio Deorum, &c. Demoſthenes in Ariſtogytonem, oratione priore, πᾶς, inquit, ἐςὶ νόμος εὕρημα μὲν καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δὲ φρονίμων ἀνθρώπων, Id eſt, Omnis lex inuentum ac munus Deorum eſt, Decretum prudentium hominum. Cic. Philipp. 10. Lex, inquit, nihil aliud eſt niſi recta, & à numine Deorũ tracta ratio, imperans honeſta, prohibenſque contraria. Idem 1. de Legibus. Lex, inquit, eſt ratio ſumma inſita à natura, quæ iubet ea, quæ facienda ſunt, prohibetque contraria.

Quibus negotialem, &c. Cicero 2. de Inuentione, duas generalis conſtitutionis partes facit: Iuridicialem, ac negotialem. Hanc ait in ipſo negotio iuris ciuilis implicitam controuerſiam habere. In ea autem quæritur iuſtum ſit, an iniuſtum, vtile an inutile,

vt ait Marcus Fabius Victorinus.

In Exemplum.

Nec mihi, &c. Solon constituit fas esse deprehendenti mœchum interficere in ipso adulterio. Et 9. de Legibus Plato sanxit, Adulteram deprehensam impunè occidi à viro posse. Idem censuit Cato, cuius meminit Gellius. Et Augustus legem Iuliam tulit, gladióque iussit in adulteros animaduerti.

Iudicum sententiam non expectat, &c. Non licet, inquit, adulterum occidere, nisi Iudicum sententijs damnatum. Et Valer. Publicola tulit legem, qua neminem licebat indicta causa necare.

Discrepant, &c. Ciuitatibus, inquit, alijs aliæ sunt leges. Est prouerbium, Lex & Regio. Sed quæ sunt alijs contrariæ, cum alijs conueniunt: Atqui lex de occidentis indicta causa adulteris, discrepat ab omnibus.

Duces bellorum, &c. Inductione vel enumeratione vtitur. Imperatores inquit, populi, Iudicum atq; magistratuum suffragijs creati, bella gerunt, & cum hostibus manum conserunt. Et capitale apud Carthaginenses erat, si quis iniussu populi pugnasset infeliciter. Vnde Annibal amissæ classis pœnas dare timens, offensam astutia mirè auertit. Vide Valer. lib. 4. cap. 3.

Plebiscita. &c. Vide Gell. lib. 10. cap. 20.

Qui pœnam expectat, &c. Multo grauior expectatata, quàm illata mors est. Quippe certi supplicij dilatio pœnam adauget. Vnde Ouid. 1. de Ponto:

Et grauior longa fit mea pœna mora.

Et tertio.

Mitius ille perit, subita qui mergitur vnda,
Quàm sua qui liquidis brachia lassat aquis.

Finis optandus. Vnde Rex Macedonum Philippus, subitam mortem lentæ præposuit. Qui cum interrogaretur:

Quis homini finis maximè optandus esset, respondit: Qui subitus & celer inopinato ferro possit accidere. Vide Orosium lib. 3. cap. 14. Et Iulius Cæsar subitam ac celerem exoptauit mortem, vt scribit Suetonius Tranquillus.

EXEMPLA.

Confutatio Legis

Rosciæ, qua Roscius Otho cauit, ne quis in ordine equestri spectacula videret, nisi haberet sestertia quadraginta. *Lex Roscia.*

Talionis, & eius quæ iubebat corpus dissecari eius qui multa creditoribus deberet, nec esset soluendo. Gellius lib. 20. cap. 1. *Talionis.*

Confirmatio Legis

Ciciæ, quam Cincius tulit, qua cauebatur, ne quis ob causam orandam pecuniam acciperet, aut domū. Cuius suasor Qu. Fabius admodum senex, vt ait Cic. in Catone Maiore. *Cincia.*

Sumptuariæ, de qua Gellius lib. 2. cap. 24. *Sumptuaria.*

Fusiæ, qua malis ac perniciosis legibus resistebatur. *Fusia.*

Voconiæ, quam suasit M. Cato, ne vt ait Cicero in Senectute. Vide Gell. lib. 17. cap. 6. *Voconia.*

Oppiæ, quā tulit M. Oppius, ne mulieres superfluo ornatu vterentur, néue pilentis, id est, rhedis pensilibus veherentur. Vide Liuium in principio quarti libri Macedon. *Oppia.*

Exemplum Confirmationis Legis Oppiæ.

Exordium à legislatoris encomio. M. Oppius Tribunus plebis fuit, summæ procul dubio prudentiæ vir. Qui publici magis commodi quàm gloriæ priuatæ studiosus, hanc vtilissimã omnibus Imperij legem tulit, à suo nomine dictam Oppiam.

A contrario. Quæ si iuxta M. Fundanij & L. Valer. sententias, abrogaretur, omnibus alijs legibus repugnaretur, quæ volunt in repub. viuendi rationem honestã conseruandam esse, non superbiæ sed virtutũ studia semper excolenda.

A manifesto. Quæ per superfluos mulierum ornatus contaminari, imò perditum iri quis non videt? Etenim cultu nimio conspicuæ fœminæ non solum in se conuertunt virorum oculos, sed etiam animos in libidinem rapiunt. Illecebroso enim nuptiarum amictu pellecti viri, nitorem admirantur ac sequuntur, donec telo iecur ictum findatur, pudicitiæque fiat naufragium. Rectè igitur Iesus Syrach, Auerte inquit faciem tuam à muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris multi perierunt: cùm autem, vt prouerbio dicitur, Ex aspectu nascatur amor, aiunt Democritum sibimet oculos ademisse, tanquam omnium malarum cupiditatum authores. Cuius meminit Gellius lib. 10. cap. 17.

A legitimo. Quòd si reliquæ leges quæ maximam Reip. vtilitatem adferunt, sanctè conseruantur, contra earum placita fuerit, eam è medio tolli, quæ cum optimis sentiens Reip. statum incorruptum conseruat, ac illustrat.

A iusto. Liciniam vel Aemiliam legem qua frugalitas exigebatur, admisit ordo senatorum ac tribunitia potestas:

ſtas: quanto iuſtius eam admiſerint, quæ modeſtiam introducit, & ſuperbiam, omnium malorum radicem, explodit?

Nulla res vberiora commoditatis bona poterit ad Reipub. ſtatum immaculatum conſeruandum importare, quàm lex Oppia, quæ libidinem, faſtum, ac omnem inſolentiam intolerabilem, reprimit mulierum, quarum mala tot prouerbijs locum fecerunt. Quæ, quo minus habent mentis, tanto in honeſtis voluptatibus ſunt addictiores. Quantum autem ruboris ciuitatibus omnibus mulieres turpiter ac impotenter ſeſe gerendo incutiunt, tantum laudis afferunt grauiter punitæ, quemadmodum illæ, de quibus olim Senatus Romanus iuſta ſeueritate mandauerat Spurio Poſthumio, & Qu. Martio Philippo Coſſ. vt de ijs quæ ſacris Bacchanalium inceſtu vſæ fuerant, inquirerent, & in omnes intra domos cognatas animaduerterent, damnarentque. Multa igitur damnatæ fuerant, lateque patens opprobrij deformitas, ſeueritate ſupplicij emendata, vt ait Valer. lib. 6. cap. 3. *Ab vtili.*

Sed ais fœminis olim vini vſus fuit interdictus. Verùm ne triſtis earum & horrida pudicitia, ſed eleganti ornatus genere ornata eſſet, indulgentibus maritis, & auro abundanti, & multa purpura ſunt vſæ. *Contradictio.*

Eſto. Sed authore Valerio, tunc nulli ſubſeſſores alienorum matrimoniorum oculi metuebantur, ſed pariter & videre, & aſpici mutuò publicè dabatur: nunc alij ſunt mores, alia tempora. *Solutio.*

Non opus eſt pluribus verbis, cùm Oppiam legem approbatu digniſſimam eſſe conſtet, vtpote omnis luxuriæ atque ſuperbiæ expultricem, omniſque contra pudicitiæ atque modeſtiæ conſeruatricem. *Concluſio.*

Secundum

Secundum exemplum Confirmationis legis, Quæ iubet vt liberi parentes alant, aut vinciantur.

Huius legis meminit Quin. lib. 7 cap. 7.

CVm nihil iam sanctum sit quod non aliqua soleat impia temeritate violari, sapienter promulgata lex est, quæ licentiosam filiorum in parentes iniuriam coerceat, ac pietatem, quæ vt Cicero ait, fundamentum est omnium virtutum, sanctè colendam atque conseruandam velit, iubens vt liberi parentes alant, aut vinciantur.

A conuenienti.

Quid autem naturæ, quam optimam, vt Cicero scribit, ducem & tanquā Deum sequi debemus, tam consentaneum fuerit, quàm eos, vnde vitam accepimus venerari, confectosq; senio & omni ope humana destitutos, beneficijs prosequi, atque nutrire?

A legitimo.

Hoc ipsum Lex diuina requirit, ac iubet, vt parentes honoremus. Exod. 20. Item, Si qua vidua liberos ac nepotes habet, discat primum propriam domum piè tractare, & vicem rependere maioribus. 1. Tim. 5. Quippe dijs, parentibus ac magistris non potest æquiualens reddi, vt ait Aristot. 9. Ethic.

A iusto.

Quid enim iustius quàm si parentes à te mutua charitatis & beneficiorum officia perceperint, iuxta prouerbium: ἀντ' ἀγαθῶν ἀγαθίδας. Iniquissimum enim habetur, ijs qui nostra causa tot molestias atque labores perpessi sunt, malam gratiam referre, ac arietum more, nutricationis mercedem persoluere, hoc est, pro benefactis maleficium reponere. Quod tam atrox crimen est, ac detestabile, vt iustissimè pari quadam vindicta parentum ac Deorum violatio sit expianda.

Vix vllum Dei præceptum inuenies, quod promissionis diuinæ præmium habeat adiunctum præ-

ter illud, quo parentes honorari iubetur. Exod. 20. Vbi Deus omnipotens promulgata lege pollicetur longam vitam, atque cœlestem benedictionem ijs qui parentes amore, benefi. ijsque fuerint prosecuti. Quod idem docet Ecclesiast. cap. 3. Qui honorat patrem suum, iocundabitur in filijs, & in die orationis suæ exaudietur. Qui honorat patrem suum, vita viuet largiore, & qui obedit patri, refrigerabit matrē. Qui timet Dominū, honorat parentes, & quasi dominis seruiet his, qui se genuerunt.

Honorare quidem parentes, assurgere, & caput aperire possum, sed nihil dare; cum ipse rerum mearum indigeam, atque norim, quam sit mihi curta supellex. *Contradictio.*

Rectè Plutarchus inquit λιμῷ γὰρ οὐδέν ἐστιν ἀντιλογίας. Hoc est, contra famem nulla contradictio. Nō officiosus orationis fucus inopiam parentum tollit, sed compensatio beneficiorum, & adminicula: qui verbo tenus amici sunt, non amici sed adulatores habentur. Vnde Ecclesiasticus: in opere inquit, & sermone, & omni patientia honora patrem tuum, vt superueniat tibi benedictio à Deo Et S.Io. Filioli mei, ne diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. *Solutio.*

Videmus hoc vulgo contingere solitum vt qualis quisque fuerit in parentes, tales experiatur in se liberos. Exemplo sit ille, qui cùm à filio crinibus pertraheretur, ventúmq; esset ad domus limen: Desine, inquit, fili, nam & ego patrem hucusque. Et accusatus ille, quod patrem pulsasset hoc modo, defendit impium facinus. Et ille inquit, patrem suum verberauit. Et hic, ostenso filio, me verberabit, postquam adoleuerit. Primus iuxta Ambrosij sententiam pietatis gradus est iste, vt quos authores vitæ voluit esse Deus, honores obsequijs, abstineas cōtumelijs. *A neglecta pietatis incommodo sequente.*

melijs. At qui contempſerit aut malè dixerit patri atque matri extinguetur lumen eius in medijs tenebris, & oculum eius corui iuxta flumen effodient. Prouerb. 20. & 30.

A poſsibili & facili. Nec res ardua, neque dura factu parentes venerari, atque alere, cùm filijs corpora integra, ſana, ac robuſta ſint, à Deo conceſſa, quo poſſint imbecillibus victum quærere: nec ætate confecti multa requirunt, cùm effœtorum emarcuerint vires, cùm edendi cupiditas abſumpta, cùm adempta voluptas, atque luxus, cum denique natura, maxime ſenum, paucis contenta ſit. Reſpice Pollionem Romulum, qui centeſimum ingreſſus annum non magno ſumptu, ſed exiguis impendijs, corporis vigorem ſeruaſse legitur, intus mulſo, foris oleo.

Contradictio. Valde moleſtũ eſt illos fouere, qui faſtidioſi ſunt ac nauſeoſi, quibus edentulis gingiua frangendus panis intermi, vt ait Iuuenalis.

Solutio. Iſta vox bouis eſt, non hominis. Quod ſi rationis expers ciconia parentes non auerſatur, neque faſtidit, ſed defectos ſenecta viciſſim alit, & volandi impotentes humeris geſtat, vt inde natum ſit prouerbium ἀντιπελαργεῖν, quid tu feris immanior, mutuam officij vicem grauaris rependere maximè nutricandi fouendique eos, à quibus aliquando fueris enutritus?

Contradictio. Sed admodum eſt difficile, eos alimentis ſuſtinere qui moroſi, inutiles, deliri ſunt & iracundi, vt Sophoclis filij patrem meritò videantur accuſaſse, &c.

Solutio. Parentum mores & vitia noueris, non oderis. Illud officij tui ſcias eſse pietatem colere, legibúſque ſacris obtemperare. Suſcipe igitur ſenectam patris tui, & non contriſta. Si defecerit ſenſu, veniam da, & non ſpernas eum in virtute tua. Eccleſiaſtic. 3. Quod ſi feceris, ad fortunatam cum laude ſumma peruenies ſene-

senectutem, quam Bion ille Borysthenites malorum appellauit portum, eóque properandum omnibus malorum finem sperantibus.

Sanè quidem, sed quis tam pius est, qui possit æquiore animo ferre tot molestias atque labores nutriendi eos, quorum bis puerorum senum paupertas sordida, atque miseriæ queant alicui horrorem incutere? *Contradictio.*

Non diffiteor, egenorum ac senum parentũ, horridam atque miseram conditionem esse, vt Diogenes percontanti, quid esset in vita miserrimum, respondit: Senex egenus. Atqui tu veræ pietatis adfectu flagrans, omne tædium deuorabis, cunctoque præsidio destitutos suffulcies, quem olim te parentes genuerunt, futurorum senectutis suæ baculum, solatium vitæ, & spem posteritatis. Admodum piè quondam illa fecit Ethnica fœmina, quæ patrem, custodia traditum, iam vltimæ senectutis, velut infantem pectori suo admotum aluit, vt ait Valer. lib. 5. cap. 4. *Solutio.*

Sed inquis, Mihi vxor alenda, liberi, numerosa familia, idque in tanta annonæ grauioris caritate, vt nihil sit reliqui, ꝙ parentibus impertiri possim. *Contradictio.*

Nemo requirit, vt liberalitatis tuæ benignitas maior sit quàm facultates. Quomodo potueris, ita misericors esto: si multum tibi fuerit, abundanter tribue; si exiguum, parciùs, vt Tobias docuit. Quòd si, iuxta S. Iacobi sententiam, is qui nulla charitate præditus, fratrẽ oderit, homicida est, item qui viderit egentẽ, & ab eo clauserit viscera sua, reus habetur eiusdem criminis; quanto magis erit is homicida imò parricida, qui parentes inedia contabescere, ac rerum inopia marcescentes, perire sustinuerit? In quod bipedum nequissimorum hominum genus sapientes olim viri supplicium excogitarunt singulare, vt quem ipsa natura in officio retinere nõ potuisset, is magnitudine *Solutio.*

tudine pœnæ maleficio ſummoueretur. Inſuebatur enim parricida culeo, cum cane, gallinaceo, vipera, & ſimia, & inter eas ferales anguſtias comprehenſus, in vicinum mare vel amnem proijciebatur. Etenim ei repente cœlum, ſolem, aquam, & terram ademerunt, vt qui eum necaſſet, vnde ipſe natus eſſet, careret ijs rebus, ex quibus omnia nata eſſe dicuntur, vt ait Cicero pro Roſcio Amerino.

Ergo quibus pietas eſt curæ, promulgatam de parentibus alendis atque ſuſtentandis legem tuebuntur, atque conſeruabunt, cùm multarum virtutum atque præmiorum diuinorum fons ſit vberrimus, & origo.

Tertium exemplum Comprobationis legis: quæ apud Heluetios cauetur nequis inuitatione ad bibendum vrgeatur.

Autore Petro Moſellano.

MVlta quidem præclarè in ſua ditione inſtituunt fortiſſimi libertatis ſuæ defenſores Heluetij, ſed nihil præclarius, nihil laudabilius, nihil Reipub. vtilius, quã quod ab illis nuper ſcitum eſt: nam cùm per ebrietatem paſſim peccari viderent, vt aditus ad id vitij omnes præcluderent, in ſua ditione ſtatuerunt, ne cui deinceps alios vulgarium iſtarũ inuitationum prætextu ad ebrietatem ſollicitare impunè liceat. Quid autem, per Deum immortalem, aut honeſtius, aut præclarius temperantia atq; omnis vitæ moderatione? Imò quid ſine hac vel in ciuitatũ Curijs, vel populi concionibus, vel principum aulis, rectè aut conſulitur, aut conſultum facto præſtatur? Sed hæc in peruerſa illa bibendi neceſſitate, quæ per inuitationes illas mutuas irrepſit, vigere non poteſt:

citius

citius enim ex pumice aquam hauseris, quàm ebrio sobrium aut dictum aut factum extorseris. Quòd si sobrietas ac vitæ moderatio sola est, quæ omniū virtutum officia parit, alit, conseruat ac tuetur: rursum ebrietas omnē mentis vsum peruertit, omnem vitæ humanæ dignitatem commaculat: an non votis omnibus expetita erat lex ea, quæ & sisteret ebrietatem, & potionis moderationem procuraret? Quid autem perinde vtile, atque in Republ. cauere ne sit impune illud, cuius licentia omnia corrumpit, omnia perdit? Quid enim tam emollit, imò frangit & animos & corpora ciuium, quàm liberior comessatio, compotatióque? An non Respubl. Romana, quamdiu frugalitatem seruauit, tamdiu aduersum omnes hostium insultus inexpugnabilis stetit? At posteaquam luxu certari inuicem cœptum, ita cecidit, vt ne ruinæ quidem vestigia aliqua supersint. Nam Hannibal tum primùm vinci cœpit à Romanis, cùm exercitum suum Campano luxu solui eneruaríque passus est. Vnde tot insani amores? tot stupra? tot adulteria? nisi ex otiosorum hominum temulentia? Verum enim est illud, Sine Cerere & Libero frigere Venerem. Vnde tot rixæ? tot vulnera? tot cædes? nisi ex temulentorum compotationibus? Cui alij tot ac tantas rei familiaris dissipationes, tot patrimoniorum abliguritiones debemus, quàm conuiuijs in ebrietatem solutis, atque horū parenti luxuriæ? quæ res tam multos adolescentes, alioqui felicissimè natos, ab artium optimarum virtutúmque cultu abducit, quàm studium compotationum? Primum corporis otium, in quo ferè degunt qui literis adhibentur, mater est variarum cupiditatum: quod si huic comparandi quoque licentiam addideris, quæso te quî fieri potest, quin in animis parum firmis, pro virtutum bonarúmque artium cultu omniū libidinū

seges

ſeges ſenſim pullulefcat? Quòd ſi ſpes omnis in hac ætate rectè formanda, velut agricolis in herba poſita eſt, nihil poterat ea lege excogitari vtilius, quæ, quod vnum omnem eam ſpem ſemel præcidit, hoc tollit. Neque enim audio eos qui in tanto errantium conſenſu nihil valituram legem iactant. Nihil enim vel rectius imperatur, vel facilius recipitur, quàm quod tacitus naturæ ſenſus non poteſt non probare. Quis autem tam efferatus & ab omni humanitate remotus eſt, cui non rem recta via reputanti, ſuprà quàm naturæ inimiciſſimũ eſse videatur? Compotoris hominis priuati puerilis & ſtultus affectus, vt me ipſe ebrietatis probro afficiam, perſuadebit: & patriæ, in cuius verba iuratum eſt ab omnibus æquiſſima, cunctiſque ſaluberrima lex, vt ſobriè agam, & me hominem eſse meminerim, non impetrabit? In gratiámne potoris alicuius immodica potione ita me proſternam, vt præter figuram, humani mihi reliquũ ſit nihil, & populi fortiſſimi laudatiſſimíque, cui parere ſumma eſt vtilitas, legem omnium ornamentorum vitæ parentem & altricem recipere grauabor? Amplectenda ergo omnibus ea lex, qua nihil, neque honeſtius, neque præclarius, neque facto iucundius fortiſſimi populi magiſtratus ferre potuere.

FINIS.

Daniell Jenen his booke
witnes Josepth Jenen

INDEX PROGYMNASMATVM APHTHONII.

FAbula 1
Fabulæ exempla 1 b
Fabularum tractatio 6 b
Alia Fabulæ exempla 7. 8 & deinceps.
Narratio 13 b
Narrationis exempla 14 & deinceps.
Chreia 19 b
Chreiæ exempla ibid. & deinceps.
Sententia 37 b
Sententiæ exempla 38 a & deinceps.
Destructio, siue Refutatio 48 a
Destructionis, siue subuersionis exempla 51 & deinceps.
Confirmatio, siue asseueratio 59 b
Confirmationis exempla 62 b. & deinceps.
Locus communis 68 a
Exempla communis loci 68 b & deinceps.
Laus, siue laudatio 86 a
Laudis exempla 80 b. & deinceps.
Vituperatio 113 b
Exempla vituperationis ibid. & deinceps.
Comparatio 122 a
Comparationis exempla 122 b & deinceps.
Ethopœia 127 b
Ethopœiæ exempla 128 b & deinceps.
Descriptio 139 b
Descriptionis exempla 140 a. & deinceps.
Thesis 150 b
Exempla Thesis 155 b. & deinceps.
Legislatio 160 a
Legislationis exempla: ac primùm accusationis legis 160 b. & deinceps.
Deinde exempla confirmationis legis 163. b. & deinceps vsque in finem.

INDEX RERVM ET VERBOrum in hoc libello explicatorum.

AChaia 89 a
Achilles 122 b
Achillis mors 123 a
Acropolis 143 b
Actium 142 b
Adiuncta 109 b
Adonidis horti 83 a
Adonis 14 a 15 b
Adulatio 159 a
Adulterij pœna 162 b
Aeacus 122 b
AEeta 138 b
Aegina 90 a
Aequalitas morum 77 b
Aesopi fabulæ 5
Agesilaus 22 b 104 a
Agrigentum 117 b
Alcibiades 130 a
Alcinoi syluæ 83 b
Alexander 143 a
Alexander Magnus 31 b 32 b
Alexandria arx 140 a
Alexandrina bibliotheca 140
Ambracia 89 b
Amicis quid tribuendū 9 a b
Amicitia 77 b
Amicitia ollaris
Amilcar 119 b
Amor 33 a 63 b
Amor cæcus 64 a
Amphion 94 b
Amphipolis 116 b
Amplificandi exempla 108 b 110 b 111 a
Amplificatio 70 a
A'νασκευη 48 a
Andromache 137 b
Andromade 144 a
Annibal 119 a
A'ντιπελαργειν 95 a
Antiope 136 a
Antisthenes 23 a
S. Antonij habitatio 144 b
Apollo 50 b
Appij Cæci filia 78 b
Aquila 7 b
Arces quasi arctrices
Archesilaus 44 b
Archidamus 90 a
Argos 115 b
Arion 51 a 64 b
Aristides 92 b 130 a
Aristippus 23 a 147 b
Aristoteles 45 b 64 a
Arnæus 42 b
Artaxerxes 46 b
Asdrubal 119 b
Athenæ 80 b

Attica

Attica 89 a
Attilius Regulus 119 b
Auaritia 78 b 79 a 156 a 159
Auguria 39 b

B

Bacchanalium ritus 58 a
Basilius 57 a
Bellona 91 a
Bias 146 a
Bononiensis academia 110 b
Bos pulcher 83 b
Bucephalus ibid

C

Carthago noua in Hispania 112 a
Cœneus 133 a
Cæsaris commentarii 110 a
Caligula 40 b
Cambyses 34 b
Capaneus 33 a
tria Cappa pessima. 5 a
Carbunculus 155 a
Καλασχιυν 59 b
Catilina 88 a
Cato 157 b
Cato Vticensis 64 a
Καλορθωμα 24 a
Caularum locus 108 b
Cecropidæ 89 a
Centauri 125 a
Chimerion 143 a
Chiron 125 a
Chronographia 142 b
Cicero 29 b
Ciceronis mors 127 a
Ciceronis oratio pro M. Marcello 110 b
Ciconia 95 a 165 b
Cilices 4 b
Circe 52 b
Cleanthes 45 b
Clementia
P. Claudius 82 a
Clytemnestra
Cocles 68 a
Codrus 37 a
Cœlestis iniuria 155 a
Cœlibatus 156 b
Cœranus 66 b
Κολασις 24 a
Commiseratio 70 b
Comparatio 80 b
Conclusio 70 b
Concordia 23 b
Confirmatio 59 b
Confutatio 49 b
Coniectura 71 a
Coniecturalis causa ibid.
Consuetudo 77 a
Consuetudo contagiosa 40 b
Consultatio 150 b
Continentia 154 b
Contumacia 77 b
Corcyra 89 b
Coronæ victorum 155 a
Cortina 51 a
Cotys rex Thraciæ 21 a
Crassus 146 b
Crates 23 b 44 b
Cretenses 33 a

D. Curtius 37 a
Cupido 64 a
Cyclops 92 a
Cyllarus equus 83 b
Cypros 5 a
Cyrus rex 17 b 92 a
Cyſleis 135 b

D

Daphne 48 b 50 b 60 a
Dardanus 122 b 124 b
Decij 37 a
Delphini 65 a
Delphinorum amor erga homines ibid.
Democratia 40 b
Democritus 153 b 163 b
Demoſthenes 126 a
Demoſthenis labores 93 a
Demoſthenis laus 92 b
Demoſthenis mors 127 a
Deorum nomina 144 a
Deſcriptio 139 b 141 a
Deſidia 30 a
Dicendi genera 131 b
Dido 63 b
Dij 91 a
Diogenes 23 ab
Dionyſius 23 a
Diuitiæ 158 b
Diuitiæ veræ 149 a
Diuitiarum affectio 22 b
Diuitiarum mala 43 b 159 a
Doctrina 20 a
Δύσκολος 77 b

E

Ebrietas 22 a 73 a
Echetus 117 a
Eetion 136 b
Ἔλεγχος 130 b
Eloquentia 94 a
Elpenor in porcum 52 b
Empedocles 117 b
Encomion 80 a 82 b
Ἐνέργεια 141 a
Ennius 25 b
Enthuſiaſmus 61 a
Eobanus Heſſus 25 b
Epaminondas 155 b
Epheſij 5 a
Ephori 90 a
Epilepſia 75 b
Epimythium 6 b
Equeſtris faſtus 22 b
Ethnicorū librorū lectio 53 b
Ethopœia 127 b
Ἦθος 131 a
Euclydes 46 a
Eupolis 129 b
Euripides 159 b
Euryſtheus 129 a 134 b
Eutrapelus 44 b

F

Fabius Maximus 29 b
Fabula vnde dicta 1 a
Fabula Demoſthenis 3 b
Herodis Attici 3 b
Menenij Agrippæ 3 a
Themiſtoclis 3 b
Fabula de Accipitre & Luſcinia

cinia 12 b
Agricola & cico. 6 b
Barbaro ruris colendi ignaro 3 b
Cassita 9 a
Formicis & cicadis 1 b 9 b
Fure 6 a
Iuuene desidioso 11 b
Leone & vulpe 6 a
Lupis & ouibus 3 b
Medico & ægroto 6 a
Membris & ventre 3 b
Mure vrbano & rustico 8 a
Simijs 6 b
Venere & rosa 14 a
Voluptate & dolore 7 a
Vulpe hirudinibus obsessa 5 b
Vulpe muscis obsita 3 b
Fabulæ definitio & species 1 a
Fabulæ Libycæ 5 a
Fabulæ Sybariticæ 4 a
Fabularũ inuentor 3 a
Fabularum vsus 3 a
Facta laudandi ratio 103 b
Fastus 23 a
C. Flaminius 121 b
Fons Pisistratarum 144 a
Forma 62 a
Fortitudo 92 b 154 a
Fortuna 40 b 71 b
Frustro, frustror 115 b

G

Gerhardus Nouiomagus 132
Glauce 139 a
Γνώμη 71 a
Grandines 155 a
Gratitudo 164 b
Gyari 79 a

H

Hadamariæ incendium 148 b
Hanno 120 a
Hector 122 b
Hecuba 83 b 135 b
Ἡρακλῆς 129 a
Heraclytus philosophus 21 a
Hercules 31 a
Hesiodus 12 a 30 a
Hesperidum horti 83 b
Hieronymus 53 b 55 a 57 a
Historia 14 b
Hominis laus a bonis Fortunæ 84 a
A corporis 84 b
Animi 85 b
Mortem secutis 87 a
Hominum miseria 41. 154 b
Homo 23 b
Homo bulla 41 a
Honesti partes 154 b
Horatius Cocles 68 a
Hospitalitas 39 a
Hymnus 82 b
Hypothesis 152 b
Hypotyposis 142 a 143 a

I

Iason 138 b
Icon 141 b
Idolopœia 128 a
Ignauia 10 b
Ilias Homeri 3 b

Illyris 116 a
Imitatio 129 a
Improbatio 49 a
Incendiarii 72 a
Ioseph 24 b
Irus 42 b
Isocrates 19 b
Iulius Cæsar
Iuno cur pronuba, & Lucina 90 b

L

Labor 1 b
Lacedæmonii 33 b
Laconum conuiuia 22 b
Lactantius 57 a
Ladon 51 a
Lanus 96 b
Laomedon 118 a 122 b 124 b
Lapithæ 125 a
Latona 132 b
Laus 80 a
Legislatio 160 a
Lesbos 89 b
Leucosia 11 a
Lex 81 a
Lex Aemylia 163 b
Cincia 163 a
Cornelia 42 a
Fusia 163 a
Heluetiorũ de ebrietate 166 b
Iulia 162 b
Licinia 163 b
Oppia 163 a
Roscia 163 a
Sumptuaria 163 a
Talionis 163 a
Voconia 163 a
Leberi parentes alant 164 b
Ligya 11 a
Locus communis 68 a 82 b
Locus cõmunis à Thesi differt 153 a
Lucretia 64 a
Lycurgus 10 b

M

Macedones 114 a 116 a
Macedonia 116 a
Magistratus officium 46 b
Magnesia 117 a
Mali corui, malum ouum 47 a
Marpurgensis Academiæ Encomion 95 a
Marpurgum 96 b
Mars 90 b
Matrimonii laus 150 b 151 a
Matrimonii mala 154 b
Matrimonii vituperatio 156 a
Mausolus 104 b
Medea 138 a
Memoria 157 b
Menander 130 b
Metellus Numidicus 155 b
Mezentius 33 a
Mida 10 a
Mimesis 129 a
Milesis 5 a
Minerua 91 a
Modestia 154 b
Monarchia 40 b
Mori bonum 36 a 158 a

Mors

Mors 36 a 158 a
Mors qualis optanda 163 a
Moyses 44 b
Mulier 157 a 164 a
Musa 61 a
Μουσαγέτης 50 b

N

Narrationis poeticæ tria genera 14 b
Naupactus 89 a
Neptunus 91 a
Nestor 91 a
Niobe 128 b 131 b 132 b
Non omnia possumus omnes 35 a
Numa Pompilia 33 a
Νουθεσία 24 a
Nycteis 136 a

O

Obediendum Deo 32 a
Obedientia 77 b
Obses 116 a
Odyssea Homeri 3 a
Oenone 118 b
Officium 24 b
Olea 83 b
Oligarchia 40 b
M. Oppius
Oratores 14 b
Orpheus 94 b

P

Pædagogia 23 b
Pagasa 117 a
Palamedes 91 a
Pallas 91 a
Pallene
Παράδειγμα 24
Παραίνεσις 24 b
Parentes honorandi 162 a
Paris 118
Parricidij pœna
Parthenope 112
Pasiphae 63 b
Πάθος 131 a
Patriæ amor 40 a
Patrocles 131 a
Paulus Apostolus 57 a
Paupertas 10 b 41 b
Paupertas vituperata 159 b
Pecunia 39 b
Pecuniæ corruptela 42 a
Pecuniæ obediunt omnia 27 b
Pelasgia 89 a
Peleus 124 b 125 a
Pelias 138 b
Pella 115 b
Peloponnesus 89 a
Peneus 50 b
Pericles 90 b
Περιήγησις 141 b
Perseus 144 a
Phalaris 117 b
Pheræ 117 a
Philippi dictum 119 a
Philippi mors 114 b
Philippi Macedonũ Rex 114 a
Philippi Macedonum Regis genealogia 114 a
Philosophia 56 a
Phœbades 50 b

Phœbus 50 b
Phormio 120 a b
Phrygia 118 a
Phthia 124 a
Pietas in parentes 164 b
Pisistratum fons 144 a
Platæa 89 a
Plato 10 a 29 a b 34 a 45 a
Q. Plemminius 46 b
Pæones 116 a
Poetæ 61 a b
Poeticæ narrationis tria genera 14 b
Pollio Romulus 165 b
Pompeius 19 a 143 b
Porci Acarnanii 67 b
Portunus 91 a
Portus descriptio 142 b
Positio 153 a
Potidæa 116 b
Præexercitamenta quatuordecim 1 b
Priamus 118 a 124 b
Primitiæ 62 b
Πρόπολος 125 a
Procustes 117 b
Prosopographia 141 b
Prosopopœia 128 a 130 a
Prouidentia 154 b
Prudentia 157 a
Ptolemæus Lagi 46 b
Pulchritudo triplex 61 a
Punica fides 119 a
Pylos 89 b
Pyramides
Pyramus & Thysbe 16 a
Pythagoras 22 a
Pythia 50 b
Pythius ibid.
Python ibid.

R

Refutatio 48 a 74 b
Reinhardi Hadamarii domus 145 a
Reipub. status triplex 40 b
Rhetores 14 b
Romani ciues 89 a
Rubigo 155 a

S

Sacrilegus 76 a
Saguntini 121 a
Samii 33 b
Sapientia 29 a b 91 b 92 a
Sapientiæ laus 81 b 90 b
Satietas omnium rerum 35 b 36 a
Saturnus 7 b
Scarabeus 7 b
Scilurus 23 b
Scipio 83 b
Senectus 157 a
Senectus laudabilis 157 b
Sententia 37 b
Sententia composita 40 b
Sententiæ simplices 40 a
Seriphius 88 b
Serpentum descriptio 149 b
Sirenes 11 [illegible]
Sobrietas 74 a
Socrates 27 a 30 b

Solon 31 a
Somnolentia 45 a
Somnus nimius 30 a
Sophistæ 14 b
Sophocles
Σωφροσύνη 74 b
Sparta 153 b
Sphacteria 89 b
Stadium 144 b
Stilpo 30 b
Stoici 83 a
Stoicorum Apathia 3 b
Sybaris 4 a
Sybaritica 4 a

T

Tantalus 132 a
Tarquinij 47 b
Tarquinius 21 b
Temeritas 42 b
Temetum 67 b
Tempe 50 b
Temperantia 154 b
Temulentia 73 b
Terentius Varro 29 b
Tethys 125 a
Themistocles 88 b
Theodorus 27 a
Theognis 38 a 47 a
Theses ciuiles 153 a
Theses contemplatiuæ ibid.
Thesis 150 b
Thetis 125 a
Thraces 27 a
Thracia 116 b
Thucydides 88 b 143 a
Thucydidis laus 80 b
Tiberius Cæsar 46 a
Τιμωρία 24 a
Tomyris regina 17 b 146 b
Topographia 142 b
Topothesia 142 a
Triballi 116 b
Tripodes 51 a
Troiæ conditores 124 a
Troianorum fata
Tyrannicidarũ præmia 71 b
Tyrannis 68 b
Tyrannus 71 a

V

M. Valerius Coruinus 68 a
Valerius Publicola 162 b
Venus 5 a
Virgilius 35 a
Vigilantia 39 a 43 a
Vinum 67 b 102 ab
Virginitas 154 a
Virtus labore comparatur 62 a
Vita humana 41 a
Vituperium 113 b
Vlysses 11 a 42 b
Vnus vir, nullus vir 35 b
Voluptas 7 a 11 ab 154 b
Vrbes laudandi ratio 105 a & deinceps
Vulcanus 91 a
Vulgi peruersitas 22 b
Vxor non ducenda 155 b

Z

Zeno 83 a

FINIS.